

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రచురణము-సంఖ్య-3౮.

నల్లూరు వర్తమాన సమాజము
కొత్త పుస్తకము నల్లూరు

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

పుథమభాగము.

(శ్రీ ౪ న 15 వ, శతాబ్ది వాఁడగు)

కొత్తవి గోపరాజకవికృతము.

కాకినాడ :

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపబడినది.

1938

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

శ్రీగురువేదము.

సింహాసనద్వాత్రింశిక పీఠిక.

సింహాసనద్వాత్రింశిక యనునీకావ్యము ద్వాత్రింశతాంశాలభంకలు భోజరాజునకుంజెప్పిన విక్రమాస్తునికథలు. అయ్యదిముప్పదిరెండు. ఆకథలసముచ్చయమే యీకావ్యము. దీనికిమూలము కథాసరిత్సాగరము* ఆసాగరమునుండి యీరత్నమునైతి చక్రగా సానబట్టి యాంధ్ర సరస్వతిని బూజయెననించిన మహాకవి కొఱవి గోపరాజు. ఇట్టిమహారత్న మితకాలముదాఁకను మఱుఁగువడి యుండుట యత్యద్భుత మనకతీతము. కవికాలమునుబట్టి చూడఁ బురాణయుగమునకుఁ గడపట ను బుట్టిన మొదటిప్రబంధ మయ్యును దీనినిఁ దరువాతఁ బ్రబంధకవు లెవ్వరును స్మరియింపకుండుట యేకారణముననో యూహింపఁజాలకున్నారము. ఇట్టికావ్య రత్నమును దిరుగ సముద్ధరించిన శ్రీయాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువారికి నాంధ్రదేశ మెంతయుఁ గృతజ్ఞమై యుండకతప్పదు. చిన్న చిన్న మాటలతోఁ దేనెలు గురియు నట్లు, లేకాకారముగా నుండి విపుల మయ్యు విసువు పుట్టనట్లు తత్తదుచిత్రస్థలము లందే వర్ణనలతో నిండి పొడితీశక్తి యటుండఁ గవితాశక్తికే ప్రాధాన్య మీయఁ బడిన యిట్టికావ్యము లాంధ్రమునం దరును. ఇట్టికథాసముచ్చయరూపము లగు కావ్యములు బేతాళపంచవింశతి, హంసవింశతి, శుకసప్తతి మున్నగునవి యున్న ను నిట్లు సర్వానయవపరిపాక్షణము గాంచిన వన మీలెదు. కడపటి దగు శుక సప్తతి జీవకళ గలకావ్యములలో మిన్నయే కాని కథావస్తువు ననుసరించి విలువ తగ్గక మానదు. హంసవింశతి యొకనిఘంటు వనిననుం దప్పు కానేరదు. బేతాళ పంచవింశతికవిత యించుమించుగా నంతయు సంస్కారాపేక్ష గలది యనవచ్చును. ఇట్టికావ్యముల దృష్టిచే కాక కేవలకల్పనాకథలు, నాద్యసత్తథలు, సత్తవికల్ప నా విభోషావహపూర్వవృత్తములు ననుమూఁడువిధము లగు కావ్యములదృష్టి యందును నీకావ్య ముత్తమము కాకపోవదు.

ఇయ్యది స్వతంత్రకావ్యము కా దనియు, సాంధ్రీకరణమే యనియు, సాంధ్రీకరణమే మహాకష్ట మనియు నీకవియే యవతాఢికయందు సుకుమారమగుభణి తిని వివరించి తనభావనాశక్తిని వెల్లడించినాఁడు.

* అచ్చుపడిన సంస్కృతమూల మొక్కటి విక్రమార్కచరిత్రము (గద్యపద్యాత్మకము) కలదుగాని యందుఁగల కథలవరుస యందుఁ గానరాదు. విషయములును భేదముగానున్నవి.

ఉ. ఈసరస్వతి కావ్య మొక డిమ్మల సుస్థుతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల ప్రియ మజిచేయుట యేటిది యందుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయుకుడి విలుకాఁడు తూటుగా

నేసిన నందె పాట మఱి యేసినన నిద సూటి గావునన్. ౧-౩౫

ఈపద్య మెంత యు స్వానుభవమునఁ జెప్పిన దనుటకు సందియము లేదు.
కాని యాతీతి 'మక్కి మక్కి'గాఁ జెప్పినవాఁడు కాకున్న నాంధ్రీకరణమునఁ గల
ప్రయాసమువెల్లడించెను. ఇత నెట్టిభాష నుపయోగింపఁబూనె ననువిషయమున-
చ. తెనుఁగునఁ దేటగాఁ గథలు చెల్పినఁ గావ్యము పొందు లేదు మె

త్తన పస చాల దండ్రు విశదంబుగ సుస్థుతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముం డనుచుఁ బెట్టరు నీచులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగు దేలియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదన్. ౧-౩౬

అని చెప్పి యనువగుతావులం చెల్ల లలితము లగుజాతీయములతో నింపి
నాఁడు. ఈతనికివితను గూర్చి యేదియు విశేషించి వ్రాయం బనిలేకుండ నవతా
రికయందుఁ దానే యద్దమువలె నిలిపి యున్నాఁడు.

కావ్యమునకుఁ బనునెనిమిదివర్ణ నము లుండవలె ననునియమము పాటించఁ
దలఁచియు వాని నుచితస్థలములయందుఁ జూపెద నని చెప్పి యుండుటయే కాక
యాయాఱు ప్రసంగములం దాయావిద్యల సుపూర్ణస్వభావమును బ్రదర్శింపని
నాఁడు సర్వజ్ఞతకు భంగ మనియు దానికేని యుచితజ్ఞత ముఖ్య మనియు
'క. ఎప్పటి కే యది ప్రస్తుత, మప్పటి కా విద్యమహిమ మచ్చువడఁగాఁ

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పకునే కావ్య మంతసులభమ ధాత్రిక. ౧-౨౧.

అని చెప్పటమాత్రమే కాక యట్లే చూపియున్నాఁడు.

ప్రథమాశ్వాసమునఁ బద్మిన్యాదిస్త్రీలక్షణములు, ద్వితీయాశ్వాసమునఁ
జతుర్విధప్రాకృతములతోను జిత్రరీతులతోను గవితాకాశలమును, దృతీయాశ్వా
సమునఁ జాగోహిత్యేదాదిద్రావిడదూషణములను, నాల్గవయాశ్వాసమున నాంధ్ర
చ్చందశ్శాస్త్రమున విశేషించియున్న యతులవిచారమును, బంచమాశ్వాసమున
జీమూతవాహనచరిత్రమును, మఱొకతావున మల్లవిద్యయు, మఱొకసందర్భము
నఁ జోరవిద్య యు, నికొక ప్రసంగమున నఱువదిసాలుగువిద్యల నామములును,
స్వప్నములు, శకునములు మున్నగువానిని విశేషముగానో సామాన్యముగానో
ప్రదర్శించెనే కాని విడిచిపెట్టిన యంశ మొక్కటియుఁ గానరాదు. ఈకావ్యమున

నచ్చటచ్చట సందర్భములననుసరించి సార్వకాలికములును సార్వభౌమములు నగు నట్లు చెప్పబడి చెదరి యున్న నీతిపద్యము లన్నియు నేచ్చి కూర్చినయెడ నొక చిన్న నీతిశాస్త్ర మగును. గ్రంథవైస్తర్యభీతిచే మానవలసినచిన్నది. కాని యెత్తిచూపవలసిన వెన్నో విచిత్రకల్పనము లింక గలవు విచార గ్రస్తమై యున్న యొంటిమిట్ట వారంగలువాదము నీకవి మున్నే తీర్చియున్నాడు. ధర్మపు, భువనగిరి, శ్రీశైలము మున్నగు వాని చెల్లును-

త్రిలోకమాత మహాపాతక సంఘాతవిఘాతానుయాతగనియెన్ గంగకా.
క. ఆనదికి మ్రొక్కి ముఖ్యస్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యడకం బా
లోను దెకతెక నుడుగ, గా నమ్మతమైచ మడుగుఁ గని వెరంగందెక.

అని గంగయే నోదావరి యని తెల్పుట కుష్మగుండమును విడిచినాడు.
* ఉ. ఆకడ నీతిశాస్త్రనిడుఁ జైగురు పీఠాని యేగె వేడ్లతోఁ

గాకితమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన పైడిచట్టునా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే
పోకలబోని యట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిన్.

౮ ఆ. ౧౧౬

అని యేకశిలానగర మొరుగల్గే గాని యొంటిమిట్ట కానట్లు తెలియజేసినాడు.

ప్రత్యేకత:—ప్రతికవికిని గల్పనాపాటనముననో, యలంకారముననో, వ్యాకరణముననో, ఛాదస్సననో, భాషయందో కొంత ప్రత్యేకత యుండక మానదు. కల్పనానులూట యటుండ భాషయు దీతడు చూపినప్రత్యేకత యనుపమానము. తరువాతికపులయందుఁ గాని పూర్వపులయందుఁ గాని లేని యెన్ని యో నూత్నశబ్దముల నీకవివాడియున్నాడు. బానగిలు=బలాత్కృతమగు; కాసిండు=కాసెవోయు; ముక్తాశేషలు=ముత్యాలసేసలు, వెంచ=మడుగు; పాఁగు=(తమిళపదము) రహస్యము, వృత్తాంతము; భజనకెక్కు=స్తుతికెక్కు; పరిణయించి=పెండ్లాడి; నెలగ=ధనము; పెట్టము=విరోధి; విశుడము=విరోధము; పరిమాళించుట; (పరిఘాళించుట అని బ్రానుపాఠము)=మల్లవిద్యాక్రియావిశేషము; వయ్యంది=కొలిమి; ఇట్టియపూర్వపదప్రయోగమున నీకవియొక్క ప్రత్యేకత స్పష్టపడుచున్నది.

వ్యాకరణము:—వ్యాకరణము విషయమయి యారయఁ గ్రావ్యరకమునకు వికల్పసంధియును, నాపుడు, మున్నగు నానంతర్యాంశములసంధియు, నచ్చటచ్చటఁ గలవు. క్షార్వరకేకారసంధివిషయమున నీతనితోపాటు పెక్కుండు కవులుగలరు. కాని యానంతర్యాంశ మగు-డుక్ (౬. ౬౩; ౮, ౧౧౧)తోఁ (బ్రాచీనకవితయం

దు 'డు' వర్ణకము భావార్థకము. సముచ్చయసహిత మయి యానంతర్యార్థము నిచ్చును. అనుటయున్ వంటిది). పరపదాచ్చునకు సంధిచేసిన కవులుకానరారు. ఈవిషయమున నితఁడు యథేచ్ఛముగా వర్తించెను. ఇట్టి నెఱసులువెదకుట రసాస్వాదనమున కడ్డమేకాని వాస్తవము తెల్పవలసివచ్చినప్పుడు మఱుగువెట్టుట ధర్మము కాదు. ఇట్టిస్వల్పప్రమాదము లున్నమాత్రమున నీతని కవితకు నాలేశములు కళంకదాయులు కానేరవు.

ఇక నీకవి సంస్కృతశబ్దములయెడ జాగరూకతతో మెలంగినవాఁడే కాని ప్రమత్తుఁడు కాఁడు. ఎచ్చటనేని యొకటిరెండున్నను బ్రమాద మనుకొన నగునే కాని మఱొండు కానేరదు. "ఏకోనవింశతిమ" ౮-౨. "షడ్వింశతితమ" ౧౦-౩౧. ఇట్టి వొకటిరెండున్నను నవి పొరపాటులు కాని యజ్ఞానమునఁ బ్రయోగించిన వనుట యన్యాయము. సంస్కృతపాండితీస్ఫోరకము లగుప్రయోగము లనేకము లిందుఁ గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపఁబడలేదు.

కవి, కాలనిర్ణయము:—గోపరాజును నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డనియును, ఇంటిపేరు కోవెలవా రనియును బడునేడవశతాబ్దములోనివాఁ డనియుఁ గవులచరిత్రమున నున్నది. ఈతని కేడవపురుషుఁడు వెన్నయామాత్యుఁడు. వెన్నయామాత్యుఁ డనియు నందుఁ గలదు, కాని, వెన్నయామాత్యుఁ డనుట ప్రమాదము. వెలనాటిచోడుల దాక్షారామశాసనములందును వెన్నయామాత్యుఁ డనియే యున్నది. ఇకఁ గోవెలవా రనుటయు నట్టిదే. ఈకవి తాతతండ్రులనాఁడు పల్లెకొండను బరిపాలించుచున్న 'భాణామల్లనృపాలుని' 'రాణన్' అని పదచ్ఛేదముచేసి యెవరో మల్లనృపాలుఁ డని స్థూలముగాఁ గవులచరిత్రము వ్రాసినది.

'కొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు'

కొఱవియన్నయయెపుడు!

మున్నగు ముప్పదియిద్దఱమంత్రులచరిత్రమునందలి ప్రయోగములవలనను, చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమునందలి తాళపత్రప్రతియందలి యాశ్వాసాంతగద్యమువలనను, 'కొఱవి'వారే కాని కోవెలవారు కారని తెలియుచున్నది. (శబ్దరత్నాకరకారుఁడు కొండమీఁదివా రనియెను) ఏదియేని తేఖకప్రమాదమున, కోవెలవా రని యున్న తాళపత్రప్రతి యాధారమునఁ గవులచరిత్రమున నల్లెక్కియుండును. ఈగోపరాజున కేడవపురుషుఁ డగు వెన్నామాత్యుఁడు వెలనాటిపుణ్యేశ్వరుని రాజ్యభారధురంధరుఁ డనియు, నవక్రవిక్రమశాలి యనియు సనధవోలు

(చందవోలు) నెలవుగాఁ గలవాఁడనియుఁ బ్రథమాశ్వాసమున ౪౧ వ పద్యమున వర్ణింపఁబడినది. “కలుషముండలిక”... ..ఇత్యాది.

ఇందలి బిరుదములు వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునివి కావు. వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యభారధుక్కుఁ డనునది యు నాబిరుదావళిలో నొకటి యని యాశ్వాసాంత గద్యమునందలి ‘వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ’ అనునదిచెప్పుచున్నది. కావున నీవెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని కాలమునుబట్టి వెన్నయకాలము నిర్ణయింపనగును.

శైవమతాచార్యుఁ డగుపండితారాధ్యుని కాలనిర్ణయమునకై శివతత్త్వ సారపీఠికయందుఁ గొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు పై వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునికాలము నిట్లు నిర్ణయించినారు. పండితుఁడు, చందవోలు వెళ్ళువప్పటికి వెలనాటిచోడుఁడు పాలించుచున్నాఁడనియును, నాతనికి మనుమఁడు పృథ్వీశ్వరుఁడనియుఁ, జోడునికాలము క్రీ. శ. ౧౧౧౩సం. మొదలు ౧౧౮౦సం. వఱకు ననియు వివరించిరి. ‘పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది’ అని మఱొకవాక్యము. ౧౧౮౫ నాటికే యని యర్థము కావలయును. వెన్నమాత్యుఁడు పృథ్వీశ్వరునితండ్రి యగుగొంకరాజునాఁడేమంత్రి యయ్యెను. గొంకరాజు బహుస్వల్పకాలముననే మరణింప బాలుఁడగుపృథ్వీశ్వరునిఁ బెంచి పెద్దవానిని జేసి రాజ్య మభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చి యుండవలెను. అప్పుడే పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణబిరుదము సార్థకము కాఁగలకు.

వెన్నమాత్యుఁడు గొంకసృపాలునిమంత్రిగా నున్నట్లీక్రింది చోడరాజుల దాక్షారామశాసనమువలనఁ దెలియఁగును.

Vol. IV No. 1204 -“(స్వస్తి)శ్రీ వెలనాటిచోడునిద్రుపతే స్సూచుర్జహీమండనః శ్రీమాణ్ణం కమహీపతి...” No. 1205... స్తంత్రిశిఖామణభృగధనిధి శ్రీవెన్న(నామాసు)ధీః”...అని యుడుటవలన నాగొంకసృపాలుని కాలముననే మంత్రిత్వము వహించి, యాతనిపిన్నుటఁ బృథ్వీశ్వరుని రాజ్యమును సంరక్షించియుండును. గొంకసృపాలునినాటికి వెన్నయ్యయును యువకుండై యుండును. పృథ్వీశ్వరునికాలమునందును జాలభాగ ముండి యుండును. కాన ౧౨౪౦ దాక వేన్నమాత్యునికాలము; అధమపక్షము ౧౨౨౦ దాక నేనియు నై యుండును. ఈవెన్నయ్యకుఁ జాత్రుఁడు, అమరేశ్వరుఁడని యే గాని పుత్రుఁడెవ్వఁడో యీగ్రంథమునఁ గవి చెప్పలేదు. అతఁడు లేఁబ్రాయమున మరణించెనో లేక యప్రసిద్ధుడై యుండెనో కారణ మూహింపఁజాలము. మనుష్యుఁ డగునమ

రేశ్వరునకు, అన్నయ, సింగయ యనునిద్రలు కుమారులు. ఇందలియన్నయ ము
పుదియిద్దఱుమంత్రులచేత్రమున వర్ణింపఁబడియున్నాఁడు.

సీ. ఘనదానకర్ణుడై గండపెండెము దాల్చెఁ గొఱవియన్నమాత్యకుంజరుండు
క. హరి సిరిని వలచు సిరియును, నరుగుగ హరిగోరుఁగొఱవియన్నయెపుడున్
వరకీర్తిసత్తివలచును, వరుసకొ వరకీర్తి యతని వలచు సతతముకొ.

మున్నగుపద్యములం బట్టి యీయన్నయమంత్ర మహాదాతయైనట్లున్నది.
అట్లున్నను గవి తననాటికి దూర మగుట యుఁ దాను, అన్నయ్యతమ్ముఁ డగుసింగ
యశాఖలోనివాఁ డగుటయుఁ గాఁబోలు నాతనిని గూర్చి, యీకావ్యమున విశే
షముగాఁబ్రశంసింపలేదు. కాని యాతనిపుత్రుఁ డగు పెద్దిరాజునుగూర్చి పల్లెకొండ
జనపాలుఁ డగుచుల్లనదేవరాజుచేఁ గూచెలు, నందలములు, నెల్లియుఁ గైకొన్నవాఁ
డని ప్రశంసించెను. గోపరాజున కీతఁడు పెద్దముత్తాత.

ఇఁకఁ దనముత్తాత యగుసింగయను గూర్చి విశేషించి చెప్పలేదు. ఈసిం
గనకు అబ్బయ, గోపయ, సత్తెనారన, యచుముగ్గురు కొడుకులు గల రనియుఁ,
దనతాత యగుగోపరాజునకు నన్న యగు అబ్బయకొమ్మాళ్లు రామరాజు, కేసన,
బాచిరాజు- అనువారలు ముగ్గురును- అనపోతకుమారసింగయకు మంత్రులుగా
నుండిరియుఁ జెప్పెను. (చూ. ౧-౪౮) వెన్నామాత్యునికి నాఱవతరములోని
వారగుటచే వీరు ముగ్గురును నించుమీచుగా ౧౪౦౦ దాక నుండి యుండురు.

వెన్నయ... .. ౧౨౨౦ దాకను

ఆపై ౨౦ ఏండ్లె యతనిపుత్రునికాలము చూచుకొన్నను ౧౨౪౦ దాకను,

తరువాతఁ జాత్రుఁ డగు నమ రేశ్వరునికాలము- ౧౨౮౦ దాకను,

నాల్గవతరములోని యన్నయసింగయలకాలము- ౧౩౨౦ దాకను,

అయిదవ తరమగు పెద్దిరాజు, అబ్బయ, గోపనార్యుఁడు, సత్యనారనయు-

౧౩౬౦ దాకను,

ఉడియుండురు. ఇందలిపెద్దిరాజు కొడుకు లగు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజులు
౧౩౬౦ మొదలు ౧౪౦౦ దాక నుండు రనుటకు సందియము లేదుగదా! ఏక
శిలానగరాధిపతి యగురేచర్లసింగమ. నాయనిపుత్రుఁడు 'అనపోతనాయుఁ డనియు,
నతనిపుత్రుఁడు రెండవసింగమనాయుఁడు (౧౩౮౦—౧౪౦౦) దాక నున్నాఁడ
నియునాంధ్రవాఙ్మయసంగ్రహ కారునిసిద్ధాంతము! ఈయనపోతసింగయకే రామరా
జుడుమంత్రులై యుండు రని సమకాలికత్వమును బట్టి నిశ్చయించుటనుసాధము.

అథ తతః

ఆరామరాజావలకు సమానతరములోనివాఁ డగుకసువరాజును నించు మించుగా ౧౮౨౦ సంవత్సరముల ప్రాతములోనివాఁడు కావలసివచ్చును. (ఈక సువరాజు మనకవికిఁదండ్రీయనియు 'రాణామల్లనరేంద్రుఁకుఁబరమగురులై శైవా చారప్రథమసింహాసనాసీను లై నబ్రహ్మదేవయోజయల కూతుఁ గామాంబికయను కామినీరత్నంబుఁ బరిగ్రహించి వేముగల్లునివాసియై యుండె ననియు నిందుఁజెప్పుఁ బడియె.)

కావున నీకవి ౧౮౩౦ దాటియే జీవించియున్నాఁడనవచ్చును. ఏమనఁ బూర్వకవిస్తుతియుచు, 'అనఘు హుళక్తిభాస్రకు మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరాజు ను... అనుటవలనఁ బిల్లలమట్టి వీరభద్రునికే దరువాతివాఁడని యనుమానము కల్గవచ్చును. కాని సమకాలికుఁ డనినను సరిపడును. క్రీ. శ. ౧౨౮౦ లోని వె న్నామాత్యుని కేడవతరమువాఁ డగునీగోపరాజు ౧౮౮౦ ప్రాతముదాఁక నుండ వచ్చును గదా! ఒకతరమున హెచ్చినను, నొకతరమునఁ దగ్గినను దరమునకు రం సంవత్సరముల చొప్పునఁ గదా చరిత్రకారులు కాలనిర్ణయముచేయుచున్నా రు. కావునఁ బిల్లలమట్టి వీరనకు సమకాలికుఁడు కావుట నిశ్చయ మనవచ్చును. ఇఁకఁ, గవులచరిత్రములోని పదియేడవశతాబ్ద మనుసిద్ధాంతము స్థూలదృష్టితోఁ జేసినదేమో యనిపించుచున్నది. రాణామల్లననుగూర్చియును, వెన్నామాత్యుని గూర్చియు, వ్రాసినట్లే యీకాలనిర్ణయముచు, నట్లే యందుఁ జేయఁబడినది.

ఈతఁడు ప్రసంగవశమున నాల్గవయాశ్వాసములోఁ జెప్పిన ఛందస్సందర్భ మునఁ బదుమూఁడువల్లు తెల్పినాఁడు. భీమనకాలమునాటికిఁ బదియే కలవు; అ నంతునినాటి కిరువదియైనది. ఈతఁడు భీమనపద్యభాగములనే వాఁడినాఁడు. ఇది యు నాలోచింపవలసినదే.

నవమాశ్వాసమున 69 వ పుటలో ౧౦9 వ పద్యముతరువాత రెండు ప ద్యము లర్థముకానివి కలవు. ఈరెండుపద్యములకు రెండువిధము లగుపాఠములు దొరకినవి. వాని నీక్రిందవ్రాయుచున్నాఁడను. ఎచ్చట నైన సరియైన పాఠముదొర కినయెడఁ బ్రచురించి యీకొఱంత దీర్తురుగాక యని విద్వల్లోకమును గోరుచు న్నాఁడను.

ఆ. తొలుపుతిరములు మెరుపులు వంకమోళ్లు, తీలలు జివ్వడిలు తీపివేళ్లు
లెక్కములుచమనుచు లిక్కటిపుడుకుచు, గొందినిడక తెంపు లెందుఁగలవు.

క. పుడుగులలోఁ జుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు తవులు నాదంబులు నం
గడపుగ నెరయంగఁ బాలే, ర్పడ...అయ్య లిట్టి వడనివి నిలిపెన్.

అనికొన్ని ప్రతులు. వీనికేపాఠాంతరము లిట్లు గలవు.

ఆ. తెలుపు విరము మేరుపులు వంకమోరలు, తిలలు జప్పటిలు తీపివేళ్లు
లెక్క మలుచమునుచు దిక్తోటి యడుగుచు, గొంది నిడక కెంపు లెందుగమ్మె.

క. పుడువులలోఁ జుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు నాతంబులు నం
గడపు నెఱుంగం బా లే, ర్పడ సిద్ధి గలవయ్యె వృద్ధి పాడనివిప్పే.

వేటొకవ్రాతప్రతిలో—

గీ. తొలుపుతిరములువంక మోరలుపరపులు, తెల్లలుచు చప్పటాలుచు తీపివేళ్లు
లెక్కమలుచమ్మనుచునదాపెక్కు పుణుగు, గొండువిడువక వేగెంపులెందుగొమ్మె.

క. పుడుగులలోఁ బుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు దవులు నాంతంబులునం
గడము నెరయంగ బాకీ, ర్పడ సిద్ధికయయ్య విద్య వడసినిలిపెన్.

ఈపద్యము లెవ్వరును నేనిఘంటువునను వాడియు నుండలేదు.

కృతిసమర్పణము:—ఈకవిశిఖామణి తనకావ్యమునకు శివకేశవుల నుభ
యులను గృతిపతులనొనర్చినాడు. త్రిక్షనసోమయాజి నాచనసోమనలవలెహరిహ
రులనుభయులనుసమానభక్తితో సేవించినయదైవ్వితి. అందునను 'తథాపిభక్తి స్తరు
ణేందుశేఖరే' అనినట్లు తొలుత శివస్తుతితో నారంభించినాడు. మఱియునాశ్వా
సాంతపద్యములందొకపద్యము హరసంబోధనములతోను, నొకటి హరిసంబోధన
ములతోను, వేటొకటి హరిహరసంబోధనములతోను ముగించుచువచ్చెను.

భోజుడు సింహాసన మెక్కుటకై ముప్పదిరెండుమాటులు వచ్చునప్పుడు
ను హరినో హరునో ధ్యానించుచు వచ్చినట్లు ప్రతికథమొదటను ద్వితీయాంత
ములతో లలితమగునచ్చ తెలుగుపదములతో నొక్కొక్కపద్యము నెలకొల్పెను.

హరిహరులను సమానముగా ధ్యానించుట త్రిక్షన కవీంద్రునిమార్గమే
య్యయును, భిన్నభిన్నముగా వర్ణించి హరిహరుల నేక మొనర్చి ముగించుచు
వచ్చురీతి నాచనసోమసూర్యుని యుత్తరహరివంశద్వితీయాశ్వాసమునందలి హరి
హరస్తనమును స్మరణమునకుఁ దేకమానదు. కథలయందు సందర్భానుసారముగా
అంబికను, సూర్యునిగూడ సరసముగా స్తుతించియున్నాడు. కేవలము భక్తితత్ప
రుడై శివకేశవాత్మక మగుభగవంతునే కృతిపతి నొనర్చి యీకవి తాను ధన్యు
డగుటయే కాక లోకమునుగూడ ధన్య మొనర్చిన మహానుభావుడు. మఱియు

నాశివకేశవుల వర్ణించుపట్ల మృదువైన న్యంగ్యముతో భావనాపటిష్ఠత వెల్లడించెను. అదియే కదా కావ్యమునకు జీవము ! చూడుడు.

చ. పులుగులపెద్దవారువము పోటరిబిడ్డడు తాగరాతు పా
ములగమికాడు సెజ్జ నలుమోములవాఁ డిలుదీర్చుపట్టి వే
ల్పులు బలుబంటు లాకమలపొల్తుక తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డ లనుచు నెల్లవారు బొగడు దగునల్లివేల్పుఁ గొల్చెదన్. ౧. ౨.
క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఫణులున్
దిలకము నెఱగన్నంగఱ, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పుం దలఁతున్.

2. ౧౧గి.

ఇత విక్రమార్కచరిత్రమును రచించినజక్తనకవి యీతనిని గాని యీగోపరాజు జక్తనను గాని స్థరియింపకపోవుటవలన నొకరిగ్రంథము లొక రెఱుంగరని యనుకొనవలసి యున్నది. జక్తన ౧౪౧౦—౨౦ సు. లలో విక్రమార్కచరిత్రము రచియించినాఁ డని కవులచరిత్రము తెల్పుచున్నది. జక్తన యీకవికంటెఁ గొలఁదిపాటి ముందుకాలమువాఁడే కావలెను. ఆతనికంటె మిన్నగాఁ జెప్పఁ దలంచినట్లు ను నిందఁ గానరాదు. కవిత్వతారతమ్యములు చూచిన యెడల నీకవి జక్తనకుఁ గొంచెపాటి వెనుకవాఁడే యగును. ఆతనివలె నిమిడికగఁ జెప్పఁగలకవి యరుగు. ఆకవిత్వముముం దీకావ్యము కొంచెము వన్నె తగ్గి యిమిడిక లేనట్లుండకమానదు. అంతమాత్రమున నియ్యది గౌరవపాత్రము కాకపోదు—చులిచిన రత్నములహార మొకటి, విరిసినమల్లపూవులపండ యొకటి. దాని తేజస్సు, దీనిపరిమళమును మనోహరములే ! సహజమైన శైలితో లలితము లగు జాతీయములతో మనోహరము లగువర్ణనలతో నీకావ్యము ప్రాచీనకావ్యములలోఁ బ్రశస్తిగాంచి మించినదే. జక్తనగోపరాజుల కవితాశైలుల భేదము విచరింపఁ బూనినచో గ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించుచున్నాను. అయ్యది ప్రత్యేక మొకవ్యాసముగా వ్రాసి ముందుప్రకటింతును.

వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

విజ్ఞాపనము.

పాఠకమహాశయులయొద్దరమున భాషాభిమానులకృపవలన సింహాసనద్వారా త్రిశిక ప్రథమభాగము (మొదటియైదాశ్వాసములు) పూర్తియైనది. ఇప్పటికిఁ బండ్రెండాశ్వాసములును సమగ్రముగాఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. అనేక ప్రతు లుపలబ్ధములైనను దప్పు లన్నిటిలోను సాధారణ్యమును వహించినవి. సందేహము లన్నిటిలో సందేహములే యైనవి. అనర్థకపాఠభేదములు మొండుగాఁ గలవు. అన్నిటిని జూచి యవసరమైన పాఠములను, భేదములను మూలమునను బుటలక్రిందునను జేర్చినారము. సందర్భశూన్య మైనవానిని బొత్తిగా విడిచిపెట్టితిమి. కొన్ని చెప్పవలసినముఖ్యవిషయములు రెండవభాగము మొదటఁ జెప్పియున్నాము. కావున విశేషించి యిచటమరలఁజెప్పలేదు.

ఈగ్రంథమును మేము ప్రచురించుటలో సాయపడిన పలువురుపండితులకు ను దమవ్రాతప్రతి నెరవిచ్చిన మ. రా. శ్రీ పోతాపైగడ బ్రహ్మానందరావుపంతులు గారికిని సమగ్రగ్రంథమునకు యథామతిం బీతికరచియించి యొసంగిన బ్ర. వెంకరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారికిని మే మెంతయుం గృతజ్ఞులమై వందనశతంబు లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు,

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.†

(ప్రథమభాగము)

ప్రథమాశ్వాసము

—: కృత్యాది, దేవతాస్తోత్రాదికము. —

శా. శ్రీమత్పర్వతసందనా¹తనులతాశ్లిష్టాంగ మై బాహుశా
భామధ్యంబున నున్న పన్నగఫణి²సుం బాకు లై యొప్పను
ద్దామః బౌ శశికాంతి పుష్పరుచి నొందంగా జటాపల్లవ
స్తోమం బౌ హరపారిజాతము నుతీంతు, న్వాక్ఫలావాప్తి³కేన్.

చ. పులుఁగులపెద్ద వారువము, పోటరి బిడ్డఁడు, తాగరాతు⁴, పా
ములగమికాఁడు సెజ్జ, నలుమోములవాఁ డిటుతీస్పవట్టి, వే
ల్పులు బలుబంటు, లాకమల్క పొల్తుక, తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డలనుచు నెల్లవారు బొగడం దగు నల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్.

ఉ. దక్షిణనేత్రకాంతి నుచితంబుగ నర్థవికాస మొంది వా
మాక్షీరుచిప్రసారమున నర్థము విప్పకయున్న పుండరీ
కాక్షుని నాభిపద్మనిలయంబునఁ దుమ్మెదభంగి లోలుఁడై
యక్షయ వేదనాదమయుఁ డైన విరించిఁ దలంచి మొక్కెదన్.

ఉ. కట్టినపుట్టముం దనువు గద్దియతమ్మియు నక్షమాలయుం
బట్టినచిల్కయు న్నగవుఁ బాపటజల్లియు నొక్కవన్నెగాఁ
బుట్టుచుఁ బుట్టువిద్యలకఁ బుట్టెయి ల్లనఁజెల్లిబ్రహ్మవా
కట్టినగించి తన్మృఖవికాసినియకా సతి మమ్ముఁ గావుతన్.

ఉ. నిద్దము లైన భూషణముణిప్రకరద్యుతు లన్నిదిక్కులన్
దొడ్డలుపుచ్చి తల్లిచనుదోయినరిం⁴ దలకట్టు మించఁగా
ముద్దులు సూపుచుం బసిఁడిముద్దగతిం దొడమీఁదనాడు నా
ముద్దుగణేశునిం దలంచి మొక్కెద నీ కృతికార్యసిద్ధికిన్.

క. దుణ్ణదపరివృదసురగణ, తృష్ణోచను సురశరణ్య ధృతశక్తి ఫణి
ద్విణ్ణయవాహను,⁵హరినిభుషణ్ముఖు సభిముఖునిగా⁶బ్రశంసించు మదిన్

† సింహాసనద్వాత్రింశతీయనియుం గలదు 1. నందినీ. 2. భజింతున్.
† రాగరాతు, రాగరాతు. 3. లాల్కలిమిపొల్తుక. 4. నడిం. 5. హరికియ.
హరిషియు, హరిశిఖుఁడు. 6. సతిసుముఖుఁగా.

- క. ప్రవిమలుఁ డని గ్రహరా జని, కవితాప్రియుఁడని జగత్ప్రకాశకుఁ డనియున్
భువివిక్రమార్కనృపసంభవకారణుఁ డనియు¹ లోకబాంధవుఁ దలఁతున్.
- క. పులుఁగునకై యెవ్వనిమది, నొలికినశోకము లకారయుతమై కవితా
కలనకుఁ దెను వయ్యెఁ దలంపుల నాశని గొల్తుఁ బుట్టెఁ బుట్టిన సుకవిన్.
- ఉ. శ్రీవిలయంబునాఁగ మురజిద్గుణరత్ననివాస మై యుపా
భ్యాసతరంగిణీధరత మై కడగానఁగరాని భారతా
భ్యాసపయోధిలోనఁ గల మై నిజయుక్తి భజింపఁ గర్ణధా
రానుకృతిం గృతార్థత మహాఘనుఁ డౌ మునిఁ బ్రస్తుతించెదన్.
- క. ఆ భారతపర్వత్రయ, మీ భారతపర్వ మెల్ల నెఱుంగఁ జెనుఁగుగన్
శ్రీభారతిగతిఁ జెప్పిన, నాభావుకమును² దలఁతు నన్నయభట్టున్.
- క. లేముల వాడక శుచియై, లేములవాడం జరించు లేములవాడం
దా మెఱసిన భీముని నుత, భీముని బల్లిభీము విమతభీమునిఁ నలఁతున్.
- చ. అనఘ హుళిక్కి భాస్కరు, మహామతిఁ బిల్లలమఱి పీఠరా
జును, ఘను నాగరాజుఁ, గవిసోమునిఁ దిక్కనసోమయాజిఁ, కే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱుఁగ, నాచిరాజునో
మన, నమ రేశ్వరుం, దలఁతు మన్యులచంద్రుల సత్కవీంద్రులన్.
- వ. అని యిట్లు సకలవరప్రదానకారణదేవతలను జతురహృద్యాననద్యగద్య
పద్యవిద్యావిద్యోతితు లయిన కవిశ్వరులనుం బ్రశంసించి తత్ప్రసాదానా
దితనహాసాహిత్యతరంగితాంతరంగుండ నై సకలజనసాధారణం బగు సత్స
త్తుని విన్నవించె³.
- ఉ. ఆదరణంబులేక చెడనాడిన బాణమంసూరకాలిదా
సాదులకైనఁ దప్పు గల దన్యుల కేమని చెప్ప వినినో
నేదియుఁ గాదు పొమ్మనక యిందులచంద మెఱింగి తప్పించ
గా నని తీర్చి యొప్పు గని కైకొని మెత్తును గాక సత్కవుల్.
- ఉ. మానుగఁ దప్పులున్న సనుమానము సేయక మోదమానస
న్యాసను లైనవారు పలుమాఱు పరీక్ష లొనర్చి తీర్చినన్

1. కారణమనియు 2. నాభరతుండని, నాభావకుడని 3. వే, లే. యని రెండుప్రతుల రెండురీతులు (లేములవాడ, లేములవాడ,) 4. వితిర్కించెద, వినిపించెద 5. మానము దప్పనీక. 6. లొనర్చి లేనియున్.

హీనకవిత్వ మైన మెఱుఁ గెక్కదె నేర్పరులైనవారచే¹

సానలఁబట్టి తీర్చినను నన్నపురత్నము వన్నె కెక్కదే.

౧౫

ఉ. భావరసానుకూలమృదుపాకపదార్థసమృద్ధి లోకసం

భావన నొప్పుకావ్యముల మర్మము² గానఁగ లేక దుర్మతుల్

కా వనఁ గాని యెట్టికడఁ గట్టడఁ జెప్పఁగనేర, రెల్లెడం

ద్రోవన కాక కుక్కలకు దొంతులు వేర్వఁగ నేర్పు గల్గునే.

౧౬

చ. చులుకని పద్య మైనఁ గడుఁ జోద్యము చేయుచుఁ జిన్నవానిఁ బె

ద్దలు గొనియాడఁగాను విని తప్పులుసట్టఁదలంతు రక్షముల్

బిలిబిలి మాట లాడఁ దనుఁ జెంచినవానికి ముద్దుగాక యా

పలికెడు చిల్కపిల్లఁ గని బాగురుఁబిల్లులు³ సంతసిల్లునే.

౧౭

ఉ. భీమపద్య మన్నఁ గడుఁబ్రీతి వహించుచు మేలుమేలు నా

నే మిది చెప్పినార మన నిక్కమె ప్రాసము గూర్చినాడ వా

నే మిది కాదు దీనివడి కిక్కడ కర్థ మిదెట్టి దీగణం

బే మని పెట్టినాడ వని యెఱుఁగుపట్టుఁ గుబుద్ధి పెద్దలన్.

౧౮

క. వివరికి వివరించిన కృతి, చవిచాలం బంచదార సరి గూర్చుట⁴ యా

యనివేకికి వినిపించిన, కవిత వఱుతఁ జింతసండు గలుపుట చుమ్మి.

౧౯

ఉ. పూనినరీతి వానితలఁపు ల్వడిఁ బ్రాసములుం జలంబునం

బాసగిలంగ నీడ్చి యొకపద్యముఁ గూర్పఁగవచ్చుగాక యా

ఖ్యానకథానుకూలముగఁ గావ్యముఁ జెప్ప వశంబె నన్న మై

కానఁగ జల్లి నేయునది కట్టెడుపుట్టము నేయ నేర్చునే.

౨౦ ✓

క. ఉర్విఁ గలశబ్దజాలము, నిర్వచనస్థితుల నెఱిఁగి నేర్చున విద్యా

నిర్వాహకుఁ డనఁజెల్లెడు, సర్వజ్ఞుఁడు గానివాఁడు సత్కవి యగునే.

౨౧

క. ఎప్పటి కేయది ప్రస్తుత, మప్పటి కావిద్య మహిమ⁵ మచ్చుపడంగా

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పడునే కావ్య మంత సులభమె ధాత్రిన్.

౨౨

క. దుర్వాదము గాకుండ న పూర్వపుఁగృతిఁ జెప్పునుకవిపుంగవునకుఁ దా

సర్వజ్ఞుఁడ నని మాటల గర్వింపఁగ నేల తొడవు గానంబడఁగన్.

౨౩

క. చనుఁ “గవినైభవవిద్యా” యని చదువుటఁ గావ్య మధిక మదియును నల్లి

ల్లునుగుడియుఁజెఱువునిధియును, వనము సుతుఁడు సంతతులుభవస్థితిగతికిన్

1. నేర్పరులైనవారచే. 2. పద్యము. 3. బాగురుఁబిల్లులు. 4. గూర్చునునా.

5. మర్మమచ్చు...జెప్పెడు.

- క. ఎవ్వరు కృతు లొనరింపుదు, రెవ్వరు కృతిలోని వినుతి కెక్కును కొరుచే
నవ్విమల కీర్తి సంతతు, లివ్వసుమతిఁ జెడక నిలుచు నినకల్పముగన్.
- క. సుగుణులు “బాణోచ్ఛిష్టం, జగత్రయ” మృనలగఁ గొంత చదువఁగఁబ్రయమే
తగఁ దోడంటిన²పాలిం, పుగఁ బెరుఁ గఱుయున్న నది యభోజ్యంబగునే.
- క. సంబంధము లగురసభా, నంబులు మునుకంటె నభినవంబులు గలవే
యంబుధినె కాక బహుశత్రుంబులు వర్తకుల కేమి తాఁ బండినవే. ౨౭
- క. తల్లి యగు చాణికరుణం, దొల్లిటికపు లధికు లనఁగ నోచిరి పిదపన్
బల్లిదు లిప్పటినుకవులు, తల్లికిఁ గడగొట్టుకొనుకు దాఁ బ్రియమగుటన్.
- క. ఏజనులకైన సద్గుణ, యోజితులై భావ మెఱిగి యుచితార్థకా
రాజితు లగు కవిరాజుల, రాజులు చేపట్టి రేచి రాజ్యము గాదే. ౨౮
- క. సరసులు చేపట్టినచో, విరసం బగుకావ్య మైన వినిపించిన నా
దనణీయం బయి నెలయదె, ధరఁ బువ్వులఁ దాల్చి తుంగ⁴తలకెక్కుగఁబా.
- క. అప్పుఁమేల్వరు కరుణం గుప్పలు గొను విక్రమార్కు గుణముల కొఱ్ఱకై
చెప్పెద రసభావంబులు, ముప్పిరిగొనునట్లు కథలు ముప్పదిరెండున్.
- చ. తెలుఁగున దేటుగాఁ గథలు దెల్పినఁ గావ్యము పొందు లేదె మె
త్తన పర చాల దండ్రు విశదంబుగ సంస్కృతశ్లేష మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముండ్లనుచుఁ జెట్టరు వీనులఁ గొప్పనన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగుదేళియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెనన్. ౩౦
- క. పదిలముగ మృదులనచనా, స్పదపదసంచదల రసము పరబడక మహా
పదముల నైననుజల్లులఁ, బొనుపెట్టిన దుడుకుఁగవిత్⁵పాదలు నెనభలఁ.
- గీ. తనవచోవిశేష మెనయక పూర్వక, భామిశోక్తఁ జిప్పు పీఠికడిది
యొకఁడు గోలవట్టి యొయ్యనఁ గొనిపోన, నంధుఁ జెచటికై న నుండునుడె.
- ఉ. ఈసరసోక్తి కావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీడు మఱి చేయుట యేటిది యుగ్గానుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బుఱక చేయకుఁడీ, విలుకాఁడు నూలుగా
జేసిన నందె పాఱ మఱి యేసినవానిద సూటిగావునన్. ౩౧
- చ. తెలుఁగున కెల్ల దల్లి యగుఁ దెల్లము సంస్కృతభాష యందులోఁ
బలుకు తెఱుంగుచోఁ బదవిభాగము నవ్వయ మర్థమంచు నీ

1 నవ్విభుల. 2 తోడంటినఁబా. 3. గడపుట్టు 4. వంకరుంగ. 5. మండుకవిత్.

మలకలకంటె నందుల సమర్థము చేటతెనుంగ యొప్పు నా
కొలది ప్రియంబు గాదె చెఱకు ద్రినుకంటె రసంబు గ్రోలినన్.

3౬

క. పురషధుజలలీలాంబుధి, పరిణయనయవిప్రలంభపతిగుణసుత భా
స్కరచంద్రోదయరణగతి, గిరివనదూతత్తురతులఁ గృతి చెప్పెదగున్.

క. కావునఁ బదు నెనిమిది యగు, నీవర్ణన లచటనచట నించుక బెరయం
గాంచిచెద నిలఁ బని కిని, రావనకుండు లక్షణాభిరామము లగుటకా-1.

వ. అని విన్నవించి కృతకృత్యుండ నై సింహాసనద్వాత్రింశతి కథాకథనమూల
కారణం బైన యంబికారమణుడును² మత్స్య-వితానంపత్తి సంధాయకుం
డగు లక్ష్మీనాయకుండును గావ్యనాయకులుగా నియమించుటంజేసి.

37-

సీ. పావపెండెముగాక పసిండియందియయునునడుగుదామరలపై నమరువాఁడు
పెద్దమేకముతోలు నిద్దంపుఁబట్టును మిలదిండుగాఁ గట్టి మురియు వాఁడు
ఎముకపూసలునుముత్యములుఁ జేరులు గాఁగ నక్కునఁదాల్చి పెంపెక్కువాఁడు
పునుకయుం బెనుగుల్ల యుచు గేలుదమ్ముల నంచలమాడ్కిఁ బాటించువాఁడు
నగముపొడవునఁ దెల్పు నానగము నల్పు
నయ్య మెడ నొక్క నన్నియ యగుచు మేను
తెనయ ముక్కంటియుచు వెన్నుఁడును ననంగఁ
బొల్పు నావేల్పు కబ్బంబుఁ బ్రోచుఁగాత.

౪౦

—: కవివంశావతారవర్ణనము :—

క. తత్పదపద్మారాధన, తత్పరులన్న రాజమంత్రిధర్మజ్ఞుల మా
సత్పురుషుల వినిపించెద, మత్స్యరంపర్య మొకక్రమంబునఁ దెలియన్.

సీ. కలుషమండలిక భేక ఘోండుఁ డన రాయగజగంధవారణభ్యాతి మెఱసి
వీరఘోట్టవిభాళుఁ డార్కాఢ బిరుదవిరోధి కలింగవిరోధి యనఁగ
వెలసి నానాటికి వెలనాటి పృథివీశ్వరుని రాజ్యభారధుర్యుం డనంగ
నారెలు గన్నడీ లఱవలుఁ దెలుఁగులుఁ దనబిరుదందియఁ దగిలికొలువ
నెగడి ననదప్రోలు³ నెలవుగా భూసుర, వంశసాగ రామృతాంశుమూర్తి
చక్రవర్తి మాన్యసాజన్యధన్యుఁడు, విక్రమార్క-నిభుఁడు వెన్న విభుఁడు.

ఉ. సాంద్రజవంబున, ⁴స్మృతి, విజస్థితి, నేర్పునఁ, బేర్పి, సత్యవృ
త్తిం, ద్రుతబాణోపాతవిరతిం గళల, స్ఫరివత్తు రెల్లు వ

1. మొరయన్, మెరయన్. 2. ముక్తి వితానసంపద్విధాయకుండు.
3. నందప్రోలు, 4. సాంద్రబలంబున 5. దృఢబాణ.

- శ్రీంద్రుడు బన్న గేంద్రుడు సగేంద్రుడు దుష్కేంద్రుడు నింద్రుడున్ హరి
శ్చంద్రుడు రామచంద్రుడును జంద్రుడు వెన్నయ మంత్రచంద్రుడోన్ ¹
- క. అమరంగ వెన్నయమంత్రకి, నమితకళాకీర్తిపాత్రుఁ డగుపాత్రుం జై
యమ రేశ్వరమంత్రనిభం, డమ రేశ్వరమంత్ర వెలసె నార్యులు వొగడన్.
- క. ² సంగతి నమరేశ్వరువకు, గంగాంబకుఁ బుట్టి రిట్టిఘను లన్న యయున్
సింగయమంత్రయుఁ దమలో, నంగీకృతరామలక్ష్మణాకారములన్. ^{౪౫}
- ఉ. అన్నయనామధేయసచివాగ్రిణి పుత్రుఁడు పెద్దిరాజు సం
పన్నిధి ³ పల్లికొండజనపాలుఁడు మల్లనదేవరాజుచే
నెన్నఁగఁ గుంచె లందలము నెల్లియుఁ గైకొని మంత్రియై పితా
పోన్నతి కెక్కి ధర్మముల నొప్పెడు బ్రహ్మవనపతివలన్. ^{౪౬}
- చ. అనఘులు సింగనార్యునకు నబ్బయ గోపయమంత్ర సత్తెనా
రన యనఁ గల్గి రాత్మజులు రాములు మువ్వరు దోచినట్లు పెం
పున నెలయుంగ నబ్బయకుఁ బుత్రులు పుట్టిరి రామరాజుఁ గే
సనయును బాచిరాజు గుణసాంద్రుడు సింగనయుం గ్రిమంబున్. ^{౪౭}
- క. ఘను లగ్గజలకు నీడై, వనములుఁ గ్గిఁచుపును గృగులువడి నిల్పిరి బా
ననయును సింగనయును దగి, రనపోతుమారసింగయకు మంత్రిలనన్.
- క. రామాయణకృతికృతియై, ⁴ తామెఱయును సంధివివితానముఁ డనఁగా
భూమిని మించిఁ భీమన, నామంబునఁ బరఁగె సత్యనారన ఘనుడై. ⁵ ^{౪౮}
- ఉ. నారన కగ్గజుండు సుగుణజ్ఞుఁడు గంగమసింగమంత్ర కిం
గూరిమిపట్టి నాఁ బరఁగు గోపయమంత్ర సేజానువృత్తిఁ జెం
పారెడు నెల్లమాంబిక కులాంగనగా నుతికెక్కెఁ దారితా
రారుచిక్కిరి యాకసనరాజుతనూజుఁడు దాఁ బ్రసిద్ధుడై. ^{౪౯}
- వ. ఇల్లు గోపరాజుతనూజుండైన కనకరాజు దానగుణ రాధేయుం డగు రాణా
మల్లన గేంద్రునకుఁ బరమగురుండై శైవాచారప్రథమసింహాసనాధీశ్వరుడైన
⁶ బ్రహ్మదేవయోగముల కూర్చు కామాంబిక యను కామినీత్వంబుఁ బరి
గ్రహించి సుగుణగణగణ్యుం డై నెగడె. ^{౫౦}
- ఉ. స్థేయుఁడు మంత్రీశ్వణవిధేయుఁడు లాలితదానకేళి రా
ధేయుఁడు సర్వసజ్జనవిధేయుఁడు సంకతసత్యవాక్యకాం
1. చంద్రుడు. 2. గంగాంబకుఁ బుట్టిరి భువి, నంగజనన్నిభులు ఘనులు అన్న
యయు సింగయ మంత్రీయు, 3. పల్లికొండ గుణసంగుడు సింగనయుం
బ్రియంబునన్, 4. రామాయణకృతి సతియై, 5. కవియై, 6. బ్రహ్మ
దేవనడియలు.

శేయుఁడు నిత్యకీర్తి సుదతీపరిశేయుఁడు భావశుద్ధిగాం
గేయుఁడు గాయకప్రకరగేయుఁ డమేయుఁ డజేయుఁ డున్నాఁడన్. ౫౭

సీ ప్రకటిత సరసవాక్పతి యనఁగాఁ జెల్లి చతురాస్యుఁడై పద్మజన్ముఁ డనఁగ
నార్యానుకూలమా కార్యంబు దీర్చుచు సర్వజ్ఞుఁడై మహేశ్వరుఁ డనఁగఁ
గామాంబు డనపల్నిగా గారవించుచుఁ బురుషోత్తముండయి హరి యనఁగ
గోపకుమారుండు కొడుకుగా నక్రూరదృఢమిత్రుఁడై వాసుదేవుఁ డనఁగ
వేముగల్లు జన్మభూమిగాఁ బెరిఁగియు, 1 దీవులెల్ల మాటఁ దేటవఱివి
హరిపదైకబుద్ధి హరితగోత్రాంబుధి, రా జనఁగఁ గనవరాజు మించె

క. తంత్రముచే గాఢ్యము పర, తంత్రము గాకుండఁ బతిహితమె చేయుమహా
మంత్రులలోపలఁ గననయ, మంత్ర విచారమున దివిజమంత్రియుఁ బోలెన్.
ప. ఇట్టి మంత్రాశిరోమణికి నునికిపట్టసుపట్టి పట్టనం బెట్టిదనిన. ౫౮

శా. రాణామల్లన కీర్తిచంద్రికలు పర్వం బొంగి మధ్యాశ్రిత
క్షోణీభృన్దనదుర్గమై గుణమణిస్తోమంబుల స్నిండి య²
క్షీణశ్రీపురుషోత్తమాశ్రయమునై చెల్వారి దానామృత
శ్రేణిం ద్యాగసముద్రనామము నహించె న్వేముగ ల్లీమహిన్. ౫౯

ప. అట్టి పురంబునందు. ౬౦

క. పూజతు లగు కవులకృపన్, భ్రాజిష్టుఁడఁ గొంత³ యాంధ్రభాషావిదుఁడన్
రాజనుతుఁ డైన కనకయా, రాజతనూభవుఁడ గోపరా జనువాఁడన్. ౬౧

శా. చిత్రఖ్యాతి⁴ విత్తీర్ణవిక్రమనిధి శ్రీవిక్రమాదిత్య చా
చిత్రఖ్యాపనశాసనంబులకు భూరిస్తంభసంభారమై
ధాత్రీపాలురుఁ గావ్యవేదులును మోదం బంద సింహాసన
ద్వాత్రింశత్కథల స్థనంబులుగఁ గాన్యం బొప్పగాఁ జెప్పెదన్. ౬౨

ప. అది యెట్టిదనిన. ౬౩

— కథాపారంభము —

ఉ. సారబలప్రసారపరిశంసితవింశతి బాహుబాహుకే
యూరచిరత్నరత్ననిశఃపోపలహా రజతాద్రి పై మనో
హారవిహారము ల్పులిపి యచ్చట నచ్చట విశ్రమించుచుం
జారువిచారుఁ గింకరవళంకరు శంకరు గౌరి యిట్లనున్. ౬౪

1. మేటిన్మపులమాటగీటుపఱివి 2. యాక్షోణీక్ శ్రీపురు...శోభిల్లి. 3. యష
భాషావిదుఁడన్ 4. విత్తీర్ణ విక్రమ.

క. చిత్తజహర మావలనం, గ్రోత్తకథ ల్గలిగెనేని గోరి వినంగా
జన్మం బుల్లలపడియెడి, నిత్తటినిం బ్రోద్దువుత్తి మెటిగింపంగదే. ౬౨

క. నావుడు దేవుం డిట్లను, దేవీ కల నెల్ల నీకుం దెలిపితి మొగులన్
దేవాసురమానుషముల, నీనెఱుంగనియట్టికథలు నేం డిఁక నేవీ! ౬౩

క. ఇప్పటికి భోజనకుం గడు, నొప్పిద మగు మణిమయాననో పాంతములన్.
ముప్పదియరెండుబొమ్మలు, చెప్పిన యాకథలు గలవు చెప్పెద వినుమా.

క. అనవుడు నామణిసింహాసన మెవ్వరిసొమ్ము భోజనసతి కేలా
గునఁ జేరె నేమికారణ, మున నతినికి నిన్నికథలు బొమ్మలు నెప్పెన్. ౬౪

క. నాకుం జెప్పెడు నావుడు, నాకెలానంబువై సుఖాసీనుం డై
యోకతమునఁ గథ లన్నియు శ్రీకంఠుండు గారి కిట్లు చెప్పెదొడంకెన్. ౬౫

సీ. కాంచనకుంభసంగతశృంగములు గలమేడలు గడకట్టు మేకు వనఁగ
రామణీయకగుణరామంబులైన మందిరిములు తిరమున పురము లనఁగఁ
గట్టాయితెం బైన కట్టడ గుఱోలపుట్ట యాచెలియలికట్ట యనఁగఁ
గడి గాన రాక భీకరమకరాలయం జెనమగడ్డ మహాభీయనఁగ

తే. గీ మించి భూమండలంబునిర్మించు వేళె, దెలివినడబ్రహ్మవడియచ్చదెచ్చకొన్న
ద్వీప మనఁజెల్లు బహురత్నదీప్యమాన, గోవుగంబుల నుజ్జయనీపురంబు. ౬౬

క. ఏకడఁ జూచిన గల్పి, వ్యాకీర్ణము లై నలుంగు నవ్వీటి గృహ
ప్రాకారంబుల మహిమచు, జీఁకటియుచు జోరకులముఁ జోరగనోడున్. ౬౭

క. కోట నొకచోట మరకత, కూటముఁ దృణ మనుచు నిలిచి కోమటియందల్లం
గోటికి నెత్తివంచకల, యాంబునక్తె యభిప్రాసంబు చుక్కని హ మముల్. ౬౮

ఉ. పంబింగాలిచేరుల నభివృద్ధి లెక్కెడిదండనేసి నా
కంబు మహితలంబుఁ గునుక లదియ్యుచి విరిచి పొన్ని యె
ల్లంబుగ నెక్కువో జలుకన్ యమరావతి మీఁది కేక న
త్త్యంబున నెక్కువై యట నవంతిపురం బని వ్రాతఁ గ్రందికన్. ౬౯

క. క్రిందయ్యును నమరావతిఁ గ్రందుపాటుచు ననుచుఁ గప్పులు కీర్తింప మహి
బృందారికవరులకు నా, పందంబుగ నయ్యునం తినగగం బొప్పున్. ౭౦

ఉ. జాగులు లేక యిచ్చు నెఱుఁబాగులు, నంచితకీర్తి సుందయో
ద్యోగులు, బాపవర్తనవియోగులు, గల్పితయాగులు, స్థణ
రాగులు, వీరరాగులు, నిరస్తవిరోధి కృతానురాగులున్
భోగులు, నిర్విభాగులును, బుద్ధ్యుసయోగులు, దత్తురీజనుల్. ౭౧

గీ మధురకంచికాశిశూయాపురముద్వార, నతియయోధ్యయోయవంతిపురము
నాఁగ నెగడు ముక్తిసగరంబులం దున్న, నరులు పుణ్యభాజములు గారె.

శా. ఏణీలోచనలుం గవీశ్వరులుం బ్రత్యేకాధ్యులుం జాణలు

స్వీణావేణుకాప్రవీణులు న్విద్యాంసులు స్వీరులుం

క్షోణీదేవతలు స్వహోతనముల న్సోభిల్లుంగా నిత్యక

శ్యాణం బై చెలువొందు నాపురము దివ్యం బైన సంపత్తితోక. 2౪

సీ. దాన ప్రశస్తహస్తప్రభావము గల్గు భూవల్లభులును దంతావళములు

వివిధపదక్రమ విహితవర్తన గల్గు కుంభిసీసురులును ఘోటకములు

బహుళసంఖ్యాతనిర్వహణచాతురిగల్గు సుత్తమగణకులు యోధవరులు

నక్షపాటవసంభృతార్థభావముగల్గు నాదిజూదరులును సరదములును

బదడు వసిడిగాఁగ భాండసంపద గల్గు, గ్రొత్తవర్తకులును గుమ్మరులును

జొప్పదప్పకునికి నెప్పుడ నొప్పుల, కుప్పయనఁగఁబరఁగు నప్పురంబు.

గీ. అందుఁ జంద్రగుప్తు నాత్మజుండగు భర్తృహరియ రాజు విక్రమాధ్యుఁ డతని

సవతితల్లికొడుకు యువరాజు తన్వంత్రి, భట్టి నాఁగ నీతివరుఁడు గలఁడు.

చ. అలక లలితజంబు, వదనాబ్జము చంద్రుఁడు, సుస్వరంబు కో

కిలములు, మంజునాక్యములు కీరగణంబుల సొంపు, చల్లనూ

ర్వులు మలయానిలం, బయిన రూపము చాల్చి యనంగ సేననాఁ

జెలఁగె ననంగ సేన యనుచేడియ భర్తృహరీష్టభార్యయై. 2౫

క. తరుణులలో మిక్కిలి నీ, తరుణికడం జిక్కి వీతధరణీవరుఁడై

యొఱపునఁ దదీయచేతో, హరుఁడై హరివోలె భర్తృహరి విహరించెకా.

ఉ. అత్యనురక్తి భర్తృహరి యంతిపురంబునఁ గేలిలోలుఁడై

నిత్యరతిప్రసంగముల నిల్వఁగ నాతనిదర్శనంబు సాం

గత్యము లేకయుం బ్రజలు కార్యముపట్లను భట్టి విక్రమా

దిత్యులసేర్పునం దగవు దీఱఁగ నుండిరి నైజవృత్తులకా. 2౬

క. ఆదినముల నప్పురిలో, వేదవిదుం బైన యొక్క విప్రుఁడు మిగులం

వేదటిమి నొగిలి ధనసం, పాదనమతి భద్రకాశిపాలికిఁ జనియెకా. ౨౭

క. చని యాగుడిముందట ను, గ్రనియతిఁ దప మాచరింపఁగా నాదియయో

గిని మెచ్చి దివ్యరూపం, బుని నిలిచె నిష్ప్రళలఁపుపొం దొనగూర్చుకొ

ఉ. అత్రటిఁ జాగి మ్రొక్తుచు ధనాధ్యత వేడట దప్పి యాత్మలోఁ

దత్తఁ మంది బ్రహ్మణుడు తా నమరత్వము వేడినం గృపా

యత్తమనస్తయైన జగదంబిక యేకజనోపభోగ్యమా

క్రొత్తఫలంబు దెచ్చి యిది గొమ్మని యిచ్చిన వచ్చె నాతఁడన్. ౮౨

క. వచ్చుట విని తన తెమరుగ, వచ్చినవతిఁ జూచి పిన్నబారలసేయం
బచ్చువడ నడిగి యావం, డిచ్చి యనువ్యవస్థ మిచ్చు నిది యని చెప్పెన్.

క. అనవుడు విని యతనికుటుంబ, బినియును దారిద్ర్య హఠివీరిత యగుటం
దనవతిఁ గడు దూఱుచు ని, ట్లనియె మనస్థాపమాన నిరాకరణముగాన్.

ఉ. అచ్చట మెచ్చు గాంచి యిట కర్థము దెచ్చెన వంతు నన్ని ము
చ్చిచ్చున నెచ్చి పొట్ట కొక చేరెడు గంజయు లేక యాతఁటం
జచ్చియుఁ జాన మించుక కేవలబయినం గొనిరాక దేనిచే

దెచ్చితి విట్టిపండు విధి ద్రిప్పంగ ఛాందసబుద్ధి దప్పనే. ౮౩

క. కడుపునకుఁ గూడు గానక, వడి మిడిమిడి మిడుతునట్టి బడుగున కియ్య
ఱడి యనురత్నంబేటికిఁ, గడు పీటఁ గాలంగఁ గంటఁ గాటుక యేలా.

క. గతి దప్పిన పనికేమని, పతి దూఱంగవచ్చు నట్టి ఫలమున నొక నం
గతి ధనము నడయవచ్చును, మతిలో స్త్రీ బుద్ధి యనక మన్నింపఁదగున్.

మ. ధరణీకాంతునలైన నొప్పు నమరత్నం బింక నీవేగి యా
నరనాథుం గని దీని నిచ్చి బహురత్నస్వర్ణవిభోజ్యలం
బరభూపాది సునస్తువు ల్వడసి రమ్మ యందుఁ బొన్నాన్న భూ
సురుఁ డేగెన్ ఫలహస్తుఁ డయ్యును *విహస్తుం డై నృపాస్థానికన్.

శా. ఆవేశే రమణీమణుల్లోలువఁగా నాస్థానభూమి స్తుభ
శ్రీవేంపరంగ నున్న భర్తహరిభాస్రీనాయకుం గాంచి భూ
దేవుం డుత్సవ మంది యాదరిమతో దీవించి యావండు న
ద్యావంబాప్తుంగ నిచ్చి చెప్పె వరుసం వత్సప్తి సత్త్వింబున్. ౮౪

చ. బహుజనరక్షకుండ వగుపార్థివ నీక తగు న్ఫలం బను
గ్రహమునఁ బుచ్చుకొ న్తునినఁ గైకొని భూపతి వేస్తెతో యశో
మహిమకుఁ బేరుగాఁ బసిఁడిమాడలుఁ బేసినవట్టచీరలు
నృహితములైన రత్నములు మన్నన నాతని కిచ్చి పుచ్చి తాన్. ౮౫

క. నే నుండఁగ నిది నచ్చిన, నే నుండుట గడిది యిట్టి నలఁతుక గలుగ
న్నే నున్న నొప్పు నని తన, చేతున్న ఫలం బనంగ సేసకు నిచ్చెన్. ౮౬

* విహస్తుడు = చేయలేనివాడు, శ్యావలుడు.

- సీ. ఆహారతియు దాచి యాపండు దనతోడ నూని కూడెడు మందఁడికిచ్చె
వాడును దనుఁ గోరి వచ్చి యాహారలోఁ గనవూచ్చనట్టి బానిసకు నిచ్చె
నదియును దనకోర్కి పదిలఁబుగామున్న తనకూర్పుకసులగోపునకు నిచ్చె
వాడును దనకుఁ దావలది కొట్టములోని పెండ యెత్తెనునట్టి ముండకిచ్చె
నదియు దానిరాక మొద లెఱుంగమిఁజేసి, పెండబుట్టిలోనఁ బండుపెట్టి
కొంచు నింటి కేగుదెంచుచోఁ దెరువున, నరుగుమండిభూమివరుడుగనియె.
- క. కని దానిఁ బిలిచి యిదియే, యనువున నినుఁజేరెఁ జెప్ప మనవుడు నాత
మ్మనిమఱిది వసులఁ గావం, జని యడవిందెచ్చె ననఁగ జవవిభుఁ డలుకకా.
- గీ. తొంటివిప్పుని బిలిపించి భూర్త నీవు, తెచ్చియిచ్చిన ఫలమని తెల్పి ధనము
గొంచు నేగితి విడి మెల్లకొత్తయోరి, దీని కబ్బినదనుడునాద్యజవరుండు.
- క. నే నిచ్చినదియె యిది మఱి, కానేరదు నన్నుఁ గల్లగాఁ జేయకుమీ
యే నెవమున నిటుచేరెనొ, దీనిని శోధింపు వసుమతీవర యనినకా. ౯౧
- క. ఉల్లమునఁ గనలి ధరణీ,వల్లభుఁడుం దానిఁ బిల్చి వనితా యిది నీ
యిల్లేపెరవునఁ జేరెను, గల్లాడక చెప్పకనిన్నుఁ గాచితి ననియెకా. ౯౨
- మ. అనినం జెప్పకతీర దంచు నది నెయ్యం బొప్ప నాగోవుఁ జె
ప్పినఁ దన్మూలమునం గ్రవక్రచుమునం బృథ్వీశ్వరుం డతయు
నిన్ని దండింపక యాత్మ రోసి కలికె స్వయింపుల నొంపులం
దనియంజేసిన నిల్చునే వనితచిత్తం బంచు నిందించుచుకా. ౯౩
- * గీ. కప్పురంపుఁగుదుటఁ గస్తూరి యెరువుతో, నుల్లి నాటి చందనోదకములఁ
బైపిరేని దానికంపుయాయని భంగి, నెంతయైన నిలువ దింతిమనము ౯౪
- * క. వనిత యెరుఁజూదితోనగు, నసనిక్తము కతియు దోడియతివలుఁబరులుం
గని విని యెగ్గొనఁచెద, రని చూచిన మానుఁగాక యుద్దముగలదే. ౯౫
- సీ. మద పెక్కుచన్నులు మాంసపుముద్దలు హేమకుంభములకు నెక్కు డనుడు
దూషితమూత్రపురీషదుర్గంధ మా జఘరంబు కరిశిరస్పద్యక మనుచు
జలివికిం బుసులకుఁ జీమిడికిని బుట్టయైన మొగంబు సుధాంశుఁ డనుచుఁ
గండలుఁ దోలు† బొక్కులుగూడఁ బొదికిన యాకృతికసిఁడినిశాకయనుచుఁ
† దేగడైన పెదవిత్రేగు డమృతమని, కవులు వొగడఁ బేరు గలిగెఁ గాక
తత్త్వ మెఱిగి యిట్లు తలపోసి చూచిన, నింతి రోత కెల్ల నిల్లుగాదె.

* తప్పుగాచితి † దొక్కులు ‡ ఉమియుపెదవిత్రేగుడమృతంబటంచును— నేగడైన
పెదవి—

- చ. అనుచు బహుప్రకారముల నంగనల న్నది రోసి యాత్మకా
మినులఁ బరిత్యజింది యింక మీమతి కింపగునారిఁ జేసికొం
డని నెలవిచ్చి రాజ్యసుఖమంతయు మాని విరక్తచిత్తుఁడై
యచుజని విక్రమార్కునిఁ బ్రియంబుగఁ బిల్వగఁ బంచి యిట్లనుకొ. ౧౦౧
- క. మనతండ్రి సౌరమంత్రం, బునఁ దపమొనరింపమెచ్చి మున్నర్థుఁడు దాఁ
దనయుఁక నైపుట్టెదఁ బొ, మ్మని నీవై పుట్టె విక్రమార్కుం డనఁగకొ. ౧౦౨
- గీ సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుడవు నీవు, భట్టి మత్రి గాఁగఁ బ్రజలనెల్ల
నేలు మంచు ముద్ర యిచ్చి దేశాంతరం, బరిగెఁ బరమయోగిచరితమునను.
- క. అన్నరనాథుఁడువిడిచిన, యన్నులుమున్నూఱు నతని యనుమతి *గలుగక
మున్నూఱుఁ జేసికొనిధర, మున్నూఱుకులం బనంగ మొనసిరి సిరులకొ.
- శా. రాజ్యం జేయుచు విక్రమార్కుఁ డిటు సంరంభోదితోజ్జ్వలభా
ప్రాజ్యప్రాభవసంభృతద్విపహయప్రారంభ సైన్యంబుతో
సజ్యం బైనధరుర్బలంబు కలిమికి సామంతులకొ గెచ్చి త
త్పూజ్యంజై ధనధాన్యలక్ష్మీఁ బరఁగెం బుజ్యం బగణ్యంబుగకొ. ౧౦౩
- క. అతఁడు మహాకాళున కా, తత మగుతప మాచరించి తన కమరత్వ
స్థితివేడిన నరులకు †నీ, గతిపడ దొండమగు మనినఁ గడిదిగ మఱియుకొ.
- క. ఒకదివసం బెక్కుడుగా, నొకయేఁ డగు పిన్నపాప కుదయించినబా
లకుచేతఁ గాని తాఁ జా, వకయండమ వేడికొనిన వర మతఁ డిచ్చెకొ.
- వ ఇట్టిచ్చి. ౧౦౪
- క. వెయ్యేఁడులు రాజ్యసుఖం, బయ్యేఁడు బొమ్మనిన దేవునానతి నారా
జయ్యకొని వచ్చి భట్టికి, నయ్యానతి క్రమముఁ జెప్ప నతఁడును మఱియుకొ.
- క. నే మఱియును నొకవేయేం, డ్లిమహి యేలంగ నీకు నిచ్చెద నని భి
యోమర్గి వగుచు రాజ్య, ‡ వ్యామోహం బధవర్ష మడఁచుము చాలుకొ.
- గీ ఆఱునెలలు నగరియందు నిల్వము మీఁది, యాఱునెలలు యోగివైచరింపు
పురిసహస్రవర్షములు చెల్లఁ బొన్నూళ్ల, నున్న వేయుఁ జెల్లుచుండు ననియె.
- క. తద్వచనము నిజహితముగ, హృద్వనజములోఁ దలంచి యిల యెల్ల నుపా
యద్వయముననరయుచు భూ, భృద్వల్లభుఁడేలఁ బ్రజలు ప్రియమందంగకొ.
- వ. అంతనొక్కనాఁడు ౧౦౫

* మిగులకొ. † నిదిగతిపడదు. ‡ వ్యామోహం బదియ నధవర్షము చాలుకొ

సీ. ఒకజోగి యతనిఁ గాటికిఁ దోడుకొనిచని బేతాళురప్పించి ప్రీతినునిచి
వేలిమిచేసి తా వివరీతగతిఁ బొందె బేతాళుఁ డారాజుపెంపు మెచ్చి
యెడరైనఁ దలఁపుమీ యే వచ్చి పనులెల్లఁ జేసెద మతి యప్పసిద్ధులొందు
సనిపోయె బ్రహ్మాదులును మీఁద విద్యాధిగాధిపత్యం బగు ననుచుఁ జనిరి
భూనిభండు మగుడఁ బురమున కేతెంచి, సప్తసంతతులను సత్రములను
సంతతాధ్వరములఁ గాంతేయుగతి శక, కర్తయై ధరిత్రిఁ గీర్తినెఱపె. *

ఉ. నజ్జితదానధర్మగుణచారునిచారుడు వైరిదారదృ
క్షజ్వలమార్జనసప్రథమ కారణచారుకృపాణపాణి వి
ద్యజ్వనబృందవందిజనతాజలజాన్తుఁడు విక్రమార్కుఁ డా
యుజ్జయిసిపురంబున నయోన్నతి రాజ్యము సేయుచుండఁగన్. ౧౧౧

వ. తొల్లింటి కాలంబున. ౧౧౨

క. విశ్వామిత్రుఁడు తప మతి, శాశ్వతముగఁ జేయు పెఱిఁగి శంకించి యను
శ్రేష్ఠవరుఁడుకొలుపులోఁదన, విశ్వాసముగలుగునట్టి నెలఁదులకనియెన్.

క. ఓయూర్వాశి యోరుభా, మీయిద్దఱలోన నొక్క మెలఁతుక నటనో
పాయంబునఁ జిక్కిడి ముని, సేయుతపంబునకుఁ గీడు సేయఁగవలయున్.

చ. అన విని పాత్ర నీయెదుర నాడిన నిద్దఱలోన దీనిచే
బని యగు నంచు నీ పెఱిఁగి పంపుము నావుడు నట్లకాకలె
డనవుడు వాఁడు రంధ తగ నాడినఁ జూచి ప్రహృష్టచిత్తుఁ డై
యొనర ననుక్రమంబునను నూర్వాశి యాడిన నట్ల మెచ్చుచున్. ౧౧౩

క. వారల యెక్కువతక్కువ, శరీతుల నెఱుంగ లేక యింద్రుం డిఁక నె
వ్వారెఱుంగుదురో యని బృం, దారకమునివరుల ననుగఁ దత్సభలోనన్.

క. సారదయాశృతమతి యగు, శారదకృప వడసి యతివిశారదుఁ డగునా †
నారదుఁ డుపమితశారద, నీరదుఁ డాకృతమార్తన్యపతిం జెప్పెన్.

ఉ. అర్జునిమూర్తి సర్వకళలందుఁ బ్రవీణుఁడు సంగరస్థలిం
గర్భశరాజులోకలయకాలుఁడు దాననినోది పాపసం
పర్కవిదూరుఁ డార్తపరిపాలనశీలనశాలి విక్ర మో
దర్శుఁడు విక్రమార్కుఁ డిట కాతనిఁ బిల్వఁగఁ బంపు నావుడున్. ౧౧౪

మ. మునివాక్యంబున నిండుఁ డిట్టిగుణధాము నిష్క్రమాదిత్యుఁ డో
ఛ్చొని రమ్మా యని పంపె మాతలి నతండుం దేనునం బాగవ ‡

* గీర్తినెఱపె. † విశ్వసనము ‡ డయ్యున్. ? వేయవచ్చని-

చ్యుగ్గుట్టలులఁ బూన్చికొంచు నధికొత్సాహంబుతో మిటివైఁ
జని యుజ్జేనికి డిగ్గి యచ్చట నృపాస్థానంబు వీక్షించుచున్. ౧౨౩

మహాస్థగర-

సభలోనం గాంచె వడ్డాశమజనపరిరఁడో సమారంభలీలా
కుభనిత్యాచారు లోకస్మృతనిశదనిజుర్ని నక్షత్రీర్నిలక్షీ,
విభవాకృష్ణార్థజాతాభిరుతనితరణాన్వితహస్తప్రభావ
ప్రభవశ్రీరమ్యు ఖగ్గపక్షతితజయసంపన్న వ్యక్తమాన్యున్. ౧౨౪

మ. కని యింద్రుం డిదె నిన్నుఁ బిల్వఁబనిచెన్ ద్రౌపది విచ్చేయుమా
యనిన న్గొబ్బున లేచి మాతలికి నాహ్లాదంబుగా నాదరం
బునరం జేసి మహాత్ముకత్వమున నాయుర్దీక్షుఁడుం గాముఁడో
యన వచ్చెన్ హరితాశ్వరత్నయుతవివ్యస్థందనారూఢుఁడై. ౧౨౫
వ వచ్చి కామధేను కల్పతరు చింతామణి సంతతనివాసం బై యమరు నమ
రావతీపురంబు సొచ్చి తేరు డిగ్గి మాతలియునుం దోడరా నమరకిన్నరని
ద్యాధరయక్షురఁడోనికరపరివారుండును దిక్పాలముకుట తటఘటిత మణిగ
ణకిరణారుణిత చరణకమలుండును నప్పరోహస్తచామీకరదండచారు చా
మరవ్యజనవీజ్యమానుండును నై సుధర్మాసభామధ్యంబునం దారకితతారా
కథమధ్యభాగంబునఁ దారాగణపరివృత్తుండై వెలుంగు చంద్రునిచందంబు
న నందం బగు బృందారకేంద్రునిం గని ప్రణమిల్లిన సతనిం గౌఁగిలిండు
కొని గారించి దీనించి యాసన్నమణిమయసింహాసనంబుపై సుబాహినుం
జేసి కుశలం బడిగి సురకతి సరపతి కిట్లనియె. ౧౨౬

గీ ఊర్వశియుచురంభయునునాడఁగామాకుఁ, దారతమ్యమెఱుంగఁదరముగాడు
సర్వకళలయందు జాణపు నీ వంపు, దీని నిగ్గయుపు మానవేంద్ర. ౧౨౭

గీ. అనుచుఁ బలికిమఱియుసాంగసంగీతవా, ద్యావికృత్యములకుననువు మెఱయఁ
గడఁగి నిలువుఁడవుచు గంధర్వులకుఁ జెప్పి, మున్ను రంభనామమన్ననంత.

శా. గంధర్వు ల్పనునాల్గు దోషములు దక్షం దాళమానంబులన్
గాంధర్వంబు ధ్రువాప్రబంధరణిం*గావంపఁగా నాద్యమూల్
ధింధింధిక్షధిమిక్షతక్ష ధికతోఁగిధిక్ష త్రికోఁగింకిణి
ధింధాంధుంకకు యై క్షుధిగ్గిగుడధాధీయంచు మ్రొసెన్వెన్. ౧౨౮

* ధ్రువాదిబంధసరణిం-

క. జంభారియెదుర నాట్య, రంభమ్మన నూర్వశీపరాజయకృత సంత
రంభయు నూరుద్యయజిత, రంభయునై రంభ నిలిచె రంగస్థలిపై. ౧౩౦

క. సురకతిపంపునఁ గూడిన, మురజన్వచు లభ్రశబ్దములగా శృంగ
రరసముగురియఁగ నాడెను, దిరుపుల మునిపముల మెఱపుఁదీగయుఁబోలెన్.

వ. ఇట్లు రంభ యాడినం జూచి యానాకలోకభూలోక నాయకులు మఱువాఁ
డూర్వశి కవనరం బిచ్చిన నదియును సంగీతశాస్త్రానుసారంబుగా* నిలిచి
విలక్షించుచు—

క. తనువున గీతాలంబన, మును జేతులనర్థవృత్తితమును నేత్రయుగం
బున భావముఁ బదములఁ దా, శనిర్ణయమ్మును మెఱయఁగలాన్యము నెఱపెన్.

క. సురకామిని తననయనము, లరుదుగఁ దలచుట్టివచ్చు ననుట నిజముగాఁ
దిరుగుచుఁ బరిమండలితాం, బరపల్లవ యెనటించె మరుగొడుగుక్రియన్.

క. ఈక్రియ నూర్వశి యాడిన, విక్రమసునుఁ డిదియె మఱియు పెరవరియనినన్
శక్రుఁడు మర్తముదెలుపును, యేక్రమమున దీని నిర్ణయించితి వనినన్.

ఉ. నావుడు నాతఁ డిద్దఱును నాట్యమున న్సరివత్తు రిందు శా
స్త్రావగతప్రసంగముల సాంగముగా నిది యాడె గాన ని
ట్లే వివరించి యూర్వశియ యెక్కుడుగాఁ గయికొంటి నన్న న
ద్వేషుఁడు మెచ్చి యాతనికి దిక్ష్వివిభూషణ మిచ్చి వేండియన్. ౧౩౧

సీ. ప్రభల నుప్పొగు ముప్పదిరెండుబొమ్మలు నన్ని వాకిట్లుఁ బెంపడరుచున్న
నవరత్నఖచిత మై వివిధ సోపానమై భాసురం బైనసింహాసనంబు
మెచ్చుగా నిచ్చిన మెయిలొని ప్రణమిల్లి దేవేంద్ర వీక్షిని తేరివీఁద
నిడికొని యుజ్జని కేతెంచి వేడ్త సింహాసనంబెక్కి యాయవనివిభుఁడు†
సిద్ధులెనిమిదియును జేకూరఁ బగతుర, పే రడంచి యాజ్ఞ పెంపుమీఱ
నేకవిరుఁడై యనేకవర్షంబులు, ధరణి యేలఁ బుణ్యచరితుఁ డగుచు. ౧౩౨

శా. సత్పాత్రప్రతిపాదితార్థుఁ డయి రాజ్యం బుర్వీలో సర్వసం
పత్సార్థంబుగఁ జేయుచు బ్రజల భూపాలుండు పాలింపఁగాఁ
దత్సూర్వార్థపుణ్యభోగముల కుత్సార్యత్వసంపాదులై
యత్సార్యంబులు వృత్తి నుజ్జయినిలో నుల్లాదిలక్ష్యంబులై. ౧౩౩

* సంగీతప్రసంగానుసారంబుగా. † నిడికొని యుజ్జయినికిఁ దెచ్చి యొకవేళ సప్తహా
సన మెక్కి యవనివిభుఁడు.

- క. అట్టివి గని జనపాలుఁడు, భట్టిం బిలిపించి నీవు భావజ్ఞుఁడ వీ
 వట్టన నేతెఱఁ గగునో, యట్టితెఱంగెఱుఁగు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్.
 గీ. పడగ నేలఁ గూలఁ బట్టమేనుఁగు న్రాలె, మేడఁ గాకికదుపు గూడి యెఱచె
 నిన్న వారువముల కన్నుల నీరొల్తె, దీన నీకుఁ గీడు తెల్ల మింక. ౧౮౦
- క. ఇది నిజ మనవుడు నతఁ డే, కది నాధికవర్షయైన కన్యకు సుతుఁ డె
 ట్లుదయించు నాకుఁ గీడె, ట్లుదవు న్నదిలోన బెగడకుండుము *భట్టి. ౧౮౧
- క. జమునికి నెరగోనెద † నా, క్రమమెఱుంగ వెయనుడ నతఁడుకమలజఘటనా
 సమయం బైన నసంభావ్యము లైనను సంభవించు నది యె ట్లనినన్. ౧౮౨
- క. ఇది మానిసి యిది సింగం, బిది దేవత యను వివేక మెడలఁగ బలసం
 పద నుక్తుఁగంబమున హరి, యుదయింకఁడె దైత్యవరుని నుక్తఁడఁగింకన్.
 క. ఏకద్విత్రి చతుఃపం, చాక్యతికృతసంఖ్యమాఖుల కవిజేయంబై
 కైకొనిన తారకాసురుఁ, జోకార్పఁగ వచ్చుఁబుడు పుట్టుట వినవే. ౧౮౪
- మ. వరపుత్రుం డమగేంద్రవైరి పరిఖి ల్వారాశి యాలంక దా
 గిరిదుర్గం బసురు ల్బలంబులు దళ గ్రీవుండు రా జ్జిల్లు బం
 ధురమా రాజ్యము తాలు దేలగిల మిత్ర లృత్రులం గూడఁగా
 నరులు న్వానరులుం గొనం దలఁచి చన్నం జేటు వాటిల్లదే. ౧౮౫
- ఉ. కావున నిట్టి బాలకుఁడు గల్గుట తథ్యము నీకు నిస్సతా
 వేపులవారిచేతఁ బృథివీస్థలిలో నరయింపుమన్నఁ దా
 నావచనంబు లియ్యకొని యాత్మహితుం దలపోసి విక్రమా
 ర్థావనివల్లభుండు నెడ రంచుఁ దలంచెఁ బిశాచమాఖ్యునిన్. ౧౮౬
- క. ఆతలఁపున వచ్చిన నతఁ, డాతెఱఁ గెజ్జిఁగించి యరయ ననిపింపిదన్
 బేతాళఁడు పాతాళము, భూతలమును నరసి వచ్చి భూపతితోడన్. ౧౮౭
- సీ. జననాథ నీవు కంచిన నెల్లచోటులుఁ దిరిగి ప్రతిష్ఠానపురములోనఁ
 గుమ్మరి యింట లేఁగొమ్మముందట ము టిబలములతో నాడెడుబాలుఁ జూచి
 యెవ్వరివాఁ డనునెడ నొక్కవిప్రుండు తనకూఁతుకొడకు తజ్జనని యిద్ది
 యేటిపై నొకదినం బేగుచో ‡ నాగేంద్రుఁడీపాపఁగూడిన? నితఁడుపుట్టె
 దీనికారణంబు దేవరగాక యెఱు, డెవ్వఁ డెఱుఁగు ననుచు నిట్లు పలికె
 నింకరాజ్యభోగ మింకకుండఁగ నీవు, సాహసంబు సేయు సాహసాంక.

* పెదరకుండుము. † నొరగోనెద. ‡ జేగిన. § గోరిన.

- మ. అని చెప్ప నిన్ని యావలం దెలిసి సువ్యక్తంబుగా నాత్మనా
శనమూలం బని నిశ్చయించుకొని యాశ్చర్యంబుగా దొల్లి చే
సికకార్యంబుల దోడు వేడక మదిం జేడ్పాటుల దోడువే
డిన గవ్వం బగు నంచు దాఁ జనియె భట్టి నిల్చి తా నొక్కఁడున్. ౧౮౯
ఉ. ఆనరనాథుఁ డిట్లు చని యాయుధ మొక్కటి తోడుగాఁ బ్రతి
ష్ఠానపుగంబు డగ్గఱునెడం జతురంగబలంబు లన్నియు
న్వావిపిఱుండ నేగి నలువంకల నిల్వంగ నందుఁ గొండ తా
లోనికిఁ జొచ్చి యావిజయలోలుని బాలునిఁ బోరఁ బిల్చినన్.* ౧౯౦
క. నాగేంద్రుఁడు జీవనవిద్యాగుణ మగుమంత్రశక్తిఁ దత్కృతములు నౌ
నాగాశ్వరథభటాదుల, కాగతిఁ బ్రాణంబు లిచ్చి యాత్మజఁ బంపెన్. ౧౯౧
గీ. ఆకుమారుఁడు శాలివాహనుఁ డనంగ, నెగడి నగరంబు వెలువడి నిలుచునంత
శేషపంపున వచ్చి యాశీవిషములు, విక్రమార్కునిమూఁతలనాక్రమించెగిరి
ఉ. నిర్వము లీక్రియ న్భటులఁ జంపిన నాతఁడు వారిప్రాణము
ల్లూర్పఁ దలంచి వాసుకికి ఘోరతపం బొనరించి యయ్యెడన్
నేర్పొకయింతలేక యది నిష్ఫలమైనఁ గలంగియు న్నుజా
దర్పము నోడుగాఁగ నిది దైవవశం బని వచ్చెఁ బోరికిన్. ౧౯౩
క. అతఁ డిటు వచ్చినఁ దక్కిన, హితులును సైన్యములు గూడ నేతెంచినఁ ద
చ్చతురంగబలముపైబడ, గుతలము పదహారుల నతలకుతలంబయ్యెన్. ౧౯౪
ప. ఇట్లు తేజోవిక్రమార్కుం డగువిక్రమాఝసినేను శేషప్రసాదవిశేషశాలివా
హనుం డగుశాలివాహనుఁ బలంబులుం దలపడి పోరుచవనరంబున. ౧౯౫
సీ. కాలుబలంబులు గ్రాహసంగత్యైగాలఁ మరగము ల్తరగలకరణిఁ జెలఁగఁ
దేరులు కలముల తెఱఁగునఁ దిరుగంగ గరులు మైనాకాదిగులఁ బోల
నరిగబిళ్ళలు కమఠాకృతి మెఱయంగ నడిదంబులును విఱు ననుకరింపఁ
జామరంబులు సితచ్చత్రంబులును శంఖఘనసాదృశ్యంబుపేర్చి మెఱయఁ
బడగ లుత్పతత్ఫణికులభాతి వెలయ, రుధిరధారలు విద్రుమరుచిఁ దనర్పఁ
బలహరవము జలఘోషభంగిఁబొంగ, ముద్రఘోషితరౌద్రముద్రమొప్పె.
ఉ. అత్తఱి వీరు లేర్చుక్రియ నార్పుచు వత్తురు వచ్చి మూఁతలోఁ
జొత్తురు చొచ్చి శత్రువులచొప్ప లడంతురు వారిబీరము

* బిల్వంగన్. † శాలిభానుండగు శాలివాహను ‡ సాదృశ్యంబువెరయ

తైత్తిరు మెచ్చి మార్కొనుచు మెల్పున గెల్పున భిన్న భిన్నమై
చత్తురు చచ్చి యచ్చరల సన్నిధి నిల్తురు కల్లు రందఱిన్* ౧౫౭

క. అయ్యడఁ దెగియెడివీరుల, నెయ్యమున వరించు వేల్పు నెలఁతలు దనుటోఁ
గయ్యం బడువఁగ శూరుల, కయ్యము దివిఁ జూడ నాడుగయ్యంబయ్యెన్.

సీ, మ్రొగ్గెడు గజఘటంబుల నుబ్బితేటెడు రక్తంబు మద్యపూరంబు గాఁగ
వారక జెగిసెట్టి వీరులపునుకలు కొనురాకు పానపాత్రములు గాఁగ
నందంచు వాచవికంచున లగుగుండెకాయ లన్నియు నూరుఁగాయఁబగను†
గండలు తక్కిన కడ్డలుగాఁ గూర్చి డాన్గిణము లనేకరుచులఁ

బొట్టకొలఁదిగఁ దాపుచుభూతములకుఁ, జవులుసూపుచు నేటియుత్సవముఁజోల
నొండు లే దని పొగడుచు నుల్లసిల్లి, సోలి యానంగజొచ్చె నచ్చోటఁగలయ

క. ఆవేశఁ జిత్తముల వీ, రావేశము పొదలఁ బోగులాడఁగ దనుటన్
దైవసహాయము లేమని, భూవల్లభునీన తెల్లఁ బొలియఁగఁ జొచ్చెన్. ౧౬౦.

గీ. రథము లంత విశదరథితసారథులయ్యె గుఱ్ఱములును బాఠి గొల్లె లయ్యె
గాలుబలము లపుడు కాలుబలము లయ్యె, గజములెల్లఁ బోర నజములయ్యె.

క. కాలము చేరినవానికి, నేలయుఁ బగ యనఁగ మింట నెలిసినబలముల్
బాలునిఁ గూడుక యాభూ, పాలునిసైన్యముల నేలపాలుగఁ జేసెన్. ౧౬-౨

శా. శుండాలాదిబలంబు లిట్లగిగిసన్ స్త్రీదోష్టకుం డొక్కఁడుం
జంఢీశుండును గాలకర్మము నిజేచ్ఛగ ద్రోవలే డంచు నను
ద్దండాస్త్రుండయి శాలివాహనుంచేతన్ దండకాష్టాహతీన్
ఖండిభూతశిరస్కుండై యెగసి మ్రగ్గం జెల్లి నుత్తేరినాన్. ౧౬-౩

క. ఆతనిదేహము వెలువడి, యూతత మగుదీప్తి నగలరాంతరమున ను
ద్యోతించుచు నెగసి మహా జ్యోతీయాపంబు నోయి సూర్యుఁడగలపెన్ ౧౬-౪

గీ. ఇల్లు విక్రయాక్కుండిల్లిని నిజయుఁ దై, శాలివాహనుండు లీలనోడఁ
బూరుతెల్లఁబొగడఁ బైఠాఁమునఁ మహా, రాజసంగఁ జేసిరాజ్యహవట ౧౬-౫

సీ అటనుజ్జయినిలోన నందలు పాములు నడలుఁగా భూపాలు బ్రగమహిమి
యేడువకున్నకన్నెఁగి మంత్రులు వచ్చి నీపు గిగ్గిని వోటఁ జావఁ దగదు
నలదన్న నావ్రభానతి మంత్రుల నుంఁగొనిచి యూరాజ్యమును భుజించు
నీతగవును జెల్ల నిత్తఁగి గడుపులో పాపని బుచ్చి మీచాల నిడుదాఁ

* గెల్పునట్టిన్ † గాములను. ‡ వైరాఘ్రమునన్=ప్రత్యుత్సవపురములో

గొనుడనుచు శీరపత్ని గావునగడంక, బొట్టప్రచ్చియుశిశువును బుచ్చియిచ్చి
యగ్నినివసించిదివి కేయిమరసతులు, గొలువవలరెడునిజనాథుఁగూడుకొనియె.

క. ఆపట్టణమున మంత్రులు, నాపాపను బెంచుకొనుచు నాతని రాజ్య
శ్రీవతిఁగా నొనరించిరి, భూపాలన మాతృబుద్ధి బురికొనుచుండన్.* ౧౬౭

క. ఇలలోఁ దండ్రిబలంబును, జలమును మెఱయించుకొని ప్రశాంతుఁ డనంగా
వెలయుచు సతఁడొకకొలఁదిని, జెలువందెనుమడఁగుపట్టుచెలమయ్యుబోలెన్

చ. అనువుగ మంత్రు లాతని మహాసనసంస్థితఁ జేయఁబూనినం
గని యశరీరి యూపడుచుఁగార్యము తేటికి వీడు దీని నె
క్కిన నగుఁబాటు గాదె తలఁగించి మహీస్థలిఁ బాఠిపుచ్చుఁడా
యనిన నమాత్యు లెల్ల వెఱుంగందుచు నమ్మణిభద్రపీఠమున్. ౧౬౮

ఆ. పుణ్యభూమిఁ బాఠి పుట్టగాఁ గట్టించి, కొంతకాల మున్న యంతలోన
దైవవశముకొలఁది దదేశ మెల్లను, హాని బొందుచుఖలమయ్యె మిగుల.

సీ. అచోట నొకవిప్రు డగిసెలు లంకలు గోదుమల్ జొన్నలు గోఁ పెట్టి
పిట్టల నార్ప నాపుట్టపట్టున మంచె గావించి యది యెక్కి శ్రోవవారి
సాచేనుజొచ్చి తిన్ననిజొన్నలు గోదుమలు పిసికిళ్ళుగ నలచి తినుడు¹
అని పిల్వ నమ్మి వచ్చినివారికి కవి నెట్టఁ దా దిగి వచ్చి యందఱ నదల్చి

గీ. పరులసాముల కి ట్లానపడఁగఁ దగునె యనుచువారల వెడలంగనడచి తిరుగ
మంచె యెక్కి రాజసమున మరలఁబిలుచు, వచ్చిఁజేయుదిగివచ్చివారిఁద్రోలు

క. ఇవ్విధమునఁ జని మగుడుచు, నవ్విప్రుని వెఱ్ఱి యనుచు నందఱుఁ దమలో
సెవ్వుచుఁ గనుకఁగ బోవఁగ, నవ్వార్త యెఱింగి భోజుడట కరుదెంచెన్

క వచ్చిననృపు భటులం గని, యచ్చటఁ దనమంచె నున్నయాతఁడు చేలో
మెచ్చయినవి భక్షింపుఁడు, విచ్చలవిడి విడియుఁ డనిన విడిసిరి వారల్. ౧౭౩

ఉ. తొల్లిటియ ట్లతండు డిగి దూఱుచు భోజుఁ జేరి యక్కటా *నాటవీర్యవ్రాతము*
యిల్లొక సర్పమై తినిన నిఘుఁడు వైరికి సత్తు విచ్చినం *బాండ్లమఱ్ఱలు బాండ్లలది*
దల్లి విపంబు వెట్టినను దండ్రి తనూజుల తమ్మిన న్నహీ *మాడ్చువానినెట్టి*
నల్లభుఁ డొల్చుకొన్న మఱి వారల కెవ్వరు నిక్కు భూవరా! ౧౭౪

*భూపాలుఁడు మాతృబుద్ధి బురికొనుచుండన్ † లయమయ్యె. (హానిబొంది మయిల
మయ్యె నని చిన్నయకూరిగారిపాఠము) ‡ విత్తి 1. తిన్ననిజొన్నగోదుమల్ పిసికిళ్ళు నుమలు
నుం పిసికికొనుడు. 2. నవ్విధ మెఱుంగఁగి పోవఁగ.

- క. బలహీనులకును నృపతియ, బల మనగాఁ బేదఁ జెఱుపఁ గాడియె యిది నీ
బలములచేఁ బొలియుంచితీ, వెలుగే తనచేను మేయువిధ మిటు నయ్యెన్ ౧౭౫.
- క. గతి నానక యిది యొకసం, గతి బ్రదికెద మంచు నుండఁగా ధర్మముఁ ద
ప్తితి “బ్రహ్మస్వం విషము, చ్యుతే” యనుచుఁ బెద్ద లెల్లఁజదువుట వినవే.
- క. బలవంతుల మని విప్రుల*, ఫలభోగంబులకు నానపడుదురె మును వి
ప్రులకిచ్చిన భూములు దను, చెలియం ద్రుని తలఁపవలదె త్తితిపాలఁగకున్.
- గీ. అనుడు విభుఁడు చోద్య మంది తా నమ్మించె, యెక్కితుప్తిపుట్టిజొక్కితలఁచె
దానధర్మగతులు దప్పక రాజనై, దీనజనుల సిరులఁ దేల్పఁగదె.† ౧౭౬
- క. వెడఁగు లగుజనుల వృద్ధుల, బడుగులచుం జూవలేని బ్రదుకొక బ్రదుకే
యడిగెతు వారలు గలిగినఁ, బుడ మంతయు నిచ్చి వారిఁ బుచ్చెన పేష్కన్
- చ. అనుచు ముదంబునం బలికి యుండుఁ దానె యెత్తిగి పల్లః‡
ల్లినహృదయంబు నిల్పిగొన లెన్న నిధానము గల్గెఁజోలు వి
ప్రునిగుణ మిట్లుగా దిచట భూమిగుణం బని నిశ్చయించి యె
య్యన దిగి వచ్చి యెంత కొలుచయ్యెడు బ్రాహ్మణః§ చెప్పనావుదన్ ౧౭౭
- తా. నాకుం జూడఁగ నూఱుపు ట్లగు నగేంద్రా విష్ణుగూఢంబహ
- నీకుం జూడఁగ నెన్నిపుట్టు లగునో నీవేకటాక్షింప న
స్తోత్రం జాసిరి గల్గదే యశన సంశోషించి వేయిచ్చి మం॥
చాకీర్ణం బగుపుట్టఁ గూల్చి యెరుకని ల్వాక్రిందఁ ద్రవ్వించివన్. ౧౭౮
- క. భోజనదృగంభోజగ్రహ, రాజాకృతి నురగరాజరాజితనూడా
రాజితరత్నప్రభలను, దేజఃపుంజంబు దోచి దిక్కులు వెలుగన్. ౧౭౯
- గీ. రత్నగర్భపేరు ప్రకటించునదియొక్కొ, రత్న సానుమూల రత్న చయమొ
గంటితేని మాంసకంబులుగని యెఱుక్కొ, నాఁగ నవ్వెలుంగు పేదఁగఁజూడె ౧౮౦
- సీ. అందు నానారత్న నుందరప్రాతహా చంద్రకాంతాంచితస్థలము కలిమి
జెరయు ముప్పదిరెండు పిల్లగద్దెయల కాభరణంబునా నేనుపాత్రములను
రత్నదీపములు రమణఁ జేతుల నున్న పసిఁడిబొమ్మలను చుప్పఁగెఱుంగు
నించైరపుపువారింపు పొంపొందుగఁ దత్సృష్టమనశీమలమనామములను

* వైదికీ † నేల్వఁగంటి, ‡ య్యన దిగి వే మంత కొలు చయ్యెడు బ్రాహ్మణః

1 గుల్మకీర్ణం ౧౪, 2. తీర్థవాకె,

- *గలిగి నల్లడ నాల్గుచేతుల నెడల్పు, చాపమాత్రసమున్నతి నేపుమిగుల
విక్రమాదిత్యు లక్ష్మీ నివేశకాంతి, నంతః గనుపట్టె దివ్యసింహాసనంబుగూర
క. తిద్రూపముగని నృపుడు ద, రిద్రుడు ధనరాశి గన్నరీతిం బ్రమదోఁ
న్నిద్రాఁడై తివిపింపఁగ, భద్రాసన మద్రభంగి బరువై తోఁచెన్. ౧౮౫
న. తిత్కారణం బెఱింగి మంత్రి యిట్లనియె. ౧౮౬
క. అరుగరె యయాతివృథుగయ, భరతసుహోత్రాంబరీష భార్గవ శిబిసా
గరరంతినంగరాఘవ, మరుద్దిలీపశశిబిందుమాంధాంత లిలన్. ౧౮౭
గీ వారిలోన నెట్టివారిసామ్నా యిది, పెద్దగాలమయ్యె బృథివి నణఁగి
దీని వెడలఁ దివియఁ బూనినయ్యున్నడు, భూతత్వప్తి వలయు భూతతీంద్రగూర
క. అనవుడు విభుఁ డదిచేయున, మని గొఱియలఁ జెనుపు వెట్టి యనుచగుబలిభో
జనములననురులు సురలును, దనియంగా భూతత్వప్తి తగ నొనరించెన్ ౧౮౮
గీ. దీనఁ బొంగి భలులు దివ్యసింహాసనం, బెగయనీడ్వఁ దాన యెగసి వచ్చె
మంత్రిఁ జూచి రాజు మంత్రింద్ర నీబుద్ధి, లావుకలిమి నిట్టిలాభమయ్యెగొం
✓ఉ. మంత్రిము లేనిసంధ్యయును, మానము లేనితపంబు వేగివి
త్తంత్రిము లేని యాగముఁ బదజ్ఞత ¹ లేని కపిత్వము న్నదా
తింత్రులు లేని వీణయును దానకరాగము లేని గీతమున్
మంత్రులు లేనిరాజ్యము సమానము లిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్. ౧౮౯
వ. అని కొనియాడిన నిది మంత్రిసతంసాపసరం బని యమృంత్రవసుండుస్వార్థం
బును యథార్థంబునుగా నిట్లనియె. ౧౯౦
• నీ. జూదరి సత్యంబుఁ జోరునిధర్మంబు సరసునికోపంబు సవతిపాత్తుఁ
బాపండు మతమును బ్రాహ్మణుకలహంబుఁదులుపసంగడమునుఖలుసితపముఁ²
గులటలభక్తియుఁ గోమటినిజమును బణ్యాంగసలప్రేమ పంద బిరుడుఁ
బగతుర సైరణ యెగచు వైరాగ్యంబుఁ బేసపెద్దటికము వాదిసము
నధమసంశ్రయంబు నైంద్రజాలికమును, బాహ్మసామ్నోమునుగకొమ్మవట్టు
మంత్రిలేని రాజ్యమహిమయు నావేశ, సుస్థిగములు పిదప సస్థిరములు ౧౯౩
గీ ⁴మంత్రికై నాత్మ మఱి పెట్టెగా నుగ్ర, దండవిషమడంచి దండి గలిగి
యర్థ మొదవ భూపుఁ డనుసాముఁ బట్టి యా, డించు మంత్రి గారడీని కరణి,

* గలిగి నల్లదిక్కు లన్ని చేతులనెడల్పు. † నతిమోదద్రఘంఁడై ‡ జెలు (రు) పువెట్టి-చెరపువెట్టి-
చెరపు = బలి-అని చిన్నయనూరి) 1 బుధజ్ఞత. 2. తగవు. 3. గొడ్డుసాంపు. 4 మంత్రికైదన్న
మరణికి పామును, మాంత్రికుండు త్రిప్పమాడ్కి నెపుడు అను వెఱింగి భూపుడను పాముబట్టి,

- క. కసియుం గానక యిచ్చులఁ, జనజూచినఁ బోవనీక జనపతిఁ గరిచా
 డ్వునఁ బట్టి చుంకుశముగా, ననువగు పనిఁ ద్రిప్పుమంత్రి యాఘోరణుడై.
 గీ. కావఁ బ్రోవఁ గర్తగావునఁ దనమాట, శ్రోవ నలవిగాదు శ్రోవ యెఱిగి
 యాడు మంత్రిమాట లాదరించెడివాడై, మేదిసీశుండండు వేదవిదులుగొడ
 మ. నరనాథుండు సమస్త మైనజనుల “నాజ్ఞాంసజాచాలనం
 పరమోధర్మ” యనంగ నీపలుకుల న్భావజ్ఞుడై యేలఁగా
 ననులం దెవ్వరు నాజ్ఞమీఱఁ జనందన్యాయప్రవృత్తిక్రియా
 పరుడై ధర్మముఁ దప్పఁ జేయుపనిఁ ద్రిప్పగజెల్లుఁ దన్మంత్రికిన్ ౧౯౭
- క. జననాథుఁ డనపరాధిం, దునుమఁగ సెలవిచ్చి హితుల దొరల మనవుల*
 న్వివకుండినఁ దన్మంత్రికి, దననేగున నతఃకీడుఁ దప్పింపఁ దగున్. ౧౯౮
- క. ఈచందంబున మంత్రి మ, హాచతురుం డొకఁడు విభునియానతి మొదలం
 ద్రోచియుఁ ద్రోవకవిప్రుఁ, గాచె ననఁగఁ దొల్లయొక్క కథగల దధిచాగొడ
- క. అనవుడు నాకథనాకు, న్వివలయును మంత్రినరుడు విప్రునినేలా
 గునఁగాఁచెఁ బతిహితులగు. పనిజేసెం జెప్పు మసినఁ బతి కీల్లనియెన్ ౨౦౦
- క. †శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియ సత్యసంగ శాలీనవగహ
 శాలావిశాలశీలవి, శాలాపుర మేలు నందజనపతి కడఁకన్ ౨౦౧
- క. అతనికి నతిహితుఁడు బహు, శ్రుతుఁడనఁగాఁగలఁడు మంత్రినునమంత్రిసముం
 డతఁడు ఘనసీతిఁ బరఁగెను, బతికార్యధురంధరుండు ప్రజలకు హితుడై.
- క. ఆనందభూపతికి సతి, యానందము రూపమయ్యె ననఁ గలిగెఁ ద్రిగో
 కీనయనచకోరములకు, భానుమతీదేవి యమృతిభానుద్యుతి యై ౨౦౩
- సీ. దీపితకనకసం దేహంబు దేహంబు పచ్చకర్పూరంబుపలుకు పలుకు
 పల్లనసంపదాస్పదములు సదములు శోభితావర్తసనాభి నాభి
 కుంతితకలకంఠకంఠంబు ముకురివిడం బొభిముఖము ముఖము
 సరసిజనైభవాకరములు కరములు విజితసీలోరగవేణి వేణి
 నడుము లేమికి నెప్పుడు నెట్టనడుము, లోచనములు కర్ణాంతరాలోచనములు
 ఇంతిపాలిండ్లు కంఠపాల్గిడ్లు నూడ, నట్టిరూపంపు రూపింప నగుటగాడె.
- ఆ. అట్టిసతిని తెప్పవెట్టక చూచుచు, నిద్ర యాకలియును నీగు నట్లు
 నడచి యధఃసీమః† సమృతంబుగ్రోలుచు, దేవుండఁగ మనుజుడేవుఁ డోప్పె.

* తిగవులన్. † శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియః సత్యసంగః - ‡ యధః కేభి.

- క. సనితలకు నురము నోరును, దను నర్థము నిచ్చి రచ్యుతబ్రహ్మశివుల్
ఘనుఁ డామువ్వుర మీఱుచు, జనపతి దనసతికి నిచ్చె సర్వాంగములున్.
- నీ ఆననీశుఁ డీక్రియ వంతఃపురంబున విహరించుచును మంత్రి విన్నవమున
ఒలిమిమై నొకనాఁడు కొలువున కేఠెంచి యాసతితోడమీఁద నభిముఖముగ
ఁడుకొని తన్ముఖం బీక్షించుచుండఁగా దొరలును భటులును బరులుహితులు
లజ్జాభయములఁ దల ల్పించికొనియుండఁ గొంతతడవున కయ్యింతి చెయ్యి
పూని పట్టుకొనుచు లొనికిఁ బోయిన, మంత్రి కలఁగి యిట్టిమమత నేడు
మానిపింపకున్న హాని యానంచు మో, మోట మాని తోడ నొయ్యినేగి.
- గీ. దేవ యిచట నెట్టి తెఱఁగైన నొప్పు నీ. యతివ నటకుఁ దెచ్చు టనుచితంబు
అనుడు నృపుఁడు నవ్వి యచ్చటి కే వచ్చి, యున్న నేమి రాకయున్న నేమి.
- క. విశ్రుతిసీతివివేక బహుశ్రుత నీయట్టి సచివుఁ* డుండఁగఁ బ్రమదో
స్మితముగ విశ్రమించెద, నాశ్రితసంరక్ష నీనయంబున జరుగున్. ౨౦౯
- క. ఏతేక్షణ యీసతి నాప్రాణేశ్వరి నిమిష మైనఁ బాసిన విగత
ప్రాణమయి మేను నిల్వడు, ప్రాణమువెడఁబాయునట్టి రాజ్యం బేలా. ౨౧౦
- చ. అనిన బహుశ్రుతుండు హృదయంబున నవ్వుచు నింతప్రేమ గ
ల్గిఁ బఁ మధ్యమంబున లిఖించిన యీసతిగూపు నీమహా
సనము సమీప భాగమునఁ జక్కటి నిల్విన నందు నీమ దృ
ష్టి నెలుపుకొంచుఁ గొల్వైన వసింపుము నావుడు నియ్యకొలునన్. ౨౧౧
- క. జనననుఁ డొకచిత్రకుచే, పనితొరత్నంబురూపు వ్రాసించి పటం
బనుచుండఁ జూపఁ బంపెను, తనకులగురుఁ డైనశారదానందునకున్. ౨౧౨
- గీ. అతఁడు నూచి మెచ్చి యచ్చితకారుఁ జేరఁ బిలిచి తొల్లి చెప్పినట్లు
సతులలోన నాల్గుజాతులు గల విందు, జాతికొలఁది వ్రాత సహజమయ్యె†
- చ. తోడలును జన్ను లోష్ఠములు దొడ్డలు కన్నులుఁ గాళ్లు జేతులున్
వెడఁదలు మోముఁ గంఠమామ వెండ్రుకలుం గుఱుచ ల్లలాటముం
బొడవునొడ వ్వెడల్పుకడుపుం గుడుపున్నడవున్ ఘనం బగుం
డిడిముడిపాలుం† దొగరుఁజీరలు హస్తీ కొప్పు నెప్పుడున్. ౨౧౩

* మంత్రి, † ఈగీతిము క్రింది నొకద్రవీలో “నాల్గుజాతుల స్త్రీలకు బద్ధములు” అని యున్నది. ‡ పాటలు.

- చ. నడుము కృశంబు విన్న జఘనంబు కుచంబులు గట్టి వెండ్రుక
 ల్నిడుపులు గన్నులా మెఱుంగు * గులు కాంతకు వింతభోజనం
 బడరుఁ బ్రయంబుఁ గోపము నయంబు నమంబులు దానఁ గొండె మే
 ర్పడ విను రక్తపుష్పపటరాగిణి శంఖనిఁగా నెఱుంగుమీ. — ౨౦౫
- ఉ. అన్నున యైనకౌనుఁ గుటిలాలకపంక్తియుఁ జెన్నుమీఱఁగా
 వన్నెలు గట్టఁ బచ్చమరునంబులునుం దుఱుమంగనేర్చు మా
 టున్నెడఁ గన్నులార్చు సురశోధ్యతి నేర్పరి యల్పభుక్తిశోఁ
 దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ద్రిమృతి చిత్తిని చిత్రవిక్రియన్. — ౨౦౬
- ఉ. తెల్లనిచీరలు నివ్విరులుఁ దియ్యదనంబును మెచ్చు వెండ్రుక
 ల్నుల్లన మోవి యెఱ్ఱన కనత్కనకద్యుతి నేను గన్నులు
 త్సుల్లసరోజరోచులు మృదుధ్వని కంఠము పాణిపాదము
 ల్పుల్లవకాంతు లాననము పద్మము పద్మిని జూటి కిమ్మహిన్. — ౨౦౭
- క. కలియుగమనఁ బద్మిని న, త్కులమున లే దిది తదీయగుణములు గలకో
 మలి గాన నెడమఱోచోడఁ. దిల్లనమాణంబు మచ్చ దిరమైయుండున్.
- గీ. అనుఁడు వెఱుగవడుచు నచ్చిత్రకుండు భీతి, కోడ నేగి పువ్వుదోటలోనఁ
 జెఱుగునృపున కిట్లె చెప్పిన నండు. గో, వ్యస్థలంబు గనుట కాత్మఁ గలఁగి.
- ఉ. నందనరమ్యమా గృహననమ్మున మన్మథకేళివేశ నా
 నందుండు భామవామజఘనంబున సన్నపు మచ్చ గాంచి యా
 నందము డింది కందు మది న్నాటుకొనం దలయూచి శారదా
 నందువి నన్గణం బవగుణంబుగఁ జెకొని నచ్చి మంత్రికోన్. — ౨౦౮
- గీ. ధర్మమూర్తి యనుచు నిర్మలాత్మకుఁ డని, సమ్మిచార మిట్టి నాటకములఁ
 జాల ద్రోహి యైన శారదానందు'ఁ, జంపు మనిన మంత్రి సంచలించి — ౨౦౯
- క. దేవా యిది మనిఁ దప్పుగ, భావింపకు భువి మహానుభావులు మదిలో
 దైవికమానుషములయం, దేవియుఁ బాలివోవకుండ నెఱుంగుట విశేష.
- క. జాడచెడి రాచలోగిలి, పాశుగఁ గన్నంబు చెట్టి బలుముచ్చులతోఁ
 గూడిన నొరుఁ జంపిన టం, కాడిన మఱి విప్రుఁ జంప న్నన్దంబగునే. — ౨౧౦
- వ ఇంకియకాదు. — ౨౧౧

* నిగ్గులుగాదగు న్నభోజనం : బడరఁ బ్రయంబు కోపము భయం బోవరం జగదానకుండె.

- క. భూపాల గురునిఁ జంపెడు, సాపము వల దనుచు మ్రొక్కి పలికినఁ గామాం
 ధోసి నవశ్యతి"యనియెడు, నాపలుకు నిజంబు చేసి యతఁ డుగ్రుండై. ౨౨౧
- గీ. చెడుగుబుద్ధు లింకఁ జెప్పక నామాట, ద్రోవవైలిచేని ద్రోహిఁ జంపు
 మనుడు మాఱుమాట లాడక శౌరదా, నందుఁ దెచ్చిబంధనం బొనరెచ్చె
 మ. ఇటు విప్రోత్తముఁ గట్టి కొంచుఁ జని ముక్తింద్రుండు చింతించి య
 క్కట చంపించిన బ్రహ్మహత్య నను మ్రగ్గజేయు నారాజు ని
 చ్చటఁ బాపఁబున బ్రుంగుఁ గావునఁ దదాజ్ఞాలంఘనం బైన నొ
 క్కటఁ గావించి జగత్త్రయంబు హింసముం గావించు నంచు న్నెనన్. ౨౨౨
- ఉ. ఆతనికట్లు లూడిచి గృహంబున కంపి యమాత్యుఁ డేగి నే
 నాతెఱిఁ గట్ల చేసితిఁ బ్రియం బగునే యని చెప్పి వచ్చి త
 ద్భీతియు నీతియుం గలుగ భీరుని బాటుని నేలమాలెలోఁ
 బ్రీతి నహించి దాచి తనపెంపునఁ బ్రోవఁగఁ గొన్ని యేండ్లకున్. ౨౨౩
- క. పాలనుఁడు కితవకేళీ, లాలనుఁ డస్థిరుఁడు మగభిలాషుఁడు మృగయా
 లోలుఁడయి నందధరణి, పాలతనూధపుఁడు విజయపాలుఁడు గదలెన్. ౨౨౪
- వ. తదనంతరంబ. ౨౨౫
- సీ. పిల్లలు పోరాడె బల్లి యూరక త్రుళ్ళె దమ్మలి పొడనూపె దుమ్మి రెదురఁ
 దొఱుగునోయినలేగ కొఱుచునొకకుఱి పఱి తెంచె గ్రంపపైఱుచె గాకి
 యులుమఁ డొక్కఁడు నూ నెలలతోడనే తెంచె మైలచీరలచాకిమోలనెదిరె
 1 గాకియును గొరవంకయును తెక్కలపోతు నేటిరింతయు దాఁపె నెడమదిశకు
 2 బైట వెరవున వు బాలగుచ్చుయు బాతె, నొంటిపాటఁ బైఁడికంటి వీచె
 నెలుగుచేసె బెద్దపులుగు పా మఱుదోచె, దబ్బిబాబ్బిలిడియె నుబ్బులడర.
- గీ. వానిఁ గనుగొని పరి వారమ్ము గలఁగుచు, శకునబలము లేదు చనకు మనిన
 విజయపాలుఁ డివియు నిజములోకల్లలో, తెలిసికొందమనుచుఁ దిరుగఁడయ్యె
- క. దుర్మతికి ధర్మబుద్ధియు, కిర్మలునకు దుర్గతియు గణికలకు దృఢ మా
 కూర్మియుఁ గలిమికి నిలుపును, గర్మములకుఁ దప్పుటయును గలుగవుజగతిన్
 శా. క్షరీతిం జను లెల్ల నుల్లముల నూహింపంగ శంసానుచి
 స్ఫాగరిజ్యాయతచాపరోపధరు డై సన్నద్ధుడసైన్యంబుతో

1. కాకియునొక గొరంకయును. అని చిన్నయనూరిశారు, కాకియు నొక పెరకయు నెరుకల
 పోతు. 2. బైట వెరవుదప్పుబారె చెమరుపోతు. 3. జ్యాలితోరుచాపధరుడై.

భేరిభైరవభాంకృతు నిశల నిర్భేదింపగా నేగె ని

1. హృదయ్యాండు సమస్తదుష్టణాగణ్యాండు డరణ్యానికీన్. — ౨౩౪

గీ అచటఁ జెమటఁగోక యమరించి కుడిచేతఁ, గడిదిడగఁ బట్టి యెడమచేత

నెఱక లొయ్యఁ జక్కఁ జెనిమోమీక్షింను, కౌఁజుకక్కెరలనుగదియవైచె
న. ఇట్లొండొంటఁ బులుఁగుల నీల్గించితి యొక్కపెట్ట సాళువంబు నెగయించిన
క. తత్పక్షపాతరవము వి, యత్పథమున జలదనినద మన విహగము ల

త్యుత్పత్త్యుత్పత్తిసమయవ, తత్పాపాణములు వోలె ధరపైఁగూలెన్ — ౨౩౭
నీ. కేరిజంబులఁ గోరి కేసుట దీరించి పూ రేండ్లఁ బుడకల బూడ్డఁ గలిపి

పాలగుమ్మల నేలపాలుగా నొనరించి వెలిచెల మెలఁకువ వెలితిచేసి

బెగ్గురుకడుపుల బెగ్గిల మ్రగ్గించి కొంగలపొగరెల్లఁ ద్రుంగఁగి నొక్కి

కక్కెరనెత్తుగు గ్రక్కించి కొక్కెరపి డు గుండియలెల్ల బెండుపటిది

కారుకోళ్ళ నెండఁ గారించి గొరనంక, బింక మింక వానిపొంక మఱచి

చెమరుఁజోతుగములఁ జమరి కౌఁజులఁ జించి, సాళువంబు విషయపాఁడేరె

ఉ. అట్టిఖగంబు వేటకు సరాధివనందనుఁ డిచ్చ మెచ్చుచుం

బిట్టల నెల్ల లోఁబఱిచి భృత్యుల కిచ్చుచుఁ బెక్కు వేసుకల్

పుట్టఁగ నొక్కచో మడుఁగు పొంతకుఁ బోయి జలంబు ద్రావి యా

4వట్టున మీలఁ గాంచి యొకజారువలం దివియించి యేవుగన్. — ౨౩౯

నీ. కొఱ్ఱమీలను దండ్రొకొలుపులెంకల కిచ్చె వాలుగలను సంగఱికిచ్చెఁ

5వగాఁపరలను బిన్న పడవాళ్ళకును నిచ్చె మారువులఁ జనవువారి కిచ్చె

బేడసంబుల నిచ్చె వేడుక కాండ్రకు గెండెల బలుదుండగిల కిచ్చె

వులిమొట్టలను దండువుల దలారుల కిచ్చెఁ గొడిసెలఁ బరిహాసకులకు నిచ్చెఁ

బక్కె మొట్ట రొయ్య పరిగ యింగిలికము, చీర చింపుజెల్ల నారిజెల్ల

కుంటముక్కు మొదలుకొని కలవన్నయుఁ, బంటువారి కెల్లనొంటియిచ్చె. — ౨౪౦

వ. ఇచ్చి యచ్చోట్టు వాసి బాణాసనబాణపాణియై వాగురికవాగు రాక రాశంబగు

వనాంతరాశంబు సొచ్చి. — ౨౪౧

క. బాలుఁడు మెలఁగెను మృగిరుల, కాలాకృతిఁ బవనజవన ఘనశునకాళి

కొలూహలకాలాహిత, కొలూహలకాహళానుకూలఁడన్. — ౨౪౨

1. హృదయ్యాండుండొండు గ్రహజుతాగణ్య. 2. ఇట్లుగొడ్డపులుఁగులనీక్షించి రి. గ్రుంగ
4. చట్టుమీలఁగాంచి యొకజారువలం దివియించి రి పాపెరలను బిన్నపడుదులకును నిచ్చె. పాపమీ
నులంచినను నూరిగారు

క. తొలిదొలి జిగల మనుబో, తలగ గడజల తేళ్ళ¹ నిర్ల దుప్పుల మఱి యే
కలముల నెలుగులబలులను, బలువిడిగా² దునిమెఱబలము బలము న్నెఱమున్.

క. అయ్యెడఁ గోఱలు దీలుదు, దయ్యముక్రియనొక్కపంది తాకుచుఁ దనువుల్
వ్రయ్యలుగఁ బొడిచెఁ దొలగఁ. జయ్యన నలుదెసలఁ బఱచి, సైన్యము లెల్లన్.

న. అప్పుడు కుమారుండు కృతవాహనారోహణుడై యాచరహంబు నుం దోలి
వెనువెంట నొంటిం జనిచని కాఱడపి నీరంబులగా జాడవప్పి దప్పిఁ గొనియె
క్కమడుగుచేరి యచ్చోలుఁ దురంగంబు డిగ్గి చెట్టునం గట్టి సరసిలో జలంబు
లు గ్రోలి యభయండ్లై యచట విశ్రాంతికై నిలుచునంత. ౨౪౫

శా. శీఘ్రవాతనితాంతతాంతతరుగస్వేదంబుఁ దీర్పంగ హృ
ష్టాఘాతంబున మోరయెత్తి తనమీస ల్నిక్కఁ దత్సౌధం
బాఘాణించి చరించి పొంచి కృతముఖ్యానూచభీమాకృతిన్
వ్యాఘ్రం బొక్కటి వచ్చి యచ్చట సృచవ్యాఘ్రాశ్రుజం జూచుడున్. ౨౪౬

గీ. హయము దానిరాక కదలి కట్టివాఁగె⁴, దెంచునొనుచుఁ బాతె డిక్కులద్రువఁ
బొంగొనం దలంచుపులిఁజూచి బెగ్గిలి, విజయపాలుఁ డొక్కస్వక్ష్మ మెక్కె.

ఉ. అయ్యెయి నెక్కఁ గోపమున నాపులియు బఱతెంచి తత్ప్రదే
శమ్మున నిల్చిన న్నెగడి శాఖలమీదికి డాఁగ నేగియుం
గొమ్మను నొక్కబొల్లియెలుగుం గని తల్లడమంది దుర్నిమి
త్తమ్ముగ నాఫలంబు లీఁక దప్పక వచ్చెనె దైవమా యనున్. ౨౪౭

క. క్రిందఁ బులి మీఁద నెలుగును, నందప్రియనందనుండు నడుమం గలుగ
న్మందట నొకనుయ్యయు వెనుకందగ నొక గొయ్యభంగిఁ గానఁగనయ్యెన్.

న. అప్పుడు. ౨౪౮

గీ. రెండుఁబువు లెగయుఁ బుడిరీకం బిది, నీకు నచట నుండ నేర్పుగాదు
నమ్మి⁵ వేగమిటకురమ్ము బాలక యని, యెలుగు పిలిచె గాఱు పెలుగు నెలఁగ,

ఉ. అక్కోమరుండు దాచి? హృదయంబు యథావిధి నిల్పి రెంటిలో
నిక్కడఁ గొంత యాస గల దిప్పటి కేగెన నంచు మీఁదికిన్
సుక్కుచుఁ బోయెఁ గ్రిందఁ బులి చూచి చలంబున మీగ లిద్దఱుం
జిక్కితి రంచు నాఁగి నిలిచెం దనకన్నుల నిప్పు లొల్లఁగన్. ౨౪౯

1. గండలతేళ్ళ 2. చలమరిగాఁ దునిమిబలము చలమునొకయన్. 3. నితాంతవేగ
4. యప్పుడవాఁగె-(యెంతయువాఁగె) చిన్నయసూరి 5. నమ్మి.

- గీ. పుండరీక మిట్ట లొండొండ జూపుల, మండ గోపవహ్ని మెండుగొనంగ
నుండు టెటిగి మాటుమండుట మా నె నా, నెండటేడు గుంకుగొండనడగె.
- క. పులి యాగిన జిక్కినతమ, యెలుగునువెదకంగ వచ్చి యెల్లడ గలయం
బాలయు నెలుగులో యన గుంతల మిట్టల జీతువాలు దశమై పర్వెన్.
- క. గగనమణి సామవముక్రియ, నెగసిన దలనూపకుండి యింతట నతఁ డ
స్తగిరిచటిన్ వ్రాలిన పెల్లగుభగముల కరణి జుక్క లయ్యెడ నిక్కెన్.¹
- శా. ఆవేశక భువి బీటనెట్టిన మహావ్యాఘ్రంబు నీక్షించుచున్
దైవంబు న్నని దూలుచుం దలఁకుచుం దిద్రాత్రియర్థంబుం జెం
తావేశంబున చచ్చి కూర్కఁ దలపోయంగా నెలుం గంత యుం
దా వీక్షించి నిజాంకసీరు జెలువౌ తల్పంబుగాఁ జూపునున్. - ౨౫౬
- క. నిద్ర చనుదెంచెనేయు, నిద్రిపుము వెఱవ నేల నీకిట ననినన్
నిద్ర సుఖ మెటుంగ దనగా, నిద్రించె ననంతశయ్య పృచనుఁడ డంతన్.
- సీ. శార్దూల మటు చూచి నిద్రయత్నమునోడి భల్లూక ! ఐగనట్టి బ్రతుకఁగలనె
వాడు నీకేలేపువాడయ్యె బంజాతి న్నిపుపుత్రుండు నిష్కృపుఁడు నీడు
మనకులం బాదిగా వనగోచరంబుల వేటచాలు నొక్కనూడి బంపె
నిల నొక్క గూడిపిల్లల మిద్దలము దుష్టబాలుచుకై పోనెల మనము
వీని గ్రింద వైపు విడిచిపెట్టెన నిన్ను, సగము నీకు నిల్పు నాపు గాను
నరుని నమ్మవలదు నమ్మి మున్నోకపాచు, చిచ్చునోడ గాలి చచ్చె గాచి.
- క. ఆకథ విను వింధ్యాటవి, నేకలు డనుబోయ నోలుబూరమున మహా
శానోటము² దెగనాకక, నానోలునీమ నొక్కయనెంతి వెనెటెన్.
- గీ. నెడలి యేను నిలిచి విహించుతా విగ, నలదు దీర నీరు గలదు నీకు
నన్ను గలసి బ్రతుకు³ నెన్నఁడు జేయలే, నువ నెఁగుమనము నల్ల నెఱుంగె.
- క. తలఁగిన వానికి నది తన, తలుపుల్నె బిచ్చి పుచ్చి తా నేగిన
మృగ వాడు నేగి పులిలో, పలు నొకపక్షకవ కమ్మె పనిగిడ్డలకున్. - ౨౫౭
- చ. అట మఱువాడు వచ్చిన మహాభుజశ్రేయఁడు గారివించి ని
న్నెటిమణి యెంత కమ్మితి వహ యన మూల్యమెటు గెం జెల్పుచు⁴

1. స్తగిరిన్ వ్రాలిన పెల్లగు, భగముక్రియఁ జిక్కలంత గానఁగఁద్యున్. 2. తొంటియన్
పెట్టిగి మహానోకహము. 3. ఇదిగొమ్మచుడియు నెన్నఁడు 4. వనానని మూల్యము నెల్ల
టిగి యక్కట.

- క్కట పదివేల కమ్మక వికల్పము చేసితి వింతనుండి మి
క్కటముగ నమ్ముకొ మ్మనుచుఁ గ్రొత్తఘణామతి యిచ్చె వానికిన్. ౨౬౨
- క. తనయిల్లుఁ గాచినాఁ డని, మనమునఁ బ్రయమంది యిచ్చు మణు లనుదిసముం
గొనఁబోయి యమ్ముకొనుచును, భసికుండై వాడు చెల్మి ధప్పిసబుద్ధిన్. ౨౬౩
- గీ. దీని కెచటఁ గలుగు దివ్యరత్నంబులు, దీని మొదలితావుఁ దెలియవలయు
ననుచుఁ గోరిపోయి యాపాముచనుజాడ, వట్టి యోగియొక్క పుట్టఁగనియె. ౨౬౪
- క. కని తిరిగి పోయి మఱునాఁ, డనలంబును గనవుమోపు హస్తంబులఁ గై
కొనవచ్చి తొత్తుకోవలఁ, జొనిపె భుజంగంబు మిశుకుచు న్నృసియంగన్. ౨౬౫
- క. జాల్ము డిటు గాలిచి యీ, పల్కముఁ ద్రవ్వఁ జసిన పడి విషములచే
గుల్మామలు దరికొనఁగా, నుల్మకములధంగి మఱియు నురగము లెగసెన్.
గీ డుగకులము బోయఁ బోరిగొని శమియించె, నట్లు గాన వీని కడలనేల
పాము క్రూరమృగ ప్రాణులతో నెల్లఁ, బాముకంటె సరుడు పాతకుండు.
క. నామాట నమ్మి డిగ్గన, నీచునుజుఁ ద్రోవు మింక నేగెద ననినన్
మోమోటలేక నవ్వుచు, నేమీ నభ్యుడనె యనుచు నెలుగిట్లుంయెన్. ౨౬౬
- క. ఇలఁ గలపశువుల నెల్లను, బొలియించుచుఁ బాపములకుఁ బొడనయ్యెడు జె
బ్బులతోడి పొత్తు గలదే. పులి నమ్మియకాదె తొల్లి పులుఁ గొక టిలిగెన్.
మ. వినుమా దెప్పెనఁ దొల్లి యొక్కపులి కావేరీతటిం బ్రాణులం
దనయిచ్చ న్నధియించుచుం దినుచు నుత్సాహంబుతో నుండి కా
రెచుబోతుం దినునాఁడు మాంసకబళాస్వీతింబుగా నొక్క బా²
క్కఁ జాన్యంబున నొక్కదొడయెడ నెఱిం జొచ్చిన న్నొచ్చుచున్. ౨౬౭
- క. వదనము విడుదుచుకొను చది, తుడినాలుకయెత్తుచేత దూపొడుచుక్రియం
గదలించుఁ దాలువొరఁగ, న్నెదలించుం దగ్గు మ్రొగ్గు మేదినిఁబొరలన్. ౨౬౮
- మ. ఇటు దుర్వేదనఁ జిక్కి మాన్ముకొనఁగా నెం దేగినం బ్రాణసం
కటమై ప్రాణులు మారి వచ్చె నని డాఁగంబొఱుగా నొప్పి యె
చ్చటనుం బాపెడు దిక్కులేక చనుచున్ శైలస్థలిం జేరి ముం
దట సూచీముఖపక్షిఁ గాంచి తనభేదం బంతయుం జెప్పినన్. ౨౬౯
- క. సూచీముఖంబు డగ్గఱి, నీచెడుగుండనము మాని నిలువన్ నీనో
రోచ్చెల్ల చొరఁగవలె హింసాచాల వికారుడైన నలగఁడె నీకున్. ౨౭౦

- చ. అనవుడు నోరుసొచ్చి వ్యథ¹యార్పంగదే మును, చచ్చినట్లు వ
ల్లును మెనలింపకుండెన నలోలత నంచు మొగంబు పంచి వ్రా
లిన నది నోరు సొచ్చి కదలించి క్రమంబున చాడబొక్క²ము
క్కునఁ గొనవచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటినకొయ్య నొయ్యనక. ౨౭౪
- గీ. అట్లు పుచ్చిన ముదమంది సూచీముఖుఁ, బొగడి యేగి స్రూరమృగముమణియుఁ
బసులఁ జంపితివఁగఁ బలలంబుతో చాడ, నాటిచాడ నెముక నాటినంతి,³
- ఉ. క్రమృత నచ్చి పుచ్చు మన కైకొని వేడినఁ బుచ్చివైచి న
ఖ్యమొనరించి నిచ్చలు సుఖస్థితి నుండఁగ నొక్కనాడు మాం
నమొకయింత గానకయుఁ జయ్యన సాపులి నచ్చి వక్త్రము
న్నమ్మిక దోవఁగాఁ దెఱచిన స్విహగంబును జొచ్చె నాక్రియక. ౨౭౫
- క. చొచ్చినయంతన కాటునఁ, జచ్చె స్విహగంబు పులులసంగడ మిదిగో
నిచ్చకములాడె దీతని, నిచ్చుటకై యంత యేమి యే నజ్ఞుడనే. ౨౭౬
- క. జాతివిభేదం బేటికే, బాతునకునైన నెడకుఁ బాపి⁴ మహావి
ఖ్యాతిఁ గొననొప్పుఁ దిర్చ, జాతికవాలంబు చెంచుఁ గాచుట వివనే. ౨౭౭
- ✓ క. గోదానము ధనదానము, భూదానము నన్న దానమును బథికహితాం
భోదానము నుత్తమవి, ద్యాదానము గూడ నభయదానము ననియే. ౨౭౮
- గీ. వెన్నుసొచ్చువారిఁ దన్ను నమ్మినవారిఁ, జంపిరేని శిశువు జంపుటాగ్రు
పంతమెఱుఁగు జాంబవంతునిచారియు, బాస తిప్ప మిట్టియాన విశువు. ౨౭౯
- చ. అనుచు నిను త్తరంబుగ దయామఱి బల్కెడు సంత రాజనం
దనుడును లేచినకొ క్షణము దానికఁ గూర్చెద నిన్రవోకుమీ
యని తొడమీఁద నూదికొని యాయెఁగ గించుక కన్నుమూయుఁగాఁ
గని పులి వల్కె నాని మెఱుఁగంపము పుట్టగ బీతు నెప్పుడుక. ౨౮౦
- గీ. కోటలు గలవాని గొఱులు గలవాఁడ, గొమ్ములు గలవాని నమ్మనలకు
బమ్మరించెనేని బ్రతుకంగవచ్చునే, యెఱుఁగు గోడి చెలిమియేలనీరు ౨౮౧
- క. మొన్న నొకఁడ దోలితీ వాఁ, డిచ్చగ మిట్లెక్కె- వాని నిది కరుణాసం
వన్ననిక్రియ బోనిమకొని, నిన్న విశేదిపెట్టి నేడు నిజమనినోలెక. ౨౮౨

1. నమ్మినొచ్చిరెతియొగ్గు 2. చాడబొమ్మముక్కునకొనినచ్చనాపులికిఁగల్గెనొక నాటి. ౩౫౩

3. పుచ్చినను ముదమందుఁ బులులఁజాలఁ బొగడియునునేగి స్రూరమృగముమణి
యుఁ, బసులఁజంపి తిరంగజావలముతోడఁ, నాటిచాడనె యెముకయు నాటెనుగద

4. పూతునకునైన నెడకుఁగోనఁ దోక నాకుకవచ్చు F. పొందులేల,

- క. కూరిమి గల దని నమ్మకు, కూరమ్మగంబులకుఁ గరుణ గూడునె యిది నీ
చేరువ నుండుట నేటికి, నీరీతుల బుజ్జగించె నెల్లిటి కొఱకై. ౨౦౪
- గీ. దానిఁ జెప్పినేల యేచదె యొక యేడు, పట్టు నాఱు నెలలు పట్టుఁ గాక
మిమ్ము జంపి తిందు నమ్ముమియెడనాకు, దీక్షద్రోచిబ్రదుకు తెరువుగనుము
చ. అనవుడు వాడు నిక్కముగ నాత్మఁ దలంచి యెలుంగుఁ గూలద్రో
చిన నది జాఱుచుం దెలిసి చేతికి లోసగు కొమ్మపట్టి యొ
య్యనఁ బఱతెంచి బెగ్గిల వృషాత్మకఁ గన్గొని యల్పబుద్ధి వే
మన నను నమ్ముమంటి భయమందకుమి యని పల్కుచుండఁగన్ ౨౦౬
- క. కలకలఁ బల్కికెడుపక్షుల, కలకలములు సకలదిశలఁ గలయఁగఁ బొలయం
దళదళికులముగ దళతళ, దళదళములు విరియఁబ్రొద్దు తళతళఁబొడిచెన్ ౨౦౭
- గీ. తమముతోడఁ గూడఁ దరలి శార్దూలంబు, శైలగుహలకేగఁ జాలడస్థి
తరణికిరణవంక్తి సరసఁ జెట్టువనుండి, యెలుఁగుఁగూడి బొలుఁ డిలకు డిగ్గె
- క. ఆయెలుఁ గతనిబిలిచియ, న్యాయవి సరిలోకపీడనం బగుదురితం
బీయెడన పాయఁ జేసెద; రాయితవినమిక “ససేమిరా” యను మెవుడున్.
- క. ఈనాలు గక్షరంబుల, నీనేరమి నొరుడు చెప్పెనేని వికారం
బూనక తొల్లిటిక్రియ న, న్యాయము గైకొనుము మంచిమాటలతోడన్ ౨౦౮
- క. అని వీడ్కొలిపినతఱి న ట్లనెయొతఁడును “ససేమిరా” యనుచు వసం
బున భూతావిష్ణుని చాఁదప్పనఁ దిరుగఁగ వానిహయము పుంజేటయన్.
- సీ. అశ్వరత్నం బొంటి సరుదెంచె నిన్నటి శకునము ల్పాపనిఁ జంపె నొక్కొ
యని తలంకుచు నందజనపాలుఁ డాజాడఁ బఱతెంచి యడవిలో బొలుఁజూచి
యన్న యిదేమి రావన్న “ససేమిరా” యనుడుఁగలఁగియొత్తి యడుగుటయును
నాలుగక్షరముల నోలిఁ బల్కెడువానిఁ దోతొనిపోయి మందులనొసర్చి
వీరిభూతశంక విడిపించువారికి, సర్ధరాజ్య మిత్తు ననుచుఁ జాటి
వేలుపులకుఁ బెట్టి వేడికొన్నను నాలు, గక్షరములు విడువఁడయ్యెవాడు.
- ఉ. నందస్థపాలుఁడిట్లను మనంబుఁ గ్రుళ్ళుచు నెల్ల వేల్పులున్
మౌదులు ప్రాఁకులు న్మణులు మంత్రములున్ సృథయయ్యె శారదా
సందూడ యివ్వడున్నఁ బ్రియసందునుఁ దెల్పఁగ నోవు నటి పె
ద్దం దునిమించినాడఁ జలదా హితు లెవ్వరు నడ్డపెట్టఁగన్. ౨౦౯

ఉ. నావుడు మంత్రి చిత్తమున నప్పుడు నావిధ మయ్యె నాడు, నేఁ
డీవిధ మయ్యె, బేరుకొననేటికి నిందఱపాల దృఢమా
దైవము గల్గెనేని భువి దత్తుముఁ డొక్కఁడు గల్గి నేరఁజే
కావున బమ్మరింప|| బని గా దని యూఱడఁ బల్కె భూవతిన్. ౨౯౪

ఉ. ఆవిభు నూఱడించి నిలయంబున కేగి బిలంబున్ప్రసాదో
నీవిధ మెల్లఁ జెప్పిన మహీసురుఁడు న్నచివాగ్రణీ భవ
ద్యువరుఁ జేరి నాఁటిగురుపుత్రిక యేకవయోటి వాస నీ
జీవముచిక్కదీర్చు నని చెప్పము నీ వని నంచ నాతనిన్ ౨౯౫

వ. అటకుం జని. ౨౯౬

ఉ. ఆతఁడు విన్నవించినఁ బ్రియ్యాత్ముడై సుతుఁ డోడొకొంచు ధా
త్రీతలనాథుఁ డింటి కరుదెంచుడు నాధరణీసురుండు క
న్యాతిలకంబు నాజవసకాంతరికాకృతి నిల్పి పద్యవి
ద్యోతితరీతిదోచ వినుచుఁడె గుమారు“ససేమిరా” ధ్వనిన్. ౨౯౭

వ. ఇట్టినాలుగక్షరముల నాలించి విని యందఱు నూరక ౧౫౦ డని కమారు
నుద్దేశించి పద్య మిట్లుని చదివె. ౨౯౮

క. “స”జ్జనభావము గలుగు సు హృద్భావముల మోసపుచ్చు టిది నేరుపె నీ
యజ్జతోడమీఁదఁగూర్చిన, యజ్జంతపుఁజంపఁజూచు టదిపొరుష మే ౨౯౯

వ. 2౪ని చదివిన బాలుఁడు దా విని ప్రథమాక్షరము విడిచిపెట్టి “సేమిరా”
“సేమిరా” యనుచున్నంత నందఱు నానందనరేంద్రుతో నానందంబు నొంది
మేలు మే లనుచు నుండఁ దక్కిలకలాబు మాన్ప జనకలో గురుండు 3౦౦

క. “సే”తువుఁ గని జలఁధిసం, బాతధనుష్కోటిఁ బడిన సద్విజహతికిం
బాతకము వాయు మిత్రవి ఘాతికిఁ బాతకమె కాని గతి గలుగ దనా 3౦౧

వ. అని రెండవపద్యంబుఁ జదువఁ గుమారుండు రెండవయక్షరంబు విడిచి“మిరా
మిరా” యనుచుండ నిట నయ్యాచార్యుండును, 3౦౨

క. “మి”త్రద్రోహికృతఘ్నస, విత్రగురద్రోహిచార్యవిద్యాపరులున్
మిత్రశిస్థితి మేరగఁ. బుత్రులు గలిగియును సరకమునఁ బడుదు రనా 3౦౩

వ. అని తృతీయపద్యంబు పఠించినఁ దృతీయాక్షరంబు విడిచి “రా, రా” యను
నందనుం జూచి యమందానందుం డగు నందు నుద్దేశించి శారదానందుఁడు

1. జీవము చేదదీర్చునని 2. ఈవచనము మొదలు కందపద్యమువలె నడచుచున్నది.

క. “రాజ!” భవదీయుడైన తనూజునకు నృభము నోజ నూల్చాను విద్య
ద్రాజుకి ధనదానము నిర్వాజమునం జేయు మిహపరంబులు గలుగున్. 30౧
వ. అని యిట్లు చతుర్థపద్యంబుఁ జదివినఁ జతుర్థం బగు రకారంబుతో నవికా
రంబునుం బాసి బాలుండు తండ్రికి మ్రొక్కి మిత్రద్రోహ లక్షితం బగు ఋక్ష
వ్యాఘ్రవృత్తాంతం బంతయుం జెప్పిన నచ్చెరువు మెచ్చునుం బిచ్చలింప నవసీ
పతి జవనికవంకఁ జూచి. 30౨

గీ. పిన్నదాన విచట నున్నదానవు తల్లి, యింటి వాకిలియును నెఱుంగ వీవు
కానలోనఁ బులియు మానిసియు నెలుంగుఁ, దొడరు చేత లెట్లు తోచె నీకు.
వ. అనుడు నతం డింకఁ దాఁపం బని లే దని తలంచి. 30౩

క. భూనాయక ! భూసురకృప, నానాలుక నొప్పు వాణి నానాదృఢవి
జ్ఞానమునఁ దెలియు నన్నియు¹, భానుమతీదేవిమచ్చభంగి న్నదెల్కె. 30౪
మ. అనినఁ దిగ్గన లేచి చూచి తెరలో నాచార్యుఁగా నిశ్చయిం
చి నరేంద్రుం డతి హృష్టుఁ డౌచు సచివుం జేపట్టి నీయట్టి బం
ధునిధానం బిడ నొండు గల్గునె గురుద్రోహంబుఁ దప్పించి యెం
దును బాపంబును బొందకుండ నను ధన్యుడేసి తీనేర్పునఁ. 305

క. ప్రణయము దప్పక యాబ్రా, హ్లాహత్య దొలంగ రాజ్య మలరంగ సుతుడు
ర్గుణములు విడిపించితి నీ, గుణములచే నన్ను జటిగొంటివి చువ్వి. 306
వ. అని గుచ్చి కౌగిలించుకొని తనపట్టిచెట్ట వట్టుకొని పుణ్యసులభానుమతియగు
భానుమతియుం దానును గురు డగఱి. 30౭

క. ఎల్లవిధంబులఁ జూచినఁ, దల్లియుఁ దండ్రియును నీవె దయసేయుము మా
కల్లలు లోగొని మము నీ, నల్లిగుఁ జూడు మనుచు నరవతి మ్రొక్కె. 308
శా. ఈచందంబున మ్రొక్కి యందలముఁ దా నెక్కించి భూమివరుం
డాచార్యుం గొని వచ్చి గద్దియపయిన్ హర్షంబుతో నుంచి శి
ష్టాచారంబునఁ బూజచేసి తనరాజ్యశ్రీ సమర్పించి త
ద్వాచాదత్తముగాఁగఁ గైకొని ప్రసాదం బంచు నేలె న్నువిన్. 309

మ. అని మంత్రీంద్రుడు చెప్పిన న్విని కథాహ్లాదప్రసన్నాత్ముఁ డై
జననాథుండును మంత్రి లేనిపని మోసం బంచుఁ జేపట్టి యొ

1 జ్ఞానముఖంబున తెలియున్.

య్యన సత్త్వాధ్యులచేతఁ బుష్పకనిభం జా దివ్యసింహాసనం
బనువొందం గొనిపోయి నిల్పె నిజహర్ష్యంబైన ధారాపుణ్.

309

ఉ. శంభుముఖాంబుజార్చు దృఢసారవరాహశరవశ్యవి
శ్వంభరు శాంభవీవరదు సంభృతరక్షణు సర్వలోకకు
క్షీంభరు సిద్ధసాధ్య సుర కిన్నర పన్నగ గీతకీరివి
శ్వంభరు జంభవైరిహసంభవు దృష్టవపుష్పంభణు.

310

ఉ. శంకితకింకర వజ్రశంకరుఁ బంకజనేత్రమిత్రు న
భ్రంకషకాంతిసంకులకపర్దవిభూషితభవ్యదివ్యకూ
లంకషు నిష్ఠశంకితవిలాసకలాపధురీణు శౌర్యస
ర్వంకషవైభవాంకితవశంకరు శంకరు లోకశంకరు.

311

మాలిని. పరమకరుణలీలా భక్తలోకానుకూలా
పరిచితసురరక్షా భగ్నదైతేయవక్షా
సరసిజహితనేత్రా సచ్చిదానందగాత్రా
హరిహరమయ రూపా యాగయోగస్వరూపా.

312

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైమండలికభేకఘనీంద్ర వీరఘోటవిభాళాది
బిరుదు ప్రకట చారిత్ర కళింగదేశ నిర్దూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందర చరణారవింద సనదశ్రోలి
పురవరాధీశ్వర వెలనాటిపుణ్యేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొటవివేన్నయామా
త్యపౌత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందుఁ బార్వతీపరమే
శ్వరానోన్మేషప్రశోన్నతరంబులును భర్తృహరి వైరాగ్యంబును విక్రమార్కుని
రాజ్యసాయజ్యంబులును, శాలివాహన విజయంబును భోజునికి సింహాసన
ప్రాప్తియు మంత్రిగుణప్రశంసయు నందోపాఖ్యానంబును నన్నది కథావతారిక
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరామాకుచశైలవి, హారుని మునిహృదయగహ్వరాశ్రయుని మహా
దారుణనఖదారితరిపు, వారణనరసింహు నిగమవనసంచారిక. ౧
- క. మనమునఁ దలఁచుచు విద్య, జ్ఞనదైవజ్ఞాది సర్వజనసమృత మా
దినమున భోజుఁడు సింహాసన మెక్తం గడఁగె రాజ్యసంపద మెఱయక. ౨
- సీ. ధారాపురంబులోఁ దారాపథమువోలు రత్నమండపములో యత్న మమర
నిమై నపసిండికంబులమేడలో దివ్యసింహాసనస్థితి యొనర్చి
యవరోచనాజ్యదూర్వామ్రపల్లవపుష్పసిద్ధార్థదధిఫలక్షీరములును
నాదిగాఁ బెక్కు పుణ్యద్రవ్యములు గూర్చి పుణ్యాహమున భూమిపాలుపుదీర్చి¹
దేవతరువుమాడ్చి దెల్లనిగొడుగుతోఁ, గూడఁ బసిండికామకుంచె లచట
నిలిపి పాంతఁ గైదువులు సేర్చి యర్చన, లిచ్చె నుత్సవంబు పిచ్చలింప. 3
- వ. తదనంతరంబ నానాపురాణోపాసశ్రవణంబులను బంచమహావాద్యప్రపంచం
బులను సంగీతసాహిత్యసంగతనాట్య ప్రసంగంబులను బ్రతియూమదీయమాన
ధూపదీపాదినైవేద్యమహోపచారంబులను దత్పరివారదేవతలకు నృపబృందహా
ణంబుగా సేమం బగునేమంబున నారాముండునుం బోలె నాయామినిం గడపి
మఱునాఁడు కృతమంగళస్నానం డై ప్రత్యూషనిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి
యప్పుడు మకరతోరణంబులునుం దెలిమిత్తియంబుల తోరణంబులునుం గలు
వడంబులు, బలికూటంబులు మేలుకట్లునుం జీరగుండ్లును మృగనాభిలేపనంబు
ను, ముక్తాఫలరంగవల్లికలును నెల్లివిరియ నుల్లంబుల నుల్లసిల్లుపౌరులును
నానాదిగంతాగత విద్యజ్ఞన జ్యోతిషిక శాకునిక స్వరవేదులును వందిమాగధ
బృందంబులును బసిండి పల్లెరంబుల మాణిక్యదీపంబులతో నివాళింపు చున్న
పుణ్యాంగనలును హిత రాజలోకబంధువర్గంబునుం దలకొన జయ జీవ వర్ధస్వ
సుఖీభవాది శుభసూచకశబ్దంబులును బహువిధవాద్యరవంబులును, నొక్కతై
దిక్కులుపిక్కటిల్ల మిక్కుటంబుగా సుముహూర్తంబున సర్వతోముఖంబగు
మహాసింహాసనంబు డగ్గతి ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చూచి తత్తద్వాఙ్మరంబుల
కడల నున్న బొమ్మలతలకడల నున్నపిన్నగద్దయలలో నెందేని నడుగిడి పెద్ద

1 పులితోలుపైభూతి చెలువుదీర్చి.

గద్దయ యెక్కుట భావ్యం బని వారశూలరహితంబుగా నొక్కదిక్కున నిలిచి
సకలజనకలకలంబు నుడిపి మాహూరికసావధానశబ్దంబు లొలయ నిష్ఠదేవ
తలం దలంచి ప్రశస్తఖండహస్తుం డై పూర్ణఘటికోచితనాదావసరంబు నెదురు
చూచుచుండ.

౪

—: మొదటిబొమ్మకథ :—

- క. ముచు గడియారంబున గట్టినపెనుజేగంటరవము లేయనునెడ గ్ర
క్కున భోజం డడుగెత్తిన, గని నిలునిలు మనుచు బొమ్మ కలకలం బలికె.గి
- చ. పలికిన భోజం డద్భుత మపారముగా మది నిండి పాటగా
నిలిచి గతజ్ఞ తద్జ్ఞ ధరణీసుర మాగధవందిగాయకా
కలకల మెల్ల మాన్చి శుభకాలములో నిది యెక్క బూనగా
వల దన నేల యిందుల నివారణకారణ మేమి నాపుడు. ౬
- మ. తనవాక్యంబులు తత్సభాజనుల కుత్సాహంబు నాశ్చర్యముల్
పెనఁగొల్పంగఁ బసిండిబొమ్మ నగి గంభీరంబుగాఁ బల్లె నో
జననాథా విను చంద్రగుప్తపుషపసంజాతుండు కంజాతమి
త్రనిభుం డుజ్జయినిపుం బరగె నేతత్త ర సత్తీర్తితో. ౭
- వ. ఆయనఘనత యెట్టి దంటేని. ౮
- క. సిద్ధులకు ససాధ్యము లగు, సిద్ధులు నెనిమిదియుఁ దనకు సిద్ధంబులుగా
నిద్దరణి జారుషమునఁ బ్రసిద్ధుం డగు సాహసాంకుఁ జెప్పు దరమే. ౯
- శా. సంభూతాన్యవిడంబడంబరమిఖసారంభగన్వోర్వశీ
రంభానాట్యవిజృంభమాణమతివిస్రంభాదిశుంభస్యో
జుభారిప్రియసంభృతానకమహాసంభావనాసంభవా
స్తంభోదర్శుండు విక్రమాస్త్రుఁ డతఁ డేతన్నాత్మఁడే చూడఁగ. ౧౦
- క. అతిశయవితరణగుణమున, సతనికి సరిరాక యెక్క నలవియె నీకుం
గ్రతువులు నూఱును జేయక, నితరుల కమరేంద్రపీఠ మెక్కుం దరమే. ౧౧
- క. అనవుడు భోజండు విస్తయ,మును సిగ్గు నహంకృతియును ముప్పిరిగొన ని
ట్లనియె నొకయర్థివేడిన, దనియఁగ సహపాదలక్ష్యధన మే నిత్తు. ౧౨
- క. నావితరణ మిది యల్పమె, నావుడు నది నవ్వె తనగుణం బన్యులకుం
దా వినిపించుట కొఱతగ,దా వివరము తప్పి తీవు ధరణీనాథా! ౧౩

- క. ఇది మొదలు కొఱతె యయ్యె, దుది బుభ్యము హానిబొందె దొడ్డతనంబు
జెదరెం దనుఁ దాఁ జేర్చొను, టిది కష్టము తొంటిసితి యెఱుంగవు చుష్టా. ౧౪
- ఉ. ఆయువు మృత్ర మాషధము నర్థము దానము మానభంగ మ
న్యాయము నర్థనాశము గృహవ్యసనంబును దాపురంబుగాఁ
జేయుట నీతియైక మటుసేయక తా నయి దానధర్మముల్
చేయుదునంచుఁ జెప్పినను నీయని నవ్వరె ధర్మ మెంచరే. ౧౫
- క. ఈసమయమునకుఁ దగ నితి, హాసము గల దొకటి వినుము హరిదత్తకులో
ల్లాసకరుఁ డయోధ్యాపుర, నాసి సుదర్శనుఁ డనంగ వసుమతి నేలెక్. ౧౬
- చ. అతఁడు సపాదలక్షవసుధామరపక్షికి భోజనంబు సు
వ్రతముగఁ బెట్టుచుం దివిజవర్గము మిక్కిలిఁ దుష్టిఁ బొందఁగాఁ
గ్రతువులు పెక్కుసేయుచు జగన్నుతుఁ డై సరయాతటంబున
గతిపయవాసరంబు లధికం బగునత్ర మొనర్చుచుండఁగ్. ౧౭
- క. శారద వీణావాద్యవి, శారద తగురూప మైనచందము మెఱయె
శారదసీరదనిభుఁ డగు, నారదముని చేరవచ్చె¹ నరపతిఁ జూడె. ౧౮
- క. వచ్చినమునిఁ గనుఁగొని యిటు, విచ్చేయుం డనుచు మ్రొక్కి విభుఁ డుచితార్థ్యం
బిచ్చి కృతాంజలియై నే, సచ్చరితుఁడ నైతి మీ ప్రసాదము కలిమి. ౧౯
- గీ. ఎచటినుండి యిటకు నేతెంచితిరి నన్ను, ధన్యుఁ జేయ నన్నఁ దపసి వలికె
బరమధర్మశీల బ్రహ్మలోకమున నీ, దానధర్మవార్తఁ దడవ వింటి. ౨౦
- చ. విని నినుఁ జూడ వచ్చితి భువి గడుఁ బుణ్యుడ వంచు నన్న నో
మునివర శిష్యుఁగాఁ దలఁచి ముద్దునఁ బల్కెద వెంతవాడ నే
ననుచు విసితుఁ డైనఁ గొనియాడి గుణాధ్యుడ వీవు నీయశం
బనఘచరిత్ర బ్రహ్మభువనాంతము ముట్టిన దింత చాలదే. ౨౧
- క. విశదమగు కీర్తివసనము, కృశరక్షక ! సప్తతంత్రకృత మయ్యుఁ జతు
ర్దశభువనంబులఁ గప్పెను, వశమే నినుఁ బొగడ శేషచాణీశులకు. ౨౨
- వ. కావున నీ కసాధ్యంబు లే దె ట్లన్న. ౨౩
- క. ధాత్రీ శ పుణ్యనిర్మల, గాత్రులకును జగములో నగమ్యము గలదే
క్షుత్రియపుత్రుఁడు విశ్వా, మిత్రుఁడు బ్రహ్మత్వపదవి మేరల మీతె. ౨౪
- క. స్వకులోచితధర్మముఁ ద, పృథక్ మనువారలకు వలయుపని దుర్బలమే
ప్రకటంబుగ ఋషివత్సులు, సికతాకలశముల జలము చేరుపుగొనరే. ౨౫

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగ నీవును దీనం గుండఁ జేసి నీరు నించిన నిలుచు నని యిసుక
చేతి కిచ్చిన నృపాలుం డందుకొని. ౨౬

క. అటు చేసినఁ జిత్రము మిక్తుటముగ నాదానధర్మగుణసిద్ధునిచే
ఘటితరస మైనసికతా, ఘటి యొప్పెను రసము ఘటికగట్టినభంగి. ౨౭

క. కృతిఁ గుండలు నిలిచిన సత్త్వతిఁ గనుఁగొని నారదుండు దినమును నీ వీ
గతిఁ బుణ్యక్షేరి వెలయు, పు తపోనిష్ఠలను వెలసి పుణ్యవిచారా. ౨౮

వ. అని యుపదేశించి చనిన. ౨౯

గీ. ఇటు సుదర్శనుండు నీమట్టికుండల, నిచ్చు వండిపెట్ట మెచ్చుగాదు
మంటఁ జేసి మొదలి వంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుత వండఁ దగుట యెట్లు. ౩౦

మ. అని మృద్ధాంబుడము తెల్ల మాని సికతాయత్రంబు లొ కుండలక
ఘనుఁ జాపాయసశాకసూపముల పాకం బెప్పుడుం జేయుచుం
దనియక బ్రాహ్మణభోజనంబు లిడుచుం దానొక్కనాఁ డప్పదా
ర్థనికాయంబులు వండుచోటఁ జని తత్సామగ్రి వీక్షింపఁగా. ౩౧

క. వెస లుడుకం గని నృపుఁ డు, బృసమున నే నిట్టిఘనత వడసితి ననఁగా
నినుమునఁ జేసినకుండలు, వినవిసలై విరిసెఁ బుణ్యవిపరీతగతి. ౩౨

క. ఉలికి యతం డప్పుడు మదిఁ, గలఁగుచు నిటఁ గల్గెమాబు గలసెనొ తగు వి
ప్రలయెన్నిక గూడదొ హేళి, తలు ముత్రముఁ దప్పిరొక్కొ ధర గదలెనొకో. ౩౩

మ. అని యుత్సాహవిహీనుఁ జూచు నతిచింతాక్రాంతుఁ డై యుండఁగాఁ
దనయిచ్చ న్తుని తొంటిచాడ్చున వియద్భాగంబు శోభిల్ల వ
చ్చినఁ బూజించి మునీంద్ర నామహిమకుం జేటయ్యెఁ బో నీవు చె
ప్పినమర్యాదయు నెట్లు దప్పె ననినం బృథ్వీశు బోధించుచు. ౩౪

క. మర్యాదఁ దప్పెఁ జ్ఞతవి, పర్యాసాహంకృతులను బార్థివ “గర్వా
త్రార్థం వినశ్యతి” యనుచు, నాయులు మునుచెప్పునీతి యదితప్పుగునే. ౩౫

✓ క. పర్వతపథమున రథమును, బర్వస్త్రీసంగమును బ్రాహ్మ్య వ్రతముక
గర్వమున ధర్మకార్యము, నువ్వీభాగమున నావయు స్పృహ వ దనా. ౩౬

1. ఉ. ఆఁతిఁ గుండ నిల్చిన ధరాధిపుఁ గన్గొని నారదుండు నీ
వీగతిఁ బుణ్యక్షేరి వెలయించుచు నిచ్చులుఁ దీర్చు సత్ర ము
ద్యేగములేక చేయు మని తెల్పి వియద్గతి నేగె నంతలాఁ
ద్యాగము భోగముం దగుసుదర్శనుఁ డచ్చటఁ దాను మెచ్చుచు. ౩౬

గీ. క్రొత్తకడవ దెచ్చుకొని వండి మఱి దాని, మీద వండిపెట్ట మెచ్చు గాదు
మంటఁ జేసి మొదల మంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుతవండఁ దగుట యెట్లు. ౩౭

- క. ఇంతమహిమ వడసితి నని, సంతసమున నీవు రాజసము గైకొన్నా
సంతతముఁ జేయు సుకృతం, బితయు నిట్లొక నింక నే మనవచ్చుకా. 32
- ఉ. నావుడు భూవసుడు మునినాయక నే నపరాధి నైతి నేఁ
డావిధ మేక్రియం గలుగు నానతి యి మ్మని మ్రొక్కినంత నా
దేవమునీంద్రుఁ డి ట్లనియె ధీరుడ వై మది నుబ్బు లేక భూ
దేవసపాదలక్షఁ బరితృప్తి యొనర్చుము భుక్తిముక్తులకా. 33
- క. బహుదినములు జరపఁగఁ ద, న్నహిమయుఁ జేకూరు నింక మనమున గర్వా
గ్రహము వల దనుచు శుభ మె, మహితుంబుగఁ జెప్పి నారదుడు సనినంతకా.
- క. తాఁకిన మఱి వగినక్రియ, నాఁకొని వడివడుకొన్న యనువున నృపుఁడుం
దేవువనెడి తొల్లిటివ్రత, మాకొలది నె నిత్యసత్ర¹ మచ్చట జరిపెకా. ౪౦
- ఉ. కావున నేన దాత నని గర్వము గైకొని పల్లి నీ వన
దాపుడ వైతి దానమును జారుచుం బరు తెన్నకుండఁగాఁ
దా వినిపించేనియు నతండుఁ దృణంబును నొక్కయె త్రగుకా
త్యైవర గంజిలో మెతుకు గల్గినఁ గ్రొవ్వుట నీమహత్త్వముల్. ౪౧
- గీ. అనుచు ఘుఁగుడు భోజుఁడును మఁబున స్త్రక్తి, బుర్తురిల్ల పసిడిబొమ్మ! నాచు
దానమల్పు మన్న దానపు మీరాజు, దానమొత చెప్ప దాన నిలుతు². ౪౨
- వ. అనిన సాలభంజక యి ట్లనియె నతం డిట్టి మహావదాన్యుడు. ౪౩
- క. పొడగన్నంతనె వేయురు, నొడివినఁ బదివేలు నగిన నూత్వేలు మనం
బొడఁబడి మెచ్చినఁ గోటియు, నడిగెడువారలకు నిచ్చు హాటకమయముల్.
- మ. అది యెట్లన్న నతండు కీర్తి దిశలకా వ్యాపింప భూమండలం
బుదధు లేర్పగ నేలుచుండి యొకనాఁ డుర్వీశులు న్నంత్రులుకా
నుదతీరత్నములుకా రసజ్ఞులుఁ గవిస్తోమంబులు గొల్వ న
త్యుదయశ్రీఁ గొలువిచ్చి యుండఁగఁ గవీంద్రం చొక్కఁ జేతెంచుచుకా. ౪౪
- సీ. దండశూకాధిపోద్దండభుజాదండభూరివిశ్వంభరాభారధుర్య
జుభాదిపరికిరీతాంభోజినిమి త్ర⁴సూనుసమాహియదాణరాం

1 మాకొలది నె నిత్యసత్ర మచ్చట—చిన్నయూరి గారి పాఠము, మాకలనత్రంబుభంగినచ్చట—
ఇతరప్రతులలో—2 దాన మెంత నీవు దానిఁదెలుపు, చి, నూరిగారు. దానమెంత నేర్పు—3. ఈవ
ద్యములోని ప్రాకృతభేదములు తెలియవచ్చుటలేదు. పద్యములోని తప్పాపద్యములు తెలియలేదు. ఏవ్వ
రియొద్దనైనఁ బ్రతియున్నచో దిద్దినవదించి మారుబంపఁ బఁడితులం గోరెదము. 4. యంభోర్ముఁగిమిత్ర.

- అక్తిణహృదయ దండాక్తకేళః క్షేళిపతివఃకణివళఃప్లక్షడక్త
అంక క్తరి క్త మహాలదసాందన లవలవపుహిత తులఃకథీర
ధీరసంపదస్తు దేవబంధకహిమ¹, దఃకసాక్షు మోరిదర్శనిచయ
యనుచు నాల్గుభాషలను రాజు దీవించి, నయనసంజ్ఞ నాసనమున నుండి. ర౬
సీ. రాజేంద్ర యాజ్ఞక్షరములవేరిటివాడ నాద్యక్షరము మాన నశ్వవేది
రెండక్షరములఁ బరిత్యజించిన నాట్యక్షర మూఁ డుడిపిన గతవిదుండ
నాలుగు నుడిగింపఁ జాలనేర్పరి నైదు విడిచిన బుధుండ నీవిధము గాక
సర్వాక్షరంబులుఁ జదివిచూచిన బుద్ధి బలముగాఁగల యట్టి ప్రాధుఁ డనఁగ
నేతిబీటకాయనీతి గాకుండంగ, నిన్నివిద్యలందు నెన్నబుడ్డ
సార్థనాముఁ డైనయర్థిగా నెఱుఁగుము, విబుధపంకజార్త విక్రమార్త. ర౭
గీ. అనినఁ గ్రమ్మఱఁ జదివించి యల్లనవ్వి, ధరణిలోనీవు “చతురంగతద్జ్ఞ”సంజ్ఞఁ
బరఁగినాడవయనుఁడుభూపాలుఁబొగడి, యెలమిఁజతురంగతద్జ్ఞకవీశ్వరుండు.
క. ఇది తగుఁ దగ దనక కళావిమలత నీసమ్ముఖమున విద్యలయెఱుకం
బొదపెట్టుట హనుమంతుని, యెదుర వెసం గుప్పిగంతు లెగయుటచుమ్మా.²
ఉ. అంబుజమిత్రతేజ భవదగ్రకరప్రసృతంబు లైన చా
నాంబువులందుఁ బుట్టె భువనాంతము నిండుచుఁ గీర్తిపుండరీ
కంబు ప్రతాపసూర్యుండు వికాస మొనర్పఁగ నాకసంబు భృం
గంబుగ లోనఁ బూని యధికం బగువాసన నొప్పు నెప్పుడున్. గీ౦
క. అని చెప్పినపద్యములోఁ, దనకీర్తివ్యాప్తియు³ బ్రతాపస్ఫురణం
బును గని భాండాగారికుఁ, గనుసన్నం బిలిచి మెచ్చుగా నాతనికీ. గీ౧
క. ధనమిప్పించె విలోకనమునకుం బలుకునకు హాసితమునకుఁ గవికి వే
యును బదివేలును లక్షంబును గోటియుఁ బసిడిటంకములు చొప్పులుగాన్.
క. ఘనుండు కవి వీడుకొని యొయ్యనభాండాగారిఁ బిలిచి యర్థి ననుం జూ
చినఁ బలికించిన నవ్విం, చిన మెచ్చించినను నిట్ల చెప్పక యిమ్మా.⁴ గీ౩
చ. అని సెలవిచ్చినన్ ధనగృహస్థుఁ డౌ తనలెంక యిట్టిచొ
ప్పున నొసంగంగ యాచకులు భూజనకల్పమహీజ మంచు నిం
పునఁ బొగడంగ పానగుణభూషణుఁ డంచు నవంతినాయకుం
డనుదినమున్ యశంబు దిశలం దలర స్తహి యేలె నెంతయున్. గీ౪

1. దేవబంధకహోదు 2. గుప్పిగంతు లేయుటచుమ్మా. 3. దనకీర్తియువ్యాప్తియు. 4. చినఁ
బలికించిన మెచ్చిం చిన నిట్లని నీవు నాకుఁ జెప్పకయిమ్మా.

క. అదికారణముగ నతనికి, సదృశం బగుగుణము నీకుఁ జాలదు భువిలోఁ
బొదలనిపెద్దఱికంబులు, పొదపెట్టక¹ మగిడి పొమ్ము భోజనృపాలా. గీ.గి
వ. అనుడు ననంతరంబ. గీ.౬

శా. లగ్నం బీక్రియ విఘ్న మొందిన నిరాలాపంబుగా విస్తయో
ద్విగ్నస్వాంతనృపాలపారహితవందివ్రాత మీక్షింపఁగా
భగ్నోత్సాహమనోరథుఁ డగుచు భూపాలుండు లజ్జాభరా
భగ్నాస్యాంబుజఁ జొచు నిటి కరిగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగఁ. గీ.౭
వ. అంతఁ గొంతకాలంబున. గీ.౮

—† రెండవబొమ్మకథ †—

క. మొలఁ బులితోలుచు మేనం, బలుచని వెలిపూత యటుతఁ బొములపేరుం
దల మిన్నేలుచు జడలను, జలివెలుఁగుం గలుగు మేటిజంగముఁ గొలుతుఁ.
సీ. అనుచుఁ గడంకతో నాభోజతిలకుండు దివ్యాసనంబెక్కుఁ దివిరి మఱియు
ఫలకుసుమాదిశుభద్రవ్యములు గూర్చి సర్వపూజలుఁ దొంటిజాడఁ జేసి
కవిరాజభూసుర గాయకపాఠక నర్తకులును దనకీర్తి పొగడఁ
బసిడిగిన్నియలు చేపట్టి పుణ్యస్త్రీలు శిరమున మాక్తికశేష లిడఁగ
ఖడ్గహస్తం డగుచుఁ గదలి నృపాసనప్రాంతభూమి చేరె గ్రహబలంబు
గలుగువేళఁ బూర్ణఘటికాంతనాదంబు, చెవుల సోఁకినంత శీఘ్రగతిని. ౬౦
క. శింజాయిితమంజీర, వ్యంజితనీలాంశుభృంగ మగు పదకంజం
బంజక యిడఁగా వేళా,భంజని² యె యచట సాలభంజక పలికెఁ. ౬౧
క. ఓహూ భూవర వలవని, హాహూలివి³ యేల విక్రమార్కునిసరిగా
సాహసమును గంభీరోత్సాహంబును లేక యెక్కు దరమే నీకుఁ. ౬౨
గీ. అనుడు నిలిచి భోజుఁ డాత్మగుణంబులు, చెప్పఁ జూచి మొదలితప్పుఁ దలఁచి
మాని నాటిబొమ్మపూనిక నీవును, దప్పుకుండఁ జెప్పు తగ్గుణములు. ౬౩
క. అనవుడు నది యిట్లను నీ,గొనములు గలనృపులఁ బేరుకొని చెప్పుం జూ
చిన జగమున నుజ్జయినీ, మనుజేంద్రుఁడుగాక యితరమనుజుఁడు గలఁడే.
క. శుభలక్షణుండు వదాన్యుం, డభయుం డిఁకఁ గలుగ నేర్చునయ్య “నభూతో
నభవిష్యతి” యనుపలు కా,ప్రభునకు సరిచెప్పుచోటఁ బలుకఁగవచ్చుఁ.
శా. ధారానాథ యనాథసస్యములకుఁ ధారాజధారాధరా
కారుం డై కరుణామృతంబు గురియంగాఁ బ్రాజ్యసామ్రాజ్యల

1. పొదపెట్టక-కర. 2. భంజక-చిన్న యనూరి. 3. పలదుసుమాహూలివి. యాహూలివి-చిన్న యనూరి.

- క్షీరూఢిం జగ మెల్ల నుల్లసిలఁగా శ్రీవిక్రమార్చాఖ్యుఁడు
 ర్వీరామారమణుడు కీర్తి బరఁగెన్ వీరుం డుదారుం డనన్. ౬౬
- మ త్తకోకిల. అమృహీశుఁడు నాఁడునాఁటికి నాత్తభూముల నన్యదే
 శమ్ములందుల వార్తలం బరిచారకు ల్వినిపింపఁగా
 నిమ్మతోడ నవంతిపట్టణ మేలుచుండఁగ దూరదే
 శమ్మువార్త లెఱుంగఁబోయినచారు లిద్దఱు వచ్చినన్. ౬౭
- ఉ. అచ్చటివార్త లెల్లఁ దెలియ న్విని వారల నాదరించి మీ
 రిచ్చటి కేగుదెంచునెడ నీనడుమన్ గిరులందుఁ గానలం
 దచ్చెరు వేమి గంటి రని యానతి యిచ్చిన నందులోన న
 య్యిచ్చు యెఱింగి యొక్కఁడు నరేంద్రున కి ట్లనియె న్వినితుండై. ౬౮
- సీ. చిత్రకూటాద్రిపైఁ జిత్రంబు గనుఁగొంటి నచటి బిల్వద్రుమప్రచుర మైన
 పుణ్యతపోవనంబున రత్న కాంచనమయ మైన దేవతాలయము గలదు
 లోకైకవంద్య ముదాకినీజలధార తోరమై ముందటఁ దొరఁగుచుండు
 నానీరు శుభ్రపై నమృతంబుననఁ బోలుఁ బాపిపైఁ గాటుకభంగిఁ దోచు¹
 దానిపొంత నొకఁడు మానియె జవముతోఁ, బాయకుండ వేల్చిసేయుచుండు
 నతని కెన్నియేఁడు లరిగెనో యొలికిన, హిమనగోన్నతంబు.
- మ. అనిచోద్యంబుగఁ జెప్పిన న్విని తదీయాలోకనోత్సాహియై
 మనుజేంద్రుండును దిగ్గనం గదలి రమ్మ చూత మావశాని పా²
 వనతీర్థం బని వానిఁ దోడుకొని భాస్వత్తడసాహాయ్యుఁడై
 చనియె గురమృగప్రచారతరువిస్తారంబులం దూఱుచున్. ౭౦
- వ. ఇట్టి దుర్గమమార్గంబునం జనుదెంచుచు నొక్కయెడ. ౭౧
- ఉ. భూరమణుండు గాంచె నతిభూరిపయోధరరూట మాత్మవి
 స్తారపుష్కప్రరూఢపటుశాఖమహావటజూట మంచితో
 ర్వీరుహసంభృతైకమునివీరకృతోటజవాటము న్సనా
 సీరమణిప్రభావటలచిత్రితకూటముఁ జిత్రకూటమున్. ౭౨
- సీ. అందులతేగె లింద్రాంగణాగములతోఁ జెలిమిసేయుచు మిన్నుగలయఁ బ్రాచు
 నందుల చూచులు నందనవనకల్పతరువులతోఁ గూడి పెరుఁగుచుండు

1. శుద్ధున కమృతమై పాలుపారుఁ బాపికిఁగాటుకభంగిఁదోచు-అనీరు పుణ్యుల కమృతంబువలెనుం
 డుచిన్న యనూరి. 2. చూత మాదివ్యపావన రి. చిత్రవశాటము.

- నందుల క్రొవ్విరు లన్నదమ్ములమాడ్కిఁ జు కల్లవాసన కి క్తసేయు
నందుల సెలయేఱు లాకాశగంగతో నటనలు సలుపుచు నాడుచుండు
నందుల మెలఁగు కరు లై రావతముఁదాముఁ, గదుపుగట్టిమేసి మదము గురియు
నందుఁ గలుగు వాను లాసప్తముచులతో, నిత్యసత్యగోష్ఠి నిలుతు రచట.
- ఉ. అందుల నొక్కచో జలకమాడుచునుండఁగఁ దొల్లి మేదిసి
నందనవక్త్రప్రేషినయనస్తనకాంతులు జాతిరూపులై
యిం దుదయించె నాఁగ నుతికెక్కుచుఁ బెక్కుదినంబు లంబుజేం¹
దిందిరమీనచక్రములు దేలుచునుండు సరోవరంబులక. ౭౪
- క. వివిధద్వాదశరాసులు, దవిలి తిరిగి పాళ్లసంపదలు చేకుటమి
న్నవరత్నరాసులకునై, నవగ్రహంబులుం దదంగణంబులఁ బాలయుక. ౭౫
- క. వింతలుగా నగ్గిరిపొడ, వింతు తని చెప్ప నలవి యే పెన్నెలఁ ద
త్పాంతంబునఁ గరఁగినశశి, కాంతంబులు చంద్రుకందు గడుగుచునుండుక.
- సీ. శిరమున విమలపుష్పరవతి యగుమాల్యవతి రత్నమాలికావతి యనంగ
మృగపాదఘట్టన మృదులవాజేగుఱుధూళి శేఖరితసిందూర మనఁగఁ
బ్రబలసమీరణోత్పత్తితంబు లైన పుష్పంబులు కరశీకరంబు లనఁగ
సర్వతోముఖసముచ్చాలనవారి²నిర్ధరములు మదజలస్రావ మనఁగఁ
దన్నుఁ జేరినమేఘముల్ మన్ననంగ³, సాలతరువులు బర్హద్వజము లనంగ
నేచిసిరాజ్యపట్టగ జేంద్రులీల⁴, నిలిచిపొలుచునయ్యచలంబునృపతియైకై.⁵
- శా. లంకేశారిపదాంకితంబులు ఝరాలంకారకూలంకషల్
పంకేజాకరసంకులాంతరములం బ్రవృక్త దివ్యాంగనా
సంకేతంబులు మీనకేతనధనుషంకారశంకావహం
ఝంకారాళికులంబులుం గల మహాశైలస్థులుల్ చూచుచుక. ౭౮
- క. ధారాధరమార్గాగత, ధారాళం బగుచు ధరణిధరమధ్యకృతా
ధారం బై ధరఁ బరఁగిన, ధారాతీరంబు గనియె ధారాధీశా. ౭౯
- వ. కనిన నితని మనఃప్రసాదంబు దట్టం బై నిలిచె. ౮౦
- క. దుర్మార్గునకై న మహాధర్మసలి నాత్మశుద్ధి దలకొను ననఁగా
ధర్మంబుల కాకరమా, నిర్మలునకుఁ జిత్తశుద్ధి నిలుచుట యరుదే. ౮౧
1. నుతికెక్కుదినంబులయందు నంబుజేం 2. చ్చాలనలోలి 3. పన్ననంగ. 4. ఉజ్జయినిరాజు పట్ట
గజేంద్రులీల-ఈపాఠము యతిచెడినది. 5. ఇక్కడ వ. "అచటఁ దెరువుజూపుచు మావంతు క్రియా
పారుండు మాపమున్ను గానతండు చని చని" అని యొకదానిలోఁగలదు.

భుజంగప్రయాతము. అతం డంత సున్నాతుఁ డై రత్న హేమాం

చితం బై సువర్ణాద్రి చెల్వొంది దేవా

న్వితం బైన హర్షంబు వే సొచ్చి యాదే

వతం గాంచి పూజించి వచ్చె న్నతుం డై.

౮౨

గీ. అచటిహోమశాల కరిగి మానంబునఁ, దపము కలిమిదోఁప జపముతోడ¹

మధురయతములైన మా రేడుఁబండుల, వేల్చి సేయుచున్న విప్రుఁ జూచి.

గీ. అన్నపుష్పఫలజలాక్షతాదులు చేత, నున్నవాఁడును² జపహోమములను

జేయువాఁడుఁ బ్రణతిసేయఁదగరుగాన,³ మనుజవిభుఁడు మ్రొక్కుమానిపలికె.

క. ఓవిప్రోత్తమ సవనం,⁴ బీవెరవున జరుగ నెన్ని యేడులు చనియె

న్నావుడు నుబ్బస పుచ్చుచు, నావిధిచేతలకు సేమి యనఁగల దధిపా. ౮౩

ఉ. ఇచ్చట నేండ్లు నూఱు సనియె⁵ జగదంబిక నాయవస్థకు

న్తెచ్చదు కూడు మాని రవి మీఁదఁ దపింపఁగ వేల్చి సేసి ము

చ్చిచ్చున వెచ్చుచుండి తెగఁ జిక్కితి నన్నఁ; గృహనువృత్తిఁ దా

నచ్చటివాని లేపి విహితాసనుఁడై నృపుఁ డాత్మనిశ్చతోక్.

౮౬

క. వ్యాటోలకరాళకజి, హ్వలం బగు సప్తజిహ్వనదనంబున భూ

పాలుఁడు మధుమిశ్రిత మగు, మాలూరఫలంబు వేల్చె మంత్రముకొలదిక్.

వ. అట్లు హోమంబు గావించిన నయ్యుమ నెమ్మనంబున నన్నిక పొడమి పొడ

సూపకున్నం గడచూపునం గెంపుగదుర మదిం బదరి దొరకొన్నకర్జం బుజ్జ

గించుట యిజ్జగంబున నొజ్జల లజ్జ లుడు⁶ నుచు నుజ్జయినితేడు మా రే

డుఁబండు మాని తన మెడం జూచి

౮౮

గీ. పలుకుఁదేనియ గలతలపడ⁷ దలఁచి తలచిక్తు చక్తమీఁదటికి⁸ జెరివి

యెడమ కేలఁదెమల్పుచునడద మ్మఱ, మఱుఁగుమిడుఁగుఱులెగయగామెడకుఁబూనె.

వ. ఇట్లు పూని యుంకించిన.

౯౦

క. ఓహో నృప నీధర్మో, తానహములకు మెచ్చితిని నిజం బిది యింక నీ

సాహసము విడుపు మని త, ద్వాహాఖడ్గంబు వట్టెఁ బరమేశ్వరియ్యుక్.

౯౧

క. పట్టి నిలుచుండి నృప నీ, కెట్టిహితం బైన వేడు మిచ్చెద నని చే

పట్టిన మ్రొక్కి మహీపరుఁ, డి ట్టనియెం దల్లి మెచ్చి తెలులు నన్నుక్.

౯౨

1. ఘనతపోవిభూతికలిమి మెఱసి 2. నున్నతనికిని 3. జేయునతనికి నతి చేయఁదగరుగాన

4. హవనబీవెరవున..... నావుడుమబున్నగొట్టుచు-చిన్నయనూరి, 5. చెక్కుమీఁదటికి

- మ. ఇతఁడు స్నానము సంధ్యయున్ జపము ని శ్లేకాలముం జేయఁగా
శతవర్షంబులు పోయె నీద్విజుని మెచ్చుం జెల్లదో మెచ్చునం
గతి గాదో గుణ మానతి మృనిన నోఁజ్ఞాపాల యీదుస్తర
ప్రతము ల్గలియుఁ జూచలంబు మతి భావం బల్ప మెప్పట్టునన్. ౯౩
- గీ. మేరుశైలధీర మేరులంఘితమున, నాఁగు నీవ్రతంబు నగణితంబు¹
చంచలాత్మకృతము సంకల్పరహితంబు, నైన జపము లెల్ల హానిఁ బొందు. ౯౪
- క. దేవర భువి గాఢంబున, గ్రాహబునఁ గౌచనమునఁ గలుగఁడు శుచియా
భావమునఁ గలుగనేర్పును, భావజ్ఞా భావశుద్ధి పరమార్థ మనన్.² ౯౫
- క. డెందంబున సందేహము, నొందక ప్రహళతుండ్రి నొడఁబటిచెడుచో³
నిందుఁ గలఁ డనినఁ గంబమునం దుదయింపఁడె విఘ్నఁ డనురులు బెదరన్.
- క. దేవద్విజమత్రోషధ, దై వజ్ఞాచార్యతీర్థధగముల యెడన్
భావన యేవిధమున నౌ, నా వెరవున నచటి సిద్ధి యగునిదగతిన్.⁴ ౯౬
- గీ. భావ మస్థిరంబు గావున వీనివ్ర, తంబులెల్ల నిష్ఫలంబు లయ్యె
నీవు నిష్ట నిట్లు గావించితివి గాన, గడియలోన మెచ్చు గలిగె నీకు. ౯౭
- క. ధన్యుడ వనవుడు విని స, త్తన్యాదానమును దేవతావరమును రా
జస్యవరాజ్ఞయుఁ దిరుగుట, యన్యాయము గానఁ దిరుగ కంచిక వినుమా. ౯౮
- ఉ. ఇష్టములెల్ల నాకుఁ దగ నిచ్చెద నంటివి సర్వమున్ వ్రత
బ్రాహ్మఁడు నాక వీనికిఁ గృపామతి నిస్తుని మ్రొక్కినంత సం
తుష్టి పహించి దేవత చతుశ్శతవత్సరభోగ్యమైన యు
త్తృష్టమహీపతిత్వమును దివ్యపదంబును నిచ్చె వానికిన్. ౧౦౦
- క. వానికి ని ట్లిచ్చి ధరి, త్రీనాయకుఁ బరిణమించి దేవియు నంత
ధానమ్మనొందె విప్రుఁడు, నానృపు వెఱఁగంది పొగడి యరిగె నిజేచ్ఛన్.
- శా. తత్సేవాఫలదర్శనంబున మహత్ప్రసాద విశ్రాంతిగా⁴
నుత్సాహంబును సాహసంబును బ్రతాపోదారభావంబు న⁵
త్యుత్సేకంబును భూషణాకృతులతో నొప్పారఁగా భూషతి
వాత్సల్యంబున వచ్చె విక్రమయశోవర్ధిష్ఠుఁ డుజ్జేనికిన్. ౧౦౨
- వ. కావున నీ కిట్టి గుణంబులు సమకూరకునికి నెక్కుజనను పొమ్మనిన విని భోజం

1. మేరున మానకా, ఘనతపంబులొనగణితమైన, 2. పరతత్త్వ మనన్. 3. నీదుక్రియన్.

4. దదధ్వశ్రాంతిగాఁ జి త్తమందుత్సా. 5. గర్వోత్సేకంబున

డును మనంబున నతనిం గొనియాడుచు నుద్విగ్నితలగ్నంజై¹ సిగ్గుపడుచుఁ
బూర్వద్వారగమనంబు మాని యపరద్వారగమనోత్సుకుం డగుచు నాటి
కద్దివ్యాసనం బెక్కరాకుండుట తెల్లంబుగా మొగంబు తెల్లంబడఁ దిరిగి చని మఱి
యొక్కనాడు. ౧౦౩

—♦ మూడవబొమ్మకథ ♦—

- క. ఉల్లోలమగ్ధసాగర, కల్లోలకరాగ్రమందకంపితఫణభృ
ద్వలభమణిమయడోలా, వేల్లనసుఖలోలుఁ డైన వేల్పుం దలఁతున్. ౧౦౪
- క. అని నియమంబున హితశాశ్రునికస్వరశాస్త్రవేదకోవిదయుతుఁ డై
యను వగుదినమున సింహా, సన మెక్కడలంచి భోజనపతి చేరెన్. ౧౦౫
- క. చేరిన నచ్చటిపుత్రిక, యారాజుం బలికె వాసవాసన మెక్కం
గోరుట జగ మెఱుంగ మహా, దాడిద్రుఁడు క్రతువు సేయఁ దలఁచుటచుమ్మి.
- ఉ. ఆర్యులఁ గూర్చి నేడు శుభమైన ముహూర్తము చూచి వట్టిగాం
భీర్యము దోఁపఁగాఁ దగని పెద్దటికం బిది యేల సన్నపుం
గార్యమె విక్రమార్తపుగద్దియయెక్కుట వానిఁబోల నౌ
దార్యము నీకుఁ గల్గినఁ బదం బిడు మోజగ భోజభూవరా. ౧౦౬
- వ. అనుడు విష్ణుయమానమానసుం డై మానవేంద్రుం డాసింహాసనయానంబు
మాని యనుమానించి మినరపతివితరణంబు లేతెఱుం గెఱింగింపు మనిన నది
యిట్లనియె. ౧౦౭
- సీ. బలమున నిజమునఁ బ్రాణరక్షణమున భీము భీమాగ్రజు భీమగురునిఁ
జెలువున సుకల్పసిద్ధిఁ దేజంబునఁ బద్మారిఁ బద్మజుఁ బద్మమిత్రు
శివభక్తిఁ గీరి విశిష్టదానంబున బాణు బాణారాతి బాణజనకు
నైశ్వర్యమున రతి నఖిలోత్సవస్ఫూర్తి² గామసంహారు గాముఁ గామసఖుని
నష్టభోగముల రణాటోపమున బుద్ధి, నిండు నింద్రతనయు నింద్రమృత్రి
క్రేణిసేయు ననుచు జాణలువొగడంగ, నవని యేలె విక్రమార్తవిభుఁడు. ౧౦౮
- క. సాహసము జయము బల ము, తానానంబుఁ బరాక్రమంబు ధైర్యముఁ గలని
స్తోహకుని దొరయునెడ సుం, దేహించుచునుండు నాదిదేవుం డైనన్. ౧౦౯
- క. నరుడు మగతనము నేర్పునఁ, బరఁగించెడుచోటఁ దోడుపడుదురు సురలున్
ధర గొలికునకుఁ దోడ్పడ, గరుడఁడు జక్రంబు హరియుఁ గలిగినభంగిన్. ౧౧౦

1. విశ్నిు తాలంఘితకాలజ్ఞుండు 2. నఖిలలోకస్ఫూర్తి.

- క. అనవుడు భోజాడు గొలికుఁ, దనువానికి నెచట విష్ణుఁ డాయుధమును వా
హనమును దోడ్పడియెను నే, వినవలతుంజెప్ప మనిన నెస నిటనియె. ౧౧౨
- గీ. తుంగసాధశృంగసంగతాంబర మాచుఁ, బూర్వభూమి నొక్కపురవరంబు
భజనకెక్కిమున్ను నిజమైనపేరిట, వెలసె భువిఁ బ్రతాపవిషయ మనఁగ. ౧౧౩
- వ. అట్టిపురంబున. ౧౧౪
- క. సేనానికి నెన యనఁ బర, సేనాధంజకుఁడు గలిగె క్షితిపతి విష్వ
క్సేనారాధకుఁడు బృహ, త్సేనాఖ్యుఁడు బల్లి భీమసేనుఁడు వోతె. ౧౧౫
- వ. ఆనరేంద్రునకు నానందిని యనుసుందరియకు నయనానందంబుగా నొక్కనం
దన యుదయించె. ౧౧౬
- క. ఆరాజతనూభవ క, న్యారత్నము మరుని మోహనాస్త్రముక్రియ నా
కారంబున నొప్పుచు ధర, లో రూఢికి నెక్కు నది సులోచన యనఁగ. ౧౧౭
- క. భూవలయంబున నుపమా, జీవన మగు వస్తు వేర్చి చెప్పెద మనఁగా
నావెలది యవయవములకు, నేవియు సరిగాక యునికి నేమనవచ్చు. ౧౧౮
- సీ. మృదుపల్లవంబులు మునురకయుండినఁ బదసరోజములసంపదలఁ బోలుఁ
గరికరంబులమేనఁ గర్తృతభావంబు లేకయుండిన నూరులీలఁ బోలుఁ
జక్రవాకంబులు సడిసన్న రేయెల్లఁ బాయకుండినఁ జనుదోయిఁ బోలుఁ
జుక్తలతేఁడు దా స్రుక్తక పొంగక కందకుండిన ముఖకళలఁ బోలుఁ
జంచరీక చయము సంచలింపక కూడి, నిలిచెనేని కురుల చెలువుదాల్చుఁ
బువ్వఁదీగె మొదలిమవ్వంబు దప్పక, ననిచెనేని మేనియనువుఁబడయు. ౧౧౯
- మ. తనలావణ్య మగణ్యదర్పమయమై తారుణ్యపూర్ణంబుగా
ననవద్యమృతితోడ నాస్థపతికన్యారత్న మేరాజనం
దనుల నైచ్చక మీఁది మేడకడ గంధర్వాంగనావిభ్రమం
బున నుండె మృదావస్త్రగంధసుమనోభూషాదిభోగంబులన్. ౧౨౦
- సీ. తరుణి యీక్రియ మేడఁ దరలకుండుటయును దెలిసి గొలికుఁ డనుధీరవిటుఁడు
చాయలయుక్తులఁ జక్రంబు గావించి కాషాయంత్రంబున గరుడిఁ జేసి
తావిష్ణుఁడై మన్తధప్రథనమునకు మెఱపుగాఁ గస్తూరి మిగుల నలది
పసపువన్నియ పట్టుపసనంబు గావించి తిరునామ మొప్పుగాఁ దీర్చి కడఁక
నెక్కి కీలున వాహన మెగయఁజేసి, పవనపథమునఁ జనుదెంచి బాలమ్రొల
నిలిచి నేనిదె కృష్ణుడ నిన్నుఁ గూర్చి, వచ్చితిని నన్ను వరియింపు లచ్చికరణి.

- చ. అనవుడు బాల విస్తయము హర్షము లజ్జయు నగ్గలింప నా
తని నట నుంచి యేగి తనతండ్రికి నట్టితెఱుంగఁ జె
ప్పిన నతఁడు వ్రయంబున నభీష్టము నేఁ డొనఁగూడఁబోలు నీ
కని చనుదెంచి యచ్చట గవాక్షముఖంబునఁ జూచి యుబ్బుచున్. ౧౨౨
- క. చల్లనికొండకు గిరిజా, వల్ల భుఁ డల్లుఁ డగునట్టి న పువ్రనఁ దల్లి
నల్లనిదేవర నీచే, నల్లుఁ డనఁగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుడనైతిన్. ౧౨౩
- క. అమ్మా తడయక కైకొను, పొమ్మా యని యనుప నేగి పొలఁతుక యచటన్
నెమ్మి దళుకొత్తఁగాఁ దన, నెమ్మన మలరంగ నాతని న్వరియించెన్. ౧౨౪
- ఉ. గొళికుఁ డయ్యెడ న్నది వికాసము హాసముఁ గూడియాడఁగా
బాలిక నంతనంత మృదుభాషణభూషణ తోషణంబులం
గేలికిఁ జేర్చి లగ్న కడకీ లెడలించుచు బుజ్జగించి పాం
చాలుని పోలిక న్సురతసౌఖ్యము తీపులు చూపె నేర్పునన్. ౧౨౫
- ఉ. అజ్జలజాక్షీయున్ హృదయమందునఁబుట్టినవానిపోరుచే
బుజ్జవ మియ్యకోలు గొనుపొందునఁ గూడిన నింపుగై కొనున్
సెజ్జకుఁ దాన చేరు రతిచేష్ట లెఱుంగఁగడంగు చెయ్యులన్
లజ్జయొకింత చేడ్పడఁ జెలంగుఁ బెనంగు ననంగ కేలివై. ౧౨౬
- క. ఇటు నానాటికి నొయ్యనఁ, గుటిలాలక యులుకు దీర్చుకొనుచుం దనకొఁ
గిటు నాదటఁ జెలఁగఁగ న, విప్పిటుఁడు న్నచురతుల గారవించుచుఁ దివుటన్.
- సీ. అంగుష్ఠ మడుగు గుల్ఫాంతంబుఁ జిఱుదొడ జఘనంబు నాభి వక్షంబుఁ గుచము
భుజమూలములుగళంబును జెన్తు మోవియనయనముల్ను దురుముందలయననఁగఁ
గలుగుచోటులఁ జంద్రకళలఁబెంపునఁ జెన్తు నారోహణావరోహణము లెఱిగి
బీజమంత్రాక్షతవ్యాజహృద్భాష¹ హృదయాదిమర్తంబులె క్కఁజేయు
సుఖముఖాంకనఖరచుంబనభూషణ, గ్రహణతొడనములఁ గదలఁబొడిచి
చిత్తశయనుదెలిపి యుత్తానశాయిత, ముఖ్యసురతతంత్రములఁ గలంచె. ౧౨౭
- క. మనసిజమర్తజ్ఞునితో, మనమలరంగఁ బెనఁగి కరఁగె మానిని రతిసం
జనితసుఖంబున నెలపొడు, పునఁ గరఁగెడు చంద్రకాంతపుత్రికఁ బోలెన్.
- శా. ఆజాడం గుచచక్రవాకరుచి పెంపారం దదీయాసనాం
భోజాతప్రభ లులసిలఁగ సముత్కుల్లాక్షి²మీనద్యతుల్

1. దృగ్భాషముల్ హృదయాదిమర్మవాహినులఁజొనిపి 2. పెంపారంగ కుంభస్థుభాం
భోజంబు ల్వికసింపుచుం జెలగ నుత్కుల్లాక్షి.

- రాజిలంగ సులోచనాసరసిలో రాయంచభంగిం గళా
భ్రాజిమం డగు గొల్లికుండు హరియాపం బొంది క్రీడించుచున్. ౧౩౦
- ఉ. ఇమ్ములఁ గొన్నియేండ్లు సుఖయింపఁగఁ దక్కినరాజులెల్లఁ జో
ద్యమ్ముగ నిట్టివారై విని యచ్యుతుఁ డీతని యల్లుఁ డయ్యె¹ గ
ర్వమ్ములు మాని వీనిఁ గొలువం దగునంచు భయమ్ముతోఁ దురం
గమ్ములఁ గుంజరమ్ములను గన్యలఁ గప్పము లిచ్చి పంపఁగాన్. ౧౩౧
- క. చేకొనుచు బృహత్సేనుఁడు, చేకొలఁదుల లోఁగు పెఱిఁగి క్షితిపాలకులం
బీకాకుపఱిచి భూములు, చేకొనఁగా నలఁగి తలఁగి సిగ్గున నొకచో² ౧౩౨
- వ. అందఱు గూడుకొని విచారించుచు దమలోన. ౧౩౩
- క. సమముగ దేశము లేలుచు, నమరిన మగకూడు గుడిచి యధమాధమభా
వముతోఁ బెక్కుం ద్రొక్కుని, సమరమునకుఁ బోకయునికి³ చచ్చుట గాదే.
- క. గణుతింప మానభంగ, వ్రణ మాజన్తంబు నెడ్డ వ్రయ్యలుసేయున్
రణమరణము శూరులకును, తుణమఃఖము మీఁద నధికసౌఖ్య మొనర్చున్.
- గీ. మానహాని యైన మనత్రోవకంటెను,⁴ బ్రాణహీన మైన పదము లేదు
వీనిచేత బాధ పెచ్చుటకంటెను, జక్రధరునిచేతఁ జచ్చుట టాప్పు. ౧౩౬
- క. రావణకంసాదికర, త్రోవీరులఁ జంపి తన్నుఁ గూడఁగనిచ్చెం
గావున సమములు నల్లని, దేవరకోపములు నట్టిదేవరవరముల్. ౧౩౭
- సీ. మున్నీటిపాపయు మున్నీటితేపయు నిల్లాలు నిల్లునై యెసఁగువానిఁ
బాములవగవాఁడుఁ బాములవగవాఁడుఁ దేరుచు బాన్పునై తేరువానిఁ
గలువలచుట్టంబుఁ గలువలవెట్టంబుఁ దనరెండుకన్నులై తనరువానిఁ
బూవింటివాఁడును బూవింటివాఁడును గారాపుసుతులుగా⁵ గలుగువాని
జోడులేనికంటిజోగికి జోడుగా, నున్నవానిఁ బెక్కు మన్నవాని
దల్లి దండ్రయైన నల్లనివేల్పును, గంట చెడనిముక్తిపంట గాదే. ౧౩౮
- క. చొత్తము చత్త మనుచు ను, ద్వీత్తు లగుచుఁ దెగి ప్రతాపవిషయముపై దం
డెత్తి చనుదెంచినం గని, యత్తఱి దా వెడలె నాబృహత్సేనుండున్. ౧౩౯
- చ. వెడలి నిజా ప్తనృపరివేషితుఁ డై చని గర్వపాటవం
బడఁగఁ బోరిపోరి బల మంతయుఁ జచ్చినఁ జచ్చులోపలం

1. డీతని కల్లుడంచుగర్వ- 2. కైకొనుచు... క్షితిపాలురఁజే, కాకుపడనడిచి భూములు,
చేకొనఁడలఁచుడు- నడచి- 3. పోరకయునికి 4. అపనిమానహానియగుత్రోవ- 5. గారాపుబట్టులై.
గట్టియెట్టియొకలుగువాఁడు- చిన్న యహారి.

- బడి వడిఁ దూలివచ్చు శలభంబు తెఱంగున నోహటించి లో
పడక పురంబు సొచ్చి సుతపాలికి నాపద చెప్పి పుచ్చినాఁ. ౧౪౦
- మ. అది యాత్మప్రియుఁ జేరి, దేవ ! మును ప్రహాదుం గృహం గాచి యు
న్నదుఁ డౌ దైత్యునిఁ ద్రుంచి తీవు మొసలి స్తరించి యాయెన్న నె
మ్మది రక్షించితి నేడు ని న్గొలువఁగా మాతండ్రి కిట్టి మహా
పద వచ్చెన్ రిపుసంఘముం దునిమి సీభక్తు న్బువి న్నిల్పవే. ౧౪౧
- క. అని వేడుకొనిన వాఁడును, నునమున నిటు దలఁచెఁ దొలిమగతనమునఁ బూ
నినపూనిక విడిచిన నిశ, వినువారలుఁ జూచువారు వికవిక నగలే. ౧౪౨
- గీ. నాటిసాహసమున నిట్టిబోటిగలిగె, నేటితెంపున కొకవేల్పు నిల్వబడఁడె
యనుచుఁ జక్రంబుగైకొనియంత్రగరుడి, నైక్తిసూత్రంబుగదలించియెగసివచ్చె.
వ. అట్టి వేళ నయ్యాదివిష్ణుండు. ౧౪౪
- ఉ. గొళికుఁ డీలెనేనియు జగంబు జనార్దనుఁ డీలె నంచు న
న్నాలముసేయుచుండుఁ దన యల్లుండ నే నని నమ్మియున్న భూ
పాలుండు చిక్కు భక్తిఁ దమప్రాణము లొప్పనసేయ నున్న మ
న్నీలతలంపులుం బొలియు నే నటు పోవకయుండఁ బాడియె. ౧౪౫
- క. అని చక్రము చే వెలుంగఁగ, వినతాసుతునెక్కి వచ్చి విభుఁ డొప్పె సువ
ర్ణనగంబుమీఁద సాదా, మినితోఁ జెలువొందు సీలమేఘము పోలేన్. ౧౪౬
- మ. తనదివ్యప్రభ లీక్రియ¹ న్వెలుంగఁగాఁ, దాక్ష్యండు పక్షాగ్రచా
లనవాతాహతితోన మేఘములు డొల్ల న్నిన్ను ముట్టంగ నే
పున దీపించుచు లీలఁ గోపమును చూపుం జూపి చక్రాహతి
న్వనజాతుండు నృపాలపం క్తి ననిపెన్ వైకుంఠసంప్రాప్తికొ. ౧౪౭
- వ. ఇట్లు చేసి తదనంతరంబ తజ్జయంబు విదితంబుసేయం బూని. ౧౪౮
- ఉ. ధన్యజనానుకూలుఁ డగు దానవసుహరుఁ డొత్తె నబ్జమూ
ర్ధన్యము భక్తసద్గతివదాన్యము నిర్జితగర్జితోగ్రప
ర్జన్యము ఛిన్నభిన్న పరసైన్యము డిక్కిరికర్ణకీర్ణకా
రిన్యము గొళికావనదృశీకృతజన్యముఁ బాంచజన్యమున్. ౧౪౯
- క. ఇటు వానిచేరుగా ను, త్తట మగు జయ మిచ్చి చక్రధరుఁ డేగిస ను
ద్భటవృత్తి గొళికుండు న, చ్చట చని రణమండలమునఁ జచ్చిననృపులన్. ౧౫౦

1. దనుజారాతియునీక్రియన్.

చ. కనుగొని మామఁ బిల్చి ననుఁ గంటివె వచ్చిన యీశ్వరపాలురం
దునిమితి వీరిసంపదలు దొడ్దలుగాఁ గొనిరమ్ము నీపురం
బున కని చెప్పి తొంటిగతిఁ బోయి సులోచనఁ గూడి దాని కిం
పొనర విహారము బృలుపుచుండె ననేకదినమ్ము లిమ్ములక. ౧౧౧

క. కావునఁ దెం పెఱిగి యస,దృష్టన కచ్యుతుఁడు తోడుపడియె ననంగా
నావిక్రమార్చనకు నతి, పావనునకు సురలు తోడుపడు టచ్చెరువే. ౧౧౨

ఉ. ఉల్లసితక్షమాభరణుఁ డుజ్జయినీపతిఁ బోలవచ్చునే¹
యెల్లముఖంబుల నిష్ఠ మనేకవిధంబుల నొల్తు చుండఁగా
న్దులము న్రయ్య బు సునుచు నూరక నైగెడి పాముతోడి పా
త్తిలక తద్భుజాగ్రమున నుద్వి సుఖసితి నుండు నెప్పుడుక. ౧౧౩

వ. అట్టి యాతనితలంపు సంపదలందు నయవినయావిగుణంబులు బొదలు. ౧౧౪

క. ఓలం బగుసంపద నయ,శీలంబునఁగాక దుష్టచేష్టలఁ గలదే
యూరిమొదవులకును దల,కోల యిడక చేరి పిదుకుకొనఁదర మగునే.

క. ఎక్కుడనుడియె కూడును, నిక్తము లైతోచు నొక్తనిముసంబునఁ దా
మెక్కుడికొ విరిసిపోవును, డక్తవు సంపదలు మేఘుడంబరముక్రియక. ౧౧౫

క. కలిమికిని దగినకొలఁదిని, నెలగల వెలి విడువకున్న² నిలుపెక్కుడి దా
కలయగ నిండినచెలువున, కలుఁ గించుక విడువకున్న నాఁగని భంగిక. ౧౧౬

సీ. అని యిట్టితలంపున నశ్వమేధము సేయఁ బూని భూసురబంధుభూమిపతుల
రప్పించి శుభముహూర్తమున దీక్షావిధి గైకొని చేయుచో నాకవిభుండు

గరుడగంధర్వయక్షవ్రాతములతోడ నరుదెంచి తోడ్పడి యాదరింప
సురల నందఱు జూచి ధరణీశుఁ డందులో రత్నాకరుం డటు రామి యెఱిగి

యతనిఁదోడి తేరహితుఁబుగోహితునంపె, బ్రయముగూర్చి మైత్రినయము మెఱయ
విప్రవర్యుఁ డంత షీప్రయానంబునఁ, దెరువునడిచి కొన్ని దివసములకు. ౧౧౭

మహాస్థగర. కనియెక దుర్వారదర్శకరమకరర్పషగ్రహరక్షావినిద్రుక
ఘనపీచీనద్భుజాభ్రంకషగుణసమత్క్రాంతకాలాంతరుద్రుక

జనకాధీశాత్మజాధీశ్వరధనురతివిస్తారితావర్తభద్రుక

స్వనదంభోదాతిరాద్రు స్వరతటవిహితోచ్ఛ్వాసముద్రుక సముద్రుక. ౧౧౮

1. నెన్నఁబోలునే. 2. నిలిచిపిండుకొన. 3. వలసినకొలఁదిని, నెలగల వెలి వెడలకున్న.
నెలగ=ధనము(నెలగలు)

- సీ. అనిమిషరక్షణాయత్తజీవనముల గుహబృహస్పతుల స్తవహిమః దాల్చి
 యధికనాగేంద్రసమారూఢమహిమల హాశచీనాథుల ననుకరించి
 రాశీభవన్తకరస్థాభవంబుల సారికుబేసుల సాటి నొప్పి
 కమలావృతాయతాకారవైభవముల బన్తవిష్ణులతోడిసాటి మించి
 సంతతప్రవాళశాంతి వసంతక, బాలసూర్యులసః లీలః గ్రాలి
 భూమి సర్వదేవతామయుం డనః జెల్లి, యెలమి శేఖులెల్ల నేలువాని. ౧౬౦
- సీ. మిన్నంటఁ బొంగియు మేర దప్పుక పెక్కుభంగము ల్గలిగియుఁ బాటులేక
 సుల్లెన్ని గలిగిన సుట్టునస్రక్తక యనుకయ్యుఁ బరులకు ననువుగాక
 సరివారిలోపల నురువులు గ్రమ్మఁగా నేలపైఁ బొరలియు జేలుగాక
 తనలోన బడబాగ్ని దరికొని మండియు వడగాలి మీలపై సుడియనీక
 బయలుపడియునుడనలోతుబయలుపడక, దిగులు పటిచియునొండెడిదిగులుపడక
 యిసుముకంఁపెనుగుణమణులెసక మెసఁగ, నసమరసమయ మైనవెక్త సమువాని.
- వ. మఱియు గంగాతరంగిణీసంగతం బై హరజటాజూటంబునుం బోలె శంఖాలం
 కృతం బై విష్ణుభుజంబునుం బోలె వజ్రసముజ్జ్వలం బై పురందరుకరంబునుం
 బోలె ముక్తామయం బై ముక్తిపథంబునుం బోలె నీలసమగ్రం బై సుగ్రీవసై
 న్యంబునుంబోలె విజృంభితపద్మరాగంబై శరత్సమయంబునుంబోలెఁ బుష్పితపు
 ష్యరాగంబై శిశిరంబునుం బోలెఁ బ్రసరత్తుషారంబై హేమంతంబునుంబోలెఁ
 బటువిద్రుమచ్ఛాయం బై వసంతంబునుం బోలె నుద్దండరాజీవంబై గ్రీష్మంబునుం
 బోలె నాభీలకూలంకషం బై వర్షాగమంబునుంబోలె మీనమిథునకర్తృ మక
 రాదిసంచారంబై గ్రహమండలంబునుం బోలెఁ బరభీతసపక్షభూభృత్తులౌక్రి
 తంబై మహాదుర్గంబునుం బోలె నొప్పు నప్పురంబుగలవాని. ౧౬౧
- క. ఆనీరధి నెల వింతనఁ, గా నేరము తేలగిలు మకరములమీఁదఁ
 మైనాకాదులు తెక్తలతో నిలుచుం గరులమీఁది దోమలకరణి. ౧౬౩
- గీ. అట్టిజలధిఁ జేరి యవనీసురుఁడు పలు, నూఱుఁ బిలిచి పిలిచి మదిఁ గలంగి
 యత్తరంబులేని యుదకంబు నచటికిఁ, బిలువ వచ్చి నేను బేలనైతి. ౧౬౪
- క. సరసత్వము సంతానముఁ, బొరయనిచోఁ బ్రియము నెఱవఁ బూనుట ధరలోఁ
 దెరువాటుకాండ్రకడ మున్నరుడై¹ తనకలిమి చూపఁగడఁగుట చుమ్మి.

- మ. అని చింతించి పురోహితుండు నిజరాజుజ్ఞావిధి న్నార్పి
నిను నేఁ బిల్చితీ రమ్మ నిల్వనిడికో నీబుద్ధి యంచుకో ఘన
ధ్వనిగాఁ జెప్పి చనంగ నర్ణవుఁడు దివ్యంబైన రూపంబునం
దనరత్నంబులు నాల్గుగొండుఁ జని పొత నిల్చి యవ్వప్రతి^౧. ౧౬౬
- వ. నీ కింత వేగిరపడనేల నే విదె వచ్చుచున్నవాఁడ మీరాజునకు మాకునుం బ
రమసఖ్యం బగు నే మెఱుంగుము గావున మమ్ము బిలువం బంపె మే మచ్చ
టికి వచ్చినవారమ యని పియోక్తి ని ట్లనుము. ౧౬౭
- క. కడపట నుండియు నే మ, క్కడనుండుగు మనుచుఁ జెలిమిగతిఁ దప్పకుమీ
యెడద వ్వన వలవను సృగడ మనఁగాఁ దలఁపునఁ గలుగుట చుమ్మి.
- క. నెమిలి గిరి నంబుదము గగనముపై రవి లక్షయోజనంబులఁ గొలనం
గమలము లక్షద్వయమునఁ, హిమకరుఁ డిలదొగలుచుండు నెక్క వెచెలుముల్. ✓
- వ. అని విన్నవించి యీశోభనమునకుం గట్నంబుగా నిద్దివ్యరత్నమ్ము లిమ్ము, కో
రిన నివి నైవ్యసంపాదకంబును, బహుధనప్రదంబును, మృశుచిత్రవర్ణవస్త్రాభ
రణదాయకంబును, బక్వాన్నప్రతిపాదకంబును నౌ నని చెప్పి వీడుకొలిపిన
నతం డతనివచ్చినపని సఫలం బగుటకు హర్షించి. ౧౭౦
- క. సుముఖుం డై చనుదెంచుచుఁ, దమమాళవభూమి సొచ్చి ధరణీశ్వరు యా
గము సంపూర్తియుఁ దాన, క్రమమును విని యచటఁ దనమరాకకు వగచె.
- చ. పొనఁగిన పప్పు మండఁగలుఁ బుక్కిటిబాటిగ మెక్కి మంచి నె
క్తసపుఁ బదార్థము ల్నమలి గట్టునఁ ద్రేపఁగఁ గల్గు భూరి దా
నసమయ మైన మాడ ధరణి బటు వచ్చు, విశిష్టపూజతోఁ
బసనగు పచ్చడంబు నొకపల్లియరంబును గల్గుఁ దప్పితి¹. ౧౭౨
- క. చేరెడు నూకలుఁ బిడికెడు, కూరయుఁ గొని యొక్కపూటకూటికి దొరయై
యూరికిఁ బంచిన బోబుడు, పొరోహిత్వంబు బుద్ధి బంటటికముగా. ౧౭౩
- క. అప్పటి కమికెడుకూటికి, నొప్పెడిదియు² బోషణంబు, హోమము దొరకై
యొప్పించి వేల్వఁ గాగతి³, దప్పెడు తత్త్వము పురోహితత్వము జగతి^౪. ౧౭౪
- గీ. అనుచు బహువిధములఁ దనపని నిందించి, కొనుచు నాత్మనగరమునకు వచ్చి
మనుజవిభునిఁ గాంచి వనరాశి చెప్పిన, వినయభాషణంబు లెనయఁజెప్పి. ౧౭౫

1. పల్లెరముం గలదప్పు దప్పితి - చిన్నయనూరి. 2. నుప్పిణియును. 3. యొప్పించు
కొమనులువగతి ?

క. నాలుగురత్నాకరముల, మూలద్రవ్యములబీజములొ¹ యనఁదగు నా

నాలుగురత్నంబులు నా, నాలుగుమహిమలును జెప్పి నరపతి కీచ్చెన్. ౧౭౬

వ. ఇచ్చిన నమూల్యంబు లగువానిం జూచి యిం దొకటి నీ వేఱుకొమ్మనిన నతండు
నాయంట నాలిం గొడుకుం గోడలిని విచారించి వచ్చి పుచ్చుకొనియెద నని
సంభ్రమాబునం జని మువ్వరం బిలిచి యారత్నంబు లిట్టిటి సంపద లిచ్చు
వీనిలో నేది పుచ్చుకొంద మని తలపోయుచున్నపుడు. ౧౭౭

సీ. పై న్యంబు గలిగిన జగమెల్ల జేపడు గొను డిది యా నని కొడుకు పలికె
ధర “ధనమూల మిదం జగ” త్తనుమాట తగు నిది గొన నని తండ్రి పలికె
నిష్ఠాన్నములు మదిఁ దుస్సిగాఁ గుడుతుము మే లిది గొను మని యాలు చెప్పె
భూషణాంబరముల భోగంబు లిది గొంట వెర వని కోడలు విన్నవించె
నిట్లు వేఱువేఱు నిచ్చులఁ దమలోన, జగడ మైన నతఁడు మగిడి వచ్చి
యింటివారికలహ మెఱిగించి వీనిలో, నీవ యొకటి యిమ్ము దేవ యనుడు.

క. ఈనలుపుర² కిం దొక్కటి, యీ నేల తలంపుకొలఁది నిట మీజగడం
బే నుడిపెద నని యొడయం, డానాలుగుమానికములు నాతని కీచ్చెన్.

క. ఈజాడ యీగి నీకడ, నీజన్మమునందుఁ గలుగ దిఁక బొమ్మనినన్
భోజండు నమ్రవదనాంభోజం డై తాను నంతిపురమున కరిగెన్. ౧౮౦

శా. ప్రహాదస్థిభక్తిభాగ్యవిభవప్రత్యక్షరూపు, న్నభోం
తహాదిన్యదయాదిమూలచరణున్, దైత్యాంతకు, నిష్ప్రపే
షాహాదాకృతికృత్యవచితబలిం, జక్షుశ్రవస్తల్పు, న
ల్పస్థిముద్రమనోనురాగవిహరల్లక్ష్మీ కవక్ష్యస్థలున్. ౧౮౧

శా. ఇంద్రాదిస్తుతయోగ్యవైభవుని బర్హీభూత⁴భూతావళి
సాంద్రానందకర ప్రసంగనిజలాస్యప్రస్ఫుటీకారు, ని
స్తంద్రానేకముసీద్ర వంద్యచరణద్వంద్వన్ ముకుంద ప్రియుం
జంద్రాలంకరణాంకు నద్రితనయాసంసక్తచిత్రాంబుజున్. ౧౮౨

మాలిని. ఉరగశయనశాయీ యోగ్యవిద్యానపాయీ

గరుడవిహితయానా క్షౌధరోద్విగతయానా

1. మూలధనములయినవి నిజముల- 2. ఈనలపుర- 3. క. ఏనే తలంపుకొలఁదిని, మీనలుపుర (లోని) జగడ మెడ పెదననియుం, డానాలుగుమానికములు, బూనికతో నతనికిచ్చి పుచ్చెం టెల్ల చున్. “ఈనలపుర” యనియే చిన్న యనూరియును- 4. బర్హీభూత.

ధరణిభరణదక్షా దండితోద్దండరక్షా

మురహరహరహూపా ముఖ్యసౌఖ్యస్వరూపా.

౧౮౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఘోషీంద్ర వీరఘోటవిభా
ళాది బిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్దామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్ర
విశాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపసూపురసుందరచరణారవింద సనదస్త్రోలిపు
రవరాధీశ్వర వెలనాటిపుణ్యేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామా
త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిర
చితంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సుదర్శనోపాఖ్యానం
బును, విక్రమాంశుని మహాకాదార్యంబును, దదీయస్తత్వసాహసమహత్త్వంబు
లును, గౌళికోపాఖ్యానంబును, సాహసాంకదాతృత్వంబును నన్నది ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

తృతీయాశ్వాసము.

—: నాలుగవబాష్ప కథ :—

- క. శ్రీరమణీరమణపదాం, భోరుహజాతాపగాంబు¹ పూరస్థితడిం
డీరశకలానుకారా, కారామృతకిరణధారిఁ గండర్పారిణ్. ౧
- మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మతియుక్ ధారావిభుం డిష్టశా
కునికజ్యోతిషికాగమజ్ఞుల హితక్షోణీశులం గూర్చి శో
భనలగ్నంబున నెక్తఁబూనికొని తత్ప్రాంతంబు చేరంగ నా
సనపాంచాలిక నిల్వి నిల్వి మని యాశ్చర్యంబుగా నిట్లనుక్. ౨
- క. పటతెంచెద విచ్చోటికి,² నెఱయంగా విక్రమాగ్తస్థపతికి సరిగా
నెఱిఁ జేసిన యువకారం, బెఱిఁగెడు సద్గుణము లేక యెక్కుం దరమే. 3
- క. అనవుడు భోజుఁడు విస్తయ, మును లజ్జయుఁ బెనఁగొనంగ ముద మెడలఁగ మీ
జనపతియుపకారజ్ఞత, యనువొందఁగఁ జెప్పు మనుడు నది యి ట్లనియెన్. ౪
- ఉ. ఆతఁడు కీర్తిపూరభరితాఖిలదిగ్విజయుండు సర్వధా
త్రీతలనాధసేవ్యుఁడు సుధీజనపాలనకేలిశీలసం
జాతమనోనురాగుఁడ³ డిల సాహసభూషణుఁ డేలుమండఁగా
నాతనిపీట నొక్కవసుధామరుఁ డుండు విలోచనం డనన్. ౫
- ప. ఆవిప్రుం డొకనాఁడు తనపత్ని విలోచన పుత్రలాభంబు లేమికి వగచి దీనికిం
గారణం బేమి సీపు సర్వజ్ఞుండ వని యడిగిన నూహించి ధనధాన్యంబు లుద్యో
గంబునం ఒడయవచ్చు విద్యాలాభంబు గురుశుశ్రూషల నచ్చుపడు వంశాభి
వృద్ధియుం గీర్తియు నీశ్వరకృపం గాక పడయవచ్చునే. ౬
- క. ఏగురుపురుషులఁ గోరిన, యాగొంతియు ద్రాపదియు మహాపుణ్యవతుల్
వేగురు బంధులఁ జంపిన, యేగురుపాండవులు ధన్యు లీశ్వరకరుణన్. ౭
- క. కాపున మన మిఁక నెట్టి య, పాపనశీవనుల మైనఁ బరమేశ్వరు. సం
భావనఁ బుత్రుని బడయం, గావచ్చు నిజోద్యమంబు గలిగినఁ బడఁతీ. ౮

- క. అన విని యాసతి వినయం, బెనయం దనయుండు గలుగు నీశ్వరు నారా
ధన మొనరింపుద మనపుడు, దనలో స్త్రీబుద్ధి యనక తా నుత్సుకుఁ డైన్.
- గీ. పెద్దయొసఁగెడుమాటయప్రి యముకంఁటె, బడుచుచేసీతివాక్యంబువడయఁజొప్పు
శాస్త్ర వేదిచేనున్న విషుబుకంఁటె, గొల్లవానిచే నమృతంబు గొనుటమేలు. ✓
- మ. అని తద్వాక్యము లాదరించి పరమేశ్వరాధనం బావిలో
చనయుం దానును జేయుచుండఁగ సుఖస్వప్నంబులో నాత్రిలో
చనుఁ జేతెంచి భవత్ప్రియాసము విశిష్టం బయ్యె నీసున్రతం
బనుకూలించె శనిత్రయోదశులఁ జేయు బుత్రలాభం బగున్. ౧౧
- క. అని శంకరుఁ డానతియిచ్చిన నతఁడు శనిత్రయోదశీన్రత మత్యం
తనియతి జరపుచుఁ బుణ్యమునఁ గొన్నిదినముల కొక్త పుత్రుని బడసెన్. ౧౨
- క. ఆపాపనికి బుణ్య, వ్యాపారుఁడు దేవదత్తుఁ డనుపే రిడి గా
రీపతిపదభక్తుని వి, ద్యాపరిచితుఁ జేయుచును ముదంబునఁ బెంచెన్. ౧౩
- చ. క్రమమున బ్రాహ్మకర్మములు గైకొనఁజేసి యెటుంగుచో¹ వివా
హముఁ దగఁజేసి కాశికే బ్రయాణము చేకొని పుత్రుఁ బిల్చి కా
లము శుభవృత్తులన్ బ్రమకు లాగు విచారము సద్గ్రహస్థ
ర్తములను మంత్రతంత్రముల మర్తము లెల్లను జెప్పి వెండియున్. ౧౪
- క. పరపీడయుఁ బరనిందయుఁ, బరసతియుం బరధనంబుఁ బరులుం గలచోఁ
దిరుగకు పరోపకారము, పొరయంగలచోటఁ బుద్ధిపురికొల్పవనా. ౧౫ ✓
- క. తరుఁబలతోడిరహస్యము, వెరవరివగ సైరణయును వేషాభ్యునిస
చ్చరితము దుర్జనసుఖ్యము, సరపతికరుణయును నీవునమ్మకు మదిలోన్. ౧౬ ✓
- క. సారాచారవిచారత, నారూఢుం డగుచుఁ దను నిజావసరములం
జేరినవారికి హితుఁ డై, సైరణ గలప్రభువుఁ గొలుపు సజ్జనవృత్తిన్. ౧౭ ✓
- వ. అని పెక్కు నీతులు చెప్పి. ౧౮
- క. భూసురుఁడు సకలవిద్యా, భాసురుఁ డటు తోడఁగూడి పడఁతుక నియమో
ల్లాసినిగా శివమూర్తివి, కాసిని యననోప్పుచున్న కాశికే జనియెన్. ౧౯
- మ. జనకుం డేగిన దేవదత్తుఁ డిటు లాచారంబు రెట్టింప న
జ్జనసత్తారము లింటఁ జెల్లఁగ విశిష్టప్రాప్తకాలంబు చొ
ప్పున నిర్ధంబులుఁ బత్రము ల్ఫలములుం బుష్పంబులుం గౌననం
బునఁ దాఁ దెచ్చుచుఁ బంచయజ్ఞముల నెట్లుం జేయుచు న్నిల్వెగన్. ౨౦

1. యెదుంగుచో.

- మ. ఒకనాఁ డుజ్జయిసీసుఁ డుత్సవమిషోద్యోగంబున నే్వేటకై
వికసన్తానసుఁడై బలంబులు తను నేవ్వేంపఁగా బాణకా
ర్ముకహస్తు డయి వాజినెక్కి పటహంబుల్ మ్రోయఁగా నేగె గం
డకశార్దులవరాహసింహకరిగణ్యం బౌ నరణ్యానికిన్. ౨౦
- ఉ. అక్రడ వేట లాడుచు హయంబు రయంబునఁ దోలుకొంచుఁ దా
గ్రక్తున నొక్క పంది నెనుకం జని మార్గము దప్పి క్రంపలం
జిక్కి మది న్వితాకు పడి చింత మునుంగుచుఁ బండ్లుగోయఁగా
నొక్కడ దేవదత్తుఁ గని యూకి నేగెడుత్రోవ వేడినన్. ౨౧
- గీ. హయమువాగె వట్టి యల్లన ముదట, ముండ్లు దప్పుఁ దిగిచి గండ్లు గడపి
దేవదత్తుఁ డిట్లు తెనువునఁ గూర్చిన, సేనఁ గలసె రాజశేఖరుండు. ౨౩
- క. తన యెక్కినతురగము నా, తని కిచ్చి సువర్ణ నిర్జితం బగు నరవా
హనమున నొయ్యనఁ బురికిం, జరుడెంచెను బంచవాద్యశబ్దములులియన్. ౨౪
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి నగరు ప్రవేశించి మహావిభవంబు మెఱయం గొలుపునం
గూర్చుండి- ౨౫
- గీ. అచటి విప్రునిపని యత్యుపకారంబు, గాఁ దలంచి యొక్క గ్రామ మిచ్చి
వరుసతోడ నెల్ల వారల వీడ్చొల్పి, యంతిపురము సొచ్చె నవనివిభుండు. ౨౬
- క. అన్నెలతలతో రతిసం,వన్నుండై వరుసతోడ భావభాకేళిం
గొన్ని దినంబులు సలుపుచు, నున్నంతం బిన్నయాలి కొక నెల మసలెన్. ౨౭
- ఉ. చెక్కులు వెల్లఁబాతె¹ గడుఁ జిట్టము లయ్యె మొగంబు వాడెఁ జ
న్దుక్కులు నల్పుగూడె నడుముం దరులుం జెలువారె నారు సొం
పెక్కెఁ గనుగవ న్నెఱపు లేర్పడె నపు మనంబుకోరుకుల్
పెక్కువిధంబులం బరంగెఁ బ్రీతిగ నాతికిఁ జీరచిక్కినన్. ౨౮
- క. పొత్తికడుపు మెఱుంగెక్కైం, జితంబున జడను దోచెఁ జెలికఁజెలతో
నొత్తిలిపలుకఁగ న్రూన్పడు, మెత్తనిమై నడుచు² నిమర మేకొను విసువున్. ౨౯
- క. కొమ్మకుఁ బులు సంపయ్యెను, గమ్మని మ న్నంతకంటె³ గడుఁ జవికెక్కైం
దమ్మిమొనమొగ్గ లెక్కిన, తుమ్మెద లనఁ జన్నుదోయితుద కప్పారెన్. ౩౦
- గీ. చెలువ బయఁకలై నఁ జెప్పవేటికి నన్న, సిగ్గుపడుచుఁ జెలువచెంత దలఁగుఁ
జెప్పఁబూను గొన్ని చిహ్నంబు లెఱిగించు, నగవుచేసి మీఁదనొగులుచేయ.⁴

1. పల్లఁబాతె. 2. మెత్తనినడమెలఁగు. 3. గమ్మఁదనంబంతకంటె. 4. నగము చేసి
మీఁదనొగులు దెలియు.

- క. విశదముగ నడిగి యారా, జశిఖామణి కెఱుంగఁ జెప్పి సఖు లిం పగుస
రవ్విశుభంబులు గూరిచి తచ్చిశువునకు న్నీడఁ జీకుచెవి¹ గాకుండఁ. 3౨
- గీ. మూడు నెలలఁ జెలులు ముద్దులు² వెట్టిరి, యలరుంగుడుము తైదు నెలలఁ బెట్టి
రేడు నెలల మ్రొక్కి రెట్టపోలమ్మకు, సతికిఁ జూలు వెళ్ళ జరుపుకొనుచు. 33
- క. నెలకొనిన చూలువేళం, దలకొని మెయిదీగ మెఱుంగు దనరం గనకొ
జ్వల మగు వేషంబున సతి, పులుకడిగినముత్తియంబు పోలిక నొప్పెన్. 3౪
- గీ. ఇంతి మదిఁ దలఁచుచు నెడమ ప్రక్క నిదిగొ, మెదలెననుచుఁ జెప్ప నుదతులంతఁ
జంటిజగురు గోర సంధించి చిరజీవి, యెననుతుఁడు పుట్టు ననగఁ బొంగు. 35
- క. ఆసతి కాన్మపుఁ డవమ, మాసంబునఁ గెంటలంబమరఁ బెట్టి³ మహా
ల్లాసంబున నుండఁగనవ, మాసంబులు నిండె గర్భమహిమయు నలరక. 3౬
- గీ. చన్నులు రియఁ బొదలె జఘనంబు ఘనమయ్యె, బలక వెన్ను దనరె మలుగువట్టె
రాజయోగ్యమైన రత్నంబు దాచిన, పసిడి పెట్టెయనగ నెసఁగెనపుడు. 3౭
- క. నెలఁత శిశువునకుఁ బ్రొద్దుల, నెల నమృతమునించు నింద్రసింపుమూఁకు
శ్లరించిన బంగారపుఁ, గలశము లనఁ గుచయుగంబు కప్పన నొప్పెన్. 3౮
- గీ. నాభి నెఱయవిరిసె నడుము నొవ్వఁదొడంగె, దాదు లంత నాయితంబు చేసి
కూడిమెలఁగ దండికుట్టులం బొదలక, నాతి యటు సుఖప్రసూతి యయ్యె. 3౯
- క. క్రూర గ్రహవిరహితుఁడగు, తారాపతిబలము గలుగు తత్తాలమునఁ
మారుని కెనయనఁదగినకు, మారుం దుదయిం చెహితులు మదిముద మొదఁ. 40
- వ. అప్పుడు దాదులు. ౪౧
- గీ. నినువు బొడ్డుమీఁదఁ బసిడిటకంబిడి, యొయ్య నాభినాళ ముత్తరించి
ముత్తియములఁ జేట ముంచి యుదిడి కను, దమ్ములందు సమ్మదమ్ము నిగుడ. ౪౨
- గీ. కలిఁ దోచి నూనె వేలిడి, తలపుట్టియయందు నేతితైలంబును జొ
త్తిలరాచి మెత్తగాఁ బొదు, గలరించి కుమారు నునిచి రాదామ లటఁ. ౪౩
- శా. ట్లోణీనాయకుఁ డిట్టిమేలు విని తా సున్నాతుఁ డై యాదిక
భ్యాణం బైన మహాత్మ్యవంబున సముల్లాసంబుతో దానపా
రీణుండై నిజబంధులోకగురుభాత్రీదేవసంసేవన
త్రాణం బొప్పంగఁ బెట్టె గోధరణిరత్నద్రవ్యమాద్యంబుగఁ. ౪౪

1. చీడచెవి-జేవుచెవి, చీడచెవి. 2 ముద్దాలు. 3. తొలుత చూలున మది దలఁచు నెడమ ప్రక్క...చంటిజేలు గోరనంటి...నుదతివుట్టుననిన సుదతి పొంగు (చంటిజేలుగు) 4. గెంటుమమర 5. విరియ 6. కలిగడిగి 7. పొదుగుపొత్తులు.

సీ. క్రమమున దాదు లక్ష్మణు ముప్పటిలిన¹ జలకంబు దేర్చి యాచెలువసుతుని
కొనరంగాఁ గాటుకయును జుక్కబొట్టును బాటించి యాగడపకు వెలుపటఁ²
బొదికిళ్లఁ దవుడు నిప్పులుఁ బ్రత్తిగింజలు నిడి యడ్డముగఁ జెట్టు బడిసివైచి³
వేఁప రెమ్మలు నీళ్ల వెనలలోపల నించి నాపులు పురికింట గట్టి చేసి
నాయనములకెల్ల వనితల రప్పించి, వారుదెచ్చినయవి వగున నంది
పచ్చకప్పురంపుఁ బలుకులు వెట్టి విడియము లిచ్చి రింపు నయముగలుగ. ౪౧

క. వెడలం బడితివి చక్కని, కొడుకం బడిసితివి రాజకూరిమి బలిసెం
బడఁతీ నీభాగ్యమునకుఁ, గడలే దని పొగడి రెల్లకాంతలు నింతి. ౪౨

ఉ. మండలనాయకుండును గ్రమంబున నాపురు డైన యంతః బం
ద్రెండువనాడు పాపనికి రేవతి గావున మీసరాశి చం
ద్రుం డని పేరు వెట్టి యతిరూఢిగఁ బెంపఁగ వాడు బాలచం
ద్రుండును బోలె నిచ్చలును దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గాంచుఁ గాంతిలో. ౪౩

సీ. వెలదులు వీని నవ్వొంప నోయని నవ్వు వేడుక మూతియు విటుచుచుండు⁴
నూడరలిచ్చు⁵ నయ్యయ్యాలఁ జేరిన నడు మెత్తివైచు ముందలయు నెత్తు
జోవలు వాడిన⁶ భావించు నాలించుచుండు నేడుపు మాను నుగ్గు లడుగుఁ
గోరి డగ్గఱఁగ నంగుష్ఠంబు⁷ నోరిలో నిశుకొను దాఁ జన్ను గుడుచుభంగిఁ
జన్ని పాదములును జేతులు నాడించు, జవనగతిని మొరయ రవళి దన్ను⁸
బోరగిలి ఘోరిన్దు బోలికఁ దలయెత్తి, యాడుఁ బలుక నంపనాడుఁ జూచు. ౪౪

క. కూర్చుండు నురమునం జన, నేర్పును విడెంబు సేయనేర్పును భీతిం
దార్చుచుఁ దప్పుటడుగు లొడఁ, గూర్చు జననిచెట్టపట్టుకొని నడపాడు. ౪౫

క. విందులు వింగు లనుచు వే, డ్తం దనుఁ బిల్వంగ నగుమొగం బలనంగా
నందియలు మొరయఁగాఁ గుర్చులుం దూలంగ⁹ వచ్చియంతలోఁగప్పుకొను. ౪౬

క. నిలువెల్లను గనకం బై, పలు కంతయు నమృత మగుచుఁ బార్థివనకు ము
గ్గులు చూపుచు నానాటికిఁ, బలుదెఱఁగులఁ బెరిగె సతనిప్రాణపదం బై. ౪౭

1. ముప్పటములై, చిన్నయగుట. 2. పచ్చనికూటబడిసి. 3. నిడియందముగ జెట్టువడసి
వేసి-చిన్నయగుట. 4. వెలదుకులో విసరచవ్వొంప ననంగ నోయ్యనవ్వుచు మాతులల్లవిరుచు.
5. నూడరలిచ్చు. 6. జోలలువాడిననాలించు. 7. కాలియంగుళము డగ్గఱబట్టి నోటిలో 8. జన్నుగ
విరు మొగచునన్ను చూచు. 9. మొరయగున్నలుం దూలంగ-నవ్వునింతలో నెత్తుకొను.

వ. అంత నతండు తచ్చాడాకరణంబునాడు నానావిధంబు లగుదానంబుల దీను
ల విప్రులం బరితుష్టులం జేసి యాదేవదత్తునకు మఱియు నొక సర్వసమృద్ధ
గ్రామం బిచ్చి కుమారునిం బరీక్షాధికారిం గావించిన బహుమానితుండై బహు
దినంబులు తత్తార్యవిచక్షణత్వంబువలన విశిష్టపూజల నొందుచు విలోచనసు
తుండు త్రిలోచనసుతుండును బోలెదద్యాగభోగానురాగంబులం జెలంగుచుం
డునంత.

గీ.౨

క. నృపతి యొకనాడు గని నిష్కపటాత్మ! పరీక్షాధికారివి నీయ
త్యుపకారమునకుఁ దగఁ బ్రత్యుపకారము చాల దనియె నుద్వీసురుతోక.

చ. అనవుడు దేవదత్తుడు ధరాధిప యిటన కేను నీకుఁ జే¹
సిన యుపకార మింత నులిచేసెద వేటికి నంచుఁ దప్రియం
బానరంగఁ బల్లి కొంతతడ నుండి గృహంబున కేగువేళ నా
తని సుతుఁ జంకఁ బెట్టుకొని తత్త మందుచు వచ్చెఁ జెచ్చెరక.

గీ.౩

ఉ. అయ్యెడ వాని డాచి కనకాభరణంబులు పుచ్చి బంటుచేఁ
జయ్యన నిచ్చి యమ్ము మని సంతకుఁ బంపిన యంతలోన నేఁ
డెయ్యెడ కేగెనో శిశువు నెవ్వరు చంపిగొ యంచు నేడ్వఁగా
దయ్య మెటుంగుటంతు వసుధాపతిగేహము నిండెఁ బెల్లగక.

గీ.౪

క. అమ్మెట విని తలవరులు ర, యమ్మున నలుగడల జాడ లరయుచు నొకచో
నమ్మంగ బంటుగని² యా, సొమ్ములతోఁ బట్టితెచ్చి చూపిరి పతికిక.

గీ.౫

వ. చూపిన నమ్మహీనాథుండును నీసొమ్ములు నీ కెవ్వరు తెచ్చియిచ్చి యమ్ము మనిన
నీవమ్ము చున్నవాడ వని యడిగిన దేవదత్తుండను బ్రాహ్మణండు తెచ్చియిచ్చె
నని యాతఁ డెఱింగించిన.

గీ.౬

గీ. బంటువలన నెఱిగి గ్రాహ్మణు రప్పించి, నిలువఁ బెట్టి తప్పుఁదెలియ నడుగ
నతఁడు మోమునాంచి యపరాధియునుఁబోలె, నుత్తరంబు లేక యూరకుండె.

క. చనువా రటు ధటింపఁగ,³ ననుమానించుచును దైన్య మడరఁగ వెడఁగై
ధనలోభంబునఁ గొనిచని, జననాథా నీతనూజఁ జూపితి ననియెక.

గీ.౭

సీ. అనుచు నారాయణా యని వీనిఁ బట్టి తిత్తిలిపింపఁ దగు నని పలుకువారుఁ
గాఢ్యును జేతులు గనియలుగాఁ బట్టి చిదిమింపఁ దగు నని పదరువారుఁ
గాయంబు నుగ్గుగా గలుగానుఁగలఁ బెట్టి త్రిప్పట తగు ననితెలుపువారు
మేన వెంటులు చుట్టి పెనగితగిలించి మిడికింపఁ దగు నని నొడువువారు

1. దేవదత్తుండు ధరాధిపరత్న ము యేను నీకుఁజే—2. నమ్మంగఁ బెట్టుకొని ౩. దండింపఁ.

నగుచు జనులు దుర్వధార్తుండు వీడగు, ననుచు విన్న వింప నవనివిభుడు¹

తనయమ్మఖవహ్ని దనలోనఁ గ్రాగుచు, జంపఁబూని తనదు తెంపు దలచి².

వ. అదేవదత్తునితోడ.

౬౧

క. అపకారము గా దిది నా, యుపకారము వాసె భూసురోత్తమ విను నీ

యుపకారమునకు నిది ప్రత్యుపకారం బయ్యె నింక నోడక పొవ్హా. ౬౨

గీ. అనుచు విడిచి మతియు ధనమిచ్చి యనిపిన, హితులుదూఱిశిశువుమృతికినోర్చి

యింత దెరువుపూపు టేయుపకారంబు³, గాదలంచి యేల కావ ననుడు. ౬౩

క. వినుఁ డిట నేఁ గలిగిన నా, తనయుండును గల్గెగాక తప్పిన యెడఁ గా

ననమున నితఁడు తలఁగిపో, యిన భేరుండములలోన నే మగుడునునే⁴. ౬౪

వ. ఇట్లు గాకుండు జేసిన నీరాజ్యంబును సంతతియును నగపడె నాప్రాణంబులు

గాచి నన్ను నిలిపినవానికి సెలవు సేయుట యెంత పని⁵ నామీది యప్పు

కొంతదీర్చుకొనం గలిగె నూరకుండుం డనిన. ౬౫

క. పొరుల్ హితులు దొర ల్పరి, వారంబును రాజు వెఱ్ఱివాఁ డయ్యె గదే

మూరెఁడుత్రోవయుఁ జూపుట, గారాపుంబట్టి చావుగనియుం గాచె⁶. ౬౬

వ. అని చెడనాడుచున్న యెడను.

౬౭

గీ. దేవదత్తుడు నరదేవుని సగ్గుణ, బెఱిఁగి సంతసించి యింటి కేగి

చందమామకూనచందంబుతో నున్న, శిశువుఁ దెచ్చి రాజుచేతి కిచ్చె. ౬౮

వ. ఇ ట్లిచ్చిన పాపని జూచి.

౬౯

క. విస్మయహర్షంబుల మంద్రస్థితవదనాబ్జుఁ డగుచు ధరణీమఁ డా

కస్తికదురితము లడఁచెడి, యస్త్రశుల దైన మనుచు నతనికి మ్రొక్కె⁷. ౭౦

ఉ. మ్రొక్కి న దేవదత్తుఁ డతిమోదము నొంది నరేంద్ర సీమనం

బిక్కడఁ జూడవేడి యలయించి మహావ్యథఁ దూలపుచ్చితి⁸

మిక్కిలి తప్పుచేసి కడమిఱి భవగ్గణరత్నముల్ మెఱుం

గెక్కునొనర్చితిం బరుల కీకథ మంచితనంబు నొజ్జఁగా⁹. ౭౧

శా. అంచు జెప్పిన నయ్యవంతివరుడు¹⁰ హర్షించుచు స్పృహదం

గంది బోలినయట్టి పట్టణము సత్తారంబుగా నిచ్చి మ

1, నై నైజనులు వీడగ్గుండు వధకని, విన్న వింపఁగ బృథివీశ్వరుండు. 2, పెంపెఱింగి, 3, టిడి యుపకారంబు, 4, కాననమున నితఁడెడఁగల బో, యిననీ కానములోన నేచుగుడునొకో, 5, నిలిపిన వానికిది యెంతపని, 6, గాలింబుచ్చెక్, 7, నై నైజనులు వీడగ్గుండు వధకని, విన్న వింపఁగ బృథివీశ్వరుండు. 8, పెంపెఱింగి, 9, టిడి యుపకారంబు, 10, కాననమున నితఁడెడఁగల బో, యిననీ కానములోన నేచుగుడునొకో, 5, నిలిపిన వానికిది యెంతపని, 6, గాలింబుచ్చెక్,

- న్నించెం బాత్రుఁ డటంచు ధర్మసభకు న్నిశ్చేతగాఁ బ్రీతిఁ గా
 వించెం గావున నీకు నట్టిగుణ మన్వేషించినం గల్గునే. 29
- క. మగుడుము గద్దియ యెక్కుట, యగపడ దిశ ననిన విక్రమార్కుఁడబుల్
 పొగడుచు బిగిచెడి ధారా, జగతీపతి చనియె నాత్మసదనంబునకున్. 23
- వ. మఱియు నొక్కనాఁడు. 28

— 1 ఐదవబొమ్మ కథ. 3 —

- క. తెల్లని యమృతాంబుధిలో, నల్లని తిరుమేను ధవళనలినములోనం
 స్రుళ్ళెఱు తుమ్మెదక్రియ రా, జిల్లంగ విహరించుచున్న సిరివరుఁ గొలుతున్. 24
- మ. అని చిత్తాబ్జములోఁ దలంచి సమయజ్ఞామోదితం జా దినం
 బున సౌమ్యగ్రహదృష్టలగ్నమున నాభోజండు వేడ్త న్నహా
 సన మెక్తం జని పాదపద్మ మిడఁ జాల్చాలంచు నచ్చోటు కాం
 చనపాంచాలిక వల్లె సర్వజనతాత్పర్యం బవార్యంబుగన్. 25
- క. కార్యం బెఱుంగవు దానా, చావ్యండగు విక్రమార్కు సరిపూనంగ గాం
 భీర్యముతోఁ గూడిన యా, దార్యము లే కేల యెక్కుఁ దర మగునీకున్. 22
- క. అనవుడు విస్మితఁ డై మీ, జనపతి గాంభీర్యదానచాతుర్యము లే
 పనిపట్టులఁ గనుపట్టిన, వని యడిగిన భోజనృపతి కది యి ట్లనియెన్. 26
- శా. ధారానాయక యాచకార్తజనతాదాచిద్రవ విద్రావణం
 డాహూఢిసీరక్తీరివలివిభవవ్యాప్తాఖిలాశాంతవి
 స్తాయు డూరితవిక్రమక్రమ నిరస్తక్షోణిపాలాగ్ర సుం
 భారోత్సాహులండు సాహసాభరణు డొప్పు జేసి రాజ్యం బిలన్. 27
- క. భూతలమునఁ బుణ్యగుణ, ఖ్యాతుం డగు నతని చేతి కౌక్షేయకథా
 రాతీరంబున మునిఁగి య, రాతులు విహరింతు రమరరమణీయుతు లై. 20
- వ. అట్లుండు నలనిరాజ్యంబున నెలకు మూడువాసలు దళంబుగాఁ గురియ
 జనులెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబు వెలివిరియ ధనధాన్యసమృద్ధులై యున్నయె
 డల రత్నగర్భాతలంబున రత్నాకరగుణప్రఖ్యాపనాపరుండునుంబోలె వణిగ్వ
 రుం డగునొక్కరత్నవ్యవహారి దూరదేశంబుననుండి యుజ్జయిని కరువెంచి. 21
- క. అంబుధి పుత్తెంచిన కప్పుం బన రేఖాంకబిందుభంగాదికదో
 మంబులఁ బారయని పదిర, త్నంబులు గుడిగ్రుచ్చి తెచ్చి సరపతి కిచ్చెన్. 29

- గీ. వానిఁ జూచి కొలువువార లన్భుత మంద, మానవేంద్రుఁ డాత్తలోన మెచ్చి
విలువ నిశ్చయించి చులుకగా నతనికిఁ, దేటపడఁగ ధనము కోటియిచ్చె. ౮౩
- గీ. కోటిధనముఁ బుచ్చుకొని యగస్త్యునియుక్తి, నమరున్గాఁసాగరముల యందు
సుత్తమంబు సింహాఞ్జోద్భవం బటుగాన, దీనిఁ గొనుము మనుజుడేనయనుచు. ౮౪
- వ. ఇచ్చిన నదియు ను బ్రభాపటల విభాసిత సభామండపం బై యంబరమణిబింబ
విడంబకం బగుచున్న మానికంబు గైకొని మానవేంద్రుండు విస్తయమానమా
నసుండ్డై తన్ముల్యంబు కోటిధనం బిచ్చి యిట్టివి మఱియునుగ గలవే యనియ
డిగిన నావరకుండు ౮౫
- గీ. దీనికంటెనొప్పు¹ దివ్యరత్నంబులు, గలవు మద్భుతమునఁ గొలఁదిమీఱి²
ధరణినాథ నాకు దశకోటి ధన మిచ్చి, భటునిబంపు పదియుఁ బంపువాడ.
- క. అని చెప్పిన నాతనికా, ధన మిచ్చి భటాళిఁ జూచి తఱిదప్పకవే³
చనిరత్నంబులు గొని తెచ్చినవానికి మెచ్చు గలదు చేకొనుఁడనియె. ౮౬
- వ. అనిన నసహాయశూరుండును నలఘుతరాంఘ్రితలలంఘనుండును నగునొక్కజాం
ఘికుండు లేచి. ౮౭
- క. అచ్చట నారత్నంబులు, పుచ్చుకొనుచు నేడుదివసములు సో మఱునా⁴
డిచ్చటికి నిన్నుఁ గొలువఁగ, వచ్చెద నీయడుగులాన ననుభాషేశా. ౮౮
- సీ. అని పంతమాడిన హరించి తాంబూల మిప్పించి వ్యయమున కేడుమాడ
లోసగి వ్రతకుఁ గూడి మసలకుమీ యని యనిసిన వానిఁ దోడ్కొనుచు నెట్టి
యశ్వరత్నమునెక్కి యతివేగమున శేలుఁ బగళ్లు నెచ్చోటఁ దగులు వడక
నాలుగుదినముల నలునదియామడ ల్బుని వీడు సొత్తైంచి తనగృహమునఁ
దేజరిల్లుచున్న దివ్యరత్నంబులు, బదియు నిచ్చి రాచబంటు నంత
గవని వెడల ననిపి క్రమ్మఱ నేగిన, వాడు నటకు నిడచి వచ్చె నట్ల.
- క. లంఘితనగనగరసరి, త్సంఘాతుం డగుచు దినము దప్పక వడి ని
స్సంఘర్షాధ్వగుండై యా, జాంఘికుఁ డరుదెంచె బురికి సాధ్యావేశా. ౮౯
- క. కాలూడక యట చని భూ, పాలుం గని న్నెక్కి తనదు పంతుబునఁ ద
త్తాలోచిత దివసకర⁵, జ్వాలాకృతి వెలుగు నైదు స్తంభు లిచ్చె. ౯౦
- ఉ. ఇచ్చిన వానిఁ బుచ్చుకొని యేలిక యల్లనఁ జలచూపులం
దెచ్చినబంటుఁ జూచి మఱి తెమ్మిక నైదును నాకు నిప్పుడే

1. మిగులు. 2. విలువమీఱి. 3. జనపతియా, తనకాధనమిచ్చి భటుల దప్పకపంచెం.
4. వేడుదివసములమఱునాఁ డేచ్చటికి. 5. దీపవర.

- మిచ్చితి తోడి మానకము లేగతిఁ జికిన వన్న¹నాభటుం
డిచ్చుఁ దలంకియుం దలఁక కి ట్లనియెం గరము ల్లాగుడ్చుచున్. ౯౩
- గీ. మొదల సెట్టిచేతఁ బదిరత్నములుఁ గొని, మగిడి వచ్చుచోఁ గ్రమక్రమమునఁ
బార్థివేంద్ర నాకు భాగ్య మింకినభంగిఁ, బెద్దయడవిలోనఁ బ్రొద్దుగ్రుంకె. ౯౪
- వ. అక్కడ మఱియు నొక్క చిక్కుగలిగె. ౯౫
- సీ. ధూళిపర్వఁగ వడిఁ దూర్పువాతెడుగాడ్చు సారతురంగప్రసార మనఁగ
సంపూర్ణజలమదశ్యామలాకృతు లైన యంబుదంబులు కుంజరంబు లనఁగ
భూరిగర్జితములు భేరీవములన మెఱపు లాయుధముల మెఱుఁగు లనఁగఁ
గేకినాదములు మహాకాహళము లనఁ జాతకంబులు భృత్యసంఘ మనఁగ
శక్రచాపము²విజయధ్వజం బనంగ, నొప్పి భూతవిహిత³జీవనోదయమున
నవనినాయక నీదువాహ్యశిఘాక, ననుకరించుచుఁ దోచె వర్షాగమంబు. ౯౬
- సీ. తొలితొలి సన్నంపుఁడుంపురు లొలుకఁగా వెసఁ దిమితిమి యని⁴ముసురువట్టె
బిసబిస యని గాలి బెట్టుగాఁ బెటపెట గణికలంతంతలు చినుకు లులిలె
బిడుగు పెరిల్లునఁ బడియెనో యనఁగను గడిఁదియుర్దులు బెడబెడ యనంగఁ
గ్రొక్కారుమెఱుఁగు తళుక్కుని మెఱయఁగాఁ బాసియుఁ జీరు చూపఱఁబెనంగ
నించి కడవలు వడిఁ గ్రుమ్మరించినట్లు, పాము వ్రేలాడఁగట్టినభంగి దోఁప
వాన బోరునఁ గురియంగ వఱదనుండి, మిఱ్ఱుఁ బల్లంబు నొక్కటై మేరమీఱె.
- ఉ. దందడి దందశూకసమధారలు తోరము లై పడంగ మ
ధ్యందినవేళ యైన నభ మంతయుఁ జేకొని చీరుపర్వ న
క్తందినచిహ్నములృతవఁగా నటు బోరన వాన వట్టి దై
నందినకల్పమో యిది యనన్ జలపూరము నిండె ధారుణిన్. ౯౮
- వ. అట్టి వరోత రంబున మార్గంబు జలదుర్గమం బైన- ౯౯
- క. తత్తాలమ్మన నిలువక, యత్తోచము చేసి తప్పియును భవదాజ్ఞా
సత్తారముఁ దలఁపుచుఁజీని, యుష్టాలజలాధ్యో మైన యొకనదిఁ గంటిన్.
- గీ. అచట నిలుచునంత నవ్వాన వెలియఁగ, నొకఁడు వచ్చె వానియొద్దికేగి
దైన్యమొంది యేఱు దాటించు మని వేడుకొనిన నాతఁ డీయకొనక పలికె.
- క. వినుము మహానది దాటుట,యును గురువిప్రార్చనందయును ధర్మసభా
జనవైరము దైవతలంఘనమును బరికింప హానికార్యములు సుమీ. ౧౦౨

1. మఱియొక నైదునుగాక నాకు నైదిచ్చితి—నిదునునాకు నిప్పుడివిచ్చితి- 2. చక్రవా
కము, 3. నొప్పు-ధూగోళహితజీవ- 4. వెసనిదేమిటియని 5. సలుపుచు 6. ఉత్కల్లోలాధ్య.

- ✓ క. నారీహృదయంబును వ్యవహానిజుంబును నదీజలాపూరంబుం
జోరుని ధర్మసితియును, వైరుల చెలిమియును సమృవల దెవ్వరికిఁ. ¹ ౧౦౩
- ✓ క. అనలముఁ బన్నగమును దుర్జనుఁ డుదకముఁ గపియు ² బ్రహ్మచారియు వారాం
గనయును నృపుఁ డగసాలెయుఁ, దననా రని నమ్మనలదు తత్వజ్ఞునకున్. ౧౦౪
- క. అనవుడు నివి నీతులు గా, వన వచ్చునె విభునితోడ నాడినపంతం
బున నీపదిరత్నంబులు, గొని చని దర్శించి రాజుఁ గొలువంగవలయున్.
- క. తలకొను మని స్థాపించిన, వలనుగ నాకార్యకారవ మ్రైతిఁగి యతం
డలయక యిది సం దనుచును, వలనొప్పంగఁ బుటిచేయి పట్టినభంగిన్. ౧౦౬
- గీ. అవనిపాలుఁ గొల్వ నవసరం బైనచో, జాలు నింతవడి విచార మేల
యైదుమానికంబు లందు నా కిచ్చిన, పట్టెయవలిదరిని బెట్టువాడ. ౧౦౭
- వ. అనిన. ౧౦౮
- నీ అడిగిన రత్నంబు లన్నియు నిచ్చితి నేని రాజద్రవ్యహాని పుట్టు
నీఁజెల్ల దని యన్న నీదినం బిచ్చోటఁ దప్పెనా రాజాజ్ఞ దప్పఁ గలుగు
నిలలోని ధనికుల యిండ్ల హయంబులు ధనభాన్యములును గాంచనముమణులు
మృదులాంబరంబులు మృగమదకర్పూరచందనంబులుఁ బంచారగణము
దానధర్మములు సమాన మై యుండును, వానికంటె భూమివరుని కలిమి
యెక్కుడగుచుఁ జెల్లు నొక్కరాజ్యంబున, రాజ్యమనంగ నాజ్ఞ పూజ్య మగుట. ⁴
- వ. అని విచారించు నెడలఁ దొల్లింటి నీతి తలంపునం బడియె, ౧౧౦
- ✓ క. ధనమునకు దానమును దప, మున కాచారమును రాజ్యమున కాజ్ఞయు జీ
వనమునకు యశము విద్యకు, వినయంబును నీతులకు వివేకము ఫలముల్.
- క. ధరఁ దగువారలకుఁ దిర, స్తరణంబును సతుల కొండు శయ్యయు నున్వీ
వరులకు నాజ్ఞాభంగము, సరి నివి యాయుధము లేని చావులు గావే. ౧౧౨
- మ. అని చింతించి ధరాతలేంద్ర భవదీయాజ్ఞాసముల్లంఘనం
బున కే నోర్వక యేనుమానికము లాపూర్ణాపగతోయలం
ఘనపణ్యంబుగ నిచ్చినం గొని లతాగ్రగంధిచే నన్ను నే
పున బంధించి రయంబుతో నలేడు తత్పూరంబు దాటించినన్. ౧౧౩

1. నారుల, వ్యవహారుల, చోరుల, వైరుల యని చిన్నయసూరిగారి పాఠము. 2. బాచికలు
ను దుర్జనుండును గన్యకయు-దుర్జనుండు జలంబులును. 3. నిట్లు యవలిదరిని- చిన్నయసూరి. నిట్లు
ప్రవాహము. 4. యెక్కుడై చెలంగునెల్ల దేశంబుల, రాజానాజ్ఞ చాలఁ బూజ్యగుట. 5. బల
ముల్-చిన్నయసూరి.

- గీ. అరుగుదెంచి నీపదాంబుజంబులు గనుఁగొంటి నాజ్ఞఁ నడప¹గంటి నేడు
రాజుసెలవు²లేక రత్నంబు లిచ్చిన,తప్పనకును శిక్ష దలఁపు నాకు. ౧౧౪
- క. అనవుడు నృపుఁ డుత్తమమణి,ధన మిచ్చియు విఘ్నమైన తఱి నాజ్ఞాలం
ఘన మొనరింపక వచ్చితి, వని మెచ్చుగఁ జేతి మణులు వానికి నిచ్చెన్. ౧౧౫
- ఉ. కావున విక్రమార్కు సరిగావు నృపాలక చాలు నింటికి³
బోవుట మేలు నాఁగ విని భోజుఁడు ఖన్నముఖారవిందుఁడై⁴
భావములోన నాతని ప్రభావము నీగియు మెచ్చుచున్ నుహృ
ద్యౌవరయుక్తుఁడై మగిడి పోయెను నెంతయు వింతచొప్పునన్⁵. ౧౧౬
- వ. ఇట్లు పంచమద్వారంబున నుండి మగిడి మఱియు నుత్సుకుం ఁడై. ౧౧౭

—: ఆటవబొమ్మ కథ :—

- క. లక్ష్మీనాయకసాయకుఁ, బక్ష్యలనయనాంకవామభాగుని ఘనునిన్
లక్ష్మీహిమకరధరు రజ,తత్త్వార్థరసదను మదనదమనుం గొలుతున్. ౧౧౮
- గీ. అనుచుఁ గడఁగి భోజుఁ డట గొన్నిదినములు, చనిన విబుధవందిజనులఁగూడి
యింద్రభద్రపీఠ మెక్కులగ్నంబుతోఁ, బొంతఁ జేరునంత బొమ్మ పలికె. ౧౧౯
- క. నిలు నిలుపు విక్రమార్కుని, కొలఁదిని నిర్వాజదానగుణ మటు నీకుం
గలుగక యెక్కుం బూనుట, చెలఁగి నపుంసకుఁడు బోటిఁ జేరుట చుష్టి. ౧౨౦
- క. నావుడు భోజనృపాలుఁడు, భావంబున సిగ్గు గనురఁ, బాగచాలిక ! నీ
వావిక్రమార్కువితరణ, మేవెరవున నొదవెఁ జెప్పు మేర్పడ నాకున్. ౧౨౧
- క. అనవుడు నాపుత్రిక యి, ట్లనియెం జిటునవ్వుతోడ నవసీనాథా
విను మొప్పుగఁ జెప్పెద నా, జననాయకు దానగుణము సామాన్యంబే. ౧౨౨
- క. సమరస్థలిఁ గపికేతుఁడు, విమతపురోహితాలనమున వృష కేతుఁడు మా
నమున నహికేతుఁ డాకృతి, సమతను యుష కేతుఁ డనఁగ జగతిం బరఁగెన్. ౧౨౩
- ఉ. అట్టి గుణంబులుం గల ధరాధిపుఁ డందఱు దండ్రి భంగిఁ జే
పట్టి వినిద్రబుద్ధిఁ బరిపాలన చేయుచు నుండఁగాఁ బ్రజల్
దటము లై నసంపదలఁ దారు కుబేరుని పెంపు మీఱి యే
పట్టున దానధర్మములుఁ బాడియుఁ దప్పక యొప్పి రప్పరిక. ౧౨౪
- వ. ఇట్లు రాజ్యం బఖిలజనమనోరంజకం బగుచుండ. ౧౨౫

1. దిరుగ. 2. రాచసెలవు 3 విక్రమార్కునికిఁ గల్గు గుణంబులు చాల వింటికిం- 4 ఖిన్నముఖాబ్జతేజుఁడై. 5. భోజుఁడు పోయెను దొంటి చొప్పునన్.

- సీ. కనికని మానినీజనమనోధనములు తొలితొలి గిలుబాడు దొడ్దకాడు
పువ్వురెమ్మలకు లేమవ్వ మెక్కించుచు నంగజతోనాడు సంగడిడు
రాచిల్లగములకు వాచవిఁ జుబ్బనచూఱగా¹ నొనరించు సొంపుకాడు
కోకిలంబుల కెల్ల మూకభావంబులు విడిపింప నడరెడు వెజ్జతోడు
తేటికడుపులకును దేనెతోఁ బుప్పొడి, మేపి మరపనేర్పు తీపులాడు
మ్రాకులకు ముదంబుఁ బ్రాయంబు వాటిల్ల, వింతఁ దోఁచె భువి వసంతుఁ డంత.
వ. అప్పు డామలయాచలంబు నుండి. ౧౨౭
- క. వే చని చని ఫణిసతులకు, వాచవి పుట్టించి రత్నవతి యనునదిలో
వీచికలఁ దోఁగి² మెల్లన, వీచెం దెమ్మెరలు మరునివీచోపు లనన్. ౧౨౮
- క. మరుఁ డరుదేరఁగ ముందఱఁ, దిరువీధులు దుడుచుకరణిఁ దిరుగుచుఁ బవనం
డిరవుచెడ వీవ జడియఁగఁ, దరువులఁ గారాకు ధరణిఁ దఱచై రాలెన్. ౧౨౯
- క. బలిమియుఁ గలిమియుఁ జెలిమియు, నలవడ వచ్చిన వసంతుఁ డనుచుట్టముతోఁ
గలసిన నెలకొను పులకల, మొలకల క్రియఁ దరుల మొత్తముగఁ జిగురొత్తెన్.
- క. చెలరేగి మరుఁడు విరళులు, దలఁకంగ దండుగదలు తఱి నతనికి మా
పులు మొదలుగఁదలకొనుబహు, దళములనువసంతుఁడపుడుదగమొనదీర్చెన్.
- క. దీపంబుల క్రియఁ బువ్వులు, దీపింపఁగ మోదుగులు మది నిర్విరళులకుం
దాపంబు లినుమడింపఁగ, రూపించిన మన్మథాగ్నిరూపము దాల్చెన్. ౧౩౦
- క. శ్రీరమణీయవసంతో, దారవ్యాకోచకుసుమరతి వనలక్ష్మీ
భూచివిభూషణభాండా, గారంబులకరణిఁ గర్ణికారము లొప్పెన్. ౧౩౧
- క. బహుకిసలయఫలసుమనో, విహితోత్సవపికశుకాళివిహరణసౌఖ్యా
వహమహనీయగృహశ్రీ, సహజము లై చూడ నొప్పె సహకారంబుల్.
- సీ. ఫలరసంబులఁ గూడి యలుఁగులు వాతెడి పూఁదేనియలు వారిపూర మనఁగ
సాంధ మధూళికాస్యందమందానిలస్ఫురణంబు తరగల పొందనంగ
శుకతుండ సదృశకింశుకముకుళంబుల కాంతులు విగ్రహాఘంబు లనఁగ
మవ్వమెక్కిన వెలికొవ్విరు లెల్లను శంఖమాక్తిక ఫేనసంఘ మనఁగఁ
దత్తురాగధూసరోత్పత్తద్భ్రమరాళి, శీకరంబు లనఁగఁ జెలుపు మీఱి
యుదధిభంగిఁదత్పురోద్యావవనభూమి, మాధవాశ్రయమగుమహిమఁదాల్చె.
- ఉ. గంధవహుండు వేగరి పికంబులు గాయకపంక్తి మత్తపు
ష్పంధయము ల్బలంబు శుకసంఘము మంగళపాఠకుల్ మహా

1. గుబ్బనచూర- చిన్న యనూరి, 2. రత్నవతి యనునదిలో, 3. ధూగి.

బంధురకార్యవాది నిజబంధుఁడు చంద్రుఁడు మంత్రిగాఁగ గ
 రావంధుఁడు మన్మథుండు దనయాజ్ఞ దలంబుగ నేలఁ దత్పురిక. ౧౩౬
 క. తత్సమయంబున భూవరుఁ, డుత్సాహము రాజ్యవృద్ధియును మెఱయ వసం
 తోత్సవ మొనరింపుద మని, యుత్సుకుఁ డై కదలె వైభవోద్రేకమునక. 1
 వ. తదనంతరంబున. ౧౩౭

సీ. మంజులమంజీరశింజారవంబులు వీనుల కందంద విందు లొసఁగఁ
 గాంచన కాంచీప్రకాశవిలాసముల్ వలపుల పసిఁడి వన్నియ నిగుడ్పుఁ
 దారహారోజ్జ్వలస్తనకుంభదీప్తులు ముఖచంద్రకళలతో ముచ్చటాడఁ
 దాటంకరోమలం దఱిమిన కన్నోగ మెలకువ లిరుదెస మెఱుఁగులీన
 జలిముత్తయములు మొలపూదండలు, దలితోడుభంగిఁ దడఁబడంగ
 వలయరత్నరుచులు కెలకులఁ బాలయంగఁ, దలిరుఁబోఁడు లెమర నిలిచి రిట్లు.
 వ. మఱియు దదనురూప సఖిజనంబులును, భవ్యసుగంధద్రవ్యహస్తంబు లగు
 పరిచారికాగణంబులును, విట నట పీఠమర్ద విదూషక వైతాళిక వందిబృందం
 బులును, భూషావిశేషభూషితదేహంబు లగు నుత్సవసందర్శనాగతోత్సుక
 సందోహంబులును జేరి యక్కడ క్కడ నిరుపక్తియల నిలుచునప్పుడు. ౧౪౦
 క. బసరించినసీలని నడగని, బొల్లని, గత్తలాని, గైరని, సారం

గని, జారని, జన్నని, నిమ,వని మొదలుగఁ దెచ్చి నిలిపె వాహకుఁ డెమరక.?
 క. అక్కడ నొయ్యనఁ బచ్చల, పక్కెరతురగంబు నెక్కి పతి గదలుచు సొం
 పెక్కఁ దనచిలుకవారువ, మెక్కి వసంతునకు మారుఁ డెదురెక్కియక.

శా. రాజశ్రేష్ఠుఁడు వాగె సన్నల గతుల్రాజుల రేపంతు న
 టాజాడం బురికొల్పునట్టి గతితో నమ్రేరగా మెల్లఁ దా
 నాజాడం బురికొంచు నట్టి వడితో నామేరఁ దానిల్చుచుక
 వాజీంద్రంబు మనోజవం బనఁగ నిర్వాజోద్ధతిం దేలఁగక. ౧౪౩

క. విద్యుల్లతలకు నెనయగు, హృద్యాకృతులైన వనిత లేతేర మహా
 వాద్యంబులు మ్రోయఁగ నృపుఁ, డుద్యానవనాంతభూమి కొయ్యనఁజనియెక.
 మ. చని యచ్చోట విభండు చేరె సుమనోజాలప్రవాళావళీ²
 జనితానేకసకామపంచళరచంచచ్చాపవల్లిగుణ
 ధ్వనిశంకావహర్షుంకృతిప్రవిలసత్సంగీతభృంగంగనా
 ఘనసంతోషవిశేషకల్పలతికాకందంబు మాకందముక. ౧౪౫

- వ. తత్ప్రదేశంబున శంబరభేదివేదికాకృత్యంబులు నివర్తించునంతకుం గృతవాహ
నారోహుండు యంకురిత కోరకిత ఫలిత ఫలినంబుల నవలోకించుచున్నయెడ
విదూషకుం డొక్కచోఁ జోద్యభేద్యంబుగాఁ బద్యంబు చెప్పి మామిడి సిరి
వడయ వ్రాసితిఁ బత్రిక యందుకొన ననక యవధరింపు మిది తగు ననుచు
నాశ్రయించినవానికి మామిడి కామునిగెలుపుంగలిమికి దుంప యగుననునర్థం
బుగలుగ నొకయాకున వ్రాసి చేతి కిచ్చె నది యెట్లనినః— ౧౮౬
- క. మాకంద మలరవ్రాసితి, మాకంద మనాక చూడు మాకందమిట
మాకంద మనుచుఁ జేరిన, మాకందము మదను జయరమాకంద మగున్.
- వ. ఇట్లున్న నది చదివి చిటునవ్వుతో నవ్విభుండు జాణ వవుదు వని పరిణమిం
చిన సతంఘ చందనాశ్రితవృక్షసౌరభంబుగతి మాకు నిది నీప్రభావంబున న
య్యె నని కొనియాడి మఱియును. ౧౮౭
- క. నీ కెన యగు నాశ్రితర,క్షాకుశలత్వమునఁ దన్నుఁ గలసినపుణ్య
శ్లోకపికమధుకరముల న,శ్లోకంబులఁజేయు నిది యశ్లోకంబు చుమీ. ౧౮౮
- క. వికలంబుగ నీవాసన, సకలంబును బువ్వులందు సంపూర్ణముగా
వకుళంబులందు రోలం,బకులం బిది దీనిఁ జూడు పార్థివముఖ్యా. ౧౮౯
- క. భిన్నాగమ బలశంబర,భిన్నాగ మనంగ మిగులఁ బెంపొందిన యా
పున్నాగ మవధరింపుము, పున్నాగమనోజ్ఞకీర్తి పుణ్యాగణ్యా. ౧౯౦
- క. కంబూపమహంసలనిల,యం బూజితమూలబంధ మంభోనిధిగా
జంబూవృక్షముఁ జూచితె, జంబూద్వీపంబుసరి నిజు బూహింపన్. ౧౯౧
- క. సంచితపింఛనమంచిత, పంచాయధమరకతాతపత్రం బన ని
శ్చంచలశాఖాంచిత మగు, చించావృక్షంబుఁ జూడు చిత్తజరూపా. ౧౯౨
- వ. దీనిప్రభావం బే మని వర్ణింపంబోలు. ౧౯౩
- క. చింత మది లేక మనుజులు, చింతించినకొలఁదిఁ జవులు చేకూర్చుచు ని
శ్చింతులఁగా నొనరించెడు, చింతకు సరి గలదె లోకచింతామణికిన్. ౧౯౪
- క. ఈచింతపంటిసరిగా, నోచెల యమృతంబుఁ జెప్ప నొప్పునె దానిన్
వాచవి గొని తమజిహ్వల, నేచవులును లేక చెడరె యింద్రాది సురల్.
- క. భ్రాంతి వడి కల్పవృక్ష, ప్రాంతంబునఁ గూడుఁ గూర్చు బట్టక సురల
శ్రాంతంబు దీనికై మదిఁ, జింతించుటఁ జేసి పరగెఁ జింత యనంగన్. ౧౯౫
- క. మాను జిగురునఁ బువ్వున నో,మనగాయల దోరపండ్ల మఱి యూరంగబం

డినపండ్ల నెల్లకాలము, దనియంగ జపు లొసంగ నొండు తరువులు గలవే.¹
క. ఉడుపతి తనలో నమృతము, గడలుకొనియు బెక్కు చవులు గానక కృశుఁ డై
విడిచినకళ లన్నియు నీ, గొడిసెల రూపమున జుత గొలువంగబోలున్.

క. వెన నిర్మించిన బ్రహ్మకు, రసికుఁడు మ్రొక్కి డుచు ఫలము రంజిల్లంగ వ²
ద్రసములబో నిది నమలెడు, దెసఁ గని నోహారు నాదిదేవునికై నన్. ౧౬౦
గీ. గరిత లేని యిల్లు దొరలేని తగవును, జుతపండు లేని వితచవియుఁ
జనవు లేనికొలువు శశి లేని రాత్రియు, ముక్కు లేనిమొగము నొక్కరూపు. ✓

మ. అని యిబ్బంగి విదూషకుండు చనవున్ హాస్యచితం బైన చొ
ప్పనఁ దద్జ్ఞత్వము నేర్పడం బలుకుచు న్నూభర్తకు న్వాగ్విన్
దనసౌఖ్యంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చునెడ నుత్సాహంబుతోఁ గామిను
ల్వనసౌందర్యవిలోకలోలమతులై వర్తించి రయ్యెయెడన్. ౧౬౧

క. అడుగులుఁగెందలిరాకులు, దొడవులుఁగ్రొవ్విరులుఁ గురులుఁడుమైదగుములుం
దడబడఁ బడఁతులు బెడఁగడ, రెడు నడగలతీవెలనఁ జరించిరి కడఁకన్. ౧౬౩

సీ. ఎలమావిజొంపంగు లివైచూడుమనుచునొండ్వరులకుఁజూపుచుదిరుగువారుఁ
గరములుఁ బల్లవోత్తరములుఁ దడబడ డాయుచుఁ బువ్వులు గోయువారుఁ
బాలుపారఁ దనువులు పుష్పవల్లులతోడఁ గూడ డాగురుమూత లాడువారుఁ
దిన్నని యేలలఁ దీపులురెట్టింపఁ దీగె యుయ్యల లెక్కి తూఁగువారుఁ
బువ్వఁదేనియఁగురియంగబొన్న లెక్కి, మెఱపులట్లండువిరులకుమెలఁగువారు
నగుచుబాలికలు వనవిహరలీల, లెనయఁ జెలఁగిరి వనలక్ష్మి లనఁగ నచట.

ఉ. వెన్నలి వ్రేలఁగాఁ బిఱిడివ్రేఁకట మొయ్యనఁ గ్రింది కీడ్వఁగాఁ
జన్నులమోదఁ గ్రిక్కిఁటిసి సందెటిదండలు పొంతనిక్కుఁగా
సన్నపుఁగొనుదీఁగఁ గడుసన్నముగా మునివ్రేల్ల నిల్పి తాఁ
బొన్నలు గోసెఁ జేతులను బుప్పొడి యొప్పెడుకొమ్మ కొమ్మలన్. ౧౬౪

ఉ. అత్తఱి నత్తలోదరుల కందఱ కందుల కందరాని పూ
గుత్తులఁ జూపి చేకొలఁదిఁ గోయుఁడు మీరని గుచ్చి వానికై
యెత్తుచుఁ జేయి దప్పె నని యించుక జాఱఁగనిచ్చి యక్తులన్
హత్తుచు సంగసంగసుఖ మందిరి కొందఱు ప్రేమఁ గాముకుల్. ౧౬౬

1. జపు లొసంగుచుండుతరువులు గలవే-నిట్టితరువులుగలవే. 2. రసికుఁడు “హాస్య” నున్నచే, నొసవి”యనుచుఁ గన్నఁడిఁడు నుడువఁడె.

- ఉ. దేహము లాకుదీగెలకుఁ దేకువ సూప నవీనగుచ్చక
గ్రాహక లై నకాంతలకు ఘర్షజలం బుదయించుచుం బ్రియ
స్నేహరసాకృతిం జెలుపు చేకొనఁగా మకరందబిందు సం
దోహసమావృతంబు లనఁ దోచెఁ దదీయముఖారవిందముల్. ౧౬౭
- ఉ. కాంతుఁడు వోలె సోలి యలకఁబులుఁ బయ్యెద లొత్తుచు న్వన
శ్రాంతులు దీర్చుచు న్నిగులఁ జల్లనిచాసన నావనస్థలో
పాంతనిదాఘవారికణహారివిహారి యానంగ నింతుల
న్సంతస మందఁ జేయుచు వసంతసమీరుఁడు వీచె నయ్యెడఁ. ౧౬౮
- గీ. పువ్వుఁబోఁడు లంతఁ బుష్పాపచయకేళి, చాలు ననుచు నాత్మసఖులఁ గూడి
భూతలేంద్రుఁ డొక్క చూతతరుచ్చాయ, నుంట దెలిసి వేడ్త నొయ్య మగిడి.
- గీ. మనసిజనకుఁ బొడసూపెడు, వనదేవత లనఁగ వచ్చి వనజానన లా
జననాయకునిం బువ్వులు, కనుకనిఁ గానుకలు చేసి కనుఁగొని రచటఁ.
- క. క్రొక్కారు మెఱపుగములను, లెక్కింపను సోయగముల లీలుగల యా
చక్రనివనితలలోఁ బతి, చుక్కలలోఁ జంద్ర భంగిఁ జూడఁగ నొప్పెఁ. ౧౭౧
- వ. ఇట్లుతరుణీగణ పరివృతం డై యచ్చటువాసి చని పురోభాగంబున రంభాస్తం
భశోభితంబును మృగనాభిలిప్తంబును ఘనసారరంగవల్లితరంగితంబును బూర్ణ
కలశాలంకృతంబును మరువకావృతపర్యంతంబును సగువేదీమధ్యంబున నరపతి
రతిరాజానువర్తి యైన ఋతుచక్రవర్తి సర్వపాద్యధూపదీపాదిషోడశోప చారం
బుల నారాధించి పంచమహావాద్యప్రపంచంబుల నృత్తగీతాది మహోత్సవం
బులు మెఱచుఁ గర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులతో నింతులతో వసంతభేలనం
బొనర్చె. ౧౭౨
- క. వ్యక్తంబుగ సతిపై నున్ను కం బగు కష్పరంబుముద్దర లల్ప
సక్తం బై యలకలపై, ముక్తాజాలకముచందమునఁ జెన్నొందెఁ. ౧౭౩
- క. చెలఁగుచుఁ బతి చల్లినఁ దొయ్యలులముఖాబ్జములఁ గొంత యంటి సుగంధం
బలవడియె మెఱుఁగుటద్దంబుల నంటిన మెఱుఁగుతాతిపొడియును బోలెఁ.
- క. సురభితహరిదంతరనవ, వణిమళసంకీర్ణపూర్ణ పరిమళమునఁ ద
త్తరుణులముఖముకురంబులు, సరజస్సరసీరుహములచందము నొందెఁ.
- క. నుందరులఁ గూడి వైభవ,బృందారకపతి వసంతపీతాంబరుఁ డై
బృందావనమున గోపీ,బృందాన్వితుఁ డై నకృష్ణవిధమున నొప్పెఁ. ౧౭౬

మత్తకోకిల, కుంభిసీనికరంబుతో నొనగూడి యాడునుహటన్

కుంభిచందము దోఁపగా నతిగుంభిశ్రమదంబునా

గుంభిసీపతి మదయానలఁ గూడి వేడుకతోమతన్

జృంభితాంబర మా సహోవరసీమఁ జేరెఁ గ్రనుబునన్.

౧౭౭

మత్తకోకిల. అందుఁ జొచ్చి చెలంగి సుందరు లందఱు న్నదమందుచు

గ్రందుకొంచుఁ బరస్పరం బుదకంబు మోములఁ జలుచు

న్తుందఱు దను ముట్టుకొమ్మని మున్గి దవ్వలఁ దేలుచు

జందనంబు గరంగ. లీలలు సల్పి రోలలు వాడుచున్.

౧౭౮

సీ. వదనదర్పణములు వారిరుహంబులు నలకజాలకములు నలికులములు

లోలనేత్రంబులు నీలోత్పలంబులుఁ గుచకుంభయుగములుఁ గోకములును

బాహువులును బిసప్తకరంబులును లోతుగలనాభిమండలములును సుఖఁ

దమలోన సరి యనఁ బారతమ్యము చూడ నిన్నియు నొక్కచో నితఁడు గూర్చె

ననఁగనంగనాసహితఁడై యవనివిభుఁడు, యమునఁ గ్రీడించుగోపికారమణుకరణి

దివ్యనదిలోన నవసరఃస్త్రీసమేతుఁ, డైన వజ్రినాఁ జెలఁగెఁ బద్మాకరమున.

క. వెలికిలఁబడి యీఁదెనునెడ, జలసంవృతగాత్రి యైనసతివదనముతో

నలవడఁగఁ జన్ను లొప్పెను, జలజాతము పొంతనున్న జక్తవ లనఁగన్.

క. ఓలోల యనఁగ నెచ్చెలి, యాలోఁ దను ముట్టవచ్చు టది గని పెలుచన్

లోలాక్షి మునిఁగి యీఁదెను, మిలకడనునయనరుచులుమెఱయించు క్రియన్.

క. కామినులు చేరి మెలఁగంగ, గా మును నిర్తలము నధికగంభీరము నొ

నామడుగు గలఁగె ననఁగాఁ, గాముకచిత్తములు దానఁ గలఁగుట యరుదే.

క. పొలఁతులతనువుల జాతిన, మలయజమును విరులు నెరయ మడుఁగొప్పె సము

జ్వల మగువెన్నెలఁ జక్తలు, గలయంగొని నిండియున్న గగనము భంగిన్.

వ. అంత జలకేళి చాలించి.

౧౭౯

ఉ. కన్నులఁ గెంపు దోఁప నలికంబుల మాక్తికజాలకాకృతిన్

సన్నపుబిందువు ల్తైఱయ జాతిన కేశభరంబు లొప్పుగాఁ

జన్నులనంటి పయ్యెదలు చందనపంకముచంద మందఁగా

నన్నరనాథుతోవెడలి రంబురుహాకర మంబుజాననన్.

౧౮౦

వ. అంతం దదీయతటప్రదేశంబున ముక్తసిక్తవసనం డగుచు వసుంధరారమణుడు

మెత్తనిపొత్తులం దనమేని తడియొత్తిన యనంతరంబ-

౧౮౧

గీ. మలయజాబు నలది మాక్తికహారంబు, లమర నుజ్జ్వలాంబరములు గట్టి
 యమృతపీచి మిశ్రమై విశ్రమించిన, మందరాద్రిః బోలె మనుజవిభుఁడు. ౧౮౭
 వ. అట్టిచందంబున నాచందనగంధులును జాదనకావులును బట్టెడకావులును జెం
 గావులును గదంబకావులును గరకంచులును బొమ్మంచులును ముడుగుబొమ్మ
 చులును ముయ్యంచులును జలుకచాళ్లును వేటచాళ్లును నిడువన్నెలును
 నుటుతచాటల వన్నెలును గంటకివన్నెలును బుప్పొడి వన్నెలును రుద్రాక్షవ
 న్నెలును నాగబంధంబులును బూజాబంధంబులును జలశంజరంబులును గామ
 వరంబులును సూరవరంబులును దారామండలంబులును హంసావళులును హ
 రిణావళులును దురగావళులును గజావళులును సింహావళులును ప్రావదీప్స్వయం
 వరంబులును లక్ష్మీవిలాసంబులును మదనవిలాసంబులును వసంత విలాసంబులు
 ను రత్నకీలితంబులును రాయశృంగారంబులును గనకదండెలును గచ్చిలంబు
 లును గర్వరంగంబులును బారువంపుగంధులును శ్రీతోపులును శ్రీరామ
 తోపులును శ్రీకృష్ణవిలాసంబులును జీబులును సుగీషట్టంబులును సన్నవలిపం
 బులును వెలిపట్టులును హంబట్టులును బులిగోరుపట్టులును నుదయరాగపట్టును
 నేత్రపట్టును వజ్రపట్టును ననుపేళ్లు గలపుట్టంబులు గట్టుకొని పాదముద్రికలు
 ను ముజీరంబులును హంసకంబులును మణిరశేనాగుణంబులును ముక్తాఫలా
 వళులును బదకంబులును సంగదంబులును సంగుయకంబులును కైవేయకం
 బులును రత్నతాటకంబులును భ్రమరకంబులును లాలాటికంబులును మాక్తి
 కజాలకంబులును శేఖరంబులును నాసిగాఁ గల యలకరణంబులు ధరియించి
 యగరు చందన హరిచందన ఘనసారోదయభాస్థరమృగమదప్రముఖినిఖిల
 వాసనల నాశావకాశంబులు వాసించుచు నృపరత్నంబు జేరునంత. ౧౮౮

క. అంగీకృతశృంగారకురంగీచయనాతరంగరంజకరంగ

దృష్టంగీరవహృదయగమభంగీసంగీతుఁ డగుచుఁ బవనుఁడు వీచెన్. ౧౮౯
 వ. అట్టి యల్లాససమయంబున. ౧౯౦

క. రూపముగల యానందము, హుషించిన ముచ్చటండు రుచిరాకృతితో

దీపించెను శృంగారము, భూపతి యని కొలిచి దెలమిఁ బొలఁతుక తెల్లన్.

క. ఆవేళ భూమివల్లభుఁ, డావెలఁదలు గొలువ నొప్పె యక్షవధూబృం

దావృతుఁ డగు భనన నిగతి, దేవస్త్రీసహితుఁ డైన దేవేంద్రుక్రియన్. ౧౯౧

వ. ఇట్లనల్పకాలంబు విశ్రమించుచున్న యెడల ననతిదూర మాకందవనంబునుండి

యొక్క భూసురుండు చనుదెంచి తస్మాత్సహాత్సవం బవల్కించుచు భూలోకస్వర్గ
లోకం బిది గదా యితఁడు గదా మహాభాగ్యవంతుం డని కొనియాడుచు
మున్ను దా నధిక దారిద్ర్య పీడితుం డగుటం జేసి తన్ను నిందించికొనుచుఁ
దనలోన.

౧౯౩

క. ధాత్రి దరిద్రుఁడు సభల న, పాత్రుఁడు కడు ముచ్చు మిత్ర బాంధవులయెడం
బుత్రకళత్రంబులయెడ, శత్రుం డట వాని బ్రదుకు చాకొం గాడె. ౧౯౪ ✓

క. ఇలలో నెవ్వని కర్థము, గల దాతఁడు మాన్యుఁ డుచితకార్యజ్ఞుఁడు ని
ర్మలుఁడు బలవంతుఁ డాన్యుఁడు, కులతలకుఁడు సభ్యుఁ డధికగుణగణ్యుండున్. ✓

మ. అని చింతించి మహీసురుం డొకయుపాయం బాత్తనూహించి ము
న్నొనరం జేసిన చండికాచరణపాదోపాస్తి చాలించి యా
జనపాలాగ్రణిపాలికిం జని మహాసంపత్తి యర్జించి కై
కొన నిం దొప్పు నటంచు వచ్చె మదిఁ గోర్తుల్ తీగ లై సాగఁగన్. ౧౯౬

వ. అతనిం జూచి యి ట్లని దీవించె. ౧౯౭

క. “భూయాత్తే సంప ద్ద్విర్ఘ్నాయు ర్భవతే” యటంచు నాశీర్వాదో
పాయనములతో నృపుఁ గని, డాయం జని నేర్పు చొప్పడరఁగాఁ బలికెన్.

ఉ. అంబుజబంధు తేజ మధురామ్రవణంబున నుండి సర్వలో
కాంబిక యైనచాకికఁ బ్రియంబునఁ గొల్వఁగ నాకు నూఱువ
ర్షంబులు వోయె నంతటఁ బ్రసన్నత దేవత నిన్న నర్ధరా
త్రంబున దంతపత్తి విశదమృతీచంద్రిక పర్వ ని ట్లనెన్. ౧౯౯

క. నీచేసినతపమునకు యథోచితముగ విక్రమార్కుఁ డొసఁగెడు నతనిన్
వే చని వేడుము నావుడు, నీచక్రటి నిన్నుఁ గొల్వ నేఁ బనివింటెన్. ౨౦౦

వ. అని విన్నవించిన నవ్వసుంధరాపురందరుండు చండికయే యి ట్లాన తిచ్చెనో కా
క యీవిప్రుడే నెపంబున నన్ను బ్బించి ధనంబు వడయం జూచెనో యెట్లైన న
న్నంతటివానింగాఁ దలంచి వచ్చుటంజేసి యీతని యాశాపరిపూర్తి చేసెద నని
నిశ్చయించి.

౨౦౧

గీ. దేవిమాట కల్ల గావింపఁగా రాదు, నిన్ను రిత్త వంప నీతి గాదు
నీతపోమహత్త్వనియతికిఁ దగునంత, యనఘ యిష్ట మెద్ది యడుగు మనిన.

క. మాకందవనములో ని, చ్ఛాక్రీర్తులు వెలయునట్లు చండిక పేరెన్
నాకొకనగరము వలయును, జేకొని నిర్మింపు రాజశేఖర యనినన్, ౨౦౩

సీ. సంతోషమున మహీకాంతుఁ డచ్చటి కేగి సర్వసామగ్రియుఁ జాలఁ గూర్చి
మహానీయగృహములు మండపంబులు సోమసూర్యవీనులుఁ గోటచుట్టుపరిభు
లనుమోందఁ జండికాయతనంబు నాపురిఁ గట్టించి కాపులఁ బట్టు కొలిపి
నియుతసంఖ్యములుగ హయముల బంటను నాటునూత్రేఘల నతని కిచ్చి
రాజుఁ జేసి పిదప రాజుకట్నంబున, కనుచు మూఁడుకోటు లర మొసఁగి
పటహపటునినాదభంగి దిక్కులఁ గీర్తి, పిచ్చులింప మగిడి వచ్చెఁ బుకి. ౨౦౪

క. కావున నాతని సరిగా, నీ వీగతి భూమి కీర్తి నెఱపిన నెక్కు
గావచ్చు నిట్టి వితరణ, మేవెరవున దొరకదేని నింటికి జరుచూ. ౨౦౫

వ. అని పల్కుటయు. ౨౦౬

క. డెల్లంబున భోజమహీ, నల్లభుఁ డాశ్చర్య మంది వదనాబ్జమున
న్వేలదనము వాటిలఁగ, నల్లనఁ దాఁ దిరిగి చనియె సంతోషుఁకి. ౨౦౭

శా. చక్రీ భూతకతోరశారవితతజ్యోవలరీముకబా

ణక్రూరోగసమానసంస్ఫురణకీర్ణ జ్వాలపుంభీభన

చ్చక్రాసద్యుతిమాత్రనిర్దళితరక్షఃపక్షపాతద్విష

చ్చక్రాటోపతమఃప్రసారుని మహాచక్రీశపర్యంకుని. ౨౦౮

శా. ఆలోలాలకజాలభంగయతవక్రాంభోరుహోజ్జ్వలాభిత

ప్రాలేయాదితనూభవాకృతిమతి ప్రాప్తాధకచ్ఛేదనో

త్రాలాభీలకరాశశూలధరణత్రాతామరవ్రాతపూ

జాలక్ష్మీయతపాదపద్మయగళుం జండాగమాడామఃకి. ౨౦౯

మాలిని. ఉరగనికరవేషీ యోగనిదాభిలాషీ

గిరీధరవరదాయీ క్షీరవారాశిశాయీ

పురవిదళనదక్షా పుండరీకాయతాక్షా

స్వరహరహారూపా సత్యనిత్యస్వరూపా. ౨౧౦

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైమండలికభేకభేద వీర ఘోటవిభాళాచి
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్దామభామ త్యాగనాగాజ్ఞున కణ్ణాటద్రవి
ళాంధమహారాష్ట్రభూపాలరూపచూపురసుందరచరణారవింద సనదక్రిలి పుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకషేమిత్ర కసవరాజతనూజ గోప
రాజ విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు విక్రమార్కు
కృతజ్ఞత్వ దాతృత్వప్రశంసనం బన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాతంశిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

—: ఏడవబొమ్మ కథ :—

- క. శ్రీ సునకుంకుమసదృశగభస్మసమూహప్రశస్తిపరిదీపితవ
క్షుః స్తలపటుతేనోమయ, కాస్తుభకమనీయవేషిఁ గంసద్వేషిణ్. ౧
- చ. తలఁపున నిల్పి పెద్దల హితజ్ఞులఁ దద్జ్ఞులఁ గూర్చి భోజము
డలవిభుఁ డిప్పలగ్నమున డాసి మహాసక మెక్కుఁ బూచఁగాఁ
బలికెఁ దదీయపుత్రిక నృపాలక నిల్వము విక్రమార్తభూ
తలపతిఁ బోలు తెంపు బలదర్పము లే కిటు నెక్తవచ్చునే. ౨
- క. అనవుడు నాతనిసాహసమును సత్త్వము నెట్టిచందమునఁ బెం పొదవె
న్వినిపింపు మనిన నుల్లసమున నేడవబొమ్మ పలికె భోజనితోడన్. 3
- శా. సత్యాంకృతభాషణాభరణుఁ డుత్సాహప్రశస్తాదయుం
డత్యాసన్నహితోపభోగ్యవిభవాయత్తాధికప్రాభవ
ప్రత్యాదిష్టసు రేశ్వరుండు నయసంపన్నిత్వం డా విక్రమా
దిత్యుం డుజ్జయునీపురిం బరఁగె నాదిత్యప్రభావుం డున్. ౪
- వ. ఇట్టి విభుఁడన నతఁడు వ్యసనరాగద్వేష కామక్రోధలోభమోహ మదమత్సర
విరహిత సుజనప్రాజ్యం బగు రాజ్యంబు సేయ న్విద్యయందు వ్యసనంబును, గీరి
సంపాదనంబునందు రాగంబును, బాపంబునెడ ద్వేషంబును, సంతతిసమ్మద్ధుల
యెడఁ గామంబును, ధర్మవిరోధుల యెడఁ గ్రోధంబును, దుర్విషయంబులకడ
లోభంబును, శిశువులకడ మోహంబును, బరోపకారంబులయెడ మదంబును,
దానంబులయెడఁ బరస్పరమత్సరంబును బ్రవర్తిల్లఁ బ్రజలెల్ల నుల్లంబుల నుల్ల
సిల్లుచు భూవల్ల భుగంబులుం బెల్లు గొనియాడుచుండ. 5
- ఉ. అన్నరనాథువీట ధనదాఖ్యుడు సద్గుణుఁ డర్థసంపదం
గిన్నరనాథసన్నిభుఁడు కీర్తివిశాలుఁడు దానధర్మసం
పన్నుఁడు నీతిమంతుఁడు కృపాపరిపూర్ణుఁ డుదారబుద్ధి వి
ద్యన్నతశాలి వైశ్యకులవర్ధనుఁ డుండుఁ బ్రజానుకూలుఁ డై. ౬
- గీ. ఆతఁ డనుచినంబు నవనిసురులఁగూడి, ధర్మశాస్త్రగోష్ఠి దగిలియుండి
యైహికంబు దక్కదని పరం బెఱుంగుచు, విహితసకలదానమహిమ నెగడె.

- క. హింసాతరంగితా బగు, సుసారపయోధిలోన జరులకు నెల్లం
గంసారిపాడపకజ, సంసేనయ నావ యని ప్రశంసింపగన్. ౮
- క. ఈక్రమమును విని ధనమం, డక్టరస్రియుని ద్వారకాధీశ్వరుని
జక్రధరుని దర్శింప ను, పశ్యమమునఁ బతికిఁ జెప్పి పయనం బయ్యెన్. ౯
- గీ. ఆప్తవర్గసహితుఁ డై యేగి దుర్గంబు, లూల్లు నడులుఁ గడచి యొక్కనాడు
వృక్షరమ్య మగుదు వెలయు నుకదీప్వ, ముకు¹విడిసి విశ్రమా² మిగి.
- క. స్పాటికసోపానంబుల, హాటకమయభైరవాలయముమందట మీ
న్నేటిగతి శుద్ధజలరుచి, బాటిల్లఁగఁ గనియె నొక్కపక్షాకరమున్. ౧౧
- వ. అంగుఁ గృతస్నానంజై యొంటి బసిండిగుడి బ్రవేశించి. ౧౨
- శా. ఆలోనం గనియె న్భజాపక విభూషా³గర్జితప్రభా
జాల్మి⁴ని తరకచందనపయస్సాధ్యాభ, సుకాశజే
హాలంకారు మహారగప్రకరజహ్వసన్నిభోగ్రాసల
జ్వాలాకారకరాశకేశముఖదంత్రా⁵భైరవున్ భైరవున్. ౧౩
- క. అట్టిమహాభైరవునకు, దట్టం బగు భక్తితోడ దండకృతిగాఁ
గట్టెనర మ్రొక్కి లేచుచు, బట్టికపైనున్న యొక్కపద్యముఁ గనియెన్.
- గీ. ఎవ్వఁడైన నినటి కేతెంచి తనతలఁ, దానె శ్రించికొనినఁ నల్లణంబ
మొండెములునుదలలురెండునంటికొనంగ, బతియుఁ బడతుకమునుబ్రతుకఁగలరు.
- వ. అనునట్టి పద్భ్యారంబులకుఁ గలంగి తత్త్వాగ్రం బనబోకించుదు. ౧౪
- క. చంపుడుగుడి⁶యిది యని యా, దంపతులకో⁷బరములుఁ దలలు గని త
త్సంపాదితభయకా⁸గ్ర, కంపితుడై పెట్టి బెగడి కన్నులు మూసెన్. ౧౫
- క. తదనంతరంబ చెదరిన, హృదయముఁ దనలోన పెట్టి కేలరు⁹నిరుచం
బాదపెట్టి వెడలి వెయిక బా, ని దోలఁగి నని విడిచలకుఁ గొని చనుడెంచెన్.
- క. ఆరే యచటం బుచ్చి వి, కారవిహీనాత్ముఁ డగుచుఁ గలమునఁ బారా
వారము నడిమికి జని యా, ద్వారానలిపురము నుచ్చి తలస్థములోన్. ౧౬
- మహాస్థగర. కనియె న్భూపుత్ర దిష్ణున్ శుశురుతిమహాఖండనావిర్భవిష్ణు¹⁰
వనమాలాంకరిష్ణున్ జననవిహరద్వల్లన కేలితృష్ణు¹¹
దనుజేంద్రీకాసహిష్ణు దరశమణినుయద్వారకాబనధృష్ణు¹²
దిసకృతనావృష్ణు¹³ ద్విజపతిగతివర్ధిష్ణు గోపాలకృష్ణు. ౨౦

1. అఖిలవృక్షరమ్యగుణపర్యవసయము. 2. చంద్రమండ. 3. పెట్టకేరియ.

క. కనుగొని యాదేవునకుం, గనకంబులు మణులు బూజ గావించి ప్రియం
బెనయ బ్రణమిల్లి నిటలంబున జేతులు మొగిచి వినయమున వినుతించెక.

సీ. ఇరుజోడు మొగముల యెఱ్ఱని కొమరుడు నేర్పున బనులెల్ల దీర్పుచుండ
దప్పనియోజతో దనపిన్నపాపల నాడింపఁ దెల్లని కోడలుండ
గలిమిఁచూ నిల్లాలు కలిమిసేనెఱుచూడ్చి బెంపుమబ్బిడల బెంచుచుండ
గమ్మని యమ్ములు గల్గు ముద్దులపటి చిల్లంగి చేతులు చేయుచుండ
గాలివ్రేల గన్న గారాబుఁగూఁతురు, మొనలి వేల్పుఁ గూడి మురియుచుండ
నల్ల పాలవెల్లి యిల్లుగాఁ గాఁపుర, మెటింగి చేయు మేటి దొరపు నీవ.

సీ. పాదతీర్థం బతిపావనం బగుటకు శిరమున నిడుకొన్న శివుఁడు సాక్షి
కలఁడన్న నెందైన గలుగుట కుద్వేలో బుబిన యక్తుఁగఁబాబు సాక్షి
తలఁచిన యంతనె తలఁగక యరుల రక్షించుటకుఁ గరిరాజు సాక్షి
యాచంద్ర తారార్చమగు దానశక్తికి ధ్రువపదంబున నుండు ధ్రువుఁడు సాక్షి
తాలిమికిఁ గాలఁ దన్నిన తపసి సాక్షి, భాగ్యమున కాదిలక్ష్మి చేపట్టు సాక్షి
త్రిభువనగురుండ వగుట విరించి సాక్షి, నిన్ను వర్ణింప నలవియె నీరజాక్ష.

నిరోప్యదండకము:—జయకృష్ణ ! జయకృష్ణ ! కృష్ణ ! స్థిరాస్యందనస్థాననానా
దినధ్యాననానాసితానేక సేనారజోనీరభ్యాతిరభ్యాశిస్నాహసన్నద్ధరాజన్య
జన్యాగతానన్యసాదృశ్యదృశ్యాంగ హృష్యజ్వరాసంధసంధానయంత్రాదియత్న
క్షయాదాయి ! నీతిశ్రితాసారసారాంతరజ్ఞానదాసాహితధ్యాన సన్నద్ధతేజః
కళాసంచితానంద ! నందాంతరంగాంతరంగన్నిజానందినీరాకరాకారరాకానిశా
ధీశ ! ధీశస్తసంచారసంచేయ ! సత్తీర్తినారీలసన్నారదారాధితాచార ! ధీరాం
గనానాయకాద్యంతరాజాతశాస్త్రసారాశయాగణ్య ! గణ్యాకృతిచ్చాయ !
రాధానిరంతస్తనాద్విధక్రీడనాయత్తచిత్తస్థిరాస్థి లీలానటీరంగరంగస్థలీసాధనా
హృష్ట ! దుష్టాహితాభేదనాకాలసంజాతరాగాభ్య నేత్రాంతకంసారిహింసాకళాద
క్ష ! దక్షక్రియానాశనాకారకాశాకరేశాదిగర్జదణాధీశశస్త్రీసహస్రీ జయశ్రీర
ణాసార నిసానితాకానిరంధ్ర తేజోలసచ్చక్ర ! చక్రాకృతిశ్లాఘనీయాంతశాఠ
జ్ఞాత తజ్యాలతానిర్గతాఖండకాండగ్రఖండికృతారాతిసంఘాత ! ఘాతస్థలత్తాళి
యాహీంద్ర శీరాళిరంగక్షితిక్రీడనాహర్షణాశ్చర్యకార్యాంగహారాయతిజ్ఞానస
త్యక్షణాసక్తచిత్తాదితేయాదిసిద్ధాంగనాకిన్నరీయక్షసంక్షీర్ణితానంతక్షీప్ర గాధార !
ధారాశధారాధరాకాశనీలాంజనేందిదిరానీలసచ్చీకర గ్రాహకాళిందిహేలాక

రాళాగ్రహస్తాదివిశ్రాంతిసంగత్యశాంతాది సంతత్యహంకార! కారాగతారాతి
నాటికన క్తంచరాధ్యక్ష నిశ్చేషణీశాతనా కేళిఖేలజగజ్జాల! జాలంతగాఢాంధకా
రచ్చిదానందకృత్యాకరాదిత్య! నిత్యాహితన్నహసంరక్షితాశేష! రక్షస్స
తీసంఘదృక్ జలక్షౌళనాశీలధారాజలాధారఖడ్గా గ్రలగ్నహితానీకరక్తాధర
న్యస్తనాశాంతరాసంగి సంగీతసంతుష్టసారంగరంగ త్తరంగాదిగంగానదీకారణాం
మి! సిరానంద సంగ్రందనాగ్నైర్గజాతాదితేయానీరాధినాథానిలారేశ
గంగాధరాద్యష్ట దిగ్రక్షకశ్రేణికాశేఖరాన్యురత్నాభిసరాజనారాజతాకార!
కాంతిచ్చటాకాంత సుధానితాలీల! లీలాలసచ్చారిణీతనీరేషసంచారిణీరాజ
రాజాగ్రణీ.

౨౪

మ. అనుమం బెన్చు ధంబులం బాగడి సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి ధ
న్యనిగాఁ దన్నుఁ దలంచికొందు జనమాన్యుం డౌచు మజ్జనిక
ల్లన నేతెంచి మహీతలేంద్రు నధికాహ్లాదంబుతోఁ గానుకు
ల్లాని దర్శించిన నావణిక్ష్పవరు సద్గోష్ఠిం బ్రియం బండుచుక.

౨౫

గీ. వైశ్యచంద్ర నీపు ద్వారకానాయకు, చరణసేవ కేగి తెరువు నందుఁ
గ్రొత్త యేమి గంటి వత్తెఱుం గెఱిగింపు, మనిన ధనమఁ డిట్లు లనియెఁ బతికి.

క. ద్వారవతి కేగు తెరువునఁ, బారావారంబులో నుపద్వీపమునన్

భైరవుగుడిలోపల సతి, భైరవభావార్థ మైన పద్యముఁ గంటిక.

౨౬

వ. అది యెట్టిదనిన.

౨౭

గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటికేతెంచి తనతలఁ, దానె మ్రొచుకొనినఁ దత్తు ణంబ

¹ మొండెములుచుదలలు రెండునంటుకొనుంగఁ, బతియుఁబడఁతుకయునుబదుకఁగలరు

క. కథ గాదివి ముందట నామినునము మొండెములుఁ దలలు మేదినిఁ బడవే

ప్రథహేతువులై నవి త, త్తథనంబున నామనంబు తలఁకెడు నిపుడుక. 30

ఉ. నావుడు విక్రమార్కుఁడు మనంబున నుత్సుకుఁ డై వణిక్ష్పతీ

నీ వటు రమ్ము పోద మని నిగ్గలఖడ్గసహాయుఁ డౌచు నా

త్రోవన యేగి యచ్చటి సరోవరతీరము లాడి రక్తపూ

జావృతుఁ డైన భైరవుని సద్దము డగ్గఱి సెట్టి మాన్పుగక.

30

శా. తద్వారంబున సెట్టినుంచి చని యంతర్వేదిపై భుక్తిము

క్తిద్వారం బగు కాళినాథునకు భుక్తి మ్రొక్కి సంతుష్టుడై

1. రుండెములకుఁ దలలురెండునంటుకొనుంగఁ? - రుండెములకుఁ దలలురెండు - చిన్నయ్యనూరి.

- యద్యేగసితినుండి ధైర్యమతితో నువ్వీశుఁ డచ్చో మను
వ్యద్యంద్యద్విశిరఃకబంధములుఁ బద్యంబు న్నిఁజ్ఞించుచున్. 3౨
- క. తద్యోగవ్యంజక మగు, పద్యార్థం బెఱిఁగి దాని భావంబునకున్
సద్యోనిర్ణయముగ నృపుఁ, డుద్యోగముచేసె నాహసోద్ద్యోతితుండై. 33
- గీ. భూపశేఖరుఁడు “పరోపకారార్థ మి,దం శరీర” మనుచుఁ దలఁపుకొలది
మృత్యుజిహ్వోలే మెఱుఁగులీనెడునట్టి, కడిదియడిద మెత్తి మెడకుఁబూనె.
- క. ఆలోన నతని సాహస, మాలోకించుచుఁ బ్రసన్నుఁడై పార్థివ నీ
పాలం గల్గితి నని భూ,పాలునిఖడ్గంబు డేత్రపాలుఁడు పట్టెన్. 34
- ఉ. అప్పుడు మొదెముల్ దలలు నంటుకొనంగ వధూవరుల్ ప్రియం
బొప్పుగ లేచి మ్రొక్కిన సముత్సుకమానసుఁ డౌచు భైరవుం
డిప్పటిసాహసంబునకు నే నిదె మెచ్చితి నిష్ట మేర్పడం
జెప్పుము నీకు నిత్తు నిటఁ జేకుట నన్న నతండు మ్రొక్తుచున్. 35
- గీ. దేవదేవ వీరికివిధంబున శిర,శ్చేద¹కృత్య మేల సిద్ధ మయ్యె
నాన తిమ్ము నాకు నని విన్నవించిన, భైరవేశ్వరుండు పలికె నిట్లు. 36
- క. రత్నోద్భవుఁ డనఁగా నొక, రత్నవ్యవహరిసుతుఁడు రత్నంబుల కీ
రత్ననిధిలోనఁ దిరుగుచు, యత్నంబున నిచట విడిసె నాప్తులుఁ దానున్.
- క. తద్యేళ మఱియు నొకఁడు స,రిద్వల్ల భసలిల ముత్తరింపఁగ నొకచో
నుద్వాహమునకు నేగుచు, నీద్వీపముఁ జేరె నిజసుహృద్వర్గముతోన్.
- వ. ఇక్కడ నయ్యిద్దఱు ని ట్లొంఁదొరువుల మహిమలు మెఱయింపుచుఁ గలసి
మాటలాడునెడ రత్నోద్భవుండు నీనామం బెద్ది యేదేశంబునుండి యెచటి
కేగుచున్నాడ వనిన నతండు నే జంద్రకేతుం డనువాడ మగధదేశంబు
నుండి రత్నద్వీపంబున కేగుచున్నవాడ నం దొక విశేషంబు గలదు. ౪౦
- క. పద్మాకృతి రేఖలు కర,పద్మంబుల నొప్పుచుండఁ బద్మకు నెనయై
పద్మావతి యనుకన్యక, పద్మానన గలదు జాతి పద్మిని యనఁగన్. ౪౧
- క. ప్రస్తుతలావణ్యగుణని, రస్తప్రసవాస్త్రమోహనాకాఠిణి సం
త్రస్తకురంగేశ్వర తా,లస్తని యది మదనరాజ్యలక్ష్మీయుఁ బోలెన్. ౪౨
- చ. కలువలుఁ జక్రవాకములుఁ గంజములు న్నిసకాండము ల్లనం
బలరంగ దీని లోచనకుచాననబాహుసమాసలక్ష్మీ గా

1. దేవ వీరికిట్టి తెఱఁగున నీశిరశ్చేద.

- వలయు నటంచు గోరి యదవాసమునందు దపంబుసేయుచు
న్నిలుచుటఁగాక యెప్పుడును నీటఁ జలిం బడనేల వానికిఁ. ౪౩
- గీ. ఇట్టికన్య నాకు నిచ్చెద రమ్మని, దానితండ్రి తొల్లి తగినవారిఁ
బనిచినాఁడు గానఁ జనియెద ననుడు ర,తోడ్పప్పుండుఁ దాను నుత్సహించి.
- క. ఆతరుణి యెవ్వకి నా, నాతనిబ్రదు కొప్పు ననుచు ననురక్తి మనో
జాతునిచేతలఁ బడల న,తీతము మును విన్నభుగి దిట్టతనమునఁ. ౪౪
- క. ఆకన్నయఁ దజ్జనకుఁడు, నా కిచ్చెద నంచు మొన్న నయముం బ్రియముం
గైకొనఁగఁ జెప్పి పుచ్చిన, నాకడ కే నేగుచంద మది యెఱుంగవొకో.
- వ. అనుడు మత్సరసము తేనెకంబున. ౪౫
- క. అతనిపలుకులకు నాతం, డతికుపితండ్లైన వాఁడు నధికక్రోధా
న్వితఁ డయ్యెను “మూలం వై, రతనోః స్త్రీ” యనినమాట ప్రకటంబయ్యెఁ.
- శా. అనోన్యం బిటు దూలుచు స్తనమునం దందేగుచో¹ నెవ్వనిం
గన్యారత్నము గోర దాతఁడు కులోత్తర్షంబు వాణిజ్యమున్
సన్న్యాసంబును జేత పంత మని మాత్సర్యంబుతో నాత్మసా
జన్యం బెల్లఁ దొఱుగి² లేచి చనుచో సంకల్పసంసిద్ధికై. ౪౬
- క. సద్భావము గైకొని ర,తోడ్పప్పుఁ డిఁక దైవబలమ యుచితం బని తా
నద్భుతముగ మ్రొక్తుచు నిట, మద్భవనముఁ జొచ్చె దురభిమానముపేర్చి.
- క. గుడిసొచ్చి నాకు సాగిలఁ,బడి మ్రొక్తుఁడ బలికె నెన్నిభంగులనైనం
బడఁతుక యిది నా కబ్బిన, మిడిదల యొప్పించి నిన్ను మెప్పింతుఁజుమి.గిం
- చ. అని యొడఁబాటు చేసి వినయంబున మ్రొక్తుచు నేగి చంద్రకే
తునిపని కేతు వుట్టఁ దనదొడ్డతనంబు నటించి రత్నకాం
చనమయ మైన దీవి రభసంబునఁ జేరి కడంకఁ గన్యకా
జనకుని గాంచి చెప్పె నిజసంవరణోద్యమ మప్పు డేర్పడఁ. ౪౭
- సీ. ఆతఱి నాచంద్ర కేతుండు చనుదెంచి తనరాక చెప్పినఁ దద్గురుండు
నిర్దట కర్చున లిచ్చినఁ దాంబూలగంధపుష్పాక్షతల్ గైకొనంగఁ
దొడవులకెల్లను దొడవైన కన్నియఁ దొడమీఁద నిజుకొన్న యెడ నొకండు
తెల్లసంపెంగలు దివ్యంబు లివి యని సమముగా నిచ్చినఁ జంద్ర కేతుఁ
డిదియమేలనితనతలఁగదియఁడుఱిమెఁ,దొలుతదేవయోగ్యములనఁదోడియాతఁ
డివదేవత కర్పించి యెలమిఁ బిదప, వీని ముడిచెద నని యొడిలోన దాఁచె.గి౩

చ. ఇరువురచేష్టలం గని మృగేక్షణ యల్లన లేచి హంససం
దరగతి లోనికిం జనినఁ దండ్రీయు నిద్దఱపేళ్లు జాడలు
జరితములుం దగం దెలిసి సామ్యము గల్గిన వీరిలోన నె
వ్వరి నవుఁ గా దనం జను వివాదము బాలికచేతఁ దీతెడుక. ౧౪

క. ఆతరుణి మెచ్చి కైకొను, నాతఁడె మాయల్లుఁ డచుచు నవటికిఁ జని క
న్యాతిలకముఁ జంకిట నిడి, వాతెఱ ముద్దిడుచు బుజ్జనంబునఁ బలికెక. ౧౫

గీ. బడిఁ బ్రసూనముల్ దాచె రత్నోద్భవుండు
తుఱిమికిని యుండెఁ జంద్ర కేతుండు దొల్త
నీకొలది యిద్దఱుండును నీకుఁ జూడ
నొప్పుగా రసికుఁ డెవఁడో చెప్పు మనిన. ౧౬

క. పువ్వులు గొను మని యిచ్చిన
యవ్వేళన తుఱుముకొన్నయతఁ డెవ్వఁడో వాఁ
డివ్వసుమతి నసిరుఁ డగు
నవ్వంబడు నొరులచేత నాకుం జూడక. ౧౭

వ. అనినఁ దండ్రీ విని యితండ్ జాణ యని నాకు నీతివాక్యంబు దోచుచున్న
యది యది యె టనిన. ౧౮

క. పనితాభోగము లంచము, ధనము సుభాషితము విరులుఁ దాంబూలముఁ బం
డినపండ్లుచు సిద్ధాన్నం, బును దడయక కొన్నవాఁడె భవి జాణ యగుక.

వ. అనినం బద్ధావతి యీనీతివాక్యంబు దప్ప దిప్పటి కుసుమంబులు దివ్యంబు
లని యిచ్చుటం జేసి తోడియాతండు దేవతార్పణంబు చేసి మఱి ముడిచికొ
నం దలంచె నెయ్యి పాలలో నొలుకు టయ్యె దేవతాపరాయణు డగుట సక
లమంగళహేతువు మాచుషబలంబుకంటె దైవబలంబు ప్రబలంబు మఱి యి
తియకాదు. ౨౦

క. ఆకుసుమంబులు దేవత, కైకోటికి డాచికొనినయది చూడంగా
నీకడకు వచ్చునెడ నను, గై కొనుటకు మ్రొక్కు టాకటి గలుగఁగఁబోలుక.

మ. అనినం గూఁతు నలంకరించి మది నెయ్యం బెచ్చటం బుట్టె నా
తనిపై వైపుము వాఁడె భర్త యని నూత్నంబైన పుష్పస్రజం
బెనయం జేటికి నిచ్చి బంధులు నిజాభీష్టార్థముల్¹ వచ్చుకం
దున వాద్యంబులు మ్రోయఁగా నెలమితోఁ దోడ్పాటు నేతెంచినక. ౨౧

1. భీష్టార్థముల్.

- క. రత్నద్వీపమునఁ గల, రత్నంబులలోనిదివ్యరత్నము¹ కన్యా
రత్నము దా వనమాలిక, రత్నోద్భవుమీఁద వైచే రాగం బడరన్. ౬౩
- వ. అవ్వేళం బద్ధినీరాగకారణంబగు గగనరత్నంబుపగిదిం బద్ధావతీకృతానురాగుం
డగురత్నోద్భవు శుభోదయంబునం జుద్రకేతుండు ప్రభాతచంద్రుక్రియంబభౌ
హీనుండై లోనం గుందుచు జలధిఁబడదలంచిన నది తెలిసి యానెట్టి తనతమ్ము
ని కూతుఁ గుముద్వతి నిచ్చెదనని యతనిరాకసఫలంబుగాననునయించితెచ్చి.
- ఉ. సంపద సొంపుమీఱఁగఁ బ్రసన్నమనస్టుఁడు నెట్టి వేషతోఁ
బెంపడరంగ నలునకుఁ బెడిలిచేసి తదీయస్త్రియా
లంపటుండై సువర్ణదళలక్షణం బరణంబు నిచ్చి యా
దంపతు లులసిలఁగఁ బదంపశి వారల సంపె నింపునన్. ౬౪
- క. రత్నోద్భవుండు నిట కతి, యత్నంబున వచ్చి వచితాప్తజనుండై
నూత్నవివాహశ్రీ యగు, పత్నిం జేపటి నామభవనము సొచ్చెన్. ౬౬
- వ. చొచ్చి ప్రణమిలి. ౬౭
- శా. దేవా మ్రొక్కిదె వచ్చె నంచు శితశస్త్రి గంఠనాళంబు స
ద్భావాధిక్యము దోఁపఁ ద్రెంచుకొనినం బద్ధావతీకన్య ప్రే
మావేశంబును భక్తియు నిగుడఁగా నాభంగి నిచ్చో నిజ
గ్రీవాచ్ఛేదము చేసి వ్రాలెఁ బతివైఁ గీగోచ్చులద్రక్తయై. ౬౮
- చ. అటఁ దమమూఁకలోన హితు లాతనిఁ గానక జాడ వట్టి యి
చ్చటి కరుదెంచి తున్దలయి చచ్చినవీరలఁ జూచి మద్భ్రహం
బిటనట నాదటం బారలి యేడ్చుచు నెత్తులు మొత్తుకొంచు ను
త్తట మగుమృఖవహ్నిఁ గడుఁ గ్రాగిరి వేగిరి దోఁగి రశ్రులన్. ౬౯
- సీ. తదనంతరంబ యిద్దఱ నెత్తికొని వెలి కరుగఁ జూచిన నేను గరుణ కల్గి
మీలోన నొక్కఁడు మిడిదల యిచ్చిన దంపతుల్ బ్రదుకుట తథ్య మనిన
నామాట కుల్లి మిన్నక కాలభైరవుం డీలోన నిద్దఱ నిట్లు ద్రుంచె
నింక నెందఱఁ జంప నెంచినాడో యని విడిచి కన్ఱని గడివెడలి పాటి
రేను నామాట పద్యంబుగా నొనర్చి, వ్రాసి నిలిపితి నంత నెవ్వారైన
మ్రొక్కఁ జనుదెంచి కాంచి విడిక్కు పడుచు, వెడలిమఱిచూడ రిట వెరవేడిపట్టి.
- క. వీరాగ్రణి యగు నీచే, వీరిద్దఱు బ్రదికి రింక వేడుము దగ నీ
కోరిన కోరిక లిచ్చెద, భూరమణీరమణ సర్వభూతదయాతా. ౭౦

- వ. అనుడు సతండు మఱియుం బ్రణమిల్లి. 2౨
- క. సకలార్థసిద్ధికై దేవ ! “కతా మైలారు భైరవా” యనుపలుకుల్
ప్రకటంబుగ రాజ్యముతో, వికలత్వము లేనిబ్రదుకు వీరల కిమ్మా. 23
- మ. అనుచు స్వేడిన వానిసాహసము నత్యౌదార్యముకై భైరవుం
డనురక్తిం గొనియాడి వారలకుఁ బ్రాజ్యం బైనరాజ్యంబుఁ జం
దనశైలస్థలిఁ గల్గ నిచ్చి తనలోఁ దా నన్నిధి బొందినక
ధనమం గూడి కడంకతో మగిడె నాధాత్రిశుఁ డుజ్జేనికి. 2౪
- క. ఆభూపతి గుణములు నీ, కేధంగులనైనఁ గలుగ విక మగుడు మనం
బ్రాభవముఁ గలిమి జాఱఁగ, నాభోజుడు తిరిగి చనియె నంతఃపురికి. 25
- వ. అంతః గొంతకాలంబు చనఁగ, 2౬

—: ఎనిమిదవబొమ్మ కథ :—

- క. కాశాబ్జముల్లికాకలి, కాశారదనీరదేందుకైరవహంసా
కాశాపగంబుహిమసం, కాశాంగవికాసిత ప్రకాశు గిరీశుక. 2౭
- చ. తలఁపుచు మ్రొక్కి భోజనసుధావరుఁ డిష్టులు దృష్టశాస్త్రవే
త్తలు శకునజ్ఞులు న్నముచితం బగు లగ్నము చెప్పఁగా సము
జ్వలకరవాలహస్తం దయి వచ్చి మహాసన మెక్కఁ బూనఁగా
నిలునిలు ముచుఁ బల్కెఁ గడు నేర్పున నచ్చటి బొమ్మ యిమ్ములక. 2౮
- క. మోహమున భద్రపీఠా, రోహణ మగు ననుట గుణవిరోధము గాదే
సాహసభూషణునిగా, సాహసగుణగణము లేక చనునే యెక్కుక. 2౯
- క. ఇవిధమునఁ బలికిన నృపుఁ, డవ్వీరుని బలిమి తెంపు లవి యెట్టి వన
న్నవృచు నప్పించాలిక, నివ్వెఱఁగందంగఁ జెప్పె నిర్వచనముగక. ౩౦
- శా. ఆకర్ణింపుము భోజభూవర నిలింపాధీశసంపాదితా
స్తోకస్నేహవివేకనాకయువతీస్తోత్రైకపాత్రుండు ధా
త్రికాంతాపరిభోగ్యభాగ్యనిధి కీర్తిక విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లెచ్చత్రముగాఁ దనర్పును జగం బేలె, గృపాలోలుడై. ౩౧
- క. ద్వాత్రింశద్భాగములను, ద్వాత్రింశద్ద్వారమైన వజ్రాసనముక
ద్వాత్రింశదాయుధములుక, ద్వాత్రింశల్లక్షణములుఁ దగునాతనికి. ౩౨
- సీ. దుర్గరక్షణమును దుష్టశిక్షణమును శిష్టపాలనమును జేయవలయు
వరధర్మములును వనములు గుఱును జలజాకరంబులు నిలువవలయుఁ

గృషియు వాణిజ్యంబు గృహజీవధనములు నాయుర్వ్యయంబులునరయవలయు
ననదల నర్థుల నార్తులఁ బాత్రులఁ బూజ్యుల విప్రులఁ బ్రోవవలయు
బలముఁదెంపుఁగలిగియలుకయుఁగరుణయుఁ జలమునిలుకడయునుజరుపవలయు
చయముఁబ్రియమువైరిజయముఁగార్వముఁగొల్పు, నితరరాజగతుల నెఱుంగవలయు.

క. అన నున్న నీతివిధమున, ననువుగ భూపతులవలన నయ్యెయ్యపవ

ర్తనముల జరిగెడు నృపవ, ర్తనములుఁ దెలియుచు నతండు ధరయేలంగఁ.

క. చారులు చనుదెంచినఁ బతి, వారలచే నన్యదేశవార్తలు వినుచు

స్తీరు చరించిన యాకా, శ్రీరంగున నేమి గలవు చిత్రము లనినఁ. ౫౫

సీ. వసుధేశ యచ్చట వైశ్యుండు ధనపతి యోజనాయతమైన యొక్క చెఱువు

గట్టించి లోఁతుగాఁ గావింప నందులోఁ బుడిసెఁడునీళ్లును బొడవకున్న

వగచి యింటికిఁ జని మగిడి నిచ్చలు నట్ల వచ్చి యాకట్టపై వెచ్చనూర్పు

చుండఁగా ముప్పదిరెండులక్షణములు గలవానికంతరక్తంబు లిమ్ము

చెఱువు నిండు ననుచుఁ జెప్పె సంబరవాణి, దాని కారతఁ డట్టివానిఁ గూర్చు

బూని యేఁకుకోటు లైన బంగారునఁ, బ్రతిమ లేడు నిలిపె, బద్య మొకటి.

గీ. "అవనిఁ ద్రిదశలక్షణాన్వితఁ డగుధీరు, డిచటఁ గంతరక్త మిచ్చెనేని

సప్తకోటిమూల్యతప్తకాంచనముల, ప్రతిమ లేడు నతని పాలు సుమ్ము." ౫౬

మ. అని యిట్లున్నది విస్తయం బిది నృపాలాగ్రేసరా నావుడు

న్విని యుత్సాహముతోడఁ దత్సహితఁడై విశ్వంభరాధీశుఁడుం

జని యచ్చోటఁ దటాకమధ్యమున గర్జనరశధ్వనసం

జనితశ్రీరమణీప్రసాదవిలసత్సంధంబు వీక్షించుచున్. 1

౫౭

గీ. అప్పదిక్కులందు నష్టభైరవులను, దాండవమున నొప్పుతాండవేశు

నెదుర శ్రీవరాహు నేఱుడిచేతుల, రాతికంబముతుదిఁ బ్రీతిఁ గనియె. ౫౮

క. ఉర్వీశుండు సేతువునఁ జతుర్వింశతిమూర్తు లెదురఁ దోఁపఁగఁ ద్రిజగ

న్నిర్వాహకుఁ డన నిలిచిన, సర్వేశ్వరుఁ జూచి మ్రొక్కి సద్భావమునన్. ౫౯

ఉ. అచ్చటిపద్యముం బ్రతిమ లన్నిటి నేర్పడఁ జూచి యాత్మలో

నచ్చెరువంది భూమివరుఁ డచ్చెఱు వప్పుడె నిండఁ జేయఁగా

నిచ్చుఁ దలంచి వేశకొఱ కించుకసేపు సహించి యుండఁగా

నిచ్చయెఱుంగుసంగతి దినేశుండు డగ్గఱై బల్చి మాంబుధిన్. ౬౦

౬౦

1. శ్రీరమణీకటాక్ష విలసత్ సానంబు వీక్షించుచున్. ప్రసాదమగునాసాధంబు వీక్షించుచున్.

- ఉ. అంబరరత్నబింబ మపరాంబుధిఁ జేరఁగ నెండ శైలశృం
గంబుల ధాతురాగముల కైవడిఁ గెంపు వహించెఁ జక్రవా
కంబులు తల్లడిలై విహంగంబులు గూండ్లకు నేఁగజొచ్చెఁ బ
ద్మంబులు వాడఁబొత్తెఁ గుముదంబులు సొంపున కెక్కి నిక్తుచున్. ౯౨
- గీ. పండుటెండఁ దరులు పల్లవద్యుతులతో, మొడుకొనఁగ వరుణమేడమోద
నుండి వెలుంగు పసిడికుండ చందంబున, నెండఁజేడు గ్రుంకుగొండ నొప్పె.
- సీ. అపరాధిఁ గ్రీడించు నంబరస్త్రీ యొద్ద నిద్దమా కుంకుమముద్ద యనఁగ
నచట సంధ్యాదేవి కర్ణుంబు లెత్తుదిక్సతిచేతిమణిమయకలశ మనఁగ
వరుణుని ముందఱఁ బరిచారకులు నిల్వఁ బట్టిన రత్నదర్పణ మనఁగ
నస్తాచలం బను హస్తము సకమునఁ దిరమైన రక్తచామర మనఁగ
నిఖిలదిగ్విలయాంతమాణిక్య మనఁగ, నిట్ట ప్రాణిన పవడంపుఁ జుట్టయనఁగ
గట్టుతుద నున్న జేగుఱుగ లనఁగ, నరుణమండల మొప్పె దినాంతమందు.
- క. అయ్యెడ నర్చునిమండల, మయ్యచలము డిగ్గి పశ్చిమాంబుధి సొచ్చెం
వయ్యండిఁగాంచి కన్తురి, చయ్యనఁ బదనిచ్చు నుక్తుచక్రము మాడ్చిన్. ౯౩
- గీ. ఏవిధమున మలక లైన దైవగతిని, సొమ్మువానిన మఱి చేరు సొమ్ము నాఁగఁ
ద్రిభువనము లెల్లఁగలయుగఁదిరిగి గగన,రత్నమప్పుడు రత్నాకరమునఁగలసె.
- క. నెఱసంజఁ గ్రుంకుకుబ్బలి, చటి జఱజఱ నినుడు డిగ్గజాఱుదుఁ జనునా
తటి నఱిముఱి నెగసిన ¹జే, గుఱుధూళి యనంగఁ గెంపు గుఱికొని పర్వెన్.
- క. మిన్నందెడు తేజంబున, నెన్నంగల యినుడు దీతె నిదె యెడ రనుచు
న్విన్నంతనె పఱతెంచెడు, మన్నీలన నపుడ యిరులుమన్నీ లెనఁగెన్. ౯౪
- *క. లోకమున విగతదృష్టి వి,వేకంబునఁ జక్రవాకవిరహానల ధూ
మాకారంబున జనములు, చీకాకుపడంగ దెసలఁ జీకటి గప్పెన్. ౯౫
- గీ. అర్చుండేఁగిన పిదపఁ గాలాభ్రలీలఁ, దమము గప్పిన యెడ వియత్పథముదోఁచె
వరుస దప్పక దావపావకము సోఁకి,చనినపిమ్మట ఘనతృణస్థలము కరణి. ౧౦౦
- క. నేలయు నింగియు నిండఁగ, వాలుచు దళమైన చీకువా లేచినఁ ద
త్తాలంబున జగ మొప్పెను, నీలసలిలమునను గడవ నించినమాడ్చిన్. ౧౦౧
- సీ. యమునాజలానీల మాచిమ్మచీకటిపెలున జగమెల్ల నలనెన
దిగినఁ దప్పెద మని యగజతోడను శూలి తనవెండికొండపైఁ దలఁకుచుండ

1 తఱివడితో నెగసినజేగులు — *ఈపద్యముమొదలు **పఱుకునొకప్రతిలో నే కలవు.

నీదెస మఱి గానరా దని హరి లక్ష్మి దోయిగా నమృతాబ్ధిబాంధుకుండ
 దీనఁ బాసినఁ గానలే నని వాణి తోడ్పడ బ్రహ్మ వెలిదమ్మి వెడలకుండఁ
 దెలుపు నలుపురు ననియెడి తెలివి తలఁగి
 పల్లమును మిట్టు నెఱుంగక యెలజనులుఁ
 బుట్టుచీకులగతి నంటి పోక దక్కి
 యుండి రుదకంబులో మునిఁ గున్న పగిది. ౧౦౨

క. రాజులెడు తారాగ్రహ, రాజు గ్రీక్రిజిసి యంబరము గడు నొచ్చెన్
 రాజు చనుదెంచు నని యుద్భాజితమైయున్న విరులపండిరిభంగిన్. ౧౦౩

శా. దిగ్భామామృగనాభిలేపనము భాతి నివ్వసృతం బా తమః
 ప్రాగ్భారంబు నిశావధూచికురభారస్ఫూర్తి వర్ణిలఁగాఁ
 బ్రాగ్భాగంబునఁ దచ్చిభావినిహత ప్రవృత్తకర్తృత్వల
 స్రగ్భావంబునఁ గెంపు దోచె రజనీరాజద్యృతివ్యాజమై. ౧౦౪

క. తరుణారుణకిరణోత్తర, పరిహృత ఘనతిమిర మైనప్రాగ్భాగమునం
 బురుహూతు నెమర నెత్తిన, కరదీపికకరణి శీతకరుఁ డుదయించెన్. ౧౦౫

క. తనయుదయమె మదిఁ గోరెను, నను విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం
 టనెఱుంగఁ డని పూర్వాశాం, గన జగమున మడ్డు వట్టు గతి శశి మెఱసెన్. ౧౦౬

సీ. ఉదయాచలము చఱి నున్న బంధుకంబుకొమ్మను బొడమిన కుసుమమనఁగఁ
 దత్ప్రదేశంబునఁ దలకొని పొడతెంచు నలినీలతాపక్వఫల మనంగ
 విరహిమృగంబుల వేటాడుమదనుండు తివిరి పెట్టించిన దివియ యనఁగ
 నమరంగ నింద్రాణి యాఖండలుని నివాళించెడు పసిడిపల్లెర మనంగఁ
 దోడుతోడన తనకెంపువీడుచుండఁ, దిమిరపటలంబు కొంత మీఁదికిఁ జలింపఁ
 దెలివిపడలేతవెన్నెలమొలకలెత్తి, నిండుకొనియుండెనమృతాంశుమండలంబు. ౧౦౭

ఉ. కోకములు స్వరోజములుఁ గుందుచుఁ గందుచునుండఁ గైరవా
 నీకములుం జకోరములు నిక్తుచు సౌక్త్యగ మానినీసము
 త్రేకము సంభకారమును దిగ్గఁగ దిగ్గన లోకము న్నిజా
 లోకము నుల్లసిల్లఁ గవిలోకము మెచ్చులు పిచ్చులింపఁగన్. ౧౦౮

క. నడుమం గృష్ణఁడు గలపా, ల్లడలిని జనియించి తండ్రికై వడి మూర్తి
 బెడఁ గడఁడ వాఁ డనఁగా, నడువతి తెలుపై కళంకయత్తుడై మెఱసెన్. ౧౦౯

- క. తిమిరసముదాయమున న, ర్థము నలుపై పూర్ణతుహినధామద్యుతి న
ర్థము తెలుపై యాకాశము, యమునాగంగాంబుసంగమాకృతిఁ దాల్చెన్.
- గీ. మిత్రుఁ డేగిన యెడరున మేర దప్పి, వాలి చేకొన్న యిరులమన్నీలు పటవ
యశముగతిఁ గ్రొత్తవెన్నెలదిశలఁ బర్వ, రాజుచనుబెంచె గగనదుర్గమునకంత. **
- క. ఇటునటుఁ జనకుండఁగఁ జెం, గటఁ జుద్రం డాక నిడిన గతిఁ దప్పినచీఁ
కటి చెలికాండ్రన సంబుజపుటములలోఁ జంచరీకములు తగులొందెన్. ౧౧౨
- క. భాగీరథియుదకంబు న, భోగంగయు పేటుసేయఁ బోల దనుచు న
వ్యాగీశుఁడు గూర్చెనో యన, వేగన భాగగనములను వెన్నెల నిండెన్.
- సీ. లోలితొలి లేతవెన్నెల నారమ్రింగుచుఁ దనియఁ బిల్లలనోళ్ళఁ జొనిపి చొనిపి
ముదురువెన్నెలఁ బట్టి చదియంగ నమలుచు మెచ్చుచుఁ బిల్లల కిచ్చి యిచ్చి
పండువెన్నెల డాడఁ బలుమాటు నొక్తు చు గమిగూడి యందంద కమిచికమిచి
వెలినార సాగెడు వెన్నెలకాడలఁ ద్రొక్కి ముక్తునఁ ద్రెంచి బొక్కి బొక్కి
చొక్కి తత్రువాహములోన సోలిసోలి
యడమిఁనుచు గడపె నాగియాగి
యెనసి బలఁగముతోఁగూడి¹ మునిగిమునిగి
కోరికలు మూరిబుచ్చె² జకోరచయము. ౧౧౩
- చ. కలువలవిందు జక్ర వలకందువ వెన్నెలతీవదంప ము³
చ్చులమెడకోణ మంగజునిచూపరి చూపులయింపు జారకాం
తలవెటగొంగ రాత్రి కులదైవము చల్లనిరాజు పంకజ
బుల ముకుగొయ్య⁴ యచ్యుతుని ముద్దుమఱుది వెలింగె నయ్యెడన్. ౧౧౪
- క. కొడుకుసిరిఁ జూడ నుబ్బునఁ, గడఁగి వడి న్వెడలి వచ్చి కడు మీఱినవా
ల్ల డలి యన నిండువెన్నెల, గడలుకొనుచు నెలకడలఁ గడు బెడఁ గడరెన్. ౧౧౫
- సీ. దిక్కులు గలయంగఁ బిక్కి టిల్లిన పండువెన్నెల యాపాలవెల్లి యనఁగ
ముత్తియంబులభాతి మొత్తమా తారకాగణములు లహరికాగణము లనఁగ
నుజ్జ్వలాకారమా నుడురాజబింబంబు సెజ్జయె మెలఁగిన శేషుఁ డనఁగ
నందమై మృగనాభిబిందుసుందర మైన యందులకందు ముకుందుఁ డనఁగ
నట్టివేళఁ గువలయానందకందమై, పుణ్యములకుఁ గలితభోగములకుఁ⁵
గారణంబునాఁగఁ గందర్పజనని యై, రజనిలక్ష్మీ మిగుల భజనకెక్కె. ౧౧౬

1. యెనసి బుడుగులయట్టులు మునిగి-బుడిగి=బుంగముంత. చి. నూ.—2. మూగిముంచె రి. రాజుల
మెడకోణ 4. పంకజంబులకెదురెక్క. 5. యానందమై పుణ్యభాగులకును వారి భోగములకు.

- ఉ. ఆతఃకః బార్ధివుండు సమయం బిచె నిర్జన మంచు నిల్చి త
 తేతువుమీద రక్తబలిదేవత¹ నిష్ఠఁ దలంచి ధర్మ వి
 భ్యాతముగాఁ బరోపకృతికై తల యిచ్చెద నంచు నుబ్బుచుం
 జేతికృపాణ మల్ల మెడఁ జేర్చె మెఱుంగులు తొంగలింపఁగన్.² ౧౧౮
- ఉ. అప్పుడు రక్తభోజిని తదస్త్రము వట్టి ప్రసన్నచి త్తయై
 కప్పు తనూలత నైఱయఁగా నృపుముందట నిల్చి వేడు మే
 నిప్పుడు మెచ్చి న్వరము లిచ్చెద నావుడు మ్రొక్కి యాత్మలోఁ
 దప్పనిభక్తితోడ వసుధాపతి పల్లె నుదారవృత్తియై. ౧౧౯
- క. ఇచ్చటఁ గోరినకోరిక, లిచ్చెద నని యానతిచ్చి తే నడిగెద నా
 కచ్చెరువుగ నీతలఁపున, నిచ్చెఱు విచె నిండఁజేయు మిప్పుడు తల్లి. ౧౨౦
- గీ. అనుడు దేవిపల్లె నవనీత నీధర్మ, బుద్ధిఁ జెఱుపు దానె పూర్ణ మయ్యె
 ధార్మికులకు సిద్ధితడయునే కప్పలఁ, గాచి యెలుక సాము గతికిఁ బుచ్చె. ౧౨౧
- క. అనవుడు జనవిభుఁ డది యెట్లని యడిగిన దేవి చెప్పె నాకథ యిదిగో
 వినుము హిమాద్రి సమీపం, బునఁ గడు లోఁజైన మడుగుబొలుపైయుండున్.
 క. ముదమున నందులకప్పలు, వెదవెట్టిరె వెట్టికోరు వెట్టిరె యెదురే
 కదకడ దక్కుము పొదపొద, యచె వరవర వాఁగురూఁగు రనుచుం జెలఁగున్.
 క. అట కంటటను ఫణత్రయ, పటుతరుఁడై యొక్కశంఖపాలుం డను సే
 రిటి నాగేంద్రుడు చని దా, పటికప్పల³ మ్రింగఁ జొచ్చి పద్యము చదివెన్.
 క. “గుడియ చెదరక భువి నె, వ్వం డైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినన్
 గంఢాపదీయుతం బగు, ముఢాకౌఘంబుతిండి మాచుమఁ జూడీ.” ౧౨౩
 క. అని ముమ్మాఱు ముఖత్రయ, మునఁ జనువుచు మడుగుచుట్టు ముమ్మాఱు వివ
 ర్తనచేసి మూటి మ్రిగుచు, నను దినమును వ్రతముపోలె నచటం దిరుగున్.
 శా. ఈమర్యాదల నున్నదాని చరితం బేపారఁగాఁ జూచి వి
 శ్రానూర్థంబుగ నొక్కకాకి చని వృక్షశ్రేణిపై బాంధవ
 స్తామంబు నిద్రిపించి నిల్వక మహాచోద్యంబుగా నుత్తమ
 ప్రేమాభ్యం బగు మూషకంబునకుఁ జెప్పెం దత్త్రమం బేర్పడన్. ౧౨౪
 క. ఆమూషక మిది చూడఁగ, నీమహిఁ గడుఁ జిత్ర మనుచు నిచ్చుఁ గుతుక ము
 ద్దామముగఁ గాకి తోడుగ, నామడుపున కేగి యచటి యవనిజ మెక్కెన్.

1. రక్తబలిదేవత. 2. కృపాణమెత్తి మెడఁజేర్చి మెఱుంగుతురంగలింపఁగన్. 3. యప్పటికప్పల.

- క. అత్తరువుమీఁద నుండుచు, నత్తటి నుదకంబులోన నహిభీతిఁ గడుం
గుత్తుక తుకతుక యనఁగాఁ, దత్తఱపడుచున్న భేకతతిఁ బొడఁగాంచెన్. ౧౨౯
- గీ. బ్రహ్మ “కప్పకాటు బాఁపనపోటును”, లేకయుండఁ జేసెఁ గాక నేఁడు
గలిగెనేని వైరిఁ గని యిన్ని దునుమవె, దైవలిఖిత మేల తప్పు ననియె. ౧౩౦
- క. ఆలోనను వెడలి మహా, వ్యాళము చదువుచును మడుపు వలగొనఁగాఁ ద
త్తాలంబున మూషక మిటు, చాలం గృపపుట్టి వాయసంబున కనియెన్. ౧౩౧
- చ. అలిగి వధించినప్పు డొరు లడ్డము వచ్చిరయేని నాఁడుఁగ
పుల మగకపుల నివ్విడువఁ బుతముచేసె వడిన్ భుజుగ మి
మ్ముల మన మడ్డమై నిలిచి ముక్తుల మాదము రమ్ము నావుడుం
గలఁగి ఖగంబు బుద్ధి యిదిగాఁ దనుచుం దలయూఁచి యిట్లనున్. ౧౩౨
- ఉ. అన్నలొ తమ్ములొ చెలులొ యాత్మజులొ చనువారు వీరికై
మిన్నక చావనేల యిది మేలె భువిన్ బలిభోజి నయ్యు నా
యున్నెడ విశ్వసింప నొరునొద్దకుఁ జేరఁ బ్రమాద మైనఁ గ
న్నన్న నెఱింగి యొండెదకుఁ జాఁగుదుఁ బ్రాణముఁటిపి చూచితే. ౧౩౩
- క. వలవనిపని యిది ఫల మని, చలమునఁ దాఁ జచ్చి పడయునంపద లేలా
యిలఁ బ్రాణము గలిగిన *బి,బ్బిలియాకేటి తినవచ్చుఁ బెక్కుదినంబుల్. ౧౩౪
- గీ. మనుజుఁ డొక్కఁ డేటమునిఁగెడు దిగి నిల్వఁ, బట్టు మనిన భంగి నిట్టునీవు¹
కొంత దెలియలేవు క్రొవ్వివ గొఱియ దాఁ, జింతకట్టె మేయఁ జేరుటయ్యె.
- గీ. ప్రాణమైన సుతులుఁ బత్నులుఁ జావఁగాఁ, జావలేదు వీనిచావు కింత
తన్నుమాలినట్టి ధర్మంబు గలుగునే, చెడుగుబుద్ధు లింక విడువు నీవు. ౧౩౫
- క. అనవుడు నది యిట్లనియెను, విను మొక ప్రాణమునఁ బెక్కువిధముల ప్రాణుల్
మనఁగం జేసినపుణ్యం, బెనయునె భువిలోనఁ గ్రతువు లెన్నియుఁ గూడన్.
- * క. ధనధాన్యములును సుతులును, పనితలుఁ దనతోడఁ గూడి వచ్చుట గలదే
జనహిత మగునడవడినిఁ జ,నిన ధర్మము దనకుఁ దోడునీడను బోలున్. ౧౩౬
- క. ధనము గలిగి పెట్టక యీ, జననంబున నెలుకనైతి జనులకు నిమవ
ర్తన సమకూరక యూరక, చనియెను దినము లొగి ధర్మసంచయ మేదీ ౧౩౭.
- క. పాపంబు పుట్టునెడఁ దా, నోపియు నుడువంగలేక యూరక యున్నం
గాపురుషుం డాతం డగు, నాపాపము వానిఁ బొందు నండ్రు వివేకుల్. ౧౪౦

* బ్రబ్బిలియాకేటి- 1. డొక్కఁడు (మనగు) గునుకుదనియె (యే) డుగోదానఁ బెట్టు
మనినభంగి నిట్టినిపు- చిటుత కట్టి-చిన్న యనూరిగారు.

- క. ఓణి “సనిత్యాని శరీ,రాణి” యనుచుఁ బెద్ద లెఱుక ప్రచురింపంగాఁ
 బ్రాణిపరిపాలనమునకుఁ, బ్రాణము వంచినపనేల పరహితమతికిఁ. ౧౪౧
- క. తనతనయులుఁ దనసతులును, దనవారలుఁ దనగృహంబుఁ దనసా మ్మనుచుం
 దనువునఁ దనరెడికప్పులఁ, దన దగు తను విచ్చి కాచి తనిపెదఁ బ్రీతిక. ౧౪౨
- క. ఈగతి “ధర్మస్య త్వరి,తాగతి” యనుపలుకుకొలఁదిఁ దడయక నే నా
 నాగేంద్రుని కెదిలించెద, నాగాంతకుఁ జేరుఖచరనందను మా డ్దిక. ౧౪౩
- క. అని పలికి శంఖపాలుని, పని విప్పుముఁ బొందఁజేయఁ బనిపూని గజా
 ననుఁడు దనవాజిఁ బుత్రైం, చెనొ యనఁగా మూషకంబు క్షీతిపై నుఱికిక. ౧౪౪
- సీ. ధవళాంశు మ్రింగి సుధాశక్తిఁ దెల్లని దేహంబు పడసిన రాహు వనగ
 భువన త్రయం బొక బుట్టఁ¹ బెట్టఁగఁ జాలు వేడిమిపడగలు మూఁడు మెఱయ
 భీషణం బైయున్న రోహిణిఁ బొడమెఱు శిఖలకై వడిఁ గ్రాలు జిహ్వ లడరఁ
 దనలోని కీఁస ముందటఁ దెల్పుమాడ్చిని శ్వాసంబుతో² పహ్వల లొలుక
²మ్రోయుజేగంటచాడ్చునమ్రోగిమ్రోగి,చదివి తిరిగెడునాగేంద్రనెదురనుండి
 నీకు నాహార మిప్పుడు నేన రైతి, నిలిచికొను మనుచు నయ్యెలుక పలికె.
- క. ఆపలుకున భుజగము తన,రూపంబు పరిత్యజించి రుచిరాకృతి వి
 ద్యాపారంగతమతి యన, దీపించెడు విపులై నుతించుచుఁ బలికె. ౧౪౫
- క. మూషకకులతిలక దయా,భూషణ నినుఁ బోలునట్టి పుణ్యులు గలరే
 భాషణమాత్రంబున ని,ర్దోషుడ నై బ్రహ్మకఁ గంటిఁ దొల్లిటిభంగిక. ౧౪౬
- సీ. తాపసుం డగుద్వీర్థముఁ గొల్చి సాంగయక్తంబుగా వేదత్రయంబు చదివి
 యతనిచే దేవకార్యమునకు నామంత్రితుండనై యుండఁగా దొర యొకండు
 తనయింటి పితృ కార్యమునకు ర మ్మనవుడుఁ దద్గృహంబునఁ బదార్థములుపెక్కు
 గలుగ నూహించి యక్తడి కేగి కుడిచిన విని ఋషి చనుదెంచి నను నదల్చి
 మునుపు మాకు నీయకొని యట చని కూడు,కుడిచి తీవు కుడువఁ గూడ దనక
 శ్రుతి యుతుండ వయ్య శ్రుతిహీనజీవమై, పెనఁచి మ్రింగుచుండు భేకములను.
- క. అని శపియించిన నే నా,తనికిఁ ధరఁ జూగి మ్రొక్కి తప్పు గలను శి
 ష్యునిఁ గరుణింపుము మునుచది,వినచహవుల దురితమెడలివిరతియుఁగలుగక.
- గీ. అనుడు నామాటదప్పుదు వినుము నీకు,వేదము ల్కూడు ఁడగలై వెలయుఁగాన
 శఃఖపాలుండ వై జలాశయముఁజేరి,మూఁటిఁదినుమనిపద్యంబుమొదలఁజెప్పె.

1. బుట్టఁ 2. మోసియున్నట్టి ఘోరహాముఖము లడర.

- క. “గుండియ చెదరక భువి నె, వ్వం జైన నిజాంగ మిచ్చువాడు గలిగినక
గంధూపదీయతం బగు, మండ్నా కౌఘంబుతిండి మానునుఁ జూడీ.” ౧గి౧
- క. ఈకరణిం జమవుచు* నీ, వాకడ ముమ్మాటు దిరుగునవసరమునఁ ద
ద్యేకములఁ గావ ధైర్యము, కైకొని యొకఁ డడమైన గతిఁ గను మనియెక.
- క. కావున నిట నురగాకృతి, నీవిధమునఁ దిరిగి చదివి యిన్నిటిఁ గలయం
గా వధియించితిఁ గడపట, నీవెరవున చురత మెల్ల నీఁగితి ననఘా. ౧గి౩
- క. దీర్ఘముని శాపం బను, నిర్ఘాతము సోఁకి వచ్చి నీవచనసుధా
నిరర్థమున మంటిని, మర ట మిది యనఁగ వింటి దుది గతిఁ గంటి. ౧గి౪
- మ. అని చెప్ప నిచ్చి మూషకంబు గడుఁ జోద్యం బుది యవ్వొప్పుఁ దో
ఁఁచి తా నుండు బిలంబుఁ జేరి యిదె కైకొ మ్మంచు నం దున్న కాం
చన మెల్లం గొనివచ్చి యిచ్చి యుచితస్నానప్రదానస్పృహం
జనియెం గాశికి ధర్మరాశికిని మోక్ష శ్రీపయోరాశికి. ౧గి౫
- మ. ధరణీదేవకుమారుడు న్నగిడి యుత్సాహంబుతోఁ దత్సరో
వరతీరంబున మూష కేశ్వరమునా వర్తిల్లు తీరంబు నీ
శ్వరగేహంబుచు గల్గఁ జేసి చని యాచార్యుం దగం గాంచి ను
స్థిరమా భక్తిఁ జతురవేదముఁ బఠించెక ధర్మనిర్మాతయై.¹ ౧గి౬
- నీ. ఈవిధంబున నొక్కయెలుక ధర్మముసేయఁ జింతించునంతలో సిద్ధి యయ్యె
సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుఁ డవు నీవు నీతలంపున నిది నిడు టరుదె
యదిగాన నొండెద్ది యైన న న్నడుగుము నావుడు వసుమతీనాయకుండు
చెఱువుగట్టించిన సెట్టిధర్మం బెల్ల సుడివడకుండఁగ నడపు తల్లి !
యేనొనర్చునట్టి యీచేత మానవు, లెఱుఁగకుండఁ జేయు మిదియచాలు
ననుచు మ్రొక్తి వీడుకొని గూఢచారియై, యిచ్చమెచ్చి మగిడి వచ్చెఁ బురికి.
- క. ఓరాజ యతని సరిగా, నీవీతిగుణంబు లేక యెక్కరు మనుషుక
ధారానాయకుఁ డతి వి, స్తేరకుఁ డై మగిడె మోము సిగ్గున వ్రాలక. ౧గి౭
- : కొమ్మిదవబొమ్మకథ :—
- వ. అంత నొక్కనాఁడు నవమదావ్వరంబునం బ్ర వేశింపఁ గడంగి. ౧గి౮
- క. నలువకు నెల వగుతమ్మియు, వలిపం బగుపచ్చపట్టు వలయపుటలుగుక
వెలిగులయు వనమాలయు, గలిమియు మానికము మేనఁ గలిగిన వేల్పుక.

* వ. అనుచును. క. ఈకందముఁ జమవుచు. 1. నిశ్చేతయై.

- ఉ. భక్తిఁ దలంచి భోజుఁడు శుభం బగులగ్నమునందు మాళిపై
మాక్తికశేష లొప్ప హితమాగధవందివనీపకద్విజా
ముక్తజయూనులాపములు మున్ను గడంగెడు సంతసంత నా
స్త్రసువర్ణపుత్రిక వెసం బలికె నృపు నడ్డపెట్టచున్. ౧౬౧
- గీ. వినుము భోజరాజ విక్రమార్కుని బోలి, సత్త్వధైర్యములను జాలకునికి
దివ్యపీఠమెక్కఁ దివురుట పిచ్చుక, కుంటు శైలమెక్కఁ గోరుటయ్యె. ౧౬౨
- మ. అనుడు న్నిల్చి యతండు వాని బలధైర్యంబుల్ దగం జెప్పమా
యనఁ బాంచాలిక వల్లె నాతఁడు రణవ్యాపారపారంగతుం
డినతేజోగళభవుండు సాహసఘనుం డింద్రాదిమిత్రుండు స
జ్జనరక్షామణి యాచు నుజ్జయిని రాజ్యప్రాప్త్యుడై యేలంగన్. ౧౬౩
- గీ. భట్టమంత్రి నై న్యపాలి గోవిందచంద్రుడు త్రివిక్రముండు పురోహితుండు;
నప్పరోహితునకు నాశ్శజుం డగు కమలాకరుం డన నవివేకి గలఁడు. ౧౬౪
- క. ఆకమలాకరుఁ డాకమ, లాకరసాదృశ్యముగ జడాశయుఁ డైనన్
శోకము మదిఁ బొదలంగ వి, వేకము వుట్టింపఁ దగ్గి వెరవున¹ దూతెన్.
- క. చుట్టములకుఁ దలిదండ్రుల, కెట్టియెడం బ్రియము నెఱపనెడపని చదువుల్
గట్టిగ నెఱుంగనిపుత్రుండు, పుట్టుట కులమునకుఁ దెవులుపుట్టుట చుష్టా.
- క. విను ముత్తమ మగుపుట్టువు, గనుపట్టెడు నట్టిరూపు గలమోదుగుఁబూ
వును మూర్ఖుండును బ్రబలెడు, వనమున భవనమునఁ దగినవాసన గలదే.
- క. కులసతికి సిగ్గు క్షత్రియ, కులజునకున్ జయము వర్తకున కోపికయుం
గలిమికి వితరణమును వి, పులకు నివిద్యయును దగినభూషణము లగున్.
- క. పరులకు సోదరులకు భూ, పరులకుఁ గొనరాదు సర్వవశ్యము తానె
వ్వరి కిచ్చినఁ గోటిగుణో, త్తరవృద్ధి భజించు విద్య తనధన మెప్పుడన్. ౧౬౬
- క. పరభూమికిఁ జనుచోఁ ద, స్తరులకు నగపడదు వ్రేగుగా దెచ్చట నె
వ్వరి నైన హితులఁ జేయును, ధరబో మఱి విద్యఁ బోల ధనములు గలవే.
- ఉ. గద్యముఁ బద్యముం బెనుపఁ గైకొను టొండె, ధ్రువాప్రబంధసం
పద్యతుఁ డొట యొండె, మృదుభాషలఁ బ్రాన్సలు పుచ్చుటొండె, లో
కోద్యమలక్షణం బెఱుగు టొండె, గడు నృజియించుగాక యే
విద్యలు నేరఁ డేని బృథివి బగు వాతఁడెగా గణించంగన్.¹ ౧౭౦

1. వెరచుచు దూతెన్—మూ. విద్యలు నేరఁడేని పనువేయగుఁగాదె గణించిచూచిన్.

- శా. సంగీతంబుఁ గవిత్వతత్వమును సౌజన్యంబు భావంబు స
తానంగత్యంబు నెఱుంగఁ డేని భువి నాశ్చర్యంబుగా వాలమున్
శృంగద్వంద్వములేని యె ద్దతఁ డనం జెలుం దృణం బౌతఁ డ
య్యాంగీకంబున మేయఁ డాపసులభాగ్యం బిచ్చటం గల్గుటన్. ౧౭౨
- సీ. అనుచు నెగ్గించిన నాకమలాకరుం డభిమానియై తనయాత్మలోన
విద్యలునేర్చి వివేకినై కాని యీజనకునక్రము చూడననుచు వెడలి
కాశ్చీరదేశంబుకడ కేఁగి యొకయోరఁ జుద్రకేతుం డనుసంజ్ఞఁ బరఁగు
ను త్తమద్విజుఁ గొల్చియుండఁగా నాతండు క్రమమున సిద్ధసారస్వతంబు
కరుణ నొసఁగిననతఁడుసాంగంబుగాఁగ, నాల్గువేదములునుగావ్యనాటకములు
దర్శనంబులు నీతిశాస్త్రములు దివిరి, కలయ సంగీతసాహిత్యకళలు నేఁచి.
- వ. అభిజ్ఞాండ్లె గురునానతివడసితిరిగి దేశవిశేషంబులుంజూడంజరియించుచున్మోక్షనాఁడు.
- క. కాంచనమణిమయరుచికలి, కాంచితనిజసాలవలయ మై భూమిసతీ
కాంచీగుణ మన మించిన, కాంచీపట్టణము నతఁడు గాంచె గడఁకన్.
- క. ఆనగరమునకుఁ జని జయ, సేనుం డనురాజుచేతఁ జిత్త్రంబగు వి
ద్యానిపుణతఁ బూజ్యండ్లె, యానెపమునఁ గొన్నిదినము లచ్చట నిలిచెన్.
- వ. అంత నొక్కనాఁ డతనియెదుట విటలోకమోహిని యను వారకామిని లలిత
విలాసిని యై పాలసె నది యెట్టి దనిన. ౧౭౩
- సీ. శృంగారరసములోఁ జేవశోధించి విరించి యీసతి నొనరించె నొక్క
మెఱపు లన్నియుఁ గూర్చి మెదపి రూపుగఁ జేర్చి యీసరోజాననఁ జేసెనొక్క
కాక బంగారులోఁ గాఁతినాధించి యీచంచలనేత్రఁ గావించెనొక్క
యుడురాజుఁ జేపట్టి పిడిచి సారంబున నీపడంతుక రచియించెనొక్క
చక్రఁదనమునెల్ల నొక్కచోటనుగూడఁ, గూర్చి యీనెలత నొనర్చెనొక్క
యనఁగ రత్నపుత్రి కాకృతి రసికుల, చూపుగములకెల్లఁ దీపు లొసఁగు.
- క. ఆకామినిఁ గనుఁగొని కమలకరుండు ప్రమత్తచిత్తుఁ డై కంఠరోషీ
ద్రేకమునఁ జేరునెడ నా,లోకించి యొకండు వింతలుగ నిట్లనియెన్. ౧౭౪
- క. ఈనరమోహినిఁ బొందం, గానేఁగినరాత్రి వచ్చి ఘనదంష్ట్రం డా
దానవుండు చంపుఁగావున, హానిబడనేల తిరిగి యరుదె ప్పిటకున్. ౧౭౫
- ఉ. నావుడు నుల్లి భూమిసురనందనుండు న్నరమోహినీరతే
చ్ఛావిరతాత్ముఁడై నిలిచి సత్యముగా జరులెల్లఁ జెప్పఁగాఁ

- దా విని చోద్యమంది వసుధావరు వీక్షాని యోయ్య నోయ్య వి
ద్యావినయాద్యుడై తిరిగి తండ్రి గనుంగొన వచ్చె నూర్కి. ౧౮౧
- మ. అచటం దల్లికి దండ్రి స్వరుస సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కినం
బ్రచురప్రేమరసాకృతిం బ్రమదబాష్పస్యగద మందంబుగా
రచితాలింగను లై, కుమారక! సుధీరత్నంబవై వచ్చితే
సుచరిత్రా! యిది భాగ్య మంచు మదిలో సాంపొంది రాదంపతుల్. ౧౮౨
- శా. తద్యోగంబునఁ దండ్రి మిక్కిలియు నాత్మబాంగి సద్వృత్తికిం
జోద్యం బంది యనంతరంబ ధరణీశుం గానఁగా నేగి నా
యద్యోగంబున జాణ యయ్యె నని యేసూహించెదన్ వీనికిన్
విద్యాచాతురి గల్గు టీవు కరుణ స్వీక్షింపుమా నాపుడున్. ౧౮౩
- మ. ఊతినాథుండు నిజాదరంబునఁ గృతాశీర్వాదః ఙ్గానవ్వరో
హితపుత్రుండు సభాస్థలి న్బుధగణం బింపొందఁగాఁ దా నకం
పితుడై శాస్త్రపురాణకావ్య నిగమ స్మృత్యర్థ సంగీత సం
గతి మర్చజితతోఁ బ్రసంగ మెలమిం గావించఁగా ని ట్లనున్. ౧౮౪
- క. యత్నమునఁ దెలియ నన్నియు, రత్నాకరుభాతి దుస్తరం బగు విద్యా
రత్నము గవితాత్వము, నూత్నముగా నందుఁ గలుగు నును పెఱిగితివే.
- క. నాపుడు కమలాకరుఁ డను, దేవా నీ వానతిచ్చితివి నిజ మది, వి
ద్యావారిధి కడ గానఁగ, నావారిజభవునకైన సలవియె తలఁచున్. ౧౮౫
- గీ. అట్ల యయ్య సంతృప్తాదిభావలు నేర్చి, కవిత యెఱిగి యెల్లకడలఁ దిరిగి
తెలిసినాడ నిచటఁ గల లక్షణముకంటె, నూతనంబు లేదు భూతలేంద్ర.
- క. గణములు గణవర్ణంబులు, గణతారలు గణరసములు గణదేవతలున్
గణజాతులు గణఫలములు, గణుతింపఁగ నొక్క విధమ కవితల కెల్లన్.
- వ. ఇట్టి విధం బయ్యను నంద్ర మండలంబునం ¹గోణదేశంబునం దెలుగుం గవిత
కు వ్రాలు² వళ్లు నను నియమంబులు చూచినాడ నవి యియ్యెడం దఱచు
గాకుంట నపూర్వం బవధరింపుము. ౧౮౬
- శా. పుణ్యస్త్రీకి గుణంబు³ మంగళగుణంబు నొప్పులై యొప్పుగాఁ
బణ్యస్త్రీకి సువర్ణ మాక్తిక సురూపవ్యక్తి భూషాకృతుల్
గణ్యం పొగతి సంస్తృతంబునకు వాగ్భావంబు శబ్దంబు లా
వణ్యాకారము లొఁ దెనుంగునకుఁ బ్రాల్వల్లుం గడు న్వన్నియల్. ౧౮౭

1. గణదేశంబున- 2. వ్రాలు-వ్రాలునని తెలుగురూపములుగలవు. 3. గణింప.

- గీ. పలుదెఱంగులైన పలుకులు గలిగియు, బ్రాలు వళ్ళు లేని బేలుగవిత
వన్నె తెల్లఁగూర్చి వ్రాయుచోఁగాటక, వన్నె లేని ప్రతిమవ్రాతఁ బోలు. ౧౯౧
- క. తప్పక వళ్ళురు బ్రాలును, ముప్పిరిగొనఁ దగినశబ్దములు మెఱుఁగెక్కిం
జెప్పినకవితాచాతురి, యొప్పుమువెట్టినపసిడియొఱువున మెఱయుక. ౧౯౨
- క. పాదముల వళ్ళుఁ బ్రాసము, లాదినుము ద్వితీయ మైనయక్షరములు త
త్పాదంబుల యతు లవిసె, చాదముగాకుండఁ దగినవ ళ్ళిడవలయుక. ౧౯౩
- వ. అందు వళ్ళన్నవి—స్వరవళ్ళు, వ్యంజనస్వరవళ్ళు, గూఢస్వరవ్యంజనవళ్ళు, వర్గ
వళ్ళు, సరసవళ్ళు, నెక్కిటివళ్ళు, సంయుక్తవళ్ళు, ననుస్వారవళ్ళు, బోలికవళ్ళు,
వృద్ధివళ్ళు, బుతవళ్ళు, నిత్యసమాసవళ్ళు, బ్రాదివళ్ళు నాఁ ద్రయోదశవిధంబు
లయ్యె నందు స్వరవ ళ్లేటి వనిన. ౧౯౪
- క. అద్వయ మైబేలకు నౌ, నిద్వయము ఋఋలు గూఢ నేసలకు నౌ
నుద్వయ మా నోఁబలకు, విద్వన్నుత వళ్ళు నెల్లు వీడ్వడఁ దమలోక. ౧౯౫
- ఇంక వ్యంజనస్వరవళ్ళు—
- క. ఈకొలదిఁ గాక కాదులు, గైకొని చెప్పుదురు వళ్ళకడ సీస్వరముల్
పైకొనఁగఁ దత్స్వరంబులు, నాకడ వల్లౌ నృపాలకాన్వయతలకా. ౧౯౬
- ఇంక గూఢస్వరవ్యంజనవళ్ళు—
- క. అనోన్యపరీక్షాదిప, దన్యాసములందు సంస్కృతస్వరములు¹ పూ
ర్వన్యాయంబుగ నగు న,నోన్యము వడి హల్లుసెల్లు నూతనకర్ణా. ౧౯౭
- ఇంకవర్గవళ్ళు—
- క. రమణీజనమృగ భూ, రమణా నిజపంచమాక్షరము వర్జముగాఁ
దమనాలుగక్షరములు, దమలో వళ్ళయ్యె గచటతపవర్గములక. ౧౯౮
- ఇంక సరసవళ్ళు—
- క. నయముగ చఛజరసశషసలు, నయమాలు నణలును జెలంగు² యతి మీఁద నసం
శయగతిఁ దమలో వీడ్వడు, జయలక్ష్మీయువతిభోగసౌభాగ్యనిధి.³ ౧౯౯
- ఇంక నెక్కిటివళ్ళు—
- క. నరవరవంశవిభూషణ, మరపఱులను వల్లొగిం దమకుఁ చామె యగుక
ధర్మజ్ఞులుమొదలచిన మంత్రపదములఁ గలుగునేని దగునట్టులగుక. ౨౦౦

1. సంభృతస్వరములు. 2. జెనంగి. 3. సాందర్యనిధి.

ఇంక సాయుక్తవళ్లు—

క. బుధసమృత్తి మిశ్రితబహు, విధవర్ణములంకు వళ్లు వివరింపగా
నధరీకృతఫల్గునశా, ర్జధరనిభా యెల్లయక్షరమ్ములుఁ జెల్లుక. 900

ఇంక సనుస్వారవళ్లు—

క. అమరంగ వర్ణసితవర్ణములపిఱుఁద బిందులూఁదినం బంచమర
ర్ణములును వళ్లుగు జయస్రంభ చుపఁచితవరస్యపాల మానితక్తి. 901

ఇంక బోలికవళ్లు—

క. పోలును¹ బుభుబుభులకు మూ, పోలికవడి యనంగ నంత్యమున యలి మీఁదం
దేలి బుకారమువట్లను, భూలోకసు రేంద్ర యోగ్యముగఁ జనుదెంచుక. 902

క. తెలుఁగుననది కెడి శబ్దం, బులమీఁదించుకార మందముగ స్వత్త్వమునక
నిలుచు నట పావడికినై, పలుకుటకంటెను భజించుఁ బావడియొక. 903

ఇంక వృద్ధివళ్లు—

క. సుగుణై ధిత నగరావధి, నగౌఘనై కాది యోజనలసంధులఁ బెం
పుగ వృద్ధు లండు వానికి, నగు నయహాలు వళ్లు నరవరాఘశరణ్యా. 904

ఇంకఁ బుతవళ్లు—

క. గానప్రశ్నవిధానా, హావనములఁ ద్రిమాత్ర మైన యత్వము నుభయా
ధీనమునై వళ్లుకుఁ జన, నా²నిసి నీవేమి యెఱుంగవా సర్వజ్ఞా. 905

ఇంక నిత్యసమాసవళ్లు—

క. డాయంగ సమసింపంగఁ బా, రాయణ నారాయణాంతరం గానేకా
నాయాసాదులఁ గర్ణర, సాయనముగ రెండువళ్లు జరగుచునుండుక. 906

క. షడి చేతిది పోచక పి, న్నది కట్టెఁడు దానికంటె నల్లల ననునీ
పదముల నుభయముగొనను, న్నదివళ్లు ననుమతాబు నరలోకేంద్రా. 907

ఇంకఁ బ్రాదివళ్లు—

క. మేదినిఁ బ్రపరిస్త తినిప, రామరుసాపాత్యవనిరాజన్వభిసం
సూదవ్యధులన నిరుపద, ప్రాదులు యతి తత్స్వరములు హల్లులుఁ జెల్లుక. 908

సీ. ప్రమదాజనేక్షణస్థాతితసౌందర్య యాదకసాతతిస్థానీయ
కృత్వీసురప్రజాభీష్టసంధాయక యిభముఖ్యునై నికాభీష్టయాత్ర
పరమధర్మకియోపాయసంచితక్తి యదిదుర్గసాధనోపాయవేది
వివిధశాస్త్రాగమ వీక్షణతాత్పర్య యిదిరాసత్త్వపావీక్షణీయ

రాజసీతిగుణనిరంతరవైభవ, యష్టసిద్ధిబలనిరంతరాయ
ప్రాదివల్ల కిది యుధాహరణం బయ్యె, విద్వదంబుజార్చ విక్రమార్చ. ౨౧౦
వ. మఱియుం బ్రాసంబు లన్నవి ద్దుష్టరప్రాసంబు, ద్విప్రాసంబు, త్రిప్రాసంబు, చతు
ష్పాసం, బంత్యప్రాసం, బనుప్రాసంబు నన నాటుదెఱుంగులయ్యె నందు ద్దుష్టర
ప్రాసం బన్నది. ౨౧౧

క. దృఙ్మంజులవిలసన్యగ, దృఙ్మన్యధరూప వసుమతీవరతిలకా
ద్విఙ్మండలభరితయశ,స్సన్విఙ్మండన యిట్లు ద్దుష్టరప్రాస మగుక. ౨౧౨

ద్విప్రాసము:—

క. నవరసములు నమరం బద,వివరణభరణీయమైన వెరవునఁ గావ్య
ప్రవరమతులైన కవులీ, వివరంబునఁ జెప్పిరేని ద్విప్రాస మగుక. ౨౧౩

త్రిప్రాసము:—

క. సరములుగూర్చినక్రియ న,క్షరములు పాదములఁ గలయఁ గవిరాజమనో
హరము లన సముచితార్థ, స్థిరములుగాఁ జెప్ప నిట్లు త్రిప్రాస మగుక. ౨౧౪

చతుష్పాసము:—

క. భూషణముగఁ గైకొని రస,పోషణముగఁ గ్రాలు నర్థపోషణమున ని
ర్దూషణముగఁ జెప్పిన కవి, తోషణముగఁ గృతుల నివి చతుష్పాస మగుక.

అంత్యప్రాసము:—

క. అనుపమపుణ్యవిశేషా, ఘనబలవిద్వేషినికరఖండనరోషా
వినయనయవినయవేషా, విను మంత్యప్రాస మయ్యె విక్రమభూషా. ౨౧౬

అనుప్రాసము:—

క. ఈప్రాస ప్రకరంబు శ్రుతిప్రసవదళప్రభాప్రదీప్తం బై లో
కప్రకటార్థప్రసృతి న,నుప్రసృతం బైనచో ననుప్రాస మగుక. ౨౧౭

క. అని లక్షణయుక్తముగా, వినిపించిన సంతసించి విభుఁ డద్దేశం
బునఁ బరఁగెడు నుడుగులఁ గల,నునువునఁ బద్యంబుఁజెప్పుమనుడు నిట్లనియెక.

సీ. పొదలినకూటమి పిదప మెల్పునఁ గల గనయంబు డాకేలఁ గొనితెమల్చి
పోడిమి గలపాఁచుతోడ నుజ్జ్వలై నూతగా వలకేల నొయ్యి హత్తి
క్రొమ్ముడిఁ జెరివిన కమ్మనిక్రొవ్విరు లెడలి వెన్నున జాఱి కడలుకొనఁగ
లేచి వేంచేయుచోఁ జూచి వెన్నుఁడు సొంపు రెట్టింపఁ గ్రమ్మఱబట్టి యెడఁదఁ
దమక మినుమడిగాఁగౌనుదక్తఁదొడిగి, బిగువుఁగౌఁగిటఁగదియంగఁదిగిచితివుట
మోవిగదియంగఁగోర్తులుమూరిఁబుచ్చు, కలిమియాబిడచూడ్తులుగాచుఁగాత.

వ. అని చదివినం జెవులకుం జవులు చిలుకు నచటి పలుకులకు సరసభావంబు
లకుం బులకించి నృపతితిలకుం డిచటి యాబిడ యనుశబ్దం బది స్త్రీవాచకం
బుగదా యనవుడు విద్యాకరుం డగుకమలాకరుం డిట్లనియె. ౨౨౦

సీ. ఎలనాఁగ తొయ్యలి యింతి ముద్దియ నాతి స్తోయాలు పొలఁతుక పువ్వుబోణి
చెలువయుఁ గలకంఠి చేడియ నెలఁతుక మగువ మెఱుఁగుబోడి మచ్చెకంటి
యుగ్మలి యాబిడ యువిద వాలుంగంటి యన్ను చిగురుబోణి యతివ పడఁతి
లేమ క్రాంతియుఁ జామ పొలతి కొన్న తీఁగఁబోడి మడఁతి తెఱవ బోటి
వెలఁది ముదిత గొంతి మెలఁతుక పడఁతుక, నెలఁత యిగురుబోడితలిరుబోడి
యనఁగ సతులపేళ్లు తెనుఁగున నలువది, వెలయుచుండు నిట్లు విక్రమార్క.

వ. అనిన నచ్చాతురికిం బరిణమించి ధరణీరమణుం డారీతి రత్నమాలిక యతని
యటుత నిడి కర్ణానందంబుగా నాకర్ణించితి విలోకానందంబుగా విలోకించితి
నిట్టి దెద్దియేనియు వింత గలిగినఁ జెప్ప మనవుడు నాకమలాకరుండు. ౨౨౨

క. అవనిశ సీగుణంబులు, చెవులకుఁ జవు లొసఁగి విందు సేయుచునుండున్
నవలావణ్యమయం బగు, భవదాకృతి చూపు గనులపండువ గాడే. ౨౨౩

మ. జగతీనాయక సర్వవిస్తయనివాసం బైన నీ విప్పు డిం

పుగ న న్నచ్చెరు వేమి గంటి వని సంబోధించి తేఁ జెప్పఁగాఁ
దగ ద ట్లయ్యను విన్నవించు నిజవిద్యాకాంక్ష నాఁ డేఁగి యొ
క్తగతిక్ సస్యఫలప్రశస్యతలమా కాశ్చీరదేశంబునక.

౨౨౪

గీ. అగ్రహారములోన బుధాగ్రగణ్యుఁ, జంద్రచూడుని గురునిఁ బ్రసన్నుఁజేసి
సిద్ధసారస్వతమున వాక్సిద్ధి వడసి, నీమకొని తిఁగితిని నావిద్యమెఱసి. ౨౨౫

మ. భవదాజ్ఞానశవర్తుల నృపులతో భాసించుచు న్వచ్చి న

చ్చి వియత్నంచరరమ్యహర్షగణమై చెల్వగు కాంచీపురం
బనలోకించి యతుఁగి యందు జయసేనాఖ్యుక్ విభుం గాంచి యు

త్సవలీల న్నెలనాళ్లు నిల్చితి మనస్సంభావ్యసంభావక.

౨౨౬

క. ఆవీటను నరమోహిని, నావెలయుచు నిఖిలమోహనం బైన మహా

లావణ్యంబున మదుసంజీవనిక్రియ నున్న యొక్క చెలువం గంటిక.

౨౨౭

సీ. క్రాలుగన్నుల నెఱ్ఱెగమ్మన గళమున నబ్జవిజృంభణ మాలిసేయు

జఘనస్థలంబునఁ జనుఁగవ నతనాథిఁ జక్రవైభవము నతిక్రమించు

స్వరమునఁ దనుమార్ద్రవమున బింబాధర ద్యుతిఁబ్రవాళగుణంబునోటుపఱుచుఁ

బదతలంబుల మురిపంబులఁ బయ్యెదఁ బల్లవరాగంబు ప్రబలఁ బొలయుఁ

- గన్నయంతన కన్నులకలుపు దీర్పు, నట్టిహుంబు వర్ణింప నలవి గాదు
చెప్పవచ్చునె పడియచ్చు సేయఁ దరమె, రక్షణోపేంద్ర విక్రమాస్త్రతీంద్ర.
- గీ. ఆనెలత రాక్షసాశ్రిత యాటఁ జేసి, పాముతల నున్నరత్నంబుభాతి నుండుఁ
గోరి యెవఁడైన దానిని జేరెనేని, దానవుఁడు రేయి పఱతెంచి వానిఁజంపు.
- మ. ఇది చిత్రం బని చెప్పిన న్విని ధరిత్రీశుండు కౌతూహలం
బు దలిర్పం గమలాకరా యచటియంభోజాననం జూడనే
గుదమే రమ్మని వానిఁ దోడుకొనుచుం గ్రూరాసి చేదోడుగాఁ
గదలెం గాంచికిఁ గాంచనాంచితనిజత్త్వాకామినీకాంచికిఁ. ౨౩౦
- వ. ఇట్లు కతిపయదినసంబుల కాపురి సాచ్చి గూఢవేషంబునం దిరుగుచు రాజ
మార్గంబున నున్న నరమోహినిం జూచి తదీయలావణ్యపయోధిలో మునిఁ
గినదృష్టి దివియంజాలక తన్నుఁ దాన సవరించుకొని. ౨౩౧
- క. సురకిన్నరపన్నగభే, చరకన్యలఁ జూచినాడ సరిపోల్పుఁగ నే
తరుణులు లే రీతరుణికి, నరమోహిని యనఁగ నున్న నామంబ తగుఁ. ౨౩౨
- క. చూపులు మర్తము గాఁడెడు, తూపులు మురిపముల యలపుఁదూపులసరికి¹
బ్రాపులు సతినిలు వంతయుఁ, దీపులు నగు మస్తకాస్త్ర దేవతచుమ్మి. ౨౩౩
- క. ఈపొలతి రాక్షసాశ్రిత, యై పన్నగసహితచందనాకృతి మెఱయఁ
దీపితయై వెఱపించెడి, వ్యాపారముకొలఁదిఁ జూడవలయును మనకుఁ. ౨౩౪
- క. కావున నీ విటికిఁ జని, నే వచ్చెద ననుచుఁ జెప్పు నెలఁతుక తోడఁ
నావుడుఁ గమలాకరుఁడును, నావెలఁదికిఁ జెప్పి వచ్చి నరపతి కనియెఁ. ౨౩౫
- గీ. దేవయామాటఁ జెప్పినఁడెఱవనవ్వి, యొయ్యెంబుకుచునిదురకునియ్యకొనుచుఁ
గర్భుఁడు డనునొక్కరక్కనుఁడు గలఁడు, వాని మఱవక రమ్మని వనితచెప్పె.²
- క. నావుడు నావీరవరుం, డావిపునిచేతఁ బోక లాకులు విరులుఁ
రోవెలయుం దగఁ బువిన, నావెలఁదియు నంనుకొనియె సతివిస్మిత యై. ౨౩౬
- సీ. అయ్యెడ దశరథునాజ్ఞాపాలిక బ్రహ్మ కటడిఁ గాలంబు గడవరాక
జనకజ కెనయైన దినలక్ష్మీ తనతోడు నీడకైవడిఁ దోడఁ గూడినడువ
సౌమిత్రిగతి ³మునిసవంబునకు మున్ను దోడైనయరుణుండు తోడుగాఁగ
సాకేతపురిలోని జనులవక్త్రంబులవడువున జలజము ల్వాడువాఱఁ

1. మరుకుక. 2. నొక్కచిక్కుచుగలడొక్కరత్నమండు, చేరిచనుదెంచు నీవంతఁ జేయఁ
నియె. 3. సాహసమునకుమున్నుగా.

- గైకవంకవారిపగిడిఁ గలువ లుబ్బు, జిత్రకూటముక్రియ నస్తశిఖరి దాటి.
రాక్షసులభంగి నటఁ దిమిరంబునడువ, వనముసాచ్చై రఘుచరునివరుస నినుడు.
- గీ. గడియకుడుకభంగి గ్రహరాజు జలధిలో, వ్రాలఁ జుక్కులు దలఁబ్రాలుగాఁగఁ
గెంపు హోమవహ్నిక్రియ నొప్పఁగా ద్వీజ, రాజు పెండ్లియాడె రాత్రినతిని.
- క. నలఁగినవిరులును గుఱుమా, పులయిన చీరలును నుదుటి బొట్టులు నెడగా
జులుఁ గమ్మటాకులును సొమ్ములుగాఁ దమక్రంతలందు మురిసిరి జంతల్. ౨౪౦
- సీ. తిలకంబుఁ గొప్పపువ్వులుఁ బూతలును గనుపట్టఁగా మెలఁగెడుదిట్టవిటులు
నిటుకిండఁ బాతికవరక కొంగున ముడ్చికొని ముసుంగిడి చొచ్చుగూఢవిటులు
బోటికత్తియలు పల్కాటును బిలువఁగా మెరవడిఁ దామేగు మేటివిటులుఁ
గనియుఁగానకయుండఁగా నోరముసుంగుల నగపడ్డచో నిల్వఁ దగినవిటులుఁ
బెట్టలేమి నెడలఁగొట్టిన చోటికిఁ, బొంచి పడపుచెఱచు క్రిందువిటులుఁ¹
గ్రంథకొనఁగవారకాంతలవాడలఁ, బచ్చవింటివాడు పెచ్చుపెరిగె. ౨౪౧
- వ. అట్టియెడఁ గొందఱు విటులు లంజయలతల్లుల బిటుసులకు వెఱచి యందఱు
నొక్కెడఁగూడి తమలో నిట్లని విత్తరించిరి. ౨౪౨
- క. మునుమున్నుగ గొఱియలుఁ గూడును మొదలుగ నిడక చనువిటునిబాణ్యస్త్రీ
జనని మెడ విఱిచి కొను నది, ధనముపయిం గాచియున్న దయ్యము చుట్టా.
వ. అనుడు మఱియు నొకరుం డిట్లనియె. ౨౪౩
- క. వారాంగన మధురసవి, స్తారాకృతి యనఁగఁ జెలుఁ దజ్జనని విటుం
జేరఁగనీ దచ్చట సహ, కారఫలము పొంతనున్న కడుదరు చుట్టా. ౨౪౪
- వ. అనిన మఱియు నొక్కరుడు. ౨౪౬
- క. వెలయాలితల్లి కూతుం, గలఁచి విటుడు వచ్చెనేనిఁ గలుషించినఁ దాఁ
దలతోన మ్రింగునది ని, ర్హజల చుగు మడుఁగులోని మకరము చుట్టా. ౨౪౭
- వ. నావుడు నితరుండు. ౨౪౮
- క. పరికింప లంజతల్లికి, దొరియెనను దుచ్చుఁడైన దొరకినఁ జాలుం
బారిగొను నది యీపురిలో, నరమోహిని నంటియున్న నరభోజసుమీ.
వ. నా విని యపరుండు. ౨౪౯
- క. పుడమి నిక లంజతల్లిం, గడుమీఱిన యట్టికిడు గలదే యది యె
య్యెడఁ జూచినఁ గూతునకు, నైడకోణము దొడ్డ గుదియ² మిండలకెల్ల.

1. చొచ్చివెరపు చెరచిపుచ్చువిటులు. 2. త్రాపుగుదియ.

వ. అనవుడుఁ దోడివాఁడు.

౨౫౨

క. ఆకూతుఁ గన్నయప్పుడ, చేకొని తజ్జననియాకుఁ జింపక వెడఁగై
లోకేసుఁడు పామునకుం, గాకిఁ గలయాయు వేల కలుగఁగఁ జేసెన్. ౨౫౩

వ. అనినం దత్తులుండు.

౨౫౪

ఉ. ప్రేమరసంబు తేటలనఁ బెక్కు గుణంబులు గూర్చి వారకాం
తామణులన్ సృజించి పరతంత్రతఁ ద్రోయఁగనున్న దిగ్గనం¹
దామరమాలి లంజయలత్తులఁ జంపఁడు లంజకాఁడు గా
కేమనవచ్చు నాతని నటేని విటావలి నిస్తరింపదే. ౨౫౫

వ. అని పెక్కువిధంబుల విత్తరించుచున్న మఱియు నొక్కెడం గొందఱు సుందరులు
పానగోష్ఠికిం గడుగి కాదంబంబును, మాధవంబును, నైక్షవంబు, క్షీరంబు,
నాసవంబు, వార్షంబు, రతిఫలంబు లనఁ బాకభేదంబుల మూల స్తంధకుసుమ
ఫలసంభవంబుల బహువిధంబుల మధురంబులైన మధువిశేషంబు లెల్లం బరి
మళద్రవ్యపరిమిళితంబుగాఁ గూర్చి పాత్రంబుల నించిన- ౨౫౬

క. అతిమధురంబైననిజా, మృతరసములకంటె నిదియమే లని తారా
పతి చేరెనొక్క యనఁ దత్ప్రతిబింబము లలరె దివ్యపాత్రంబులలోన్. ౨౫౭

వ. అప్పుడు.

౨౫౮

సీ. కామాక్షికిని మహాకాళికిఁ బండికి నక్కజ్యోతుఁ² గాళి కంబికకును
మిథ్యవాసిని కేకపీఠకు మున్నుగా నెల్లవేల్పులకు బిందించి మ్రొక్కి
త్రావుచు నెడనెడఁ దాల్పుఁగా వండిన నంజటిపొరకలు నంజకొనుచు
గుక్కెడు చవిమాడు మక్తయీమధువని తీపులు దమలోనఁ జూపుకొనుచు
నెట్టివస్తువు ల్గడియించెనేతఁడనుచు, బ్రహ్మగొనియాడియిదెసాఁకబట్టుమనుచుఁ
బొట్టకొలఁదిగఁ బోంట్లకుఁ బోసిపోసి, పరిణమించిరి యొండొండఁదరుణులెల్ల.

సీ. ఈవారుణీరసం బీసుండు దన కది సమకూరకునికి విషంబు ద్రావె
మధువైరి యగుట నీమధువున కెడరయ్యు హరి మాధవాఖ్యను శరణుసాచ్చె.
నీసురలేక గంగాసార మున్న యాతలఁజేరెఁ జంప్తుండు బలుపుదక్కి
యీమదిరాస్వాద మెడలి విఘ్నేసుండు పొగులఁగా లోలోనఁబొట్టయుబ్బె
నిట్టిమద్యము గని పట్టెత్తావగలేక, శక్తిసేవసేసె వచ్చులుండు
అనుచుఁ జతురయైన యతిప మైరేయంబుఁ, బొగడుచుండ నొక్కపాలఁతివలికె.

1. తోడనయున్న దెగ్గుక 2. గన్నజ్యోతు.

- క. పరిమళముఁ గొన్నయంతనె, పరవశమై మేను హర్షభరితు బగు నీ
సుర గలుగ నమృతమునకున్, సుర లంబుధిద్రచ్చి ఓట్టిచోద్యముగలదే. ౨౬౧
- వ. అనవుడు నొక్కరు. ౨౬౨
- క. సుఖములతల్లి మనోభవు, సఖి యీసుర దొల్లిశుక్రశాపంబున స
న్తుఖులకు నెడగొకుండిన, నఖిలజనులచేత దక్కునా మన కనికెన్. 1 ౨౬౩
- వ. మఱియొక్కరు. ౨౬౪
- క. ఎక్కడశుక్రనిశాపం, బిక్కడఁ గొండఱకు భాగ్య మించుక యైనన్
లెక్కకు నెక్కనికతమున, డక్కెఁజమి మధువు తేర్పడ న్ననకెల్ల. 2 ౨౬౫
- వ. అని తమనేర్పులం గొనియాడుచు నానందంబున మాటలు తొట్టువడఁ బలుకు
చుం బయ్యెదలు సవరించుటలు మఱచి లజ్జలు నొలంగ బహుప్రకారంబుల
న్తుత్త భావంబులు దోఁపం బ్రవర్తిల్లి. ౨౬౬
- ఉ. ఇంపు మనంబులోన నటియింపఁగఁ జెక్కులమిఁదఁ గన్నలం
గెంపునహింప మోవిఁగల కెంపు చలింపఁగఁ ఘగ్గబిందువుల్
సొంపిరివోవ ముద్దు మొగముల్ మెఱుపెక్కు రతాంతసంగతిఁ
సొంపువహించి రంగనలు సోలుచు నమ్మదిరామదంబునన్. ౨౬౭
- సీ. అక్క మితల్లి మాయత్త³ యా నెఱిఁగితిఁ గోడలితల్లి నాకూతు రగుట
మాతల్లిమఱది మామామ సభ్యులక్రియ నుయ్యి⁴ జంకిటనిడి యొయ్యనరిగె
మాబావకొడుకు నామఱది గాలపువేటఁ గొమ్ములకుందేలుఁ గొట్టితెచ్చె
నిదిసెప్పఁ గొఱతని యిదికల్లసేయక చెవులారఁజూడు నేఁజెప్పినట్లు
లనుచు లోకవిరోధోక్తులాడుకొనుచు, సొలపులూరఁగ నోరచూపులునటింప
వట్టినగవులఁ జప్పట్లువెట్టికొనుచు, నాడఁజొచ్చిరి చేడలు పాడిపాడి. ౨౬౮
- వ. ఇట్టివినోదంబులు సూచుచు విక్రమాదిత్యుండు త్రివిక్రమావత్యంబు తోడరా
నరమోహిని గేహంబున కేగి తదాభిపరిచరితసముచితోపచారంబులు గైకొని
హంసతూలికాపర్యంకంబుపై సుఖాసీనుండై సరసవాక్యంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి.
- క. నరమోహిని మీరక్కసుఁ, డరుడెంచి తలంగకుండ నాలోపల ని
న్నరయుచు నుండెద నని భూ, సురయుతుఁ డై యధిపుఁ డజ్జసాచ్చెన్ బుద్ధి.

1. నిఖిలజనులచేతఁ దక్కునేర్పు నెమాకున్ 2. దక్కెం బో మధువు నేడు దగమనకెల్ల
3. మాయక్క 4. నొయ్యనయ్య.

- క. ఆలోన నొదిగి యున్నెడ, నీలాలక శియ్యమీడ నిద్రింపగ నా
భీలనయనాంతదంత, జ్వాలలు నిగుడంగ నసుర వచ్చెం బెలుచున్. ౨౨౧
- ఉ. అచ్చట నొంటినున్న సతి నార్పుచు వేసి యదల్చి నీవిటు
డెచ్చట డాగెఁ జూపు మని యీడ్చి గృహంగణసీమ కేగఁగాఁ
జెచ్చెర విక్రమాఘ్నఁ డొకసింహము చాడ్చున నేన వీడుగో¹
వచ్చితి నంచు నార్పుఁగొని² వచ్చెఁ గరాళకృపాణపాణియై. ౨౨౨
- క. అటువచ్చిన దనుజుఁడు గిట, కిటఁ బుడులు గీటుకొనుచుఁ గినుకవొడమి యు
ద్భటవృత్తి నెగసినం గని, భటధర్మము దప్పి తోడి పాతితి వనుచున్. ౨౨౩
- క. దుర్బలుడ వోరి నీదగు, దోర్బల మిది యెంత నన్ను దొరసెను విను నే
గర్భరుడఁ దొల్లి నాచే, నర్బుదసంఖ్యలుగ మనుజు లణగిరిచుమ్మి. ౨౨౪
- శా. వారిం గూడఁగ నేగు మంచు గద వైవంజేరిన్ భీముఁ డా
కొరవ్యేంద్రుని నేలఁ గూల్చుగతి నాత్మనాయకుండుం దదీ
యోరుద్వంద్వము నొంచి కూల్చి భువి దైత్యున్ ఖండతుండంబుగా
ఘోరాస్త్రహతిఁ బ్రోవుచేసె, సుర లుత్తోశించి³ వర్ణింపఁగన్. ౨౨౫
- క. రక్తస్రుఁ డనియెడు చీకటి, నుక్తఁడపి శుభోదయమున నొప్పుచుఁ దమకున్
దిక్తైవ విక్రమాఘ్నుని, నక్తమలాకరుఁడు చూచి హర్షం బుదెన్. ౨౨౬
- క. తత్సాహసబలధైర్యస, ముత్సేకంబులకుఁ జోద్య మొకఁడుఁ బ్రియసం
విత్సమ్మతి నరమోహిని, యుత్సుక యై మ్రొక్కి పలికె నోభానాథా. ౨౨౭
- క. నామంబున నరమోహిని, నామెఱుఁగుగ నీచిత నరభూతినినా
నామీడ నున్నకీ డిదె, నీమాహాత్మ్యమునఁ బాసె నిమిషములోన్. ౨౨౮
- క. కావున నాకేవిధమునఁ, గావం బ్రోవంగ నీవ కర్తవు పను లాఁ
గా పనక యెద్దిపంచినఁ, గావించెద నుడిగమునకుఁ గైకొను నన్నున్. ౨౨౯
- గీ. అనుడు వసుమతివల్లభుం డల్ల నవ్వి, యెద్దిపంచినఁ గావించనియ్యకొంటి
వనజలోచన జాతిఁ బుద్గినివి నీవు, సరసగంభీరుని గమలాకరు భజింపు. ౨౩౦
- క. ఓకమలాకర మునునీ, వీకమలానన భజింప నింపొందితి నే
డీకాంతామణిఁ గైకొని, యేకాంతక్రీడ నిలుపు మిచ్చట సుఖ వై. ౨౩౧
- ప. అని పరస్పరకరగ్రహణంబు చేయించి. ౨౩౨

1. వీడుగో 2. నార్పుకొని 3. సురలుత్తోశించి.

- గీ. లంకలోని రాజ్యలక్ష్మీ విభీషణు, కిచ్చి వచ్చు రాఘవేంద్రు పగిది
దితిజుఁ జంపి వారసతి నాశ్రితున కిచ్చి, విజయలక్ష్మీఁ గూడి విభుఁడు గదలి.
- క. వాలుంగంటి నిలువు మని, వాలాయింపంగ నేగవలయు ననుచు న
వాలుమగఁడు మెఱుంగారెను, వాలు సహాయముగ మగిడి వచ్చెం బురికిఁ.
- క. కావున నీకీగుణములు, లేవైనను గదె నెక్త లే విట మగుడం
బోవుట మే లనవుడు భో, జాననిపతి సిగ్గుపడుచు నల్లనఁ దిరిగెఁ. ౨౮గీ
- శా. జీమూతాళికురంగనాభిశశభృచ్చిహ్నమరేంద్రోపల¹
వ్యోమేదీవరసామజాతయమునాహూమాగ్ని ధూమాంజన
శ్యామాకారు సమస్తకల్పతమస్సందోహమార్తాండు ను
ద్దామానంతయశోభిరాముని రమాధామన్ గుణస్తామనిన్. ౨౮౬
- శా. సర్వాధీశ్వరకుండచందనపయశ్చంద్రాబ్జమందాకినీ
కర్పూరామృతహరహీరతుహినాకారానుకారాకృతిన్
దర్పారూఢపికద్విరేఫశుకబృందాగోహకోత్సాహకం
దర్పాటోపవనాంతదావదహనుం దైలోక్యరక్షామణిన్. ౨౮౭
- మాలిని. వివిధసురవరేణ్యా వేదవేదాంతగణ్యా
భవతిమిరదినేంద్రా భక్తకారుణ్యసాంద్రా
సవినయజయలోలా సర్వలోకానుపాలా
భవమధురపుహవా భవ్యదివ్యస్వరూపా.² ౨౮౮
- గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవిభాళాది
బిరుదప్రకటచరిత్ర కలింగదేశనిరూపణామ త్యాగనాగార్జునకర్ణాట ద్రవిళాం
ధమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరా
ధీశ్వరవెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపుత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిరచితం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు రత్నోద్భవుకథయును
మూషకోపాఖ్యానంబును విక్రమార్కునిసాహసితత్వమహాదార్యత్వంబులును
గమలాకరుకథయు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

1. కిచ్చిచ్చి) క్యామరేంద్రోపల. 2. సర్వలోకానుపాలా, 3. భవతుదివిజరక్షా పద్మపుత్రాయతేజా.

శ్రీ
సింహాసనద్వాత్రింశిక

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్పన్నగభణమణి, ధామావృతబాలతుహినధామాంశునిభ
వ్యోమాపగాంబుసుమనో, దామాచరితావతంసు దక్షధ్వంసున్.¹ ౧

ఉ. ఇచ్చఁ దలంచి భోజధరణీశ్వరుఁ డంత గ్రహానుకూలత
నైచ్చగునట్టిలగ్నమున నిల్చి మహాసన మెక్కుఁబూనఁగా
నచ్చటిబొమ్మ వలై విను మధికి నుజ్జయినీపుశ్వరుం
డిచ్చినభంగి నీగి మెఱయింపక నీ కిది యెక్కువచ్చునే. ౨

క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డా, తనివితరణ మెట్లు మెఱసెఁ దగఁ జెప్పు మనం
దనమోవి² మందహాసం, బునటింపఁగ నిట్లు దశమపుత్రిక వలికెన్. 3

—: పదవబొమ్మకథ :—

సీ. ఎవ్వనిసాహసం బేవేళఁ జూచినఁ బరహితంబులకెల్లఁ బట్టుఁగొమ్మ
యెవ్వనియాజ్ఞ భూమీశుల శిరముల మాళిరత్నావళిమాడ్కి మెఱయు
నెవ్వనివైభవం బెల్లయాచకులకు ముగిటిపెన్నిధి భంగిఁ దోఁచు
నెవ్వనిసత్త్వీర్తి యీరేడుజగముల నాటపట్టుగ నిండి యాడుచుండు
నతఁడు సామాన్యజనుఁడే ధీరాధినాథ, నిర్దలాత్మకుఁ డత్యంతధర్మమూరి
శత్రుసమవర్తి నృపలోకచక్రవర్తి, సత్యసంధుండు విక్రమాదిత్యవిభుడు. ౪

క. అట్టివిభుం డుజ్జయినీ, పట్టణమున రాజ్యలక్ష్మీఁ బరఁగుమఁ బ్రజఁ జే
పట్టి తగఁ బెంచి సుపద, దట్టంబుగ నిల్చి తల్లిదండ్రులమీఁకెన్. ౫

వ. అట్టిది నంబుల. ౬

క. అకళంకచిత్తుఁ డార్యుఁడు, సకలాగమమంత్రతంత్రసారజ్ఞుఁడు భి
క్షుకవేషధారి యవధూతకుఁ డనఁగా నపుడు వచ్చెఁ దత్పురమునకున్. ౭

ఉ. అచ్చటి దేవతాగృహమునందు గతస్మృహవృత్తి నుండఁగా
నచ్చెరువంది పౌరజను లాతనివర్తన విన్నవించినం
జెచ్చెరఁ దోడితెం డని ప్రసిద్ధులఁ బంచిన రాతత్కెనం
దచ్చరితంబుఁ జూడ వసుధావసుఁ డయ్యెడకేఁగె వేడుకన్. ౮

- క. అవసీనురరక్షకుఁ డగు, నవనీశ్వరవరుఁడు చనినయవసరమున న
య్యవధూతకల్పఘం డగు, నవధూతకుఁ డతనిఁ గరుణ నవలోకించెన్. ౯
- క. తత్తరవిహితోపాయన, సత్తార మను గ్రహించి సంయమివతి వి
ద్యత్తులరత్నము భూవరుఁ, దత్తాలసముచితగోష్ఠిఁ దగులంజేసెన్. ౧౦
- క. మా టిడక యాతఁ డడిగిన, మాటలలో సకలశాస్త్రమర్కంబులు ప
ల్కాటుచు నానావిధములఁ, దేటపడం దెలిపె భూపతికిఁ బ్రియ మడరన్. ౧౧
- క. నిధ్యానంబున నజన క, సాధ్యం బగుత్తత్వబోధసారము కుదురౌ
నధ్యాత్మవిద్యమర్తము, మధ్యమజగతీశునకు సమస్తముఁ జెప్పెన్. ౧౨
- సీ. ఊఁగిపానీయ తేజోవాయుగగ నాఖ్యపంచభూతాంశుసంబంధమైన
మేనిలోఁ గర్ణ నాసానేత్రజిహ్వత్వగాహ్వయపంచేంద్రియములగోష్ఠి
శబ్దగంధాగరసస్పర్శసంజ్ఞిక పంచవిషయములఁ బాలుపజుచు
ప్రాణప్రభృతిపంచపవనప్రసారంబు హృదయాదిపదములఁ బొదలుబుద్ధిఁ
గూడి నిలిచి యుండు కుంభకపూరక, రేచకములగతి వివేచకంబుఁ
జ్ఞాతకమలచక్రజీవాత్మపరమాత్మ, యోగసాధనముల నొసరఁ జెప్పి. ౧౩
- * క. యోగము కల్పవృక్షబంధవి, యోగము పంచేంద్రియాభియోగము, పుణ్యో
ద్యోగము, ముక్తివధూసం, యోగము పరతత్త్వపదనియోగము సుష్టి. ౧౪
- గీ. దుఃఖసాధ్యమయ్యుఁ దొడరి యభ్యాసంబుఁ, జేయఁజేయ యోగసిద్ధిపెంపు
దినఁగఁ దినఁగ వేము తియ్యనౌకైవడిఁ, బిదపఁ బరమహర్ష పదము సుష్టు.
- సీ. హతయోగమంత్రయోగాష్టాంగయోగసాధనయోగలయయోగధర్మములకు
యమనియమాసనధ్యానధారణశక్తిఁ బవననిరోధంబుఁ బట్టుకొలిపి
నాభిచక్రోపరినలినమధ్యంబున నీవారశూకసన్నిభ విభాతి
వెలిఁగెడు తేజుబువెలుగునఁ గరఁగిన యమృతంబు మదిలోన ననువువార
నంనుఁ గలుగుట సచ్చిదానందమయ్యె, నచటితేజస్స్వరూపంబె యమృతంబు
పంచవింశతితత్త్వప్రపంచమునకు, నతఁడె కారణ మాదినారాయణుడు. ౧౬
- క. కరణాసనభేదంబుల, వెర వెటిఁగి తదంగయోగ వితరణసరణి
బరికించి పెనఁగ నేర్చిన, మరగుఁ జూచి ముక్తికాంత మర్తజ్ఞునకున్. ౧౭
- క. అని బహువిధములఁ జెప్పఁగ, విని జనపతి తెలిసి యోగవిద్యావిభవం
బున రాజయోగి యచఁగా, జనకునిక్రియఁ బ్రజలఁ బెంచె జనకునిభంగిన్. ౧౮
- వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు పుచ్చి తన్ముఖకళలా జూచి యోతాపసోత్తమ నీకెన్ని

యేం డ్లయ్యె నని యడిగిన నతండు యోగికిఁ గాలక్రమంబు విచారించనేల నూతేండ్లు వేయేండ్లని యెన్నిక గలదే సిద్ధయోగంబున వజ్రశరీరంబు దుర్లభంబు గాదా.

క. బాధావిరహితగతికుండు, బోధాహితపరమహర్ష పూర్ణుండు నిజవాం
చాధీనమరణుఁ డీక్షణ,సాధితచిన్మూర్తి యోగి సామాన్యుండే. ౨౦

క. తలనరసినఁ జెక్కులపై, వభు లెగసిన మేని బిగువు వదలిన నేత్రం
బుల నెఱ్ఱనెరలు విరిసిన, జెలువెడలిన యతఁడు¹ యోగసిన్ఁడె ధాత్రిన్.

క. అనఁ దద్వచనామృతసే,చనమున యోగంబు సిద్ధిచందము డెలియన్
మనమునఁ గౌతుకకందలి, మొనసూపిన నృపుని నెఱిగి మునినాయకుండున్.

గీ. ఎద్ది యైన నీకు నెఱిగింతు నడుగుము, సిగ్గుపడకు మనుడు ష్ఠితివరుడు
మరణభయము లేనిమార్గంబుచేకులు, సిద్ధయోగనియతిఁ జెప్పమనియె. ౨౩

మ. అనిన న్నాన్వసముతో జరామరణశూన్యం బైన మృత్యుంజయం
బను మంత్రంబును హేమామతంత్రమును హవ్యద్రవ్యభేదంబు సా
ధనయోగంబుఁ గ్రమంబునం డెలిపి విద్యాదక్షిణానుగ్రహం
బున మన్నించి నరేంద్రు వీడుకొని విప్రు డేగె వింధ్యాద్రికిన్. ౨౪

సీ. ష్ఠితివరు డిటు యోగసిద్ధికై మంత్రిపై రాజ్యభారం బిడి రాముపగిది
జటిలుఁ డై మేన భస్మముఁ బూసి వల్లభార్యయై కాననాంతమున కేగి
ఋషిభంగి గంగలోఁ ద్రిషవణస్నానుఁ డై జపతపంబులఁ బురశ్చరణ చేసి
మంత్రపూతంబుగా మధుతిలదూర్వాజ్య హేమామంబు జరపుచు నేమమునను
నక్రము నుపోష్యమును నేక భుక్తమనఁగఁ,గలుగుదినముల సిద్ధయోగముననుండి
కందమూలముల నశనకాంక్ష దీర్చి, వ్రతము చరియించె నల్లకవత్సరంబు. ౨౫

వ. తదనంతరంబ యొకనాటి హేమామసమయంబున. ౨౬

క. ఆహుతి వోయఁగఁ గాంతితి,రోహితుఁడై లోహితాశ్వరోచిఃపటవీ
రోహితుఁడై యాకుండము,లో హితుఁ డై నిల్చె నీలలోహితుఁ డంతన్.

వ. తదాకారంబు గని సాగిమ్మొక్తి నిలిచిన. ౨౭

క. మృత్యుంజయుఁ డతనితపః,కృత్యమునకుఁ జిత్తవృత్తికిం దగఁగ జరా
మృత్యునివారక మగు ఫల, మత్యాదరణంబుతోడ నాతని కిచ్చెన్. ౨౮

వ. ఇచ్చి తిరోహితుం డైన. ౩౦

¹ జెలువించుక యెడయ.

- గీ. అట్టిఫలము చేత నంది జనేశ్వరుం, డీశ్వరునకు మ్రొక్కి శాశ్వతముగ
నంగసిద్ధి గంటి నని యుల్లసిల్లుచు, మగిడి వచ్చునట్టి మార్గమునను. 3౦
- చ. పదములుఁ జేతులు న్నుడిఁగి వండులు డుల్లి నిజస్వరంబు గ
ద్దదికఁ బెనంగ నంగమున గ్రంథులు వాఱఁగఁ గుష్ఠరోగమున్
ముదిమియుఁ గూడి రూపు బలుపుం బొలియింపఁగ దైన్యజీవనా
స్పద మగుబ్రాహ్మణుండు జనపాలున కడ్డమువచ్చి యిట్లనున్. 3౧
- క. ముదిమియు రోగముఁ గూడం, బొదలెడు నిదె మేనునిలువఁబూనదు నాకున్
మది నెఱుంగుదేని మం దీ, పదనున సమకూర్చి యిమ్ము పరమదయాత్మా.
- గీ. అనిన నతనిఁ దోడుకొనిపోయి తనయింట, మందుమ్రాఁ కొనర్ప మదిఁ దలంచి
యాతఁ డంతమార మరుదేర లేఁ డని, యాత్మఁ జూచి విక్రమార్చవిభుండు.
- ✓ గీ. కలిగి పెట్టలేక కష్టఁ డైయున్న దుర్గుణుని పాపమునకుఁ గొలఁది లేదు
తన్ను మాని యైన ధర్మంబు చేసిన, యతనిపుణ్యమునకు నపధి లేదు. 3౧
- క. తుదిముట్టనిబ్రతుకున కా, పదఁ బొదలెడివాఁడు దానపాత్రం బని స
మృదమున నార్తులకొఱకై, సదయులు ప్రాణములు తొల్లి చాగము లిడరే.
- వ. అని తొల్లింటి రాజులం బ్రశంసించి తనలో శంకింపక సాహసాంకుండు మహా
దారుడై. 32
- క. ప్రాణము లడుగఁడు వృద్ధ, ఖోణీసురుఁ డితఁడు మందుఁ గోరెడు దేహ
ప్రాణము గావించెద నని, ఖోణీసుండు చేతిపండుఁ గోరిక నిచ్చెన్. 3౩
- శా. దివ్యం బౌఫల మిచ్చినం దిని ధరిత్రీనిర్జుం డంతఁ గు
ష్టవ్యాధిస్థవిరత్పదూరతమమై సంపూర్ణ తేజఃకణా
భివ్యాప్తం బగు దివ్యదేహ మటుఁ బ్రాపింపంగ నిర్దోకము
క్తవ్యాశేంస్తుని భంగి నొప్పెఁ బతి చోద్యం బంది హ్వింపఁగన్. 3౪
- క. అరికి నీక్రియ నిచ్చి కృతార్థుడై కదలి వచ్చె నటుగావున న
స్పృహివునకు సరిపూనమి, వ్యర్థము నీతలఁచు భోజనసుధాధీశా. ౪౦
- క. నావుడు భోజిషీతివతి, భావంబునఁ జోద్యహర్షభరితుం డై ల
జ్జావనతవదనుఁ డగుచు హి, తావృతుఁ డై మగిడి పోయె నంతఃపురికిన్.
- వ. మఱియుఁ గొన్నిదినంబులు సనిన నేకాదశద్వారపీఠుకుండు. ౪౧
- పదునొకొండవబామ్మ కథ —
- క. సూక్ష్మముగఁ దలఁచెద స్త్రగ, లక్ష్మకళారమ్య వీరలక్ష్మీగమ్యున్
లక్ష్మీలలనావత్తో, జక్ష్మాధరసక్తు భక్తసంహు నృసింహున్. ౪౩

- క. అని నియమాబున భోజం, డనువగులగ్నమునఁ జేర నరిగి మహేంద్రా
సన మెక్కుఁబోగ నిలునిలు, మని యచ్చటిబామ్మ పలికె నచ్చేరు వందక. ౪౪
- క. పఁకింప విక్రమాస్తుని, సరిపూనఁ బరోపకారసత్త్వంబులు సు
స్థిరముగఁ గలుగనివానికిఁ, దరమే యిటు దీని నెక్కు ధారాధీశా. ౪౫
- క. అనవుడు నవ్వసుధాపతి, చనునతనిపరోపకారసత్త్వగుణము లె
ట్లఁ బొంచాలిక యు ను స, ద్వినియంబున భోజపుపతి వినని ట్లనియె. 1
- క. జననాథ రాజసముఖు, బున నున్ననరుడు యోగ్యము నయోగ్యము. 2 బ
ల్లిన నవుఁ గా దన కూరక, వినవలయుచు సరస మైన విరసా బైనన్. ౪౬
- గీ. పలుకఁ దగినపలుకు పలుకక యున్నను, బలుకు వినియు వినని పగిది నున్నఁ
బలుకఁ జూచువానిఁ బలుకకు మన్నను, బలుకు లేల తల్లి సొలయు నతని. ౪౭
- వ. కావున. ౪౮
- క. వ్యక్తంబుగఁ జెప్పెద నను, రక్తుడ వై విను మవంతిరాజగుణము నా
యక్తిం జలుకం జూడకు, యక్తులయెడ నాటదాని యోగ్యత గలదే. ౫౦
- మ. సత్యవచోవిశారదుఁడు, శారదసీరదసాస్థుగద్యశో
నిత్యుడు నిత్యదానగణనీయుడు విజ్ఞజనావధీమనో
వృత్తనుసారి సారబలవిక్రమకృత్యుడు నాఁగ విక్రమా
దిత్యుఁ డవంతి యేలె నలుదిక్కులరాజులు పుపుసేమఁగన్. ౫౧
- వ. అట్టిమహీపాలుడు షణ్మాసరాజ్య పతిపాలనాబును షణ్మాసదేశాంతరవనాంతర
ప్రవాసాబును నవశ్యకర్తవ్యం బగుట జేసి యొక్కసమయంబున రాజ్యం బరా
జకంబు గాకుండ భట్టి నుజ్జయిని నునిచి యసహాయశూరుండు గావున నొంటి
నిగూఢవేషంబున దేశాంతరనగరగహనవిశేషంబులు చూచుచుం జని చని
యొక్కనాడు. ౫౨
- ఉ. పణ్యపథంబు భంగి భయభంగము నొందక చొచ్చె దండకా
రణ్యము శైలగర్భితహిరణ్యము తాపనచిత్తనిత్యకా
రుణ్యము గంధబాధురసరోజరజోవనరాజిలక్షణ
గణ్యము పత్రపుష్పఫలగణ్యముఁ బుణ్యజనానుగుణ్యము. ౫౩

1. వ. అనవుడు నవ్వసుధాపతి యతని పరోపకార సత్త్వగుణంబు లెట్టివనినఁ బొంచాలిక సవిన
యంబుగాని ట్లనియె. అని యొకప్రతిలో వచనమున్నది. 2. రాజుసముఖు, మున నరుడవయోగ కార్య
ములుగా వెనఁ, 3. రజోవనరాజితాజలక్షణ్యము,

వ. చొచ్చి యచుష్టచ్ఛందంబుచు బోలె హంసరుతయుతం బై త్రిష్టుచ్ఛందం
బునుం బోలె భ్రమరవిలసితం బై జగతీచ్ఛందంబుచుం బోలె గుసుమవిచి
త్రాంబరం బై యతిజగతీచ్ఛందంబుచుం బోలె మత్తమయూరసేవితం బై శక్వ
రీచ్ఛందంబుచుం బోలె సింహాద్ధతాశ్రయం బై యతిశక్వరీచ్ఛందంబుచుం
బోలె సుకేసరభాసురం బై యష్టిచ్ఛందంబుచుం బోలె హరిణీసంశ్రితం బై
ధృతిచ్ఛందంబుచుం బోలె మత్తకోకిలాకలితం బై యతిధృతిచ్ఛందంబుచుం
బోలె శార్దూలవిక్రీడితలక్ష్మితం బై కృతిచ్ఛందంబుచుం బోలె నుత్పలమాలా
యుక్తం బై ప్రకృతిచ్ఛందంబుచుం బోలె జూపక మాలాసహితం బై సంకృతి
చ్ఛందంబుచుం బోలె సరసిజచిహ్నిత క్రౌంచపదాంకితుబై¹ యుత్తృతిచ్ఛం
దంబుచుం బోలె భుజాగవిజృంభిత సంగతంబై యున్న యవ్వనాంతరంబునం
దిరుగునప్పుడు.

గీ౪

క. ఇల నందఱుఁ దను సైరిం, పలే రనుచు వెట్టయెన బ్రహ్మకొలక తాఁ
గలుముడుగు లఱికినో యన,² జలజాపుఁ డస్తశిఖరిచటి దిగఁబడియెన్.

గీ౬

వ. అప్పుడు.

క. బహుయోజనదూరము లగు, గహనంబుల నుండి యెగసి కలకలములతో
విహంగంబులు నిలయమహీ, రుహముల కరుదెంచెఁ బంకిహంసం బలరన్. గీ౭

క. బాధురమదాంధదిక్కు, లభరగజగండమండలప్రచలితపు
ష్పాధయనిభనీలిమ జగ, దాంధంకరణప్రసార మై తమ మొదవెన్.

గీ౮

వ. తత్సమయంబున.

గీ౯

గీ. ఆదిమూర్తికియ సహస్రశాఖలను స, హస్రపాదములను నవనిగగన
భాగపూర్ణ మగుచు భవ్యమై ద్విజకుల,³ సేవ్య మైనతరువుఁ జేరె విభుఁడు.

సీ. ఏమ్రానిమూలంబు లిలకు నాధార మై శేషుపడగలతోఁ జెలిమిసేయు

నేవనస్పతికొమ్మ లెక్కియాడంగ దిగంతబాలికలకు సందికోలు

ఏవృక్షమునఁ గల యి రహస్తిశ మంధతమసంబునకు నుండఁ దల్లియిల్లు

ఏపాదపముతుద నెడనెడఁ గాలూఁద రవిహయంబులకు విశ్రామభూమి

యేమహిజమునిలు వెల్లవట్టుల కున్ని, పట్టు నాఁగ నెగడి ఫలదళముల

నబ్జరాగమరకతాంచి తెకస్తంభ, హర్షసామ్యమందు నట్టివటము.

౬౦

1. క్రౌంచపదమును సరసిజచిహ్నితమును సంకృతిచ్ఛందములోఁ గఁబడుచున్నవి. ప్రకృతిచ్ఛం
దములోని దని తెల్పినాడు. 2. దనుసైవక, పలుతెఱుగుల నందఁ నట్టి బ్రదుకోర్వకతా, గలఁకుల
క్రేకుటికెనో యన. 3. హస్రశిఖర రమ్యమాచునెఱుడు, భూమిగగనభాగపూర్ణమై ద్విజకుల-

- క. ఆవటముక్రిందఁ దలిరుల, నావటముగ శయ్యదీర్చి యందు సమస్త
త్వారవణికోటిర, స్థావరనిజశాసనుండు శయితుం డయ్యెన్. ౬౨
- వ. ఆవేశ నాతరుశాఖాంతరంబున నున్న చిరజీవి యను వృద్ధపక్షిశ్వరుండు తన
చుట్టు వచ్చి యున్న పిట్టలం జూచి మీరు దిరిగిన వనంబుల నపూర్వంబు లేమి
గంటి రని యడిగిన వానిలోఁ గుఱింభరికుం డనువిహంగం బోస్వామీ సీ
వెఱుంగని యపూర్వంబులు లే వట్లున్న ను నొకటివింటి మనధరింపుము. ౬౩
- మ. ఖగవంశోత్తమ నేడు గుంపుగ నుషఃకాలంబున స్వేచ్ఛతో
గగనాభోగము నిండ నే మెగసి పక్షశ్రేణివాతోద్ధతి
న్నగము ల్దూలగఁ బోయి వింధ్యముచటి న్నానాదిగంతాగతం
బగు నాత్మీయగణంబుఁ గూడి యొకపుణ్యారణ్యమధ్యంబునన్. ౬౪
- క. కంకాలఖండనుం డను, కంకము విహంగములు గొలువఁగా నిజమిత్ర
తంకం బగుశోకాంబుధిఁ, గ్రుంకఁగ నేగితిమి వానికుందుట దెలియన్. ౬౫
- క. ఏగినఁ నాతం డశ్రులు, దోగిననయనములఁ జూపు దోఁపక తనలోఁ
గ్రాగుచునుండఁగ నేమా, పాఁ గెఱిగినభంగినోయ్యఁ బలికితి మతనిన్. ౬౬
- క. పిట్టలము మేము నీకల, చుట్టాలము మమ్ము నేల చూడవు నీకీ
పట్టన వలవనిశోకము, పుట్టెడుకత మేమి చెప్పు పొందుపడంగన్. ౬౭
- ఉ. నావుడుఁ జూచి యాతఁడు మనంబు యథాస్థితి నిల్చి యిట్లను
నేవ్రురు బాంధవు ల్లుగ వేదనఁ బొందఁగ నాకు నేల మీ
కీవిధిచొ ప్పెఱుంగఁ దగునేని వినుం డిఁక వింధ్యకందర
గ్రావముఁ జెంది యుండె నొకరక్తసుఁ డక్షడ నిక్కువంబుగన్. ౬౮
- శా. ఆమాంసాశనుఁ డుక్తు పిక్కుటిలఁగా నాత్మాంతికద్వాదశ
గ్రామాంతస్థుల నెల్లవారలఁ దినంగా నందఱు స్థితి మై
స్తోమం బై చని సాగి మ్రొక్కి యొకమర్త్యున్నిత్యము న్ని బహి
యామి న్ని ల్పెద మారగింపుము నవాపూపాదియైకంబుగన్. ౬౯
- మ. అని సంప్రార్థన చేసి యేగి నిజమర్యాదావిధిం బ్రాప్తుఁ డా
మనుజుం గమ్మనిపిండివంటలును సంతానంబుతోఁ దెచ్చి య
పునసేయం గని యార్పచు న్నెడలి వ్యాపాదించి¹తృప్తాశగాఁ
దినచుండుం దనుజుండు యత్నమునఁ బత్నీయుక్తుడై నిచ్చులున్. ౭౦

- వ. ఇ ట్లనుదిసంబును నరబలి జరగు నెల్లిటిదినంబున. 20
- క. మన్మథుఁ డైన యొక్కదీప్తి, జన్మకుమారకుని వరుస చనుదెంచిన దే
తన్మూలము నాశోకము, సన్మార్గికి గలియుగమున సౌఖ్యము గలదే. 21
- మ. అనిన స్విస్థయ మంది మేము ఖగవర్యా నీకు నవ్విప్రబా
లునకుం జుట్టటికంబు సేకుఁజీన కీలుం జెప్పమా నావుడు
వినరయ్యా యుపకారహీనుడ భయావిష్టుండ నిర్భాగ్యజీ
వనుడం జెప్పెద దీనికారణము మీవాఁలాయపుంబలులక. 23
- ఉ. ఏనును బిల్లులు గలయ నెల్లెడఁ ద్రుళ్లుదు నులసిలుచుం
గాననభూమిలోఁ దిరుగఁగా నొకచెం చురు లొడ్డి పోయినం
గానక తూఱుచో మెడలుఁ గాళ్లును జుట్టలుగొన్న దిక్కులక
దీనులమై కలంగి నలుదిక్కులుఁ జూచుచునున్న యత్తటిక. 24
- క. ఫలకుసుమసమిత్సర్ణంబుల కట చనుదెంచి మమ్ముఁ బొడఁగని కరుణా
కలితుఁ డయి యక్తుమారకుఁ, డలజడిఁ బడకుండఁ ద్రెంచె నయ్యురు లెల్లక. 25
- క. అతనికృప నిట్లు బ్రదికితి, ట్టితి రాఁబులుఁగులకు నెల్ల సేవ్యుడనై వి
శతివర్షంబులు పెరిగితి, గతిసీసిన యతఁడీడు గనుఁగొనవలసె.¹ 26
- క. తనకుపకారము చేసిన, మనుజునకు న్నేలు గోర మరగక² దుఃఖం
బున కడ్డుపడక యుండిన, జనునిబ్రదుకు మేఁతయఁజితిచన్నుం బోలుక. 22
- క. రాక్షసిని జుంపనోపను, బక్షిని దుర్బలుడ నన్నుఁ బ్రతినిధి గాఁగక
భక్షింపు మనిన మాంసప్రక్షీణతఁ జూచి వాఁడు పైబడఁ డిటకుక. 24
- చ. అనవుడుఁ దత్ప్రతిక్రియ కుపాయము గానక చింతఁ జెంది యా
తనిఁ దగ నూఱుడించి మదిఁ దారుచు వచ్చితి మేము నావుడు
న్నిని చిరజీవి పల్కె నరవిందభవుం డలికంబునందు వ్రా
సినయది తప్పునే పరులచేతఁ జరాచర భూతకోటికిక. 25
- క. ఈక్రమమునఁ బలుకఁగ విని, విక్రమభూషణుఁడు బాలవిప్రత్రాణో
పక్రమమున నిద్రింపక, శుక్రోదయవేళ కెదురు చూచుచు నుండెక. 20
- గీ. అంతభార్గవోదయం బైన వెలుగునఁ, చెరువు గానవచ్చు తెఱఁ గఱింగి
కదలె వింధ్యగిరికి గండభేరుండాది, ఘోర మైనయడవిఁ గొంతులేక. 20

1 గతిగానక యతనికీడు గనుఁగొనఁబడియెన్. 2 మేలుఁజేయ మదిగానక,

- చ. జలజల మంచునీ రొలుకఁ జల్లనిగాడ్పులు వీవఁ దారక
 ల్లలమల మ్రగ్గఁ జీకటి క్రమంబున డిగ్గ విహంగసంఘము
 ల్లలకలఁ బల్లఁ దూర్పున వికాసము కెంపునఁ గూడియాడఁగా
 బలబలఁ దెల్లవాతె జనపాలకుఁ డేగువనాంతరంబునఁ. ౮౨
- క. ఒకసారె యేడుతేజులు, ¹వికలాంగుఁడు సూతుఁ డనిలవీధి తెరువుగా
 నొకరథమునఁ ద్రిభువనములు, నొకనాటనె తిరుగునాతఁ డుదయముసేసెఁ.
- క. ఆపర్వత మెక్కుచు గజరూపంబగు తిమిర మణఁచి లోహితకాంతి
 వ్యాపితకరనఖరుండై, దీపించె మృగేంద్రకరణి దినమణి కణకఁ. ౮౪
- సీ. పూర్వదిక్పతి యొద్దఁ బాలుపారు గొడుగువై ఖచితకా మాణిక్యకలశమనఁగ
 విబుధబాలురఁ గూడి వేడుకతోడ జయంతఁ డాడెడి పట్టుబంతి యనఁగఁ
 బ్రాచీవధూటికాఫాలభాగంబునఁ బెట్టిన కెంపులబొట్టనంగఁ
 దెలివితో నాడెడి దివసఫణీంద్రుని తలమీఁద నున్న రత్నం బనంగ
 రక్తకాంతి మెఱయ రచితరక్తాశోక, కింశుకాగ్రుచ్చసంశ్చయంబు
 పొడుపుఁగొండమీఁదఁబాడతెంచెదైలోక్య, మండనంబు భానుమండలంబు.
- క. దల మగుదీధితి నుదయా, చల మలరఁగ రూపబోధజననచ్చాయా
 కలితా బై యర్చునిమండల మప్పుడు రత్నదర్పణముగతి నొప్పెఁ. ౮౬
- సీ. ఎవ్వనియుదయ మీరేషులోకములకు దిక్పాలనృత్తులు దెలుపుచుండు
 నెవ్వనితేజ మగ్నీందువై భవముల కాధారమును దానయై వెలుంగు
 నెవ్వనిమండలం బెల్లయోగీంద్రులుఁ జేరుముక్తికి మణిద్వారభూమి
 యెవ్వనిమూర్తి వాణీశశంకరవిష్ణురూప మా వేదస్వరూప మంద్ర
 ఎవ్వఁ డిష్టజనుల కిష్టదర్శనమునఁ, బాపసంచయంబుఁ బాపుచుండు
 నట్టిలోకమిత్రుఁ డైన తేజోనిధి, లోకములకు విరహాశోక మణఁచె. ౮౭
- మ. గిరిశృంగంబుల గైరికాకృతిని శాఖశ్రేణిపైఁ బల్లవో
 త్తరలీలం గిరిరాజకుంభముల మీఁద న్నక్తచూర్ణాకృతిఁ
 శరధిదీప్తిపములం బ్రవాళరుచిఁ గాసారంబుల న్యోణిపు
 ష్పరకాంతిం దరుణాతపం బడరె దిక్పాంతాంగకాశ్చీర మై. ౮౮
- చ. కలువలవైరి జక్రవలఁ గావఁగఁ బూనిన దాత ముజ్జగం
 బులకును సాక్షి యంబరవిభూషణ మానెలతొల్పువేల్పుకు

1. ఒకతేజకేడుపేరులు,

- స్వలపలికన్న ముక్తి తలవాకిలి చీకటిపీడుకోలు నా
వెలుగులజేడు తామరలవిందు వెలుగుచునుండె నయ్యెడన్. ౮౯
- క. సంధ్యావందనవిధి యా, వింధ్యానడిలోనఁ దీర్చి విభుఁ డనవరతా
వంధ్యారంభుం డల్లన, వింధ్యాద్రిబిలంబుఁ జేరె విప్రునిఁ గావన్. ౯౦
- క. కాలుని కేళీశైలముఁ, బోలెడునచ్చోటి యస్థిపుంజముఁ గని భూ
పాలుఁడు మనమున నధికకృపాభుం డై వధ్యభూమి బలియై నిలిచెన్. ౯౧
- గీ. అంత నింతిఁ గూడి యసుర యాహ్నుచు వచ్చి, యోరి పిండివంట లుజ్జగించి
నేడు నీవె వచ్చినాడ వి దేమిరా, యనుడుఁ దెలియఁబలికె మనుజువిభుఁడు.
- క. ఓరాక్షస నే నొక్కని, బాఁకినై యడ్డవడితిఁ బరదేశిఁ బ్రియా
హరముగ మెసపు పక్వాహారంబులు వెనుకవచ్చునంతకు నన్నున్. ౯౩
- మ. అనినం జిత్తములోన దానవుఁడు చోద్యం బందుచు న్నీదుపూ
నిససత్తార్థము నెల్లు మెచ్చితఁ జూచి నీకిష్ట మెదేని వేఁ
డిన నే నిచ్చెద నావుడుం గరుణదృష్టిం గల్గ నీక్షించి య
జ్ఞనాథుండు పరోపకారకరణోత్సాహంబుతో ని ట్లనున్. ౯౪
- క. ఇప్పుడు నీ వాడినయది, తప్పకుమీ తఱచుగాఁగ దానవులకడం
దప్పులు గల వని పెద్దలు, చెప్పును రొకచోట సత్యశీలము లేదే. ౯౫
- చ. నయమునఁ బూర్వదేవతలు నాఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కై రాక్షసా
స్వయము జగంబులో నసురవంశవిభూషణ¹మీపు నీవచో
నియమముఁ దప్పనేరుతువె నీమకళత్రము సాక్షి గాఁగ నా
ప్రియమును నీవునుం బ్రియముచెప్పునఁ జేయుము² నిన్ను వేఁడెడన్. ౯౬
- క. దనుజేంద్ర నేడుమొదలుగ, మనుజాహారంబు గొనుట మానుము కృపతో
జనులకుఁ బ్రియ మొసఁగుచు నీ, వనమున నెలకొనుము వింధ్యవాసిని కెనయై.
- గీ. అనుడునవ్వరమిచ్చెదననితలంచి, ముదితహృదయుఁడై తనయింతిమోముఁజూచి
యితనిసరిపోల్చి నెవ్వరి నెన్నవచ్చు, వనిత యీతఁడు జీమూతవాహుమీతె.
- వ. అనిన నా రాక్షసి కుతూహలంబున ని ట్లనియె. ౯౯

—: జీమూతవాహనుచరిత్రము. :—

- క. జీమూతవాహుఁ డెవ్వం, డేమి ఘనత³ చేసి వెలసె నికథఁ దెలియం
గా మనుజాంతక చెప్పుము, నా మనమున హర్ష వల్ల నాటుకొనంగన్.

1. శరోమణివీపు. 2 నీదునప్రియముచెప్పున జేకుర. 3 ఏమితగవు చేసి.

వ. అనుడు న ద్దనుజుండు పుణ్యపురుషుని యెరురం¹ బుణ్యపురుష కీర్తనం బుచితం
బని యిట్లనియె. ౧౦౧

సీ. ప్రాలేయగిరిమీఁద భానుబింబద్యుతి మణిమయప్రాకారమహిమతోడఁ
దిరమైన కాంచనపురములో జీమూతకేతుండు నాఁగ విఖ్యాతయశుఁడు
ఖచరవల్లభుఁ డొకకనకవతీసంజ్ఞఁ బరఁగెడుకన్యకఁ బరిణయించి
ప్రీతిసంధిల్ల జీమూతవాహులు డనఁ దగునట్టి పుత్రరత్నంబుఁ బడసి
రాజ్యలక్ష్మీచేతఁ బూజ్యుఁ డై కడవట, వార్ధకమున భోగవాంఛ వదలి
నిజపదమునఁ బుత్రు నిలిపి నీతులు సెప్పి, వనితఁ గూడి యేఁగె వనమునకును.

క. జీమూతవాహనుండు మ,హామహిమాఖండలుండు యాచకజనచిం
తామణి శరణాగతర,త్నామణి ఖచరేంద్రకులశిఖామణి యయ్యెన్. ౧౦౩

క. పితృదత్త మైన కల్ప,క్షీతిరుహ మరులకు నొసఁగి చిక్కిన ధనసం
హతిఁ దనబంట్లకుఁ బ్రజలకు, హితులకుఁ దగ నిచ్చె నిపుల కెడ రిది యనఁగన్.

గీ. పురముఁ గొనఁ దలంచు నరులఁ జంపఁగఁబూని, జీవహింస కోడి చింతనొంది
తల్లిదండ్రు లున్నఁ దగుఁగాక యిదియేల, యనుచు గురులజాడ నరుగఁ దలఁచె.

వ. తలఁచి సఖుం డైన మధుకరుం గూర్చుకొని యరిగి త జ్జననీజనకులం గని సా
ష్టాంగంబుగాఁ బ్రామిల్లిన వారలు సంతృప్తాంతరంగు లై యుండఁ జేరి. ౧౦౬

క. తత్పదపంకజసేవా,శత్పరమతి విరులుఁ బుష్టుఁ దాఁ దెచ్చుచు నా
సత్పురుషుండు మలయమహీ,భృతాపర్శ్వమునం జరించె బిత్తభక్తుఁ డనన్.

మ. ఒకనాఁ డిష్టసఖుండుఁ దాను ఫలపుష్పోపార్జనాస్తక్తితో
వికచాంభోజసరోవరంబుల నవావిరూప్తచూతాది బా
లకజాలంబుల రాజకీరమదగోలంబౌ గ్రపుష్పంబులం
బ్రకటశ్రీగుణగణ్యమౌ నొక తపోరణ్యంబు సొత్తేరఁగన్. ౧౦౮

క. ముందట గౌరీమందిర,మందారనవారవిందమాకందలతా
కుందమకరందబిందు,స్పృదానందనుండు మందపవనుండు వీచెన్. ౧౦౯

వ. అంతఁ దదాగతకుసుమామోదవాసిత మలయసమీరాప్యాయన శరీరాయా
సాపహారుండై. ౧౧౦

క. ఎడపని కూరిమితో న,య్యెడఁ బుత్రికి నీడ యైన హిమశైలము కై
వడి బెడఁ గడరెడు పటికపు, గుడి బొడఁగని యక్తమారకుం డటుచేరెన్.

- క. అంగనమున నభ్యంతర, సంగీతాకర్ణ నమునఁ జలియింపక వే
 డ్దం గనవు మేయకున్నకు, రంగంబులఁ జూచె సంతరంగం బలరన్. ౧౧౨
- వ. చూచి తత్సంగీత ప్రసంగసంగత్యకారణం బగు జాణం జూతము ర మ్మని
 యిష్టసఖుఁ డైన మధుకరుం గూడి తద్ద్వారంబుఁ దూఱి. ౧౧౩
- సీ. చిన్ని చన్నులమీఁదఁ జేర్చినవీణియ చేదోడుగా శ్రుతిస్థితులఁ దీర్చి
 సరిగమపథను లన్నప్తస్వరంబుల గమకంబు లయవిభేదముల నెఱపి
 నాదామృతంబున ననిచినక్రియఁ దంత్రిఁ బెనఁగొని నఖకాంతి గొనలుసాఁగ
 రాగకదంబంబు రంజిల్లఁ జేయుచు, నాలతి వీనుల కమృత మొసఁగ
 గానరసవళమునఁ గనుఁగన మోక్షుచు, బోటిఁగూడి వాణిబోటిఁ బోలె
 గౌరిఁ బాడుచున్న కన్యకారత్నంబుఁ, జూచె నచట బాలభేదరుండు. ౧౧౪
- వ. అంతఁ దదీయలూపణ్యమధుమత్తనయనమధుకరుం డై మధుకరునితో నిట్లనియె.
- క. వనితారత్నము నవయకా, వనయై పొదరింట నున్నవనలక్ష్మీ క్రియన్
 దొన నున్నమరునిబాణం, బన నున్నది యిచట మోహనాకృతితోడన్. ౧౧౫
- సీ. ఇది దేవకామిని యేని నిండుని వేయుఁగన్నులు సఫలము ల్గాక యున్నె
 యిది నాగకన్యక యేనిఁ బాతాళంబు సోముఁడు లేఁ డని శూన్య మగునె
 యిది భేదరాంగన యేని మాఝాతికిఁ బ్రభయెక్కు చెఱకునఁ బండుగాదె
 యిది సిద్ధబాలిక యేని లోకంబులో సిద్ధకులంబు ప్రసిద్ధిఁ గనదె
 యిది వనాంతలక్ష్మీ¹ యేని వనం బెల్లఁ, బల్లవింపకున్నె యెల్లయపుడు
 నిది సుధాంశురేఖ యేని యీగుడి నున్న, శిలలు చంద్ర కాంతశిలలు గావె.
- క. పరసతులను దల్లులఁగాఁ, బరికించెడు నాకు దీనిపైఁ జిత్తం బే
 వెరవునఁ దగిలెనో యిది కృత, పరిణయ గాకుండఁబోలుఁ బరికింపుదమా.
- వ. అని యంతకుమున్న నిజదర్శనంబునఁ జంద్రావలోకనంబునం గరంగు చంద్ర
 కాంతంబు క్రియఁ జిత్తంబు గరంగి మేన ఘర్తజలంబులు మణిగణభూషణంబు
 లుగా లజ్జారాగనిమగ్న యై కనుబేటంబున గాటం బగునారాటంబునఁ దుంట
 విల్తుండు మానంబు వేటూడ² బోటి పూఁబాద మాటు సారం దలంచునెడ
 వసంతానుగమ్యమానుం డగు మీనకేతనుని భాతి డగ్గఱి యోలీలావతి నీ
 వెవ్వరిదాన వీశారీగేహంబున కరుగుదేరం గారణం బేమి నాపుడు విని చతు

1. వసంతలక్ష్మీ. 2. తుంటులుచే మానసంబు పేటెత్త. వి. నూ.

రిక యను తత్సఖి లేచి బాలకుఁ డ్రాఢత్వంబు గలదె యేను విన్నవించెద
నవధరింపుఁడు. ౧౧౯

క. వసుమతిఁ బరఁగిన మిత్రా, వసుసోదరి సిద్ధవంశవరుఁ డగు విశ్వా
వసుసుత మలయవతి విభా, వసునిభుఁడగువరుని వేడవచ్చిన దిటకున్. ౧౨౦

వ. అనిన నక్తుమారుడు నామాట తప్ప దిది కన్యక యగుట వింటివే యనుడు
నమ్మధుకరుండు దైవయోగమ్మున సమాన వయోరూపంబులు గలవధూవరు
లిట్లు గూడుదురే యని. ౧౨౧

క. వనరుహగర్భుని నేరమి, ననురూపసువస్తుయోగ మగపడదు జగం
బున మీబోంట్లకు నగపడుఁ, గనకము రత్నమ్ముఁ గూడుకైవడి నొకచోన్. ౧౨౨

వ. అని చతురికం జూచి నిజసఖుని దెసం జూపి. ౧౨౩

క. జీమూతకేతుసుతుఁ డరి, జీమూతసమీరణుండు చిత్రజనిభుఁ డౌ
జీమూతవాహుఁ డీతఁడు, జీమూతసిరుండు ఖచరశేఖరుండు చుమీ. ౧౨౪

క. అనవుడు నది మలయవతి, గనుఁగొని యిది గౌరికరుణఁ గలిగెం జెలియా
మును విందు మితఁడు రూపసి, యనఘుండు వరియింపు మితని నతిమోదమునన్. ౧౨౫

ఉ. నావుడుఁ గన్యకామఃశి మనఁబునఁ గూరిమి నాటకొల్పు నా
భావజుబాణము ల్లిగులఁ బజ్జఁ జరించినఁ దత్పరాగమౌ
నా ఓలసిల్లి లేజెమట నవ్యముగాఁ గుచనీమఁ దోఁప ల
జ్జావనతాస్య యై నిజవయస్యకు నుత్తర మీక యుండినన్. ౧౨౬

వ. చతురిక మతియు నొత్తి పలుకునప్పుడు. ౧౨౭

సీ. జనని పుత్రైంచిన సఖి వచ్చి పిల్చిన నిత నుండరా దని యిచ్చుఁ దలఁచి
పోయినఁ బ్రియుఁ డెట పోవునో యని నిల్చి తడసినఁ గోపించుఁ దలయనుచుఁ
గదలి వేదన మది బొదలఁగా నేటికి నెదురీదుచాట్టువన నింటి కేగి
బలవంత మైన యావలవంత మదిలోన వేగుచు నొకచోట వెచ్చనూర్పు
చున్నఁ జూచిచెలియలొయ్యనఁజనుదెంచి, హృదయతాపమెఱిగిమదిఁగలంగి
చంద్ర కాంతవేది శయ్యాతలంబుపైఁ, జేర్చి శిశిరవిధులు సేయనపుడు. ౧౨౮

క. పుష్పాడియుఁ బువ్వుఁ దేనెయుఁ, గప్పరమును జందనంబుఁ గలవిన పన్నీ
రప్పలఁతుకపైఁ జిలికిన, నిప్పుపయిం జిలికినట్టి నెయ్యిం బోలెన్. ౧౨౯

సీ. కుప్పలు గొనఁజల్లుపుష్పాడియెరువుగాఁ బోరిఁబారివెరహాగ్నిఁ బాగులఁజొచ్చె¹
ఘనసారమితచందనపంక మురమునఁ దొడిఁదొడి నెటియలు విడిచి చిటిత

1. విరవిర విరహాగ్ని విరహుఁజొచ్చె.

- సెజ్జపైఁ బఱచిన చెంగల్వరేకులు స్తుక్తి మై సోకినఁ జూర్ణ మయ్యె
విసనకట్టలు చేసి విసరువో నావులఁ గదలీదళంబులు గ్రాగి ముణిఁగె
మోవికెంపు డిందె ముత్తియంబులు గందె, గంకణముల లక్ష్మ కరఁగిపాతెఁ
జలువమందు తెల్లఁ జెలువ మందఁగఁజేయ, నెడఁదమదనతాప మినుమడించె.
- క. కలకలఁ బలికెడు చిలుకల, కలకలములుఁ గోకిలముల కలరవములు నా
కులపఱుప నళికులంబులు, నులుకఁగ నయనముల జలము లొలికెం జెలికి.
- వ. ఇట్లు పెచ్చగిల్లిన¹ పచ్చవిల్తువెచ్చ వెచ్చ నెచ్చెలిం జూచి కలంగి ప్రబలదర్శి
తుం డగు నాదర్శకుని దూఱం దలంచి చతుర యై చతురిక యి ట్లనియె.
- క. వలరాజ నిన్ను రూపున, గెలిచిన జీమూతవాహు గెంటింపఁగలే
కలఘమతి నబల నొంచెడు, పలువురు వినిలేని బంటుపంతము డిగడే. ౧౩౩
- మ. అళులారా యలికుంతలం జెలిమితో నానంద ముదింపుఁడి
చిలుకా చిల్లలకొల్లి నేపక సఖిస్నేహంబు వాటింపుమీ
వలరాజా వలవంత మాన్పుము పికద్వంద్వంబ యీద్వంద్వముం
గలయం గోరుము మాకుతా మరలుమీ కన్నంత నిక్కన్నియన్. ౧౩౪
- వ. అనునప్పు డక్కుమారభేచరున కైన యత్తాపమునకుం దాప యగు నాదిభేచ
రుం డాదిత్యుండు కాంతి సడలినట్టు దిరిగి చని ఘనపుష్పరాశితల్పంబునం దన
మేను సేర్చిన. ౧౩౫
- క. జడనిధి వెలువడి యెట్టగఁ, బొడమెడు కిరణములు శిఖలపోలికి నిగుడం
గడఁగి యుడురాజు విరహుల,బడబాసల మనఁగ నుదయవర్వత మెక్కెన్.
- గీ. అంత జగమునిండ నచ్చవెన్నెల వర్ష, నందులోని వేడిఁ గంది కుంది
కాఁగఁబెటినయదకంబులోపల నున్న, మీనువోలె బాల మిడుకఁజొచ్చె.
- వ. ఇ ట్లధికపరితాపంబునం బురపురం బొక్కుచున్న కన్నియం జూచి కళవళించి
చెలులు మెత్తన నెత్తుకొని చని గురుమెదవందిరిక్రింద నరవిదతల్పాబుపై నిడి
దైవం బేమి దలంచునో యని దానిమేని కట్టావులం గ్రాగిన తమ్ము సవఁించు
కొనుచు. ౧౩౬
- క. తను వంట నోడి వనజా
ననకును జేమంతిపువ్వునం గొని పన్నీ
రెనయ మెయిఁ బూయుచోఁ గ్రా
గినపెనమున నొలుకు నూనె క్రియఁ జూయికొట్టె². ౧౩౭

1. పిచ్చగిల్లిన-పెచ్చు పెరిగిన. 2 చుండునియె-చుఱుకం పెట్.

- క. అస్తోకంబుగ నత్తా, శస్త్రని కుచమండలమున లలనలచే వి
 న్యస్త మగుచందనము నవ, కస్తూరీలేపనంబుకైవడిఁ దోఁచెన్. ౧౮౦
- వ. అవి యన్నియుం జూచి డగ్గఱ బెగ్గిలి చతురిక న్యాయనిష్ఠురోక్తులఁ జంద్రు
 నుద్దేశించి. ౧౮౧
- క. ఉసురాజ నీవు పొడిచిన, జడనిధి యుడుకైకి వైక్తసంబునఁ బొంగున్
 బడబాగ్ని మీఱి నావుడు, బడఁతుక నీవేడిఁ జిమిడిపడ కెట్లుండున్. ౧౮౨
- క. హరిణాక్షి చూడ్కిఁ గన్నుల, సిరిగోల్పడి యిట్టి నిన్నుఁ జేరిన నీ వీ
 తరుణిఁ దెగఁజూడఁ బోలును, పరికింపఁగ నెపుడుఁ బక్షపాతివి గావే. ౧౮౩
- మ. అమృతాంభోనిధి జన్మభూమి సురభూజైరావతశ్రీసుధా
 ప్రముఖంబు ల్గు తోడఁబుట్టుగు లుమాప్రాణేశుజూటంబు గే
 హము బింబం బమృతం బనంగ జగదాహ్లాదంబుగా నిన్నుఁ జూ
 తుము నీవేడిమి కాలకూటమునకుం దోఁబుట్టు వయ్యెంగదా.¹ ౧౮౪
- గీ. నాఁడు నేడు నీకు నాఁడుఁదోఁబుట్టువు, లేదె కరుణ లేదు లేశ మైనఁ
 బాలఁతిమొగముతోడి పొత్తైనఁ బరికించి, చల్లసేయుమయ్యు చందమామ.
- వ. అని వేడుకొని మలయవతిం జూచి. ౧౮౬
- సీ. వనిత నీకన్న లొయ్యన విచ్చి చూడవే మారుబాణము లరుదేరనోడు
 నబల మానీనుల కమృతంబు చిలుకఁగాఁ బలుకవే చిలుకలు పలుకనోడుఁ
 గోమలీ నీదు ముంగురులు పాటింపవే శ్రేణిదాఁటులు కొంత దాఁటునోడు
 భవళాక్షి నీముఖదర్పణం బెత్తవే సోముఁడు నీదెసఁ జూడనోడుఁ
 బడఁతి మమ్ముఁ దగినపనిఁ బంపఁజీరవే, కోకిలంబు లిచటఁ గూయనోడు
 మగువ చల్ల నూర్పు నిగిడింపవే యిందఁ, మలయమారుతంబు మలయనోడు.
- వ. అని ధైర్యంబు పట్టుకొల్పిన నమ్మద్దియ తనవేదన దీటుతెఱంగు చెప్పంబూని
 ప్రీడావశంబున నోడి మారుప్రేరణం దవులుకొని యెలిం జూచి. ౧౮౮
- క. ప్రథమముననుండి చిత్తవృథ యెఱుంగును ప్రాణసఖివి పలనై నమనో
 రథ మొనగూర్చక యీమ, న్నథుబారికిఁ ద్రోవ నీకు నాయం బగునే. ౧౮౯
- క. రతిపతికిఁ దోడుపడి యో, చతురిక వెనువెంట మందు చలుచు నన్నున్
 బతిమాల్పించెద వకటా, హితులుం బగవారిఁ గూడి రేమనవచ్చున్. ౧౯౦
- వ. అనిన నోయమ్మ నీ నెమ్మనంబున నింత యుమ్మలికం బేల నమ్మ మతనిం దెచ్చెద
 నూటాడు మని చతురిక మనోహరిక యను సఖిం జూచి యీచేడియ గౌరీ

1. నోఁబుట్టువొటంజూమి-వొటంగదా.

ధామంబున జీమూతకేతు కుమారు సుకుమారుం బూచి వలచినయది యది
మనరాజున కెఱింగించుట విచారం బగునే. ౧౧౧

క. చెప్పినఁ బతి గోపించును, జెప్పకయుండినను బాల చిక్కిడు మనకుం
దప్పలు దొలఁగునుపాయము, చొప్పడు నేదేని బ్రతుకు¹ జూడఁగ వలయున్.

క. అని తలపోయుచు నుండఁగ

వనజంబులు వెలయుఁ గుముదవనములు సొలయుం

గనుకని చీకటి పొలియఁగఁ

దనరుచి డివిఁగలయఁ బొలయఁ దపనుడు పొడిచెన్.²

౧౧౩

సీ. ఆవేళఁ జతురిక యనువునఁ బ్రాణంబు నిలుపంగఁబూని యానెలఁత లేపి
యిప్పునిఁ గూర్చెద నేతెమ్ము గౌరినివాసముకడ కని యాసగొలిపి
కొని చని మాధవీకుంజంబులోపలఁ జల్లని పల్లవశయ్య నునిచి
వగవకు జీమూతవాహనుం దెచ్చెద నని నాలు గడుగులు నడచునంత
నెమర మదనుచేత హృదయసౌతాపంబు, పొదలఁబువ్వుఁబొదలమెదలఁబూని
సంగడినిఁ గూడి యంగనఁ దలఁచుచు, బలవరించు నతనిపలుకు వినియె.

వ. అది యె ట్లన్నను.

౧౧౪

ఉ. మారుని మోహనాస్త్రము, సమస్తవిలాసవిహారభూమి, శృం
గారరసంబుతేట, తొలుకారుమెఱుంగులపుట్టినిల్లు, సం
సారసుఖంబు లేమొలక, చక్రదనంబులస్తోత్ర కాఠంబం
గారముచేగ, యాతరుణి కన్నులపండువ గాదె చూచినన్.

౧౧౫

క. నేటిచెడి యింటికి జనునా, తఱి మొగమున కెగయు తేటిదాటునకై తాఁ
జెఱికడఁ బెడమఱి చూచినఁ, జఱుకుననా నెఱునునాఁటెఁజూ పెనుదూపై.³

వ. తన్నూలంబుగా మన్మథుండు బాణవిరహితుండయ్యె నని తదనంతరంబ.⁴ ౧౧౬

క. మదనుని యేనమ్మలు నా, హృదయాగ్నిని భస్మమయ్యె నిదిమొదలుగ నీ
పదునాలుగులోకములును, బ్రతుకు గదా వీనిచేతిబాధకు వెలియె. ౧౧౭

క. మధుకర తన్మఖపంకజ, మధుకర భావమున మిగుల మత్తిలి సుధా

మధుర మగు నానభూమణి, యధరము చవిచూడఁ గలుగునా యితనాకున్.

వ. అట్టిబోటి కూటమిలేక మది గంది కుంది బ్రతుకుకంటెఁ బ్రాణంబులు దొ

1. చొప్పడు నేదేని బ్రతుకు చి. నూ. తప్పదుయేపనియైనను ముప్పవుమనకేమియైన మోసమువ
చ్చున్ 2. క. మనసిజునియేపు బాఱఁగఁ...తనరుచి డివిగలయ బాలతపనుడు పొడిచెన్. 3. నె, న
రునాటంజూపె మన్ననంబడమటై. చిఱికునఁ బెడమరిచూచిన, నెఱుసఖిఁజేరిననాగనె 4. తన్నూ
లంబుగాఁ బెడమఱిచూచిన మన్మథుండు లెఁజూచుట లోకోపకారంబయ్యె.

అంగుట మే లనిన మధుకరుం డోకుమారకంశీరవ యుతలో ధీరత్వంబు విడు
తురే నావుడు సభిమానించి. ౧౬౧

క. పూదినరసాలభూజము, జూచితఁ జంద్రాతపము, జొచ్చితి నిన్ను
నీచేతికదళిదళముల, నీచోపులగాలినుటి వీరుడఁ గానే. ౧౬౨

వ. అచునెడం జతుక డగ్గటి తనచెలి వల పెటింగింపం బూని. ౧౬౩

క. వీరుడవు మేరుభూధర,ధీరుడ వత్సంతదానదీక్షాజితమా
దారుడవు భూరికరుణో,దారుడ వయితేని బాల దయఁ జూడుమింక. ౧౬౪

వ. అని మఱియును. ¹ ౧౬౫

క. మలయాచలసానువువై, మలయుచు జరుదేర గౌరిమందిరమున ని
ర్మలమగుడ వైన నిను మా, మలయవతీకన్య చూచె మానముదూలక.

క. అది మొదలుగ మరునమ్ముల, జెదరినధైర్యమునఁ జేయి చైకిట నిడి స
మ్మద ముడిగి మనము నీపై, గదియించును జూడ్చి బాష్పకణములుదొరఁగక.

క. భావజనిభుఁ డగు నాతని, భావంబునఁ గూర్చి నిలిపి పరిరంభణసం
భావన సుఖ మొనగూర్చెను, దైవము నాపాలఁ గలుగదా యని తలఁచుక.

క. అనిమేషంబునఁ బ్రియుని, గనుఁగొనఁగాఁగోరుకన్నఁగవ కడ్డము వ
చ్చినఁ దనుఁగోపించు నొకో, యని కన్నులఁ జేర నిద్ర యలుకుచునుండుక.

క. విను గడు సన్నం బగునీ, మనముఁ బ్రవేశింప నిదియ మత మగు సని డ
సెనొకొక యనఁగ నంగన, తనతనువునఁ దనువు లేక తనువై యుండుక.

క. సారసములు నారసములు, హారంబులు కంటకప్రహారంబులు క
ర్పూరము విషపూరము శృంగారము బుగార మయ్యెఁ గామినిమదికిక.

క. నేనుం దానును నొక్కటి, గా నుండఁగ నొరునిఁ దగిలఁగా యనుచు నుదా
సీనంబు వీడుకోలుగ, మానినికిక లజ్జ దలఁగె మరు బేటమునక. ౧౭౨

క. పలికె బాడసూపెఁ బ్రియుఁ డదె, పిలిచె ననుం గీరచంద్రపికములయెడ వా
గ్విలసనరవములుఁ బలుకులు, మొలతేరఁగ సంభ్రమించు మ్రొక్కును లేచుక.

క. మోహమున ముక్తానల, దాహముపె ల్లెఱుగలేక తనప్రాణంబుల్
దేహమునఁ గలుగుటకు సం, దేహముగాఁ జెయ్యిలుడిగి దృష్టి మొగుడ్చుక.

క. సతి విడిచిన ప్రాణంబులు, పతి నిలువఁగ నుండ నేఁగఁ బాడియె యతఁ డీ
యతివ డిగవిడిచి తలఁగిన, సతివేగమ తలఁగి పోద మని యున్న వనా. ౧౭౩

క. ఖేచరవంశవిభూషణ, యేచోట వసింపలేక యెత్తుఁబయన మై
నాచెలిప్రాణంబులునినఁ,జూచినతొవుననయెరుచూచుచు నుండుక. ² ౧౭౬

1. ఈక్రిందివి దశావళకందములు. 2. పది, గోచరమగు కావులేక గొంకుచునుండున్.

- మ. అని చెప్పంగ లతాగృహంబుకడఁ బ్రాణాధీశుచే నేడు మ
న్నన లే దిం కిట నెన్ని జన్మములకై నక భర్త జీమూతవా
హనుఁ డౌఁగాత మటంచుఁ దీఁగెయ్యరిలో నా బాలకంఠంబుఁ దూ
ర్చిన లోకాంబిక యైన యంబిక కృపం జేపట్టి తా ని ట్లనుక. ౧౭౭
- క. హృద్యాకారిణి యీమర, శోద్యోగం బుడుగు బాలుఁ డు త్తముఁడు యశో
విద్యోతితుఁ డధికాయువు, విద్యాధరచక్రవర్తి విభుఁ డౌసీనుక. ౧౭౮
- వ. అనిన ననుమానించు నెడ నచ్చతురికయు వియచ్చరకుమారుండునుం బట తెంచి
కంఠంబున నున్న లతాపాశం బూడ్చి భుజలతాపాశంబిడి యింత తెంపు సేయు
దురే యే మిదె వచ్చుచున్నవార మని బుజ్జగించిన నుజ్జజీవిషు వగు నజ్జోటి
లజ్జామజ్జదవనతాననాబ్బ యై పులకించి గురుని యనుమతి లేమిం గొందలపడు
నెడ మనోహారిణి యనుసఖి వచ్చి గౌరీప్రసాదవిభవం బిట్టిదిగదే యని. ౧౭౯
- గీ. అప్పు నీవు గోరినట్లు మీతండ్రియు, నితని కిచ్చెద నని యెఱుంగఁజెప్పె
మీకుఁ బెండ్లి సేయ మిత్రావసనువునకు, నానతిచ్చె నటకు నరుగుదెమ్ము. ౧౮౦
- గీ. అన్నమాటఁ బొంగి కన్నులఁ బ్రియునికిఁ, గన్నె మ్రొక్కి యేఁగె నన్నకడకుఁ
జుత్త ముల్లసిల్ల జీమూతవాహనుం, డాత్తగురులకడకు నరుగుదెంచె. ౧౮౧
- వ. తదనంతరంబున మిత్రావసుండు జీమూతకేతుం డున్నకడకు వచ్చి యవ్వధూ
వరుల పరస్పరానురాగం బెఱుకపడం జెప్పి ప్రార్థించి తదనుమతి వివాహవేళ
నిశ్చయించి నానానగరనివాసు లై న కిన్నరకింపురుష గరుడగంధర్వ సిద్ధసాధ్య
విద్యాధరులం గూర్చి యుభయవర్గంబులుగా నేర్చి సకలశృంగారాభి రామం
బుగా నొనర్చిన కళ్యాణముడపంబున నున్న సురేంద్రాదిసురలు వగూఁవరులం
జూచి సదృశకులవయోరూపలావణ్యంబులు గల మిథునంబుం గూర్చుటకుం
బితామహునిం గొనియాడుచుండ. ౧౮౨
- సీ. అపసరః స్త్రీలుకళ్యాణగానంబులు తెఱఁ గొప్పుఁ బాడఁగా దివ్యమునులు
ప్రకటించి మంగళాష్టకములు చదువంగ రత్నములుం దలఁ బ్రాలుగాఁగ¹
నగ్నిదేవుండు ప్రత్యక్షమై సాక్షిగాఁ దగ బ్రహ్మమునులు మంత్రములు నెప్ప
నిర్జరకాంతలు నివాళిభులిడఁ²గల్పవృక్షంబు లొగిఁ బుష్పవృష్టి గురియ
సురలు పరిణమింప సురదుందుభులు మ్రోయ, నారదుండు దీవెనలుగఁ బాడ
విశ్వమెల్ల బొగడ విశ్వావసునికూతుఁ, బరిణయించె ఖచరవరసుతుండు.

1 చేతనంబ్రాలుగాఁగ 2. వాసుకిసుతులునివాఁనింపఁగా. నిర్జర కాంతలు నివళింపఁగా.

- గీ. పరిణయోత్సవంబు జరిపి సిద్ధవిభుండు, గారవమున నెల్లవారి ననిపె
 స్త్రీసమేతుఁ డైన జీమూతవాహుఁడు, గురుపదాంబుజములు గోరి చనియె.
- క. జనకుని యనుమతిఁ గతివయ, దినములు రతితంత్రగతులఁ దేలుచు వనితా
 జనతానురాగుఁడై చందనగిరిపై నలఁడు మనము దనియ సుఖించెక. ౧౮౧
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు ప్రణయాన్వితఁ డౌ తమబావఁ గూడి ప
 ర్యంతవనాంతభూమిఁ గలయం జరియించుచు వింతకాంతి న
 త్యంతసముజ్జ్వలం బయిన యస్థిసమూహముఁ గాంచి వర్వత
 ప్రాంతమున న్మరద్ధ ననిభం బది యేటిది బావ నావుడుక. ౧౮౨
- వ. అతం డి ట్లనియె. ౧౮౩
- క. పక్షిగర్జుడు పక్షానిల, విక్షిప్తు బైన జలధి వేటాడి మహా
 చక్షుశ్ర వముల నిత్యము, భక్షించుచునుండుఁ దొంటిపగ మొదలాఱుక.
- క. ఆగరుడికి వెఱచి మహా, నాగేంద్రుడు వచ్చి యనుదినము నొకపాము
 స్నీగుంటికడకు నేనై, వేగమె పుత్తైతు నింక వేటాడకుమి. ౧౮౪
- ఉ. దుర్భరపక్షపాతహతిఁ దోయధి పాయలుగాఁగ వచ్చు నీ
 యార్భట మెల్లడ నిన్వి భయంబున నండు భుజంగమాంగనా
 గర్భము లెల్ల నూడిపడఁగా నిది నీధరహాని¹గావునక
 నిర్భయవృత్తినుండఁ గరుణింపుము నీకుఁ బ్రయాసమేటికె. ౧౮౫
- మ. అని ప్రార్థించి యహింద్రుఁ డేగి దినమర్యాదకొ ఘోరి బంపఁగా
 వినతాపుత్రుఁడుఁ దించు నుండు నవి భావింప నృతాసంఖ్యముల్
 విరు మాతెల్పు తదస్థికూటము జగద్విఖ్యాత మీతాగ్ర్య వ
 ర్తన మిచ్చో మసనంబున న్నిలువ యుక్తంబానె లోకోత్తమా. ౧౮౬
- గీ. అనుచు దానశూరుఁ డగువానిమది నొండు, పుట్టకుండ మరలి పోద మనుచుఁ
 బిలుచునంతఁ దండ్రి పిలువఁ బుత్తెంచినఁ, బాసిపోయె సిద్ధపతిసుతుండు. ౧౮౭
- గీ. అంత నక్తుమారుఁ డహిరాజు మది దూఱి, గరుడవలన నురగమరణములకు
 మూల మయ్యె దాన నేలికతన మెద్ది, యేది పెద్దతన మదేటితగవు. ౧౮౮
- క. అకటా నాగేంద్రుడు న్ను, క్షక జిహ్వలు రెండువేలు గలుగఁగ నొకనా
 లుకనై నఁ దన్నుఁ దిని న, ర్మకులము రక్షింపు మనుచుఁ బలుకం దగదే. ౧౮౯
- సీ. అని కరుణాకరుండై యేగుచో నొక్క వృద్ధకామిని పుత్రువెనుకఁ దగిలి
 హాశంఖచూడ వంశాధార యోయన్న నీచిన్ని మోమెందుఁ జూచుదాన

- పక్షినాయకుబాఁడి బడఁద్రోచి యే నెట్లు నిలుతుఁ బ్రాణంబుతో నీవు సనఁగ
బుధువు లుదఱుఁ బగఱ కొప్పించిరి యింకిట నీకు దిక్తెవ్వ రయ్య
యనుచుఁ బలవరింపఁ గనుఁగొని యది బాని, జననిఁగా నెఱింగి మనుషబూని
వీనిఁ గాచువాఁడ వెఱవకు మోయమ్మ, యనిన గరుఁడుఁ డనుచు నబల బెగడి.
క. పైచీరఁ గొడుకుఁ గప్పినఁ, జూచి యతం డేను వినతసుతుఁడంగా నే
భేదరకులజుఁడ నీసుతుఁ, గాచెద బెగ డుడుగు నన్ను గరుడనికిత్తుఁ. ౧౯౬
వ. అనిన బెగ డుడిగి యప్పుడఁతి యిమ్మాట యింక నొకమాటాడుఁ డనిన నతండు
నవ్వి. ౧౯౭
క. నేలయు నుదకముఁ దేజము, గాలియు నాకసము నెఱుంగఁ గాచితి నాకై
కో లిచె రెం డాడఁగ నా, నాలుక మీకులమువారి నాలుక లటులే ? ౧౯౮
ఉ. మేరువు సంచలించిన సమీరుఁడు నిల్చిన భూమి గ్రుంగినం
దారక లెల్ల డుల్లిన సుధాకరుఁ డగ్నికణంబు లొల్లిన
న్వారిధి లింకిన స్పృభము వ్రాలిన భానుఁడు చలనైన నం
భోరుహసూతి దప్పినను బొంకుదునే మునుపాడి క్రమఱుఁ. ౧౯౯
ఉ. నావుడు నాగకాంత కరుణాకర యోఖచరేంద్ర నాసుతుం
గావఁగఁ బూని వచ్చితివి కన్నతనూజునికంటె నీయెడఁ
భావము సార్ద్రమైన మది పన్నగవైరికి నిన్ను నిచ్చి యే
త్రోవల నేఁగునుఁ బ్రదుకు శ్రోన విచారము లేదు నా కింకఁ. ౨౦౦
గీ. అన్న నీకు నతివిరాయువు గావుత, మన్న శంఖమాడుఁ డతనిఁ జూచి
కరముఁ జోద్యముది కరములు మొగిడించి, విన్నదనములేక విన్నవించె.
క. వసుధఁ గొఱగాని కడుఁబా,లసులము పులుకాసిపుష్పలము¹ మాకై నీ
యసువులఁ బగఱకు నొసఁగుట, కసవునకై రత్న మమ్మఁ గడఁగుట గాదే.
శా. సంసారాటవిఱోపలం గలవు మత్సామాన్యముల్ వర్ధమాఁ
హింసామూలము లైన జాతువు లసంఖ్యేయంబు లోభేచర²
తంసా నీకెవయైనవారు గలరే ధర్మాధికు ల్వంచల³
హంసాసీకము లేదుగాక బకభేకొఱుబు లేకుండునే. ౨౦౩
క. మావంటివారి నూర్వరఁ, గావఁగఁ జాలుచువు నీ వొకనిఁ గాచుటకున్
జీవం బిచ్చిన నార్తుల, కేవలపున బ్రదుకవచ్చు నెడరైన యెడఁ. ౨౦౪

1. కుటిలప్రచారులము.

- క. మాకులమువారు విడిచిరి, నీ కీకృపసేయనేల నీచుట్టను నే
శోకమునఁ జావకుండఁగ, నీకాంతను ముసలిఁ గావు మింతియ చాలుక. ౨౦౧
- చ. అనవుడు భేచరేంద్రసుతుఁ డచ్చెరువంది ఫణింద్రనందనా
విను మిది యేల నాపనికి విఘ్నము చేసెద వింతకాల మీ
వనమున సర్పి వేడమి దివానిశము ల్లదిఁ గుందుచుండు నేఁ
డనఘ పరోపకారసమయం బిటు గల్గిన నుబ్బి వచ్చితేక. ౨౦౨
- చ. తనయులు భార్య లన్నలును దమ్ములుఁ జుట్టలు సంగడిండ్లు యశా
వనము ధనంబు నంచు మది వారక ప్రాణములైన నిచ్చి తా
ననదను నార్తు దీను శరణాగతుఁ¹ గావనివాఁ డహగళ
స్తన మని యండ్లు వానికి యశంబును ధర్మము నెట్లు చేకులున్. ౨౦౩
- ఉ. లావు భయార్తరక్షణము లాభము పుణ్యము దేహశుద్ధి స
ద్భావము భూషణం బెఱుక ధర్మము సత్త్వప ప్రాభవంబు సం
భావన పాడి సత్యపరిపాలన మే లుపకార మెయ్యెడక
భావన కీర్తి యాయువు శుభంబు నిజాపులు ధాత్రిలోపలక. ² ౨౦౪
- క. జాణ “లనిత్యాని శరీరాణి” యరుచుఁ దెలిపి చెప్పురా³ భువినాత్మ
ప్రాణులు లిచ్చి యార్త, త్రాణం బొనరింపవలయు ధర్మజ్ఞులకుక. ⁴ ౨౦౫
- గీ. నీవు లేవేని నొరులకుఁ గావవశమె, ధన్య నీవు బ్రదికిన నీతల్లి బ్రదుకు
నదియ కారణముగ వైరి కడ్డపడుచు, నీవు గోరిన యట యీనెలఁతఁ గాతు.
- గీ. అనుచు వధ్యచిహ్న మైన రక్తాంశుక, మడిగి మ్రొక్కినంత నతని నిల్చి
యేల భేచరేంద్ర యాదివ్యదేహంబుఁ, బాముకొఱకు విడువఁ బాడియవునె.
- క. ట్టోణీమండలమునఁ గల, ప్రాణుల కెడరైన నడ్డపడుచుఁ దదీయ
త్రాణం బొనరించుచు నీ, ప్రాణులతోడఁ గీర్తిఁ బడయందగదే. ౨౦౬
- గీ. శంఖధవళ మైన శంఖపాలకులంబు, శంఖచూడు చేతఁ జాలఁ గందె
ననఁగ మీఁదఁ బుట్టు నడకీర్తి నాకది, చావు గాదె బ్రదుకుత్రోవ యేది. ౨౦౭
- వ. కావున నన్ను మన్నించెదవేని నీతెంపు మాని మరలు మని పునఃపునఃప్రణా
మంబు లాచరించి యాతని వేడికొని తల్లిం జూచి యోయమ్మ నెమ్మనంబున
బమ్మరింపకుము నాకెన్ని జన్మంబులనైన నీవ జననివి గ మ్మని మ్రొక్కి వీడుకొని
దేవతాప్రణామోన్ముఖుం డై చని యాపొంత. ౨౦౮

1. ననద ననాధు నార్తు శరణాగతు. 2. చా వపకీర్తి యశంబు నిజాపులు హీనజంతువుల్.
3. యుండరా. 4. త త్త్వజ్ఞులకుక.

- క. గోకర్ణ రాజకంకణు, గోకర్ణనివాసుఁ జాపగుణగోకర్ణుఁ
గోకర్ణశాయిమిత్రుని, గోకర్ణేశ్వరునిఁ జూచుకోరికి నేఁగెన్. ౨౧౧
- సీ. అట ఖేచరాత్మజుఁ డార్చునిఁ గాచుట చేకూరు టెట్లని చింతనొంది
యర్ణవతీగోకర్ణంబునకు వాఁడు చని వచ్చునంతకుఁ జరఁ దలంచి
యత్తవా రిచ్చిన యరుణాంశుకంబులు వధ్యచిహ్నమునకు వలనుగాఁగఁ
బులకించి చని వధ్యశిలయెక్కిమడిఁజొక్కి¹ గారుడాగమచంబుఁ గోరుచుండి
తల్లి కనకవతియుఁ దండ్రి ఖేచరపతి, కాంత మలయవతియె గాఁగనాకు
సీపరోపకార మెలజన్మంబులఁ, గలుగ వలయుననుచుఁ దలంచునపుడు. ౨౧౨
- మ. గిరు లల్లాడఁగ నర్చుతేకు దొలఁగం గీర్ణంబులై మింటిపైఁ
దరువుల్ గ్రద్దలభంగి నాడఁగ సముద్రం బెల్ల ఘ్రూలఁగఁ
హరిదంతంబులు పక్షకాంతి నవసంధ్యాల్లీలఁ గీలింపఁగా
గరుడుం డార్చుచు వచ్చె నచ్చటికి నాకారంబు ఘోరంబుగన్. ౨౧౩
- ఉ. వచ్చి యతుడు మస్తమున వ్రయ్యలు వారఁగఁ దన్ని ముక్తునన్
గ్రచ్చి వియత్నభంబునకుఁ గొంచుఁ జనంగఁ గిరీటరత్నముల్
చెచ్చెర మాంసఖండముల చెల్విన భూమిఁ బడంగ నిచ్చలో
మెచ్చి కుమారకుండు ధృతిమేరువు మే లొనగూడె నా కనన్. ౨౧౪
- ఉ. అంబరసీమనుండి మలయాద్రిశిలాస్థలి వ్రాలి యేకచి
త్రంబున మాంసఖండములు దర్పయు గ్రమ్మగఁ బ్రొంచి మ్రొంగఁగా
నంబరచారినందనుఁడు హర్షరసంబున మేను వొంగ వ
ప్రాంబుజ ముల్లసిల్లఁ బులకాంకితుఁడై విహగేంద్రుఁ జూచినన్. ౨౧౫
- వ. అంతః బక్షింహండు. ౨౧౬
- ఉ. వేదన మేను స్తుక్త దరవిందముకాంతిఁ దొలంగ దాననం
బాదరణంబు నాయెడ మహాఘన మైనది యంతరంగ మా
మోదతరంగితంబు నిజమూర్తివిలాసము దివ్య మిట్టి కా
కోదరజాతి లేదు సుగుణోత్తమ యెవ్వడ వీవు నావుడున్. ౨౧౭
- ఉ. ఎవ్వడ నైన నేమి² మది నిన్నివిచారము లేల నీకు నొం
డెవ్వడు భక్షణం బగు నహీశ్వరబంధువు³ గాక యియ్యెడన్
మవ్వము దప్ప దంగలత మానవు గంటుల రక్తపూరముల్
క్రొవ్వినమాంస మున్నయది కొమ్ము భుజింపు భుజంగమాంతకా. ౨౧౮

1. వడిజొంగి. 2. సైతిసేమి. 3. సహోద్రులఁ దిందువు.

- క. అనునెడ నాగోకర్ణేశునకు బ్రణమిల్లి శంఖచూడఁడు మగుడం
జరుచెంచి వధ్యశిలమీఁద నవం బగు రక్తబిందుతఱి బొడఁగాంచె. ౨౨౩
- గీ. కాంచి మున్నతండు వంచించి వచ్చుట, తెలిసి తన్నుఁ దాన త్టికొనుచుఁ
గులముఁ గావనైతి గురునాజ్ఞఁ దప్పితి, నన్ను డాచి యొకని మన్నిగొంటి.
- గీ. ఇట్టి కష్టజీవ మేటికి నా కని, చాఁగడంగి యచటి కేఁగుదెంచి¹
భేచరేంద్రతనయుఁ జూచుచుఁ దలయుఁచి, భుజగవైరి జూచి భుజగవరుఁడు.
- మ. వినతానందన దీనరక్షణపరుఁ విద్యాధరేంద్రాత్మజం
దిన ధర్మం బగునే సహింపు మకటా దృష్టింపవే పాములం
దినవే యాచవి మున్నెఱుంగవె భవద్భీతాత్ముడౌ రాజుపం
పున నే వచ్చితి నాగపుత్రుడ ననుం బోసిక భక్షింపుమా. ౨౨౬
- వ. అనిన గరుడుడు పడియున్నయక్తుమారకుం జూచి నే నెఱుంగనైతి నీ కీదుర్ల
రఁగోద్యోగం బేల యవపుడు నతు డే మని చెప్పుడు నాయత్నం బంత యు
విఫలం బయ్యె. ౨౨౭
- క. వికలము లగుప్రాణంబుల, నొకయుపకారంబు సేయనోపును నని కా
తుకమున నినుఁ గోలువఁగ వీఁ, డకటా యవసానవైరి యై చనుదెంచె.
- చ. అనునెడ శంఖచూడఁడు రయంబున డగ్గఱ వచ్చి యెత్తి యో
ఘనకరుణార్ద్రమానస యకారణబాంధవ సత్యసంధ యీ
వినతసుతుండు నీ వనువివేకము లేక యహింసఁ డంచు నీ
సునఁ దెగటార్చె నొక్కొ యనుచుం దను వంటఁగఁజేచ్చి యేడ్వఁగఁ. ౨౨౯
- గీ. వధ్యచిహ్న మైనవసంబుఁ జూచితి, నెఱుంగనైతి నీతఁ డెవ్వఁ డనిన
వ్యోమచరవిభుండు జీమూతవాహనం, డనుడు వెఱఁగుపడుచు నడలి గరుడి.
- క. మందరతటమున హిమవ, త్తందరముల మలయసీమఁ గైలాసమునక
బృందారకసుందరు లానందంబునఁ బాడు ఖచరనందనుఁ డితఁడే! ౨౩౦
- క. కడుఁ బుణ్యం డగు నీతని, మడియించిన శోకవహ్ని మడియుట కంటె
సుడిగొని జడనిధి నుడికెడు, బడబాగ్నిం బడుదుఁ గడిదిపాపం బడఁగఁ.
- సీ. అనుడు సంతకమున్న తనయుకిరీటరత్నంబు కోడలియంకతలముమీఁదఁ
బడిన నాపడఁతుక పతిశేఖరం బని బెగడుచు ముందటం బెట్టె సంతఁ

1. పోఁగడంగి యచటి కేఁగుదెంచి- చావదలచి యచటి కేవలచ్చి.

గాంతయుఁ దాను నిరాతపాతం బైన తరువుకై వడిఁ గూలి తడసి తెలిసి
 ఫణిఫణామణి యని భావించి సుతునిదిగాఁ జూచి తన్నృతి గలుగు తెఱిగి
 మూర్ఛవొందుచుకోకాగ్ని మునిగిమునిగి, యాలుఁగోడలుఁదనతోడనడలినడువ
 మారుతప్రేరితం బగుపూజిబొమ్మ, భాతి నేతెంచె జీమూతకేతుఁ డటకు. ౨౩౩
 వ. ఇట్లు చనుదొచి యట గురుజనప్రాణభయానులుం డై నెత్తుట జొత్తిలిన యరగ
 కుమారునిమీఁద నొరగిన కుమారుమ్రొల వ్రాలి. ౨౩౪

సీ. ఓయయ్య మీ బావయును నీవు నాడుచు నున్నార లని నన్ని యుంటిఁగాక¹
 దవ్వేగనిత్తునే' తడవిన రానైతిఁ గులరత్న మౌ నన్నుఁ గోలుపడితి
 రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబుఁ జేరియు నీసేవ సౌఖ్యంబు నెగడఁగంటి
 సద్భక్తి సేయవే సరగున నోయన్న² చెడుగుఁబాములకేల జీవమీయ
 గరుడనఖముఖాగ్రసూతంబునకుఁ జొరఁ, బూనె మెత్తనైన మే న దెట్లు
 మాకు దిక్కుగలరె యోకరుణాకర, చీకుచేతికోల చిన్నికుట్ట³. ౨౩౫

వ. అని పలవరించుచు మేనంటి చూచుచుండఁ గనకనతియుం గనుఁగవ నశ్రుపూ
 రంబు తోరంబుగాఁ బెదవులు దడుపుచు మొగము వెలవెలం బుచ్చుచుఁ గో
 డలిం గూడి గోడాడుచు. ౨౩౬

సీ. ఓతండ్రి యందఱ నొక్క పెట్టునఁ జంపఁ గడఁగితి వొకపాముఁ గావఁబూని
 ధవళనకాడులు తనియ నిత్తురు గాక ప్రాణంబు లొసఁగెడు ప్రభుఁడు గలఁడె
 తనతల్లికడుపు చల్లన చేసికొన నోపి శంఖచూడుఁడు నీకుఁ జావొనర్చెఁ
 జీకుపట్టినకోల యీకుమారుం డని గరుడుని కేలొకో కరుణలేను
 దైవమేల యిట్లు దలఁచె నే నెట్లోర్తు, నేమిసేయదాన నెందు జొత్తుఁ
 బాసి యేఁగఁ దగునె మూసినముత్తెమ, పంజరమ్ముచిలుక పసిడిబొమ్మ. ౨౩౭

క. మలయవతిమీఁదిప్రేమము, మలయిచెనె దైవ మిట్లు మ మ్మెడచేసె
 బలుకొకటి బ్రాతి చిలుకల, కొలికీ నాచండమామకూనా నీకుఁ. ౨౩౮

వ. అని విలాపింపంగఁ బ్రాణహానికి శంకించెద రని తన ప్రాణంబులు చిక్తబట్టి య
 ల్లన కనువిచ్చి జననీజనకులం జూచి. ౨౩౯

క. గురులార మీరు నాకై, పురపురఁ బొక్కుంగవలదు భువి “ధర్మస్య
 త్వరితాగతి” యనుపలుకునఁ, బరహిత మొనరింపఁ గంటి బ్రదు కిది గాదే.

1. నున్నారటంచు నే నుంటిఁగాక. 2. ధర్మైకనిరత. 3. సద్భక్తిసేయ వేసరితివో యో
 యన్న. 4. చెడుకుచేతికోల చిన్నికున.

ఉ. అస్థిగృహంబు దేహము దురాశలఁ జిలులు వోవ స్తుక్తి రో
గస్థితఁ జిక్తి చచ్చు టధికం బగుమోసము గాక, దానిలో
నస్థిర మైనప్రాణమున నగ్రవ¹ మ్మిక్తిలిగా జగంబునన్
సుస్థిర మైనకీర్తి గొన జూచిన లాభమునం గొఱంతయే. ౨౪౦

వ. కావున వగ పుడిగి నాగకుమారు నాకుమాటుగాఁ దలంచుకొనుం డని సా
యాసకృతాంజలి యై యంత్యప్రణామం బొనరించిన సనయాసతుం డై విన
తాసుతుం డోకుమారచంద్రా నాయజ్ఞాననిద్ర దొలంగె నీధైర్యసాహసపరో
పకారగుణంబులం బరిణమించితి నాకేమిహితం బాసతి మ్మనిన. ౨౪౧

క. దయసేయుము పాములపై, భయభీతులఁగావు ధర్మపథమునఁ జరు ని
శ్చయ మిది దురితము దీనను, లయ మగు నుదకమునఁ బడలవణముభంగిన్.

క. అని చెప్పి శంఖచూడా, వినుమా గురుజనులసేవ విడువకు మిఁక నీ
జనని కడు బెగడకుండఁగఁ, జనుమీ యని పలికి హృదయజలజములోన్.

క. రుద్రునిఁ దలంచుచు గీర్తిసముద్రండు పరోపకారమున నలసిన యా
ముద్ర తన మేనఁ దోఁపఁగ, నిద్రించినకరణి దీర్ఘనిద్రం జెందెన్. ౨౪౨

వ. అంతం దత్పహచరీసహితు లయిన జననీజనకులు తమ యరోముఖశిరోఘాత
హాహాకారమహారావంబులు మలయగహ్వరంబున నుపబృంహితంబులై దిక్కు
లు పిక్తటిల బిట్టేడ్చుచు మూర్ఛిలుచు నుభయకృతోపచారంబులఁదెలియుచు
నలయుచుఁ బలఁగించుచు. ౨౪౩

గీ. పురము ధనము రాజ్యభోగంబు విడిచియు, మమ్ము గలసి యిచట మాయనుజ్ఞ
నబలఁ గూడి పిదప నందఱు బాసి నే, డొంటి నేగ నీకు నుచిత మగునె.

వ. అనవుడు ననుగమనోద్యోగ గావున మలయవతీకన్య ధైర్యం బవలంబించి.

క. ప్రాణము కొఱకై యితరుల, ప్రాణము దినుచుండు వాని ప్రాణము గావం
బ్రాణం బెడఁబాసిన నా, ప్రాణేశు డిపుడు మనలఁ బాయట యరుదే. ౨౪౪

క. మనకుండుట యి ట్లెఱిగియు, మన కుండుట తగునె యితనిమార్గంబున నా
మనమరిగెడు గతిఁ దడయక, మన మరిగెడు తెఱఁగుఁ గనుఁడు మఱి వగజేలా.

గీ. అనిన శంఖచూడుఁ డొదఱచావుల, కేర మూల మైతి నితనివెంట
నరుగువాడ ననిన నాచికాఁణ మేన, ముచ్చు సత్తు ననియెఁ బన్న గారి. ౨౪౫

- గీ. నావుడు మీ కిందఱకుం¹, జావం బనిలేదు సుతునిజాడ నె యేగం
గావలయు జతి వేగమె, కావింపుము శంఖచూడ కడుఁ బుణ్య మగుకా.
- గీ. అనుడు నభముఁ జూచి యమరవర్గములార, ఘనపరోపకారమునకు మెచ్చి
యమృత మైనఁ జల్లి యన్న ప్రాణంబులు, గావరయ్య మమ్ముఁ బ్రోవరయ్య.
- వ. అని జనసేజనకులు (క్రమంబున) వేడినఁ దజ్జననోపాయం బెఱింగి విహగేంద్రుం
డిందు బ్రార్థించి యమృతంబుం దెచ్చి యిచ్చట వివన్నంబు లగువన్నగంబుల
తోడ నిప్పున్న గకుమారరక్షకుం గాచెద నని పూని. ౨౧౪
- ఉ. పోయుదుఁ బ్రాణము ల్గుడుఁ బూనిక దప్పిన మేరు వల్లిలోఁ
ద్రోయుదు నెల్లదేవతలఁ దోలుదు నాకముఁ బట్టి పాడుగాఁ
జేయుదు నష్టదిక్పతులఁ జెందుదు మేదినిఁ గ్రిందుమీఁదుగా
ప్రేయుదు వీనిపై నమృతవృష్టి వడిం గురియింతు నింతటకా. ౨౧౫
- క. అని గరుడుఁ డెగసి యేగినఁ, దనయనిదెసఁ జూడలేమిఁ దడయక ఫణిసం
దనుచేత ఖచరసతి చం, దనచితు లొనరించు కొనియెఁ దత్పార్శ్వమునన్.
- వ. అంత నత్యంతసతీమండనంబులు గైగొని మలయవతి పతిచికిరి బ్రదక్షిణంబు
గాఁ దిరుగుచు శౌరి నుద్దేశించి. ౨౧౬
- క. ఓయూచిక యుత్తముఁ డధి, కాయువు విద్యాసరేంద్రఁ డగుఁ బతి యనుచు
న్నాయుద్యోగం బుజిపితి, నీయాతి దప్పె నింక ని న్నేమందుకా. ౨౧౭
- క. అని దూఱగ ముందఱఁ గాం, చనలతగతి మెఱుంగుదీగ చాడ్పునఁ గాత్యా
యని వచ్చి పుత్రినిలునిలు, మని తత్పతిమీఁదఁ జేతీయమృతము చల్లెకా.
- క. చల్లిన సంతాపితుఁ డై, యల్లన సుఖనిద్ర దెలియననువున సతఁడు
త్స్లముఖుం డై గజముఖు, తల్లికిఁ బ్రణమిలై దల్లిదండ్రులఁ దానుకా. ౨౧౮
- క. మగలగు మగఁ డగుచునుని, దెగఁ జూచిన శిరనిర్దిష్ట దృక్తుల నిశి యా
మగతనము సగముచేసిన, మగువా మాపాలఁ గలిగి మన్నించితివే. ౨౧౯
- వ. అని యాదఱు సౌనంద బున వందనం బొనర్ప మలయవతి కృతాఁజలి యై.
- క. గరళము మ్రింగినవతికి, స్థరణముఁ దప్పించి మెఱయు మంగళసూత్రా
భరణము గలదేవత వని, పరిచర్య యొప్పినట్టిఫల మిటఁ గంటికా. ౨౨౦
- క. అని మ్రొక్కఁగ దివిఁ దూర్య, ధ్వను లొలయఁగ సకలదేవతలుఁ గొనియాడ
స్వీకతానందనుకతమున, ననిమిషకుసుమములతోడ నమృతము గురిసెకా.

- క. ఆయమృతంబున నస్థిని, కాయము సప్రాణ మైనకాయంబుల న
త్యాయతఫణముణిరుచి సము, దాయము మెఱుంగిడంగ నెగనె దర్శకరముల్.
- క. చెలులుం జుట్టులుం గలయం, జెలరేగి సుధాంబుపూర్తి చెలువునఁ బాముల్
చేలఁగుదు మలయాచలమున, సెలయేఱులభంగి జలధిఁ జేరఁగఁ బాఱెకా.
- గీ. అంత నమరసిద్ధయక్షగంధర్వులు, గొలువ గగనతటిని జలకమాన్చి
సిరులు మిగుల శౌరి జేయూతవాహను, ఖచరచక్రవర్తిగా నొనర్చె. ౨౩౭
- వ. అట్టియెడ నత్యంతసౌతుష్టాంతరంగు డై గరుత్మంతుడు చనుదెంచి నీకెద్దియి
ట్టంబు వేడు మనిన న్నకుమారుం డురగహరణా బుడిగి దృఢప్రతిజ్ఞాంక్షపుగమ్మిం
తయ చాలు నీప్రసాదంబున నాకేఱుయుం గొఱుత లేదు. ౨౩౮
- క. అనదలఁ గాచితి నాగురు, జనముల ప్రాణములు నిలిచె సర్వేశ్వరిమ
న్నన గలిగె నీవు మెచ్చితి, విను రాజ్యం బబ్బెనేమి వేడెడ నింకకా. ౨౩౯
- చ. అని వినయోక్తిఁ బల్లి జగదంబికఁ గ్రమ్మఁ బ్రస్తుతించి య
జ్ఞనానికి మ్రొక్కి యిష్టజనసంగతుఁ డై చని తొల్లి యున్నకాం
చనపురిఁ జొచ్చి రాజ్యసుఖసంపదఁ దేలుచు నేలుచుండె న
వ్వనితయుఁ దాను నాత్మగురువందననందితచిత్తవృత్తి యె. ౨౪౦
- వ. కావున నట్టిపరోపకారహూయం డెవ్వఁడు గలఁడు. ౨౪౧
- గీ. వింటి మతనిఁ దొల్లి కంటి మీతని నేడు, విందు మిప్పు షొక్రవిక్రమార్కు
ననిన సతనిననిత దనుజేంద్ర విక్రమా, దిక్కుఁ డీతఁ షొక్తా తెలియు మనియె.
- వ. నావుడు నార్తకసుం షోనరోత్తమ నీ వడిగినవరం బిచ్చితిఁ బుణ్యపురుషుండపు
బొంకకు నీ వెవ్వండ వనిన నెవ్వసుమతీవల్లభుండు పూర్వదేవుండపు నీ వెఱు
గవే విక్రమార్కుండు నగుదు నాచరిత్రంబు జను లెఱుంగనుండఁ గృప చేసిశాం
తుండపు గ మ్మని మ్రొక్కి తదనుజ్ఞాతుం డై యజ్ఞాతభావంబున మగిడి నిజపు
రంబగు నుజ్జయినీపురంబునకుం జనుదెంచె గావున. ౨౪౩
- క. ఇట్టిగుణంబులు నీ కే, వట్టున సమకూరకునికిఁ బాడివ చను మి
టట్టును బొరలకు మనవుడు, దిట్టతనం బుడిగి వసుమతీపతి మగిడెకా. ౨౪౪

—: మండ్రెండవబొమ్మకథ :—

- వ. మఱియుం గొన్ని దినంబు లడిగిన. ౨౪౫
- క. కంబూపమగళు మృగచుద, జుబాళీకృతమహావిషమృతిసదృశ
స్తంభేరమచర్తాంబు, లంబోదరగురుఁ గృపావలంబునిఁ గొలుతుకా. ౨౪౬

- చ. అని మదిలోఁ దలంపచు ధరాధిపుఁ డిట్ట జనోపదిష్టమా
 దినమున నెక్కఁ బూని యరుదేరఁగ నచ్చటిబొమ్మ చూచి యో
 జనవర విక్రమార్కుగతి సాహసదానగుణంబు లేక నీ
 కెనయఁగ దేవతాసనము నెక్కఁగవచ్చునె¹ నిల్వ నావునుక. ౨౭౭
- క. అతనికడ నట్టిసాహస, వితరణగుణ మెట్లు చెల్లె వినిపింపు మనం
 బతిగుణములు పండ్రెండవ, ప్రతిమ యెఱిగింప భోజపతి కి ట్లనియెక. ౨౭౮
- మ. విను మావిక్రమభూషణుండు విమలోర్ధ్వనాథసందోహత
 ర్జనసంపన్న జయభిరాముండు సదాచారప్రచారోచితా
 త్తనయప్రాభవధర్మనందనుండు విద్యతాపలనాకేశిసం
 జనితానందుండు సాగరాంతముగ నీర్హమండలం బెలఁగెక. ౨౭౯
- గీ. అతనివీట నర్థపతి కెనయగు భద్ర, సేనుఁ డనఁగ నొక్కనెట్టి గలఁడు
 వాని కొకఁడు గలిగె దానసుందరుండు పురందరుం డనఁగ నందనుండు.
- క. ఆకోమటి కడపటఁ బర, లోకమునకుఁ జనిన నర్థలోభ ముడిగి ను
 శ్లోకుండు పురందరుఁ డీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక.²
- క. అతని దగువ్యయముఁ గనుఁగొని, హితు లందఱు వచ్చి బుద్ధి యిది గా దుచిత
 సిఠిపడువు మహాచార్యో, న్నతి దాఢిద్రవ్యంబు వచ్చు నరపతి కై నెక.³
- గీ. ధనము గలుగువాఁడెధన్యుండుమాన్యుండు, ధనముగలుగువాఁడెఘనుండుజగతి
 ధనము గలుగువాఁడెతగవుల కాఘ్యుండు, ధనముగలుగువాఁడె మనుజువిభుండు.
- గీ. ధనము గలిగె నేని ధర్మరాకామయో, త్నముల నచట నచట జరుపవచ్చు
 ధనముగలుగువేళ జరు లెల్లఁ దమవారు, ధనము లేనివానిమనికి చావు.
- మ. అని చెప్ప నివ్వె యప్పురందరుండు గర్వాక్రాంతుఁడై నవ్వె యి
 ట్లనియెక దానము భోగముం దగవుఁ జేయఁ బాడి గాదేని యా
 ధన మేలా మఱి లాభ మేల నుఖికిఁ దాఢిద్రవ్యమే మేలు నాఁ
 జనదే మర్హ్యుండు మంటిపాలయిన నేసాఖ్యంబు భోగించెనుక. ౨౮౦
- క. మును దనకుం గానున్నది, పనివడి యగు నారికేళఫలరసముక్రియం
 జననున్నది చనుఁ గరిగ, క్తున మ్రొగిన వెలఁగపడుగుంజను బోలెక. ౨౮౧

1. యెక్కువ సమరాసనంబు వెలఁ ద్రొక్కఁగ వచ్చునె. 2. క. ఆకాశసాగరాంతర.....
 శ్లోకుండు పురందరుండీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక. 3. సమున్నతి ధనముఁ
 జొప్పకు హీనత దాఢిద్రవ్యమువచ్చు.

క. తొడఁ గట్టఁ బూయఁ బెట్టఁ, గుడువం జెప్పుచు గాక గొనకొని గడియఁ

జెడియెడి బ్రదుకున కిడుమఁ, బొడివోసికొనంగ జెప్పు బుధులు గలచే.¹

చ. అనుచు ననాదరంబున నిజాపుల దూఱి యుదారబుద్ధిఁ జూ

దనమృచుపుష్పవస్త్ర సనితాపరిభోగవిషకచిత్తుఁ డై

యనుదినముఁ ధనంబుఁ గలయ న్నెదచల్లుచు నొయ్యనొయ్య ని

గనదశ నొంది వది యనుతాపము నునుచుఁ గుది కుండుచున్. ౨౮౮

క. ముఁసఁయురనె కడవటఁ, దిరియుట యది సచ్చు టనుచు ధృతిమాలి పురం

దరుఁ డొక నెపమున దేశాంతర మరిగెన్ మిత్తు లెల్లఁ దను నవ్వంగన్.

వ. ఇట్లరిగి.

౨౯౦

ఉ. అక్షత నక్షడ్రు గల నయాబుఁ బ్రియంబు సువస్తుజాతముం

జక్తనికాంతల న్నతిరసజ్ఞులఁ జూచుచు నావరంబుతో

నొక్కొకయూరఁ గర్ణనయనోత్సవలీల నిచ్చ మెచ్చుచు

బెక్కుదినంబు లుండెఁ దనపేరు నిజాపు లెఱుంగకుండఁగన్. ౨౯౧

క. ఒకనాఁడు మధురలోపల, నొకచోద్యం బెఱిగి మగిడి యుజ్జయిసీభ

ర్తకు విన్నవించు నని² యి,చుక రవణముతోడ వచ్చెఁ జట్టలు పొగడన్.

ఉ. వచ్చినవానిఁ జూచి జనవల్లభుఁ డీవు చరించు భూమిలో

నచ్చెరు వేమి గంటి వని యావతి యిచ్చిన నవ్వరందరు

డిచ్చకు వచ్చున ట్లడిగె నీధరణీవరుఁ డుచు నాత్మలో

మెచ్చుచు విన్నవించెఁ బతిమె చ్చొనఁగూడ యథాక్రమంబునన్. ౨౯౩

సీ. ఈపురి వెవలి యే నెల్లతీర్థంబులుఁ దిరుగుచుఁ గేదారధరణి కేఁగి

మగిడి వచ్చుచు హేమమణిమయప్రాకారరమ్యమా మధురాపురంబుఁ జూచి

చని యొప్పిదం బెల్లఁ గనుఁగొని రే యొక్క ద్విజనిఁటిపొంత నిద్రించునవ్వ

డనద ననాథ నిరాధారఁ గావరే యనుచు వీతెంచె నార్తారవంబు³

దాని క్కుల్లి మిగుల దయ గల్గియును లావు, లేమి యేమియు ననలేక యుండి

రేణకడన లేచి యాపురజరుల న, య్యబలవార్త దెలియ నడిగి వింటి. ౨౯౪

స. ఎ ట్లనిన.

౨౯౫

క. చెల్వొనరెడు పురి చేరువ, బిల్వవనాంతమున రేయి భీమాకృత్తితో

నిల్వలనిభుఁ డొకదనుజుఁడు, చెల్వొం బెరుకళల మొత్తి చెందుచు నుండున్.

- క. ఆపొలతుక రేయెల్లను, నాపొవుచునుండ నసుర వాసింపుగా
 నోపకు పరు లెవ్వరుఁ బృథ్వీపాలక యేను విన్న తెఱఁ గిది చువ్వా.¹ ౨౯౨
- ఉ. నావుడఁ జోద్యమంది సరనాథుఁ డనాథఁ గృతాంగి నంగనం
 గావఁ గడుగి హస్తమున ఖడ్గము తోడుగ నెట్టి గూడి యా
 త్రోవన యెఁగి దూరగతి దోఁపఁగ నల్లన నొక్కనాడుల
 త్తీవిభవాభ్య హా మధురఁ జేరె నినుం డవరాద్రిఁ జేరఁగన్. ౨౯౩
- క. మలయుచు నెయ్యెడఁ గలయం, దెలివిపడ న్వేలిఁగి భువదీపము చనినన్
 మలివాక్యతితోఁ గాటుక, మలక? క్రియ న్నభము తిమిరమయ మై పోలిచెన్.
- గీ. అప్పు డధిపుఁ డాపురాంతికవసభూమి, యమున పగిదినున్న తమముఁ జూచి
 వైశ్యతనయ వెఱవ వల దని తెలుపుచు, ననట నసురరాక యరయుచుండె.
- గీ. వాలుఁగంటిమొట్ట వాలాయ మగునాన, వాలుగాఁగఁ జీకువాలు సొచ్చి
 వాలుపెఱికికొనుచు వాలుమగం డేఁగె, వాలు దైత్యునుమటి వ్రాలు దుడువ.
- క. ఈరీతిఁ గాచియుండఁగ, నారాక్షసుఁ డంత సంగనామణి మొత్తం
 గా రావము వివచ్చిన, నారాజును నాలకించి యతిరభసమునన్. ౩౦౨
- క. వెఱవకు వెఱవకు తరుణీ, మొఱి యాలించితి నృపాలముఖ్యుడ నీకై
 పఱతెంచితిఁ బరిపరిగాఁ, గఱకు టసురఁజెడినైతుఁ⁴ గాచెదనిన్నున్. ౩౦౩
- వ. అని. ౩౦౪
- శా. ఓరీరాక్షస వట్టిగర్వమున నీ వుప్పొంగి దీనానన
 న్నారీరత్నము నేల నొంచె దిటు లన్యాయంబు గావించువే
 యేరా చెప్పఁగనైన మున్నెఱుంగవే యే విక్రమార్కుండ నీ
 క్రూరత్వంబును దర్పము స్ఫులిమియు న్రూపార్చెద నిలువమా. ౩౦౫
- క. అనవుడు రోషంబున ని, ట్లను మాయాబలసమగ్రుఁ డగుదుండుభికి
 స్తనుమడ నోరి సరాధను, ఘనభుజదర్పిడఁ గరోరకరుడం జువ్వా. ౩౦౬
- క. ఆలమునఁ బందోపగతుఱ, నాలం బొనరించినట్టు లాడెద విటు నా
 పాలం బడితివో⁶ నేడు నృపాలాధమ నిన్ను భూతబలి గావించున్. ౩౦౭
- క. నీకొలఁదివారియెముకలు, నాకోటలసందిఁ జక్ర⁷ నలుతునునీవే
 లోకము సొచ్చిననైననుఁ, బోకార్చెద నిన్నుఁ బదరి⁷ పోవక నిలుమా. ౩౦౮

1. బృథ్వీపాలక దీనికతము దేవర యెఱుంగున్. 2. కాటుకమలక = మనీమూతుడు.
 3. మొఱిగకు వచ్చితి. 4. టసురనిపుడెచెంది. 5. ఆలమునఁబడిన. 6. నావాలనఁబడితివి. 7. దెదరి.

- వ. అనిన వీరరసభీషణాబు లగుభాషణాబుల విక్రమభూషణుండును దోర్లండమం
డితారాతిరాజమండలదండిత ప్రచండభుజాగ్రమండనాయమాన మండలాగ్రధ
రుం డగుడు నదండిమగ లొండొరులం దలంపడి. 30౯
- క. మదకరులకరణి సింగపుఁగొదమలక్రియఁ బులులభంగి గురుపోతులప్ర
ల్లనముల¹ శరభంబులగతిఁ, గదిసిరి కదనమున కవని గ్రక్తదలంగఁ. 3౧౦
- ఉ. బంధురవిక్రమస్ఫురితబాహులు దైత్యుఁడుఁ బార్థివుండుఁ గ్రో
ధాంధత మీఁటి పోరిరి దశాననుఁడు న్నఘనాయకుండు న
య్యంధకుండుఁ హరుండు నరకాసురుండు న్నలినాక్షుండు న్జరా
సంధుండు వాయుసూనుండును జంభుండు నిందుండుఁ బోరుకై వడిఁ. 3౧౧
- వ. ఇట్లు పోరునెడఁ బ్రభాతం బైనఁ దత్తాలోచితంబుగ. 3౧౨
- క. క్రందటి తనతేజమునఁ² బురందరుదెసఁ దెలివిగలుగ రాత్రించరునిఁ
మ్రుదించె విక్రమార్కుండు, సుందరి ముఖపంకజమున సొంపు నటించఁ.
- గీ. మండలేశ్వరుండు మండలాగ్రంబున, దండి మిగులఁ గలిగి దండిదైత్యుఁ
జెండి పాటవైచి చండాంశువిధమున, నుండఁ గండ లుర్విఁ గుండుకొనఁగ.³
- గీ. దిశలఁ దెలివి గలిగె దివ్యతూర్యంబులు, చెలఁగె నారమండు మలసి యాడె
నాకసమున నిల్చి యమరవర్గము జనవిభసి మీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసె.
- గీ. నృపుండు సంతసిలి నీరజాననఁ జూచి, పడఁతి యిటు కొటఁబడఁగ నీకు
నేమికతము దీని నెఱింగింపవచ్చునే, జెప్పు మనిన వినతి చేసి పలికె. 3౧౩
- గీ. వసుమతీరమణ యవంతిదేశంబులో, ధర్మశర్మ యనఁగఁ దగినవిపు
భార్యఁ గాంతిమతి నకార్యంబు గావించి, కులముచెడిచి మిగులఁగలుచునైతి.⁴
- ఉ. భవ్యుండు ధర్మశర్మ తనబాంధనవర్గము చెప్పఁగా మదీ
యవ్యభిచార మట్లెఱిగి యాత్మఁ గలంగియు, నితి దా నహం
తవ్య⁵ యటంచుఁ దొ పుడిగి దానపుచేతికశాహతి న్యరీ
రవ్యథఁ గుంచుచుండు బహురాత్రులు నీ వని శాప మిచ్చిరఁ. 3౧౪
- క. వడవడ వడకుచు మానము, సడలఁగ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి శాపాపధి యె
న్నఁడు నాకుఁ గలుగు ననుచుం, దడవోర్వమి విన్నవింప దయతో⁶ నతఁడుఁ.
- క. అసహాయశూరుఁ డగునొక, వసుధాపతి వచ్చి రేలు వగఁబెట్టెమన
య్యసురఁ బొరిగొన్నయప్పుడ, వెన నీశాపమున కెల్లవీడ్చో⁶ లనియె.⁶ 3౧౫
- శా. ఆశాపంబున వీనిబారిఁ బడి దేహం బెల్ల మందంగ న
య్యాశాబంధముచ్చేది బ్రాణములఁ బాయంజాల కే నుండఁగా

1. భట్టిదమున. 2 కందలిరుతేజమునను. 3 మెండుకొనఁగ. 4. కులముచెడితి. మిగులఁ గు
లిలనైతి. 5. కామినిఁహంతక్య. 6. వెననీపాపమున కదియెవీడ్చోలరయఁ.

నీ శస్త్రప్రభానాతమం బడవి మన్నించెం గృహం జూడు భూ
 మీశాధీశ్వర ! నీకు మే లొకటి యే నిచ్చొటఁ గావించెదన్. 320
 సీ. ఇక్కడే గుడితూర్పు దిక్కునఁ బక్కె చెట్టున్నది దానికి నుత్తరమునఁ
 బరువేడుఁ దవ్విన బరివెంక పడుమటి నెలపునఁ దొమ్మిది నిధులమీఱి
 దనుజుఁడు దాచిన ధనము పెక్కున్నది కైకొమ్ము నామీఁదఁ గరుణసేయు
 చనియెద నని మొక్కి వనిత యేఁగిన రాజు వెఱుంగంది యిక్కువ వెదకి కాంచి
 దీనుఁ డై నభద్ర సేనతనూజున, కిచ్చి వేడ్త మగిడి వచ్చెఁ బురికి
 నిట్టిగుణము లేక యిది యెక్కువచ్చునే, పొమ్ము చాలు నింక భోజరాజ. 321
 క. అనవుడు సంతకు సంతకు, విన నింపగు నతని తెంపు విని సభ యెల్ల
 మన మలరంగ నవమానంబును సిగును ముడివడంగ భోజుఁడు మగిడెన్.
 ఉ. అక్షిణ ప్రతిపక్ష భావసముదగ్రాటోపజాగ్రస్తనో
 రక్షో నాయకపక్షతత్త్వణవిహరక్షిప్త కాక్షేయకుం
 గుక్షిన్యస్తసమస్తలోకభరణక్షుణ్ణక్షయాత్తావృతి
 ప్రక్షేచిత వాహనీకృతమహాపక్షీశు లక్షీశునిన్. 322
 శా. ఉల్లాసోద్ధతచండతాండవవిహారోత్తుంగరంగజటా
 వలీమండలమలికాకుసుమభావప్రాప్తబాలేందుసం
 ప్పులేందీవరరేణుసంగకబరీభూతాభకూలంకషా
 కణ్ణోలోపరిబిండు మహాకికమయాకల్పొత్తమాంగుల్ శివున్. 323
 మాలిని. ధరణిధరవిభూషా ధర్మనిర్మాణతోషా
 సరసిజభవసేవ్యా సంతతాత్మీయభావ్యా
 నిరుపమనిజలీలా నిత్యకళ్యాణశీలా
 పురహరహరిరూపా భుక్తిముక్తి స్వరూపా. 324
 గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేక ఫణింద్ర వీర ఘోటవిభాళా
 దిబిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్ధామభామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
 శాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపుర
 వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొటవి వెన్నయామా
 త్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
 విరచితం బైనసింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కుమహా
 దార్యంబునుజీమూతవాహనోపాఖ్యానంబును సాహసాంకునిసాహసాదార్యం
 బులును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సంపూర్ణము.

1. పరికెచెట్టు (బరివెంకకుం బక్కె నామాంతరము. పరికె వృక్షవిశేషము.) 2. పరువుద
 వ్యుత్ప- 3. సమరాగంబును.

2.3.1956

శ్రీరస్తు.

నింహాననద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము.

కొఱవి గోపరాజకవికృతము.

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింగబడినది.

1933.

1-80
వెల రు 0-12-0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము.

ద్వాత్రింశతాస్థలభంజకలను పేరుగల ముప్పదిరెండుబొమ్మలు చెప్పిన విక్రమార్థనికథలు. కొఱవి గోపరాజకవిచే రచియింపఁబడిన పండ్రెండాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. దీనికిఁ బరివత్తుస్తకభాండాగారములో రెండు ప్రతులు గలవు. మొదటిది తాళపత్రపత్రి, శిథిలము. రెండవది చెన్నపురిలో రాజకీయ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందలి 13-5-9 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు, 14-4-8 సంఖ్యగల ప్రతినుండియు వ్రాయింపఁబడినది. ఈరెంటినిబట్టి మేముక ప్రతిని వ్రాసితిమి. దానిలోఁ బ్రథమభాగమున విశేషము సవరణలు కావలసినభాగములు, లోపము లుండుటచే దానిని బ్రచురించుట కవకాశము కలుగలేదు. ఈద్వితీయభాగమునకు బ్ర॥ పోతా ప్రెగడ బ్రహ్మానందరావు పంతులగారొసఁగిన కాగితపుఁబ్రతి యైదవ యాశ్వాసమునుండి కలది యొకటి కొంత సాయము చేసినది. సులభసాధ్య మైన యీ భాగమును ముందుఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. రెండవది యగు మొదటిభాగమును జాలవఱకు సవరించినారము. శీఘ్రముగనే దానిని ముద్రించెదము.

ఈముద్రితభాగములో వృషాశ్వాసము మొదలు ద్వాదశాశ్వాసమువఱకుఁ బూర్తిగాఁ గలదు. ఇందుఁ బదుమూడవ బొమ్మ చెప్పిన కథ మొదలు ముప్పదిరెండు బొమ్మలకథలుం గలవు. ప్రథమసంపుటములో మొదటియైదాశ్వాసములలోను పండ్రెండు కథలుమాత్ర మేకలపు గాని గ్రంథ మించుమించుగా నింతకు మించి యుండును. కృత్యాదిపద్యములు దానిలోనున్నవి, కావునఁ, బీతిక, కవి కాలనిర్ణయము మొదలగునవి యందే నిపులముగా నొసర్పఁబడును.

ఈ గోపరాజు తండ్రి కసవరాజు, తల్లి కామాంబిక, తాత గోపరాజు-హరితసగోత్రజుడు. ఈతని తండ్రి నివాసస్థానము వేముగల్లు. ఈతని మూల పురుషుడగు వెన్న మామూత్యుడు, సనదవోలులో వెలనాటి చోడులయొద్ద మంత్రిగా నుండెను. అతని కితఁ డేడవతరమువాఁడు కావచ్చును.

ఈభాగము తొమ్మిదవయాశ్వాసములో 69 వ పుటలో రెండు పద్యములర్థము కాలేదు. చెన్నపట్టణములోని ప్రతులలోఁ గూడ వీని యర్థము విచార్యమని వ్రాయఁబడియున్నది. కాఁబట్టి వీనిని మేమిందుఁజేర్పఁ జాల మైతిమి.

సాతకులు దీని నాదరించి ప్రథమభాగము త్వరలోఁ బ్రకటింపఁబడునట్లాశీర్వాదింతురుగాక !

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము, †

షష్ఠాశ్వాసము.

—† సదుమూండవకథ †—

- క. శ్రీకనుకారసమయ విభ, వాకరనయనద్వయప్రభామిత ఘననా
భీకమలస్థితసుత విను: తాకారు వికారదూరు సఖిలాధారుణ్. ౧
- క. మనమునఁ దలంచుచు భోజం, డను వగులగ్నమున నెక్క నరుడేరఁగ నా
సనపాంచాలిక నిలునిలు. మని జనులకు నెల్ల విస్మయంబుగఁ బలికెన్. ౨
- క. సత్వము సాహసమును దా, తృత్వమ్మును విక్రమార్కు తెఱఁగునఁ గనకే
సత్వరగతి నరుడేరఁ బ్ర, భుత్వము ఘన మానె యతని బురుడించెదవే. ౩
- క. మదిఁ దలఁచి చూడు నావుడు, విదితంబుగఁ దద్దణములు వినిపింపుము స
మ్మద మొదవ నిచట ననినం, బదుమూండవహమ్మ భోజవతి కి ప్లనియెన్. ౪
- ఉ. ఖండితవైరిమండలుఁ డఖండపరాక్రమదర్పశాలి యూ
ఖండలవైభవుండు త్రిజగన్భరితామలకీర్తిచంద్రికా
మండితమండలాగుండు సమగ్రజయాస్పదబాహుయుగ్మృతై
శండతరప్రతాపుఁ డగుసాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలుచున్. ౫
- గీ. ఆఱునెలలు గడపి యంత దేశాంతర, మరిగి వరము లూఘ్మిఁ దిరుగుచుండి
కనియె గంగపాంత జనమేజయుం డను, ధర్మశాలి దైనధర్మపురము. ౬
- క. అయగ్రహార మొయ్యన, డాయఁగ మాపైన నొక్కటన్ ద్విజునింటన్
రేయుండి రేనకడ నది, తోయంబులఁ గుంకఁ జనుచు ధూర్జటిఁదలఁచెన్. ౭
- ఉ. కామునిఁగాల్చి బూడిదను గంధముగాఁ గొని యెద్దు నెక్కుచుం
బాములుఁ దోలు నెమ్ములుఁ గపాలములుం దనమేని సొమ్ముగా
గాములఁ గూడి యాడుచును గాడు గృహంబుగ నున్న వాఁడు గం
గామృత నూఁదలం జలికి నంత సదాశివుఁ డయ్యె నెల్లెడన్, ౮
- క. అనుచుం గనుఁగొనె గృతముని, జనసంగన్ ద్విజసురంగఁ జపలతరంగన్
ఘనకంకణలనదంగణ, జనితామితదుభితరంగ జాహ్నువి గంగణ్. ౯
- ప. కని మొక్కి శుచియై సచేలస్నానంబు సేయుచు, ౧౦

† ప్రథమభాగము, అయిదాశ్వాసములు ప్రత్యంతరము లేమిచేఁబ్రచురింప ననువుడలేదు.

- క. మలినుడు మై గడగిన ని, ర్మలుఁ డౌ టది చెల్లు లోకమాతా! నీలో
దలఁ దడిసిన జలి లే దని, వెలయుట యాహునినుమటి వేడిమిఁజుమ్మి.
- గీ. ఒకనియడుగుఁ జేరి యొకనియాడల యెక్కి, యొకనివెంటవచ్చియొకనిగలసి
వెడలి పాటి తనుచు విందు మట్లయ్యునీ, జీవనంబు లోకపావనంబు. ౧౨
- చ. అని కొనియాడుచున్ జలకమాడి శివార్చన దీర్చి సూర్యుని
పునఁ బ్రణవతించి రసూరిదెసఁ బోవఁగ వీనుల కెల్లఁ దేనియల్
చినుకఁ బురాణవాక్యములు చెప్పెడివిప్రుని జూచి యమ్మహా
జనసభఁ జేరి మ్రొక్కి సరసస్థితితో వినుచుండ నయ్యెడన్. ౧౩
- గీ. దానధర్మములకుఁ బూజిక తనహృద్ది, నినువుకొనఁ దలంచుజనుడె పశువు
పసరమైన మెఱుఁగు బండియీడుచుదున్ను. సంతకంఠెఁగవ్వఁడండుబుధులు.
- క. వదనము ప్రసాదనదనము, హృదయము సదయంబు మాట లింపులతేటల్
మెదలుట మేలునఁ బొదలుట, సదమలవర్తనుల కిదియ సహజగుణంబుల్.
- క. సురలకు ధరణీసురులకు, హరిహరులకుఁ బ్రియ మొనర్చుయాగము లెల్లన్
సరిగూర్చి యెత్తుచోటను, శరణాగతరక్షణంబు సరిగా వెండున్.
- చ. అని చదువం బురాణవచనార్థము సత్యముగా నెఱింగి స
జ్జనులు మనంబులోనఁ గడు సంశయమందుచు నుండఁగా భయం
బున మదిఁ దల్లడిల్లుచును బొబ్బల్లు వెట్టుచు నొక్కవృద్ధకా
మిని పఱతెంచి వారల సమీపమున న్మోర చేసి యేడ్చుచున్. ౧౪
- గీ. పొలములోన జింకఁ బులి వట్టు కై నడి, వడి నెదిర్చి సంధ్యవాచ్ఛవేళ
గంగలోన మొసలి మ్రొంగెను నాపతి, ననదఁ గానరయ్య యయ్యలార!
- చ. అనుచుం బెసపులు బడుపుమ దీనవదనమై మ్రొక్కెన నక్కజంబుగా నక్కా
మిని యక్కఱఁ జక్కఁబెట్టలేమి. నక్కటా యనుచు నొక్కటియు ననలేక
వివ్రజాతి గావున నొండొరులమొగఁబులు చూచుచు నున్నెడ నిగుఱు
గప్పిన నిప్పు చొప్పున నున్న యప్పుగుఱురత్నం బవ్వడ దిగ్గన లేచి. ౧౫
- క. తల్లి యింక నుల్లంబునఁ, దల్లడ మొదకుము మొసలితలఁ ద్రెంపుదు నీ
వల్లభు విడిపింతును నే, కల్లోలిని గలఁతు హల్లకల్లోలముగన్. ౧౬
- గీ. ఆనుచు నభయమిచ్చి యటభిద్రవహితుడై, గంగజొచ్చి రాజపుంగవుండు
కొంకులేక యీటెలు అకెలు వేయుచు, గడిది మొసలిద్రుణముగాఁదలఁచె.

గీ. పిడుగుకంటె మిగుల బెడిదకూ నడిదంబు, పూని డాసి వ్రేసి దానిద్రుంచి
యంటగోత్ర లెడపి గంటి మంత్రించుచు, బడుగుబావనయ్య నెడలనడిపె.

క. నిజనామము దాచిన నం, బుజనాభుడు వచ్చి మొసలిబొరిగొనికరుణన్
గజపుంగవుఁ గాచిన కీయ ద్విజపుంగవుఁ గాచి మనుజదేవుఁడు వెడలెన్.

శా. అవేళేన్ జను లెల్ల నుల్లములఁ జోద్యంబందుచు స్వేలు మే
లీనీరా గ్రణి సాటిచెప్పఁ గలరే యేనీరు లైన న్ముఖన్
దైవం బీతనిపాలఁ గల్గె నని వింత ల్లాఁ బ్రశంసించఁగా
నాపిప్రుడు నిజ ప్రియాసహితుఁ డై హర్షించి దీవించుచున్. ౨౪

ఉ. సాహసికాగ్నిగణ్య రథసంబున నీ పరుదెంచి యమ్మహా
గ్రాహముఁ ద్రుంచి నన్నుఁ గృపఁ గాచితి దీనికి మాటు మేలుగా
నీహిత మే నొనర్చెదను నీ పతిదుర్లభ మంచు దీని సం
దేహము లేక కైకొనుము దేవసమానుఁడ పిపు గావునన్. ౨౫

క. ఓపురుషవర్య నేనొక, తావసు దయఁ దొల్లి సర్వదాతీరమునన్
గోపాలమంత్రీజపమున, నోపినకీయఁ దపము సేయుచుండఁగ నాకుకా.

ప బక్కనాటి రాళి నుఖస్వచ్ఛవసరమున. ౨౬

సీ. మేఘంబు కడఁబొల్చు మెఱపుకైవడినున్న పీతాంబరముదిండు బిగియఁగట్టి
తరుణాతపద్యుతి హరిచందనం బొప్ప రవిభంగి నురమున రత్న మలర
యమునాజలమ్ముపై నమరు నెత్తమ్ముల లమ్ములౌ తెలిగన్నుఁడమ్ములమరఁ
గరిరాజాశీరమున ఘనరత్నఖచిత మా దండచాఢ్యునఁ బీలిదండ యమర
వన్నెలన్నియుఁ దవలోనివన్నెలనఁగఁ, గరుణఁబొడవైనరూప శృంగారమనఁగ
గోపికల మరులుకొల్పిన తీవ్రలాఁడు, రమణఁగనుపట్టె గోపాలరత్న మెదుర.

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డై.

శా. ఆదేవుండు మహావీరస్సవదనుం డై, యాత్మలోనం గృపా
శ్రీదైవాఱగ నన్నుఁ జూచి తలఁపు ల్నిద్దించు నీ కిప్పు డో
భూదేవోత్తమ నీజపంబును దవఁబు న్నాత్మక కైకొంటి నే
నీదైవంబు ఫలంబు దీనికి దగన్ నిర్మించి నీ కిచ్చెదన్. 30

వ. వినుము స్ఫటికసాపానంబులును గనకఘంటికలును నింద్రనీలస్తంభంబులును
మహారజత కుడ్యంబులును రమ్యహర్మ్యంబులును చీనాంశుకధ్వజంబును గును
మితవర్యంతవనంబును విద్యాధరీగణంబును గామగమనంబును గలుగు ది

వ్యవిమానంబు దేహావసానసమయంబునఁ బ్రాపించు నని యానతిచ్చి చని
యె నట్టిఫలంబు నీ కిచ్చి కృతార్థుండ నయ్యెదఁ గైకొను మనిన నమ్మను
జేందుండు. 30

క. ఆత్మాత్మకుఁ డని నిను నా, నిత్యకృపావృత్తిఁ గాచి నిలిపితిఁ గాకే
బ్రత్యుపకారంబున కీ, కృత్యము సేయుదునె దీనికిం బ్రయ మేలా. 31

గీ. అనదఁ గాచుట కులవిద్యయండ్రుమాకు, రాజపుత్రుండనిది యధర్మంబుగాదె
నీకుఁ జేసినమేలుగాఁగైకొనకుము, శ్రుతియకులంబుభువి దానపాత్రమగునె.

ఉ. నావుడు విప్రుఁ డిట్టివచనంబుల నాతని విక్రమార్కుఁగా
భావములోపలం దెలిసి పార్థివశేఖర నేడు నీ వనం
తీవిభుఁ డౌట నే నెఱిగితి న్నృతి యన్యుల కిట్టిచిత్తము
న్లావును సాహసంబు శుభలక్షణము ల్విసయంబుఁ గల్గునే 32

చ. ఇది కడుమేలు చేకుటె నశ్వేర నిర్గునుఁగొంటి బ్రహ్మకున్
వదన భుజోరుపాదముల వర్ణము లుద్భవమందె నాల్లు చ
క్కందనమునందు విప్రులకు శ్రుతియజాతికి నొక్కపేళ మే
లొదవఁగఁ బెట్టుడుం గొనుట యుం దమలోపలఁ జెల్లువీడ్వడన్. 33

ఉ. ఈదురపస్థ కడ్డువడి హీనుని విప్రుని గాచె నంచు నీ
మేదినిలోనఁ గీర్తియును మేలుఁ దలిర్పదె విన్నవించుచో
నాదరణంబు సేయఁ దగదా సుకృతా లిది దుష్టదానమే
కా దననేల కొమ్మనుచుఁ గైకొనఁ బార్థనచేసి యిచ్చినన్. 34

ఉ. కైకొని విప్రు వీడుకొని గంగకు భక్తి నమస్కరించి కం
భాకరవాలయోగవిధిదండ సమన్వితుఁ డై నృసాలుఁ డ
సోకమనః ప్రసాదమున జోగివిధంబున నంతనంత ను
త్యేకము లేక యోగి బహుదేశములుంగలయం జరించుచున్. 35

సీ. రుచిరసోలంబరొలంబకలకంతకలకంత కులవృత్త కలకలంబు
బంధూకబంధుసౌగంధక గంధినికేతన కేతకీ కేతనంబు
పరిభూతభూత ప్రపంచాస్యనాగేంద్ర నాగేంద్ర నాగేంద్ర భోగభూమి
సేకసముత్సేకభీకరనూకర కాసార కాసార భాసురంబు
చలపలాశపలాశరసాలసాల

తాలహిం తాలశీతలోత్తాలశీలము

మృగమృగాదసమృగనాభిమృగమయంబు

వింధ్యవనము సొత్తెంచె నవంధ్యబలుఁడు.

3౮

క. అక్కడఁ గడు దూరము చని, యొక్కడనిలుచుండిదాహమొలయఁగజలమే

దిక్కునఁ గానక చీకటి, నక్కజముగ నిండి యోన్యమగుగుడిఁగనియెన్. 3౯

క. శాశ్వతముగ నాముఁదఱి, నీశ్వరలక్ష్మీశభారతీశ్వరమయమై

విశ్వజనాశ్రయముగనొక, యశ్వత్థముఁ జూచి చేర నరుగఁగఁ గ్రిందన్.

క. వెడఁదమొగంబును గోఱలు, మిడిగ్రుడ్లును గుఱచ చెవులు మిడిమీసమ్ముల

సుడిగొన్న వెండ్రుకలతో, సుడియఁగ నొక బ్రహ్మరాక్షసుం గనుఁగొనియెన్.

చ కపి నిశ్శంకుఁడు సాహసాంకుఁడు మహాకౌతూహలుం డై రయం

బున జాయం జని యిట్టి కాఱడవిలో భూతంబనై యున్గి యె

వ్వనిమూలంబున నయ్యె నెవ్వఁడవు సర్వంబుం దగం జెప్పుమా

యనిన న్ని వ్యేఱఁ గంది వాఁడు నిజవృత్తాంతస్మృతి స్మరముఁడై ౪౦

క. ధరఁ గలపురాణముల వ్యా, కరణంబుల శాస్త్రముల నిగమములఁ గవితం

బరిణతుండ మాశవేంద్రుని, పురోహితుండ జన్మసంజ్ఞఁ బురుహూతుండన్.

గీ. అధిపుకొలుపున నేఁ బరీక్షాధికారి, నగుటజేసియు నొకవిప్రుఁ దెగడి పుచ్చి

యట్టికీడున నిర్జనం బైనయడవిఁ, జచ్చి గతి లేక బ్రహ్మరాక్షసుండ నైతి. ౪౧

క. ఈయెడ నే నుండఁగ నిదె, నేయెఁగులు చనియెఁ గీడు విడువదు బలిమిన్

నీయట్టిపురుషరత్నం, బీయలజడి వాపనోపు నీశ్వరుకరుణన్. ౪౨

ఉ. నావుడు వాపదీనవచనంబులకుం గరుణార్ద్రచిత్తుం డై

భూవరుఁ డాత్మలోనఁ దలపోసి వినిశ్చయబుద్ధి నీయన

ద్భావముఁ బాపనోపెడు నెవంబుగఁ జిత్తమునం దలంచి నా

జీవము వేడినం గొఱత సేయక యిచ్చెద వేడు మియ్యెడన్. ౪౩

చ. అనవుడు వాఁడు సంతసము నచ్చెరువుం గడుఁ బిచ్చలింపఁగా

మనమునఁ బొంగి పాపము క్రమంబునఁ బాయఁగ గంగలోన వి

ప్రనిదగ గాచి కై కొనిన పుణ్యము నీకడఁ గల్గఁబోలు నిం

పెనయఁగ ముక్తిమార్గమున నేగెద నాఫల మిమ్ము నావుడన్. ౪౪

గీ. బ్రహ్మరాక్షసునఁ బడసిన సుకృతంబు, బ్రహ్మరాక్షసుండు భక్తి నొసఁగ

బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రహ్మమీఱినవర, బ్రహ్మపదముఁ జేరి భవ్యుడయ్యె.

క. ఓహ్వాపదేహుఁడై గతి, నిష్పన్నం బైన నెగసి నెలఁతలు గొలువం
బుష్పాయుధసముఁడై మణి, పుష్పకమున నుండి మ్రొక్కి పోయెన్ దివికిన్.

వ. ఇట్లతం డరిగిన తదనంతరంబు ౫౦

శా. ధాత్రీపాలక శేఖరుండు నటఁ దత్కార్యంబు సంధిల్లఁగాఁ
జిత్రం బంది విదేశవర్మటన మీక్షింపంగ నాకున్ జగ
న్మైత్రీకారణ మయ్యె నంచు మది నానందించుచు స్కంధచా
రిత్రుండు నుగిడె న్యశంబు దిశలక రెట్టింప నుజ్జేవికిన్. ౫౧

క. కావున నీకీగుణములు, లే వీజన్యమున నెక్కలే వీ వనినన్
భావం బెడలంగ ధారా, భూవల్లభుఁడంత సంతిపురమున కరిగెన్ ౫౨

—: పదునాల్గవకథ :—

వ. మఱియును గతిపయదిసంబులు చనిన. ౫౩

క. కదలనివిల్లును గాలిం, బొడలెడు నారియును నిద్రనోయెడుశరముం
బదనుండు జడముడియుఁగల, ముదిజోదునొదలి వేల్పుముదమునఁ దలఁతున్.

క. అని భోజుఁడొక్కవేళం, గవకాంబరభూషణములు గడు బెడఁ గడరం
జని సింహాసన మెక్కఁగఁ, గని పదునాలుగవబొమ్మ కలకలఁ బలికెన్. ౫౪

క. ఓనరనాయక చెల్లని, పూనిక లవి నెఱవనెల భువి నుజ్జయిన్
మానవనాథుని కెనయగు, దానగుణము లేక యెక్కఁ గరమే నీకున్.

క. నావుడు నాతని వితరణ, మేవెరపున నెచట నొదవె నెఱిగింపు మనన్
భావజ్ఞులు మనమున సం, భావింపఁగ నిల్లు సాలభంజక పలికెన్. ౫౫

• క. అయననీపతి కీర్తి, స్థేయుండు పరశ్రుపకులావిధేయుండు ధృతిగాం
గేయుండు వితరణగుణరా, ధేయుండు జనసత్వవైసేయుండు చుమ్మి. ౫౬

ఉ. పార్థివుఁ డొక్కనాఁడవనిభారము మంత్రికి నప్పగించి ధ
ర్మార్థము మేన నిండుక ప్రయాసము దోఁపఁ జరింపకుండినన్
వ్యర్థము జీవనం బని నయంబున వెల్పుడి యోగివేషి యై
తీర్థములుం బురంబులు విదేశములుం దగ సంచరించుచున్. ౫౭

క. అగణిత సౌధోజ్జ్వలరుచి, గగనస్తలి యుభ్రగంగగతి నమరంగా
నగపక్షవైరినగరము, నగియెడుగతి నున్న యొక్కనగరముఁ గనియెన్.

క. ఆనగరముచేరువ ను, ద్యానవనాంతరమునందు నలరెడునదిలో
స్నానంబుచేసి సిద్ధ, స్నానం బగు నచటిగుడికిఁ జని సంప్రీతిన్.

క. అంబుకుహంబులు దనహ, స్తాంబుకుహంబులఁ దెమల్చి యతిగీరుండై
త్ర్యంబకునిదేవి యగు జగ, దంబకు నంబికకు భక్తి నర్చన లిచ్చెన్. ౬౨

ఉ. ఆకడ మున్ను చండికకు నర్చన లిచ్చుచుఁ గొల్పియున్నయ
స్తోత్రముఁ ప్రసిద్ధుఁ డవధూతుఁడు చూచి యుదారమూర్తి నీ
వీకడ కేల వచ్చి తను జేను విదేశిఁ బరిభ్రమించుచున్
మీకృపఁగోరి తీర్థములు మెట్టుచు నిక్కడ కేగుదెంచితిన్ ౬౩

క. అనవుఁడు నాతఁడు నవ్వుచు, ననుమానముచేడు విక్రమాంకుఁడ వగుటం
గని యెఱుఁగుడుఁబూర్వంబున, ననుమానుజేసి మొఱుగ నాయంబగునే.

వ. అనిన సతం జే నియ్యడం బరదేశింబగుట దప్పదు సకల రాజ్యభారంబున
నీతిధురంధరుం డగు మంత్రినిరోమణి భట్టిం బురంబున నిల్చి భవాదృశు
లగు పురుషరత్నంబులం జూచుట కారణంబుగాఁ దీర్థంబులం దిరుగుచున్న
వాడ ననిన నజ్ఞనవల్లభుండు బుద్ధి సెప్పుచు సిద్ధవల్లభుం డిట్లనియె. ౬౪

క. పూజ్యుడవు సకలతిమిరహ, రజ్యోతీరూప మై సరవిమూర్తివి నీ
రాజ్యంబు నిఖిలధర్మ, ప్రాజ్యం బది విడిచి యిటకు రాదగ వగునే ౬౫

క. ధనముం గృషియును విద్యయు, పనితయు పుష్పనేపనంబు వాణిజ్యంబుం
దనధర్మంబుఁ జికిత్సయు, ననుదినమును గట్టిఁగాఁగ నరయఁగ వలయున్. ౬౬

గీ. ధరణిఁ దిక్కుగ నన్యధరణీవతులచేత, నచట నొండు కార్య మయ్యెనేని
దిక్కు గలదె బే! త్రిమ్యురు టదియేల, చాలునింక మడిగి చనుము పురికి.

ఉ. నాపుడు భూనరుండు మునివాఁడ నచం గృపఁజూచి పల్కుచో
నీవచనంబు దప్ప దది నీతియుతం బగు వస్తురక్షకున్
దైవికమానుషంబు లనఁ దద్గుణముల్ ద్వివిధంబు లందులో
వేపురు దైవమెక్కుడన వేపురు నుద్యమ మెక్కుడం డ్రిలన్.

ఉ. ఈయెడఁ గర్మ భూమియగు డెవ్వరికైనను బుద్ధి నేర్పునం
జేయఁగ లేదు కాలమెడచేసిన నేరము లెత్తి కాల్యలుం
బాయలుఁ గోళ్ళు నూతులుచు బావులు రాట్నములున్ జలార్థమై
చేయఁగనాయె గాక మఱి చేయనినాఁ డవి తామె పుట్టునే. ౭౦

క. ధాత మును నోరుఁ గన్నులు, జేతులు దగ నిచ్చికుడువఁ జేరూర్చినచోఁ
జేతఁ గడి యందుకొనఁడే, నాతఱిఁ గడి యేగి వచ్చి యంగిటఁ బడునే.

- క. ఉత్తముఁ డుద్యోగఫలా యుత్తఁడు భాగ్యాభిలాషి యధముఁడు రెంటుం
జిత్తుంబు గొల్పు మధ్యముఁ, డుత్తముకడ నుండ లక్ష్మీయొడలుడు నెవునెన్
- వ. అట్లయ్యును మానుషకృత్యంబున కుపహతి గలదు గాని దైవకృతంబు
నకుఁ జేటు లే దని మున్నునాకుఁ బ్రవన్నుండైన సరమేశ్వరునిమీఁద
భాగం బిడి నిశ్చింతుండ నై చరియింపుదు. 23
- గీ. లావు లేనివేళ దైవంబు గలిగిన, నెచటనైనలక్ష్మి యేగుదెంచు
నడవిఁ జొచ్చినంత యక్షులకృపఁజేసి, రాజశేఖరునకు రాజ్యమయ్యె.
- ఉ నావును రాజశేఖరుఁడు నా నతఁ డెవ్వఁడు యత్తదైననం
భావనయెట్లు గల్గె జనపాలక! యాకథఁ జెప్పు మన్న నా
భూనరుఁ డిట్లున్ ద్రవిళభూమివరుం డతఁ డాజి శత్రులం
బ్రోవులుగా నొనర్చి సిరి వొందంగ రాజ్యము సేయుచుండగన్. 24
- ఉ నొచ్చినవారి సూను లగునూర్వురురాజులు దండుగూడిపై
వచ్చినఁ గోటలోనఁ బరివారము గొంచెము గావున న్నడి
న్విచ్చి చనంగ నానృపతి వేగమ పట్టియుఁ దానుఁ గానలోఁ
జొచ్చి నిగూఢమార్గమున స్రుక్కుచుఁ గందుచు లోనఁ గుందుమన్. 25
- ఉ అక్కడఁ బ్రొద్దు గ్రుంకఁగ మహావటవృక్షముఁ జేరి విన్ననై
చెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి తనచేడియ చింత మునుంగ నాత్మలోఁ
బొక్కుచు నిద్రలేక తలపోయఁగ నానడు రేయి వింతగా
నెక్కటి మఱ్ఱిమీఁద గల యెల్లరు యక్షులు కార్యదక్షులై. 26
- చ. మనకు విహారదుర్గ మగు మద్రపురంబున కీశుఁ డైన యా
జనవతి నిన్నఁ జచ్చె మఱి సంతతి లేదు తదీయరక్షకె
వ్వని నెఁగ నిల్చి రాజ్యసుఖవైభవ మిత్తము చెప్పు ఁడంచు నే
ర్పునఁ దమలోనఁ గూడి తలపోయుచునుండఁగ నొక్కఁ డిట్లునున్ 27
- ఉ. ఇంతవిచార మేల మన కీవటవృక్షము క్రిందనున్న భూ
కాంతుని నవ్వరింబునకు గర్తగఁ జేయుద మెల్లి నావునున్
సంతసమంది యుండఱుచు సమ్మత మా నిది యంచుఁ బల్కి నం
జిత దోఱంగి యానృపతి చెల్వయుఁ దానును నుల్లసిల్లగన్. 28
- ఉ. ఆకమలాస్త సూతుఁ డుదయాద్రికిఁ జేరుచుఁ దూర్పుదిక్కునం
జేఱొని కెంపుగుంపు గొనఁ జేయుచుఁ దారల పెంపు డింపఁగా

- జీకటి రాజశేఖరుని చీకటితోడన కూడి పాయఁగా
నాకడ యత్ను లాతనికి నప్పరమార్గముఁ జెప్పి యంపఁగఁ. ౮౦
- ఉ. భాస్కరుఁ డంతలో నుదయపర్వత మెక్కఁగ భూవిభుండు శ్రే
యస్థురి యైనలక్ష్మికియ యంగన తోడుగ నేగి కానలోఁ
దస్తరమార్గము ల్గడచి దవ్వులఁ *గాంచె దటాంతకీలిలా
హస్తరత్నజాలవలయం బగుయత్నవిహారదుర్గమున్. ౮౧
- ఉ. ఆనగరంబుచేరువ వనాంతముఁ జొచ్చి సరోవరంబులో
స్నానము చేసి భాస్కరుని సౌరజపంబునఁ గొల్పుచుండఁగా
మానవు లెల్ల నెవ్వనికి మద్రపురాధిపతిత్వ మిత్త మం
చూనినచర్చ నున్నయెడ నొయ్యన యత్నులు బుద్ధి గొల్పినఁ. ౮౨
- క. మదకరిణిచేతి కొక చ, క్షుద్రనపు వనమాలా† యిచ్చి కదలించినచో
నది యెవ్వనిమెడ నిడియెను, విదితంబుగనతఁడెనునకువిభుఁడౌననుచుఁ.
- క. అందఱు నొక మదహాసిని, నందముగ నలంకరించి హస్తాగ్రమునం
జెందొవలదండ యిడి పే, ధ్మం† దూర్యధ్వనులు చెలఁగఁగదలించినచోఁ.
- క. జంభారి నెదురుకొనఁ జను, కుంభింధ్రునితోడి పిడియొకో యిది యనఁగాఁ
కుంభిని పురి వెల్పడి యా, కుంభినికతియఱుత దండ కొమరుగ వైచెఁ.
- వ. ఇట్లేనుఁగు పువ్వులదండ మెడ వైచిన. ౮౩
- ఉ. ఆద్రవిశేషుఁ డాత్మసతి యక్ష్వరలక్ష్మియుఁ బోలె మున్నుగా
భద్రగజంబునెక్కి కఠింపకగాయకీరసీయుఁ డై
మద్రపురంబు సొచ్చెఁ దను మంత్రులు గొల్పి మహాసనస్థుఁడై
మద్రసఖుండు పోలె నతిరూఢికి నెక్కె నుదారసంపదఁ ౮౪
- ను. తమణిఁపందనగీతవాద్యకుసుమ స్రగ్వస్త్రభూషాదిభో
గములం గోరికి మూరిఁబోవ నతిసౌఖ్యం బందుచు న్నంత్రవ
ర్తము కార్యంబులు దీర్పఁ బౌరు లనురాగం బంది నందింప రా
జ్యము సేయఁగ సహింప లేక బలిమి న్నామంతభూమిపతుల్. ౮౫
- ఉ. ఎక్కడివాఁడొ వీఁడు మన మిందట ముండిఁగఁ దేరకాఁడు దా
ని క్షుద్రఁ జేరి మద్రపుర మేలెడి వీనికి రాజ్య మిం కిటం

* గాంచెను రత్నకాశిత, హస్తరత్నరాజినిలయంబగు- † చక్షుద్రమగువనమాల- ‡ వెను
కం దూర్యధ్వనులు.

జక్రిన హాసి యశా నని కడంగి తదుద్ధరణాభిలాషులై
యొక్కెడ దండు గూడుకొని యుక్తునఁ గోటకుఁ జాట్టుముట్టినఁ. ౮౯
గీ. అపుడు సంధిచూట లైన నాడింపక, దొరల నైనఁ బోరి కరుగుఁ డనక
ధరణివల్లభుండు తానైనఁ గదలక, యతివతోడ నెత్త నూడుచుండె. ౯౦
వ. అయ్యవసరంబున మంత్రులును దొరలును బరివారంబును వైరు లెత్తి వచ్చి
కోటమీఁద విడిసినప్పుడు నీ పూరకునికి రాజధర్మం బగునె మాకునైన నెల
వాన తి మ్మనిన విని యు విననిభంగి నున్నఁ దత్తంతారత్నంబు పాచికలుచే
తంబట్టుకొని. ౯౧

గీ. తఱిమి సామదానదండభేదములలో, నొకట నైన వైర ముడుపవలయుఁ
బగతురెల్లఁ గూడి *వై నెత్తివచ్చిన, నెత్త మాడుచుండ నీతి యశానె.
క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డిది, మనచేతల నొనె †దైవమాయాగత మై
చననున్నవి చను నెచటను, మననున్నవి మను జలాగ్నిమధ్యములందుఁ.
క. వృక్షముననున్న యేగురు, యత్తులు మనరాజ్యమొసఁగ పారియింపఁగ న
ధ్యత్తులు మన కిది పనియే, యక్షంబులు వైపు చాలు నాడుద మబలా.
వ. అని యనంతరంబ తత్త్వతస్థరణంబుగాఁ బలికిన మనంబున నెఱింగికొని
యయ్యత్తు లక్షణంబ మన మిచ్చిన రాజ్యంబున కుపద్రవంబు పుట్టుచున్న
యది యొక యుపాయంబు తర్కింపవలయు నని వచ్చి యాకూడిన రాజుల
లోఁ బరస్పరవైరంబును మనోవైకల్యంబును బుట్టించిన నాదండు రెండ
టలై. ౯౧

మ. తమలోఁ బోరుచు నస్త్రోఘటన సముద్యద్భూరింపిషిస్సులిం
గము లాశాంతములం బిశంగములుగాఁ గావింపఁగా బాహువి
క్రమముల్ చూపి గజాదినైన్యములు మగ్గం దోం మె రక్తపూ
రము కెందూళి నణంపఁగాఁ గడఁగి రారాజన్య లాజి న్విడిఁ. ౯౨
డి. అక్తలహంబు చూచి చని యాన్యపక్షేభరుఁ డాజిభూమిలోఁ
జక్రిన యశ్వీరత్నములు సింధురబృదములు స్రగ్ధంబులుం
బెక్కుధనంబు లస్త్రములు భేరులు జోళ్ళును గోటలోనికిం
గ్రక్తునఁ గొంచు నేగి యధికం బగుసంపద నేలె నప్పరిఁ. ౯౩

*వైవచ్చి విడిసిన, అపుడు నెత్తమాడ నర్హుడునై †దైవతత మేగతియో, చననున్నవి
వేగమ చను.

వ. అనిన విని యయ్యవధూతకుం డిది భాగ్యం బుటి వేని పూర్వకృతసుకృతి
పితేషంబున నిది లభించెం గాక కానినాఁ డిటు గా నేర్చునే తొల్లి నేడు
నుం జేయవేని నింతియ కాదు యక్షసహాయంబు గలిగియు నుద్యోగి య
య్యరణ్యంబు గడచి మద్దపురంబుఁ జేరిన కలంబున రాజ్యంబు గలిగెం
గావున దైవంబున కుద్యోగంబు ఫలసాధకం బగు నదికారణంబుగ నీవును
రాజ్యంబేమటక పాలింపు పొమ్మని వీడ్చొలుపుచు. ౯౦

క. నీమహిమకుఁ గడు నెలవగు, భూవిశ్వర భూమి నిది యపూర్వం బనుచుం
గామితఫలదాయక మై, లేమి యుడుపు చంద్రకాంతలింగము నిచ్చెన్.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని పురికి, నవచ్చునెడ నివ్వఁ డొకఁడు వదనము వాడ
నెచ్చుని యూర్పుల నాఁకట, వెచ్చుచుఁ జనుదెంచి చునుజవిభు దీవించెన్.

గీ. మూఁడు దినము లయ్యె వేడంగ నెచ్చట, గమికెడన్న మైనఁగలుగదయ్యె
గ్రానమాత్ర మేమి గలిగిన నాకిచ్చి, నన్నుఁ గరుణఁ బ్రోవు మన్నఁ జూచి.

క. ఇక్కడ నన్నము దొరకదు, దిక్కితనికి నెద్ది పసిండి దినరా దిక నీ
యక్షుటకు నడ్డ మగు నని, లెక్కింపక చేతి సిద్ధలింగము నిచ్చెన్. ౧౦౨
వ ఇచ్చిన. ౧౦౩

శా. ఆనిప్రండు మఃప్ర భావమున దివ్యాకారుడై తుత్తిపా
సావైకల్యము లెల్లఁ బాసి చనియెన్ త్నాపాలు దీవించుచున్
దేవేంద్రప్రతిమానుఁ డొనతఁడు నాదేశాంతరవ్యాప్తి నా
కివెంటఁ హిత మయ్యె నంచుఁ గళతో నేతెంచె నుజ్జేనికిన్. ౧౦౪

గీ. నీకు నట్టిగుణము లేక యీగన్దియ, నెక్కరాదు చలము దక్కు మనిన
నచ్చెరువుఁ బ్రియంబునొచ్చెముఁ బెనఁగొనఁ, దిరిగిభోజుడంతిపురముసొచ్చె.
వ. అంతటఁ గొన్ని దినంబు లరిగిన. ౧౦౬

—? పదునైదవకథ. ?—

క. కమలారిఁ గమలహిత దృక్తమలుని గమలాంక నాభికమలాకరుని
గమలాంకరమణిరమణు, గమలాసనహృదయకమలకమలప్రి యునిన్.

క. మదిఁ దలంచుచు భోజం డొక, సుదినంబున నెక్కఁగోరుచుం జనుదేరన్
మొదల నె పారించుచు నా, పదియేనవబొమ్మ యిట్లుపలికెం బెలుచన్.

క. మర్యాద యెఱుంగ విది తగు, కార్యమె యీవిక్రమాత్తు కరణిని నీకున్
ధైర్యము సాహసమును నొ, దార్యమును లేక యెక్కఁ దగవే దీనిన్.

వ అనవుడు నతని సాహసాదికోదారభావంబు లెట్టి వనిన నప్పించాలిక నప్ర
పంచంబుగా నిట్లని చెప్పం దొడంగె. ౧౧౦

ఉ. ఏ మనిచెప్పఁ దక్కిన నశేష్యులు లెవ్వరుఁ గారు గాని నేఁ
డీమహి విక్రమాన్త విభు నీమన కౌదు రమోసుబాణ సం
గ్రామమున న్రతి నిష్ఠమతఖండన మై బలిమి స్తఖప్రభా
రాముఁడుఁ గాముఁడుం బరశురాముఁడు భీముఁడు సోముఁడుంగదా. ౧౧౧

గీ. అట్టి మనుజునిభండం భట్టి ప్రధానిగా, నయ్యచంతి నేలు నాదినములఁ
గలఁడు వేదవేది ఘురుఁడు ధర్మజ్ఞుఁడు, సుస్రతుఁడు నాఁగ నాశ్రితుఁడు.

ఉ. సుస్రతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూచెద నంచు దృఢవ్రతఁడై
యాశ్రితకల్పవృక్ష మగు నాపతిపంపున నేగి ధర్మ స
న్విశ్రముగా సుదేశములు ముట్టుదుఁ బుణ్యముఁ గూడఁజెట్టుచు
నిష్ఠుత మైనతస్మామ వించు వెసం జనియె బ్రయాగకున్. ౧౧౩

మ. తరగ తేవులు పక్షిజాతములకూత ల్లింకణకావ్యాణముల్
*నురుపు లెల్లని చామరంబు లన నన్యోన్యంబు నుప్పొంగుచు
స్థిరి గంగాయమునల్ తగం గొలువఁగా ఛాయావటచ్చత్రసం
స్ఫురణం జెల్వగు తీర్థరాజ మచటం జొచ్చెం బ్రశంసించుచున్. ౧౧౪

క. నీలము ముత్యముఁ గూర్చిన, పోలిక హరిహరులు గూడుపొందున నొకచోఁ
గ్రాలెడి గంగాయమునల, నోలాడె నినుండు మకరయుతుఁ డావేశ్. ౧౧౫

మత్తకోకిల. అందు భక్తులు ముక్తిప్రోవకు నందుకోలగు నందమా
బిందుమాధవదేవునిం గని ప్రీతిఁ గొల్చి విసీతుఁడై
యిందు శేఖరు విశ్వనాథు ననేకభంగులఁ గొల్చునా
పొందుచేకుట నేగె విప్రుఁడు పుణ్యరాశికిఁ గాశికిన్. ౧౧౬

వ. అచ్చటంగదలి యట్లేగి యష్టభైరవేశ్వరంబును, భూతభైరవేశ్వరంబును,
గాలభైరవేశ్వరంబును, గసాలేశ్వరంబును, బాతాళభైరవేశ్వరంబును, మ
తంగేశ్వరంబును, జంబుకేశ్వరంబును, మణిక్పణ్ణి కేశ్వరంబును, సాంబాది
త్యంబును, గరుడాదిత్యంబును, లోలార్థంబును, బిందుమాధవంబును
మున్నుగాఁగల బహుకోటితీర్థంబులచేత నలంకృతంబైన పంచక్రీశంబుఁబ్ర
వేశించుచుఁ దద్గుణప్రశంసోన్ముఖుండై. ౧౧౭

క. శివుఁ డిందుఁ బక్షవానికిఁ, జెని మార్తముఁ జెప్పఁ బూని శిర మటు మాపక
శవముపయిఁ బడినసురనది, శివపదరాజ్యోచితాభిషేకము సుమ్మి. ౧౧౮

క. ఉడు మైనఁ దొండ యైనను, గడఁ జైనను దుప్పియైనఁ గడువెన వీటం
బడునప్పడె పురుషుండును, బడఁతియు నగురూపు వడసి పడనేరదటె.

వ. అని కొనియాడుచు.

౧౨౦

శా. ప్రాలేయాచలచందనద్రవసుధాప్రాచుర్యనీచీలస
శ్రేణీడోల విశాలశీలసుమనఃస్రీజాలఫాలస్థలా
వ్యాలోలాలకమాలికానుకలనావ్యాలంబరోలంబలీ
లాలోలాంబుజచిహ్నితం గనియె మధ్యాహ్నంబునకా జాహ్నువికా. ౧౨౧

వ. కని యందు నిమజ్జనం బొనర్చి భస్మశ్రిపుండ్రాదిశైవలక్షణలక్షితుండై సకల
దైవతారాధ్యు విశ్వేశ్వరశ్రీచుహదేవుని సందర్శించి సాష్టాంగదండప్ర
ణామంబు లాచరించి నిటలతటకరకమలపుటుండై నులియుచుచు. ౧౨౨

శా. వింటి న్నరవృపురాణము ల్లివిజు లేవెంట న్నినుం బోలలే
రంటం దీర్ఘవిలోకనా జపతపోయజ్ఞాదిపుణ్యంబు లొం
డొంటి న్నిటఁగ భాగ్యవైభవము నేఁ డుప్పొంగ ముక్తంటి ని
స్సంటికా జన్మఫలంబు గంటి నిచటం గాశీశ విశ్వేశ్వరా. ౧౨౩

మ. నినుఁ జూడం జరుదెంచు నప్పట నెడ న్నెక్కిన్న మాన్ద్రశ్రమం
బున విచ్చాయములైన భక్తులపదాంభోజంబు లత్యంత న
మ్రనిలింపావళిమాళిరత్నములచే రక్తాతిరక్తప్రభం
గనుపట్టుక శివరాజ్యపట్ట మగుచు గాశీపురాధీశ్వరా. ౧౨౪

వ. అని కొనియాడి కృతకృత్యుండై యందు మానస్త్రయంబు గడపి పదంపడి
ఘనవర్ణనంబును, జిహ్వలోలంబును, దక్షిణమానసంబును, నుత్తరమా
నసంబును, బ్రహ్మసరోవరంబును మున్నుగాఁ గల స్థలంబులఁ బితృపిండ
ప్రదాన తర్పణపరుండై, పితృముక్తికారణంబు లగు నీశానవిష్ణుకమలాననకార్తి
కేయవహ్నిత్రయా ర్చరజనీశగణేశ్వరాదిదేవతాచతుర్దశపాదంబులను, నక్ష
యవటచ్చాయయు, జనార్దనహస్తంబును, మొదలగుస్థలంబులఁ గల్పితపితృ
తర్పణుండై గదాధరునకుంబ్రణమిల్లి, యుగళశౌరికి మ్రొక్కి మగిడివచ్చుచో
నొక మహావనంబున. ౧౨౫

సీ. కన్యకాధీన మై ఘనవైభవంబుతో మణిమయస్రాకారమహిమ గలిగి
పురుషవర్జిత మైన పురము గనుగొని యట నొక్క దేవాలయంబు జేసి
దానిచేరువ నుష్టనూనెకొప్పెర పొంత విపులమాకనకమండపముక్రింద
మోహనం బైన వివాహవేదికమీఁది *రత్నప్యకలోని న్రాత చూచి
నరుండు తైలకటాహంబు నడుమఁ బడిన, నెఱయఁ గందర్పసంజీవిసీసమాఖ్య
నమరుకన్యయురాజ్యంబునతనిసొమ్ము, లనుచు నేర్పడియున్న పద్యంబుచదివి.

వ. దానికి విస్తయభయసంశయాన్వితుండై. ౧౨౭

క. ఈయుడుకునూనె డగ్గఱఁ, బోయినఁ దాఁ జచ్చుఁ జచ్చెబో యినిభవం
జేయనుభవమున కగు నని, డాయక మది నులుకు మిక్కిటంబై మగిడెన్.

క. ఉజ్జయిని కరుగుదెంచి ను, హృజ్జనములఁ గూడి వార లెల్లం బ్రీతిం
బజ్జం జనుదేరం జని, యజ్జనవల్లభుని నుతుల నభినందించెన్. ౧౨౮

క. అవిక్రమాగ్గుఁ డతిసం, భావనమై గుళల మడిగి కరభూముల నీ
వేవెంటఁ దిరిగి చోద్యము, లేవేఁ జూచితివొ చెప్పు మేర్పడ నన్నన్.

సీ. ధరణీశ యెల్లతీర్థంబులు చూచుచు వెలసిన త్రిస్థానములకు నేగి
మగిడియేతెంచుచో మాణిక్యమయ నైనపురములోగుడియొక్కబాగిక్రొంగు
నూనెకొప్పెరఁగంటి నానూనెలోపలఁ బక్షచారికి న్నగ్నపట్టణంబు
నందులకన్యయు నగపడు నని యున్న పద్యంబుఁ జూచితిఁ జోద్య మదియు
ననిన సాహసాంకుఁ డచ్చెరువంకుచు, నాపురంబు చూత మనుచుఁ గదలి
చనియె నతనిఁ గూడి శత్రుసహాయుండై, దుర్గమంబు బైనమార్గములను.

వ. చని చని యచట దేదీప్యమానం బైనపురంబు సొచ్చి తద్విభవంబు వర్ణిం
చుచు ముందట నతి సుందరం బైన పందిరిక్రింద నువ్వస్థమయ జలపూజక
లశంబులను మృగనాభిలేపనంబులను ముక్తాఫలరంగవల్లికలను, గనకరం
భాస్తంభంబులను, రత్నతోరణంబులను నలంకృతంబైన వివాహవేదిపై పల
కలోని పద్యంబు చూచి సముత్సుకుం డై. ౧౩౨

క. చేరువగుండములోపలఁ, గోరికతో జలకచూడి గుడిలో లక్ష్మీ
నారాయణులం గాంచియు, ఘోరం బగు నుడుకునూనెకొప్పెరఁ జేరెన్.

వ. ఇట్లు చేరి. ౧౩౪

- క. సలసలఁ గ్రాఁగడు తైలము, కొలఁది మెఱుంగఁ దలఁచు భంగి గుణరత్నసము
జ్వలిండు గుఱేలున నుఱికెను, జలనిధిలో న్నస్థమించు జలజాపు క్రియన్.
- వ. అంత సంఘ్యాంగనయుం బోలె హరిచందనారుణపయోధరభారయు నార
క్తాంబరయు వికసదిందీవరాక్షియు రాగవళియు నైనకందర్పసంజీవనీ నాగ
కన్య చనుదొచి నిజనిద్యాప్తభావంబున నారాజం బునరుజ్జీవితం జేసిన.
- గీ. జలజకాంతి మెఱయ జలధివెల్వశి తూర్పుఁ, గొండ యెక్కునట్టి యెండతేని
చొప్పు దోఁప నూ నెకొప్పెర వెల్వశి, నిలిచె విప్రుమోము తెలివికెక్కు.
- ఉ. ఆతనిఁ జూచి కన్య వినయంబున మ్రొక్కి యమేయసాహస
భ్యాతచరిత్ర నాదువ్రతకల్పత నేఁడు ఫలించె నే నిక
న్నీతగుదాసి నైతిఁ గరుణింపుము రాజ్య మనుగ్రహింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదానఁ దగురీతి ననుం బని వంపు మిత్రఱిన్. ౧౩౮
- ఉ. నావుడు దాసివేసి ఓను నావచనం బిఁకఁ ద్రోపుసేయి కీ
దేవసమానునిఁ ధరణిదేవుని శుశ్రుతు నాశ్రయింపు త
ద్యావము పల్లవింప నని పార్థివుఁ డాసతి యిచ్చె నంత ల
జ్జావనతాస్య యకాచు నెదురాడక లేమ వరించె విప్రునిన్. ౧౩౯
- మ. ధరణీనాయకుఁ డిట్లు చేకుఱినకాంతారత్నమున్ రాజ్యమున్
ధరణిదేవున కిచ్చి నిల్పి తనయత్నం బీగతిన్ ధర్మసం
చరణాస్తకి ఫలించె నంచు మదిలో సంతోష ముప్పొంగఁగా
ననుదెంచె నిజదానధర్మగుణగణ్యం బైన యుజ్జేనికిన్. ౧౪౦
- క. విను మదికారణముగ నో, జననాయక యెక్కుఁ దగదు చను మనవుఁడునె
మ్మనమున నచ్చెరు వందుచు, మను జేంద్రుఁడుసదనమునకుమగుడంజనియెన్.
- శా. ఉష్ణాంశుద్విజరాజలోచను నపాయోపేతతావచ్ఛిదా
నిష్ణాతస్థిరత త్వబోధమయవకానిస్వాంతపంకేజవ
ర్తిష్టుఁ నిష్టు నగణ్యపుణ్యధనవర్తిష్టు స్తదాధృష్టు భౌ
జిష్టు న్సంతతకృష్టు కాంతిచయతోచిష్టుం దమోజిష్టునిన్. ౧౪౧
- ఉ. నిర్జరసిద్ధసాధ్యభజనీయపదాంబుజయుగ్మఁ దిగ్గపా
దార్జునరత్నమారుతహితాత్మని రక్షితయక్షరక్షకున్
గర్జితభాసుర ప్రళయకాలసమంచితపంచపక్తు స
త్యూరితత్వనాచరణదుర్జయు దుర్జనుదూరు భూర్జటిన్. ౧౪౨

మాలిని. ప్రవిమలతరచిత్రా బ్రహ్మసంస్తుత్యవృత్తా
 భువనభరితక్షీరీ పుణ్యలావణ్యమూర్తీ
 దివిజభరణలోలా దీనరత్నానుకూలా
 భవమురళిపురూపా భాగ్యభోగ్యస్వరూపా.

౧౪౪.

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవిభా
 శకళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర
 భూపాలయాపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
 నాటిపృథివీశ్వరరాజ్యసమర్థరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హరిత
 సగోత్ర పవిత్రసకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన
 సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్కుని ధైర్యసాహసాదా
 ర్యప్రశంస యన్నది వస్తుశాస్త్రము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

సప్తమాశ్వాసము.

క. శ్రీసంపన్నకు బేర, ప్రాసాదోపవనపవనపానస్ఫురదు
ల్లాసఘోంద్ర ఫణామణి, భాసురనిజమూర్తి బరమపావనకీర్తిక. ౧

క. మదిలోపలఁ దలఁచుచు న, భ్యుదయం బగునట్టిలగ్నమున గద్దియపైఁ
బదమిడు నెడ వారించుచుఁ, బదియాటవబొమ్మ భోజవతి కి ట్లనియెక. ౨

— పదాటవబొమ్మ చెప్పినకథ —

క. అతిశయముగ నుజ్జయినీ, క్షీతిపతిక్రియ దానగుణము సిద్ధింపక సం
గతిమాలిన చేతల సుర, పతిసింహాసనముమీఁదఁ బదమిడఁ దరమే. ౩

వ. నావుడు నతనియతిశయగుణజాలం బెట్టి దనిన. ౪

మ. వినుమీ భోజధరాతలేంద్ర. త్రిజగద్విఖ్యాతకీర్తిప్రియుం
డనుకూలక్షీతిపాలరక్షణకళాయతప్రభావుండు స
జ్జనచిత్రాంబుజమిత్రుఁ డిష్టవనితాసంభోగపంచాయుధుం
డనఘం డుజ్జయినీవిభుండు నిజరాజ్యం బీంపుతో నేలఁగక. ౫

శా. ఆరాజన్యశిరోమణిం గొలువ నెయ్యం బొప్పఁగా నింపు పెం
పారం దక్కినభూమిపాలురు మహాయత్నంబుతో రత్నము
ల్వారీరత్నములుం దురంగములును న్నాగంబులు స్తున్నుగాఁ
జేర న్వచ్చి వనంబులో విడిసి రాసీమావిభాగంబులక. ౬

ఉ. ఇతలుమానభంగము మహీరుహపంక్తులదర్పమూల మ
త్యంతమహోత్సవంబుల విహారము జాణలభోగభాగ్యమా
కంతుని ప్రాపు కోకిలశుకంబుల వాచవిపంట నాఁ బ్రజల్
సంతసమంద నంతట వసంతము వచ్చె వనాంతభూమికె. ౭

మ. మొదలక దక్షిణమారుతంబు వనభూము లోనికిచు స్వీక ను
న్నదపంచాయుధవహ్నిచిహ్న మగు ధూమంబో యన స్వీవఁగాఁ
దుద లొక్కించుక యెండఁ గందు వెడలం ద్రోచెం గడల్ స్రుక్తఁగాఁ
బద నింకె బితు సయ్యెఁ బండఁ బడియెం బర్ణంబు లుర్విస్థలిక. ౮

- క. కాకులలోఁ గోకిలములు, కాకులఁ బడలేక కులము గలయఁగఁ బవనుం
డాకులపాటానరింపఁగ, నాకులపాటయ్యె విరహులగులోకులకుఁ. ౯
- క. శీలము వదలనిపథకుల, తాలిమిఁదూలించు మారుతముపెల్లున నా
భీలం బగుమదనాగ్ని, జ్వాలలక్రియ బాలపల్లవము లొప్పారెక. ౧౦
- శా. ఏచెం గ్రొన్నన మాధవీలతలపై నింపెక్కి సంపెంగలుం
బూచె న్నావులుఁ బొన్నలుం బొగడలుం బొల్పొందె రాచిల్లలు
న్వాచాలత్వము సూపెఁ బుప్పొడి దిశ ల్వాసింప సొంపారఁగా
ఏచెం గమ్మనితెమ్మెరల్గునకు న్నీచోపులై ప్లాపులై. ౧౧
- శా. కాయం బొచ్చె రసాలము ల్విరహు లాకంపింపఁగాఁ గోయిల
ల్గాయం బొచ్చె మనోజదిగ్విజయ మాఘోషించుచుం దుమ్మెదల్
మ్రోయంబొచ్చె నవీనపుష్పశరము ల్తోత్తంబుగాఁ జిత్తజం
డేయంబొచ్చె నతు ల్గదిం గలఁగఁగా నెచ్చోటులం దానయె. ౧౨
- సీ. గంధబంధురుఁ డైన గంధవాహుండు మున్నేర్చినపట్టపుటెనుఁ* గనఁగఁ
బచ్చపక్తైరలట్లు పక్షంబు లొప్పారు వరకీరములు వారువము లనంగఁ
బదహతిఁ బుప్పొళ్లు పర్వఁగా నేతెంచునలులమూఁకలుకాలిబలములనఁగఁ
బంచమస్వరములఁ బరిణమింపఁగఁజేయు పికములు కీరిగాయకు లనంగ
నేచియున్న మాపు లెల్ల గొల్లెన లన, లలిత మైనరాజ్యలక్ష్మి మెఱసి
యితరన్యపులభంగి ఋతుచక్రవరియు, నతనిఁ గొల్వవచ్చి యచట విడిసె.
క. ఆవృత్తాంతము దెలియం,గా విని సచివేంద్రుఁ డచట గందర్పసఖుఁ
భూవరులను సక్రియ సంభావింపఁ దలంచి సార్వభౌమున కనియెక. ౧౩
- గీ. ధరణిపాలురెల్ల ధరణీశ మిముఁ గొల్పి, వచ్చియున్నవారు వనములోన
గౌరవంబు మెఱసి వారల కవసరం, బిచ్చి కరుణఁ జూడ నిచ్చగింపు. ౧౪
- క. ఇంతియకాదున రేశ్వర, యింతులతోలువేటఁ బురుషుల వు లేడెడుఘనుఁ డా
కంతుని ప్రాణసఖుండు వ, సంతం దున్నాడు కొలువఁ జనఁగావలయుక. ౧౫
- క. “కాలో వసంత” యనువా, క్యాలంకృతి నన్నిఋతువులం దధికుండు త
త్తాలోచితపూజలచే, గాలాత్మకుఁ డైనవిభుండు కడుఁ బ్రియ మందుక. ౧౬
- గీ. పూజ్యులైనవారిఁ బూజింపకున్నచో, మేలు దొలఁగునందు మేదినిశ
యమసిద్ధు లాది నగపడ్డ పనక నే, డవ్వసంతపూజ కరుగవలయు. ౧౭

క. అనవుడు నాఁగా కనినం, జని యుపవనమధ్యమున వసంతోత్సవభే
లనమునకుఁ దగినవస్తువు, లొనగూర్చియమాత్యచంద్రుఁడొయ్యనమగిడెన్.

వ. ఇట్లు మగిడి. ౨౦

ఉ. పంచశరాధిదేవతలపట్టులుగొ మణివేదిపంక్తిని
ర్థించితి రత్నమండపము మించులబట్టల మేలుకట్లు గ
ట్టించితిఁ గాంతి దిక్కుల నటింపఁగఁ గాంచనతోరణంబు లె
త్తించితి విన్నవింప నరుడెంచితి రాఁ గరుణించు భూవరా. ౨౧

సీ. అని విన్నవించిన జనవల్లభుడును జతురంగబలములు సరస నడువ
భేరులు శంఖము ల్పెద్దకారులు మ్రోయ దిక్కుల నినదంబు ప్లికటిలఁగఁ
గవిరాజగాయక స్తవములు నిగుడంగ శీరులు ధీరులుఁ జేరికొల్వ
నస్తుహోత్సవమున కాధరణాబుతౌ నంగనారత్నంబు లరుగుదేరఁ
బ్రజలకెల్లను గన్నులపండుగౌచు
వాయువేగ మనుత్తమాశ్వంబు నెక్కి
గతులఁ ద్రొక్కించి మెఱయుచు గవనివెడలి
యరిగె నుద్యానవనములో నవనివిభుఁడు. ౨౨

ఉ. అప్పుడు చేరవచ్చి సమయం బిది దర్శనయోగ్యమంచు న
వ్వాప్పెడుకాంతలుం దురగయాశము రత్నచయంబు మున్నుగాఁ
గప్పము లెల్లఁ దెచ్చి మది గప్పెడుభీతి దొలంగ నమ్ము లై
యొప్పన చేసి రాన్వపతు లుజ్జయినీవతికిం గ్రమంబునన్. ౨౩

సీ. అంగాధిపతి వీఁడ వంగాధిపతి వాఁడ నేపాళపతి వాఁడ భూపతిలక
కర్ణాటపతి వీఁడ కాంభోజపతి వాఁడ సావీరపతి వాఁడ సార్వభౌమ
గూర్జరపతి వీఁడ కోంకణపతి వాఁడ కుంతలపతివాఁడ కంతురూప
బర్బరపతి వీఁడ పాంచాలపతి వాఁడ మత్స్యధిపతి వాఁడ మానవేంద్ర
యనుచు వేటువేట నందఱు నెఱిగించి, యధిపుచేతఁ గుశల మడుగఁజేసి
వీడియముల గారవింపించె నీతిస్వ,తంత్రబుద్ధి యైన మంత్రివరుఁడు. ౨౪

క. అజ్ఞనపతు లందఱుఁ దన, పజ్జం జనుదేర మండపములోనికి వి
ద్యజ్ఞనచింతామణి మగు, నుజ్జయినీధరణిపాలుఁ డొయ్యనఁ జనియెన్.

ఉ. అందు వసంతుని న్రతి ననంగుని లక్ష్మి నుపేంద్ర గారి న
య్యిందుకళాధరు నృచి సురేంద్రుఁ గ్రమంబునఁ భూజచేయఁగా

దుందుభిమర్దశప్రముఖహర్యరవంబులు నిండ నేర్పన
న్సందరు లాటపాటల వినోదము సూపిరి తీపులంటఁగన్. ౨౬

వ. అప్పుడు కర్పూరాదిసుగంధస్రవ్యంబులు వసంతచాలనం బొనర్చెడి వారి
లో నుండి కలహకంటకుం డను రాచలెంక వెడలి వచ్చుచుఁ దనమీసము
లను నంటిన సుగంధంబు విదిర్చికొనుచుఁ జూచిన నెదుర నున్న యేకాం
గవీరుం డను నంగపతిలెంక తనదు దురభిమానంబునం గనలి. ౨౭

క. ఏరా ముందట గానక, నేరమి పైఁ దెచ్చుకొనుచు నీమీసలు నా
చేరువ వడిపెట్టెద విడి, యోగీ యేకాంగవీరుఁ డంట యెఱుంగవే. ౨౮

క. నావుడుఁ బరిమాళించెద, నీవుండుట యెఱింగి కాదె యిది వ్రేటుగ నేఁ
గావించెదఁ బేరికిఁ దగు, లా వించుక కలిగె నేని లటపట లేలా. ౨౯

వ. అనినం దివియు మనుచు నయ్యిందట గప్పిన దుప్పట్లు తొలంగవైచి
జిప్తునం గతారంబులు డుస్సిన డగ్గట గల తలవరు తెడసాచ్చి పట్టి తొలం
గం దిగిచి యీమహోత్సవంబులో నిట్టిగలబలు సేయ మీయట్టి బలుబం
ట్లకు నందిక్రంతలజగడంబులు వల దని తోడ్పొంది చని రత్నమండపమూఖ
శాల యైన కొల్లుమండపంబులో నున్న గోవిందచంద్రుం డనుపడవాలు
ముందటం బెట్టి యీకలహకంటకుం డంగాధిపతిలెంకతోఁ బోట్లాడఁగడగ్గ
టునెడ మానిపించి యిందటం దోడితెచ్చితి మనధరింపు మనిన నతండును.

క. తగునోయి కలహకంటక, జగడంబులు సేయ కొండుసమయములేదే
పగపాటి నీకు నితనికిఁ, దగిలిన దీవిందుతో వితండము గలదే. ౩౦

గీ. అనుచు నతని దూటి యాతనిదెసఁజూచి, యితనితోడ జగడ మేల యయ్యె
ననుడు నతండు వలికె నను నితఁ డిప్పుడు, వ్రేసెఁగాన నిట్టివివర మయ్యె.*

క. ఆపడవాలును దమభటుఁ, గోపించుచుఁ గవుల బాశకుల శూరుల నా
లోపలఁ గూర్చుండఁగ నిడి, యాపాడి దగంగఁ దీర్చుఁ డని నియమించెన్.

సీ. వారలు నేకాంగవీరుండ వ్రేటున కైతగిలినవాండ వనుచుఁ జూచి
కలహకంటకయేలకలహంబుగై కొంటి వనుకుఁబోట్లాడవేడ్త య్యెననుడు
మఱి తావు లేదె యీమర్ద మేర్పడఁ జెప్ప మనవుడు వ్రేయుటయదినిజంబు
నామీసములసుగంధము విదిర్చికొనంగ నితండు నేనుండుటయెఱుంగ వనిన
మాటమీఁద నదియె వ్రేటుగాఁ జేసితిఁ బిఱికి వీడు బురుకపిట్టయంత
గాని లేండు వీనిఁ గైకొందునా నేను, జెండి పాటవైతు భండనమున. ౩౧

*వ్రేచెగాన నిట్టివైరమయ్యె.

వ. అని పలికినఁ గలహకంటకుం గోపించి తుచ్చపూబలుకులు పలుకుదురె
 పగవాని ఘనతచేసినఁ దనదొడ్డతనం బెప్పు డగు నతని హీనంబుగాఁ బలికిన
 సరిపూనికెం దానును హీనుం డగు నింతియ కాదు విక్రమా స్తుండును నం
 గాధిపతియును మిత్రులు వారికన్నులం బుట్టిన కొడుకులు మీలో జగడంబు
 వలవదు. 3౩

క. మగతనము నెఱపఁ బూనియుఁ, బగ యేమియు లేనిచోటఁ బరిమూళింపం*
 దగ దతనికి నది నీకుచుఁ, దగులువడ న్నిలువనాడఁ దగ దాతనితో. 3౬
 గీ. అనఁ గలహకంటకుం డనునల్ల నన్ని, పంతమా మీరెఱుంగని పాడిగలదె
 గుడికొలుపుబంటు మల్లనికొలఁది పంత, నుయ్యె నిచ్చట నదియెట్లు లంటిరేని.

వ. ఒకడు దేవరభండారాగారు నింటికడం బాలెము వడం గొలిచి పల్లెరం
 బులఁ బ్రసాదంబు దినుచుఁ బోతుక్రియ నుండ నొకనాఁడు దేవర దర్శింప
 వచ్చి వారిసందడిలో నొక్క యీడిగ తనకాలు ద్రొక్కినం గోపించి యే
 మిరా బంటుచుల్లు న న్నెఱుంగవా తన్నితి వనిన నతండు నేనెఱుంగన యీ
 సందడిలోఁ గాలు దాఁకె ననిన నెరయం దన్ని యెఱుంగ ననినం బోని
 చెప్పద నా యనుచు నందంద దట్టించిన నయ్యాడిగ డాకేలి కటారి వలకేల
 నందుకొని తన్నినాడ నే మనియెదవురా యనిన నతని బిటును చూచి
 బంటుచుల్లంకు స్త్రుక్తి యేమియు నే మనియెద దేవర కూడిగంపుబంటుం
 గాన దోస మనియెద ననియెం గావున. 3౮

క. ఆపంతము గాకుండఁగ, నాసేరును నతనిసేరు నాణెంబులుగా
 మీపిన్నవాండ్ర మమ్మును, జేపట్టియొకింతవేడ్త సేయింపఁదగున్. 3౯

వ. అని మ్రొక్కిన నట యంగపతిభటుండు- ౪౦

గీ. మీకుఁ బిన్నవాడ నేకాంగవీరుండ, అంకెవైచిన నడవింక మైన
 నగినఁ గేరడించిన స్తీసలంటినఁ, †బట్టి తివియ నాకుఁ బాడిగాదె. ౪౧

గీ. నృపులుగవులుభటులుఁగృహణులుశూరులు, నొక్కచోటఁగూడియున్నవారు
 వీరు మెచ్చమమ్మవిడిచిమన్నించుట, ఘనతయిదియుమీకుననుచు మ్రొక్కె. ౪౨

క. అమ్మాటలు విని పెద్దలు, మమ్మిట మన్నించి మీరుఁ మాకిట జగడం
 బిమ్మనినఁ గలహకంటకుఁ, డెచ్చెయి మెయికొనక యున్న నిరవడనిమతిన్.

*బగగలిపింపుదగదతనికేని నీకును. †చూడ నిదియు నాకుఁ పాడిగాదె,

వ. మీర నిద్దఱు రాచలెంకలు గావున నారాజులు సూడంగఁ బోట్లాడవలయు
నాయితపడి రం డనిన మాకు నిదియ యాయితంబు బంటువానికిం
గటారి చేత నున్నం జాలదె యచుడు నేమియు బంటుతనంబునకుఁ గొఱత
గాదు రాజు వెడలివచ్చునంతకుం బోయి రండని యొండొండ యనిపినం
జని రనంతరంబ. ౪౪

సీ. కఱకంచువలిపెంబు గట్టిగాఁ గాసింది చెలిత్రాడుకాసెపై బలియఁజుట్టి
దేహంబు కప్పుగా లోహకంచుకలీల జిగిబిగిగల నల్లజగు రమర్చి
వక్షస్థలంబున రక్షపూసలపేరు దండతామెతులును దగ ధరించి
తిలకంబు దళముగాఁ దీర్చి చుంగులపాగ తలముడితోఁ జొల్లెమలవరించి
కేలఁ బుల్లతియును నీలి నూలునఁ బూని కేలిగతిఁ గటారికోల వట్టి
సంగడిలుగొల్పఁ జనుదెంచెనొకమత్తగజముభంగి కలహకంటకుండు. ౪౫
వ. అటఁ గొందఱు సంగడిలం గూడి. ౪౬

క. నగుమొగమలరంగఁ గస్తురి, తిగురు మెయిన్నలఁది కాసె దిటమై మెఱయన్
మగతనముఁ గటారియుఁ దో, డుగ నయ్యేకాంగవీరుఁడుంజనుదెంచె. ౪౭

సీ. అపుడుచుక్కలలోన నమృతాంశుగతి నోఁప రాజులు గొలువంగ రాజు వెడలి
వచ్చినఁ దత్పరివారసమేతుఁడై పడవాలు డగ్గటి భటులఁ జూపి
వారివైరముఁ బరివారంబుఁ దగవును మున్నుగా నన్నియు విన్నవించె
దనలెంకఁ దిట్టి యిద్దఱు న్చొక్కటిగఁ జేయ భట్టి నంగాధిపుం బాలుపెట్టె
చారు మాకు సెలవుగా రెండునూటలు, విడువుఁడనియున్మపుని వెఱపుసూపఁ
బనిచెఁ గర్త గాన బంటుతనమునకు, విడుతురయ్య... ౪౮

క. నావుడు నిద్దఱుఁ జని వృద్ధీవరునకు వాండ్రచలము వినిపించిన నే
నీనీరుల నొప్పించుట, భావం బొడఁబడ దటంచుఁ బతి చింతించె. ౪౯

క. ఆవేళ నమాత్యుండు మహీవర నీమాట సేయ రేమనవచ్చున్
లావరులై లెంకల మని, కావరమున నున్నవారు గైకొన రొరులన్. ౫౦

గీ. పసుల కుయ్యిగాదు బ్రాహ్మణుచెఱగాదు, స్వామిహితముగాదుప్రతము గాదు
లోకహితముగాని యేకాంగిపోదునఁ, జచ్చువాని కేమి స్వర్గమానె. ౫౧

వ. నావుడు వీరకులో త్తముం డగు వీరకులో త్తముండు. ౫౨

గీ. మానభంగ మైనమరణంబు శూరుల, కదియ చూడ నాత్మహత్య గాదె
యాత్మహత్య పాప మది నీవయెఱుఁగుదు, పాప మొందకున్నబ్రదుకుబ్రదుకు.

- వ. వ్రేసినవ్రేటును గాడినమాటయును లేకయుండుటది మహాన్రతంబు. ౧౪
- క. బొంకుట సుర సేవించుట, బొంకమ్మ వేయశ్వమేధములఫలము భటుం
డంకమున సత్యమున్నకె, శంకింపక వచ్చెనేని స్వర్గము గాదే. ౧౫
- క. అది యెట్లనినను మిత్రుడు, మదిఁ గలఁగెడుననియు వీండ్లమడిసెదరనియుం
గొది కెడు నామన మనవుడు, నిదియెంత ప్రసంగమనుచుహితమతిఁబలికె. ౧౬
- క. *అంగాధిపతి యు నేను ను, ముంగల నిరుద్రుల నిల్చి మొనయుకతారుల్
ఖంగనఁగఁ బట్టి బంట్లకు, భంగము గాకుండ మనసుఁ బట్టెద మనఘా. ౧౭
- క. అనునెడ నిద్దఱు బంటులుఁ, జనుదెంచి కడంక మ్రొక్కి జనవర మముఁజూ
డ నవధరించియు విడుమా,యనవుడుఁ బంతముల కొలఁదు లడిగె న్నాన్కి. ౧౮
- వ. అప్పు డ్కొక్కదండనె పోట్లాడంబూని యేకాంగవీరుండు. ౧౯
- సీ. పుల్లతి వెట్టిన భూమికిఁ గొసరిన నెదిరిపోటునకుఁ జే యొదుఁగుచున్న
దండకైదప్పినఁ దప్పుగ్రేళ్ళుఱికినఁ బంతంబుగొన్నఁ జౌబళము గొన్న
దానికిఁ జొచ్చిన దాఁచిన మానిన నరువనొడ్డిన బయలాసపడినఁ
జాఁగఁబొడువకున్నలాఁగంబునకుఁగొన్నమడమగెంటినవ్రేళ్ళుమగుడఁబడిన
దాటుమాటులైనఁ దలవంచి పొడిచిన, బాగుగాఁ దలంచు పంతమిదియె
కదిసి యొక్కపోటు పదిముఖంబులుగాఁగ, బొడుచువాడ దేవరడుగులాన. ౨౦
- వ. అను నంతకమున్న వానిపంతంబులకొలందిం బుల్లతి మున్నగా నన్నియుం
గొని యున్న కలహకంటకుండు. ౨౧
- సీ. మతిఁ గాకదృష్టి నేమటక రక్షించుచు సూకరదృష్టిమై ధాకగొలిపి
గర్జనసేయక మార్దాలదృష్టిమైఁ దరలక పరుజించి తాఁకఁబూని
భల్లూకదృష్టి నపాంగసంగతి గని కపిదృష్టి వంచించి కాపుసూపి
చేప్పదప్పక గృధ్ర దృష్టి గనుంగొని యొయ్యన ఫణిదృష్టి నొడియఁజూచి
మనసుదేఱఁజూచియును జూడకున్నట్లు, దృఢముగాఁగఁ జోరదృష్టి నడఁగి
జంకిమీదఁనొడిసి శార్దూలదృష్టిఁ బైఁ, బడుటసురియకాండ్ర పంతమిదియ. ౨౨
- క. తొమ్మిదిదృష్టులలో నా, యిమ్మగు పులిదృష్టిఁ జొచ్చి యెదుఱొమ్మ కతా
రమ్మన నది తొలుపోటుగఁ, గ్రుమ్మెద నే నొండు లేక కుంభినిఁ గూలన్. ౨౩
- వ. అనుడు వింతపంతంబుల కచ్చెరు వంది పొందుగాఁ జూచి విడువుం డన
భట్టియు నంగాధీశ్వరుండును నిలువంబడి విస్తారంబు గలుగ వైహళి దీర్చి

యెల్లజనులం గూర్చుండ నిడి గలబపుట్టకుండ నెడ నెడం దలవరుల నిలిపి
వట్టెడువారల మాట మాటలలోనఁ బట్టుం డని నియమించి నలువురుబంట్ల
నడుమనిడి కఠారంబు లొక్కకొలందిగాఁ గొలిచి నిచ్చుపండ్ల దొడసి యెడ
గలుగ బంట్లచేతి కిచ్చినం బమ్ముకొని యవ్వీరులు చూచువారి చూపుగముల
కెల్లఁ దార లక్ష్యంబు లగుచు ధీరధీరంబుగఁ జొచ్చి. ౬౮

క. మ్రొగెడు కృష్ణార్కముల, భంగి నృబ్బులులక్రియ నిభంబులకరణ్
సింగములభాతి నలవడు, సంగతితోఁ గదిసి రెల్లజనులుం బొగడన్. ౬౯

వ. కదియుచుం గలహాకంఠకుండు తెలిసి పొడుపు మోయన్న యని తెలుపుచు
ఘాతగొనంగ నోహో చాలుం బట్టుం డని యిద్దఱం బట్టించి భట్టి నృపుని
దగ్గఱందెచ్చి వీరిజగడంబులు సంతసపడియె* ననిన. ౭౦

క. విను క్షహాకంఠకుండ గ్ర, క్తున నాతని గౌగిలించుకొను మనవుడు నే
మని సంతసపడుదు మొకటి, యును వీడము పోటులాట యుడిపితిరేలా.

గీ. అనుడుదెలిసిపొడుపుఘమాయన్నయంటి, యన్నదమ్ములకొకకలహంబుగలదె
యనిన దక్తలపడుచు నెట్లాడిరేసి, నేమి దప్పగుననుడు మంత్రీశ్వరుండు.

క. ఓకలహాకంఠకుండయిది, నీకొఱకై కాదు శత్రునికై డగ్గఱుచున్

రాకొట్టి పిలిచి మది ను, ద్రేకము పుట్టించి పోటు దెలుపఁగవలయున్.

గీ. కవులు పొగడువేళఁ గాంతలు రతివేళ, సుతులు ముద్దువేళ శూరవరులు
రణము సేయువేళ రాకొట్టి పిలుచుట, వాడి యిదియ మిగుల భజన కైక్కు.

వ. వెండియు నీ వెఱచెలంబు గొన్నను గారణంబు లేజగడంబు గావున
భగవతియు బేతాళుడును నెట్లాడించి రింకఁ బాడగాని చెఱెలకుం జొరక
రమ్మని డగ్గఱం దిగిచిన నప్పుడ రాజులుం బరివారంబును బ్రజలు నిదియ
పంతంబనం గలహాకంఠకుండును నేకాంగవీరుండును గౌగిలించుకొని యెడ
యని యడుగులం బడిన. ౭౧

మ. ధరణీనాయకుఁ డిద్దఱ స్సమముగాఁ దాంబూల జాంబూనదాం

బరభూషాదుల నాదరించి వరుసం బార్వ్యంబుల నాజులుం

బరివారంబుఁ గవీంద్రులుం గొలువఁగా భద్రాసనాసీనుఁడై

సరసాలాపకథానుకర్ణనముల స్సంప్రీతితో నుండఁగన్. ౭౨

క. ధనహీనుం డొకఁకపుం, డనువగుచోఁ బెండ్లీసేయ నర్హము వేడం

దనయఁచెయి డట్లకొనుచుం, జనుదెంచెన్ దెన్యవృత్తి జనపతికడకున్.

చ. దినకరతేజః డౌ జనపతిం గని దీవన లిచ్చి కిప్రుఁ డి
ట్లనియె నృపాలశేఖర దయాపరిపూర్ణ మదీయభాగ్యజీ
వన యిది నాతనూభవ వివాహము చాగదు నేఁడు మేరగా
నెనిమిదియేఁడు లయ్యె ధనహీనుడఁ గావున వేఁడవచ్చితిన్. 28

సీ. రాజ్యంబు వదలక రసికత్వ మెడలక జయశీల ముడుగక నయము చెడక
దీనులఁ జంపక దేశంబు నొంపక నిజ ముజ్జగింపక నేర్పు గలిగి
విప్రులఁ జుట్టాల వెన్నుసొచ్చినయట్టివారిని గొల్చినవారిఁ బ్రజల .
హర్షంబుతోఁ గాచి యన్యాయముడుపుచు మున్ను చెప్పినరీతిఁ జెన్నుమీఱ
చేత లొండు లేక ప్రాతల విడువక, యశము కలిమి దమకు వశముగాఁగ
వసుధయేలు రాజవర్గంబులోన న, య్యాదివిష్ణుమూర్తి వండ్రు నిన్ను. 29

వ. ఈసీసపద్యంబులో గీతసహితంబుగా నాఱుపాదంబుల మొదలియక్షరం
బులు, నందర్థంబుల మొదలియక్షరంబులుఁ గ్రమంబునం గూడకొనంగ
నైన నా విన్నపం బవధరింపు మనిన నచ్చేరు వంది క్రమము జదివించి
మొదళ్ళ నర్థంబులఁ బండ్రెండక్షరంబుల నిడుకొని “రాజ దీని వివాహము
చేయవయ్యా” యని యున్న బంధకవిత్వంబున కితి విస్మయం డై తదైన్యం
బుడుపం బూని. 2౬

క. జననాయకుండు విప్రున, కెనిమిదికో ట్లర్థ మిచ్చి యెల్లనరేంద్రుల్
తనుఁగొల్చినడువఁగా నొ,య్యనఁబురికరుదెంచె వైభవాధ్యతమెఱయన్.

క. కావున నీవారని సరి, గావు నృపా మగిడిచనుట కార్యం బనినన్
భావమునఁ దద్గుణము సం, భావించుచు భోజవిభుఁడు మగుడంజనియెన్. 2౮

ప. మఱియుఁ గొన్నిదినంబు లరిగినఁ బదియేడవవాకిటం జనం జూచి. 2౯

—1 వదు నేడవభాగముకథ. 1—

క. నీలాంబరసౌదరు రజ, నీలాంఛనదివసచిహ్నా నేత్రవిలాసున్
నీల గ్రీవప్రియసఖు, నీలోత్పలనీలవర్ణు నీలారమణున్. ౩౦

శా. తాత్పర్యంబున సంస్తుతించుచుఁ బ్రశంసం బైనలగ్నంబునన్
సత్పాత్ర పతిపాదితార్థుడయి భోజిత్తోఁగిపాలుండు సం
పత్సార్థంబగు వైభవంబు మెఱయ న్నద్రాసనం బెక్తఁగాఁ
దత్పాంచాలిక నిల్వ నిల్వ మని తత్రస్ఫూర్తిగా నిట్లనున్. ౩౧

- క. నృపరత్న మైనయుజ్జయి, నిపతిక్రియ సాహసాదినిపుణత్వము న
త్యుపకారంబును గలుగక, చపలమతీ దీని నైక్య జనునే నీకున్. ౮౨
- క. ఉర్వి నాయకుఁ డయ్యును, నిర్వాణుల మీఱి యర్థనిస్పృహఁ డగునా
సర్వజ్ఞుని సద్గుణములు, నిర్వచనముగాఁగ వినుము నే వినిపింతున్. ౮౩
- క. మాటలయం దెఱిఁగెదవే, నాటను ముంజేతికంకణంబున కద్దం
బేటికి వితరణగుణమునఁ, బాటిల్లెడి గుణము లెల్లఁబ్రభువుల కుర్విన్. ౮౪
- క. మతిగలిగి చదువుఁ జలుకలు, *హతమందంగాను బోటులాడుం బశువుల్
వితరణ మెవ్వఁ గుణమగుఁ, జతురుఁడు శూరుఁడు నతఁడె జనులందెల్లన్. ౮౫
- గీ. విక్రమాశ్వుబాహువిక్రమం బుర్విలో, నరులచేతనెల్ల నరులుగొనఁగఁ
గీర్తనీయ మైన కీర్తి గీర్తించుచు, నర్థు లర్థములఁ గృతార్థు లైరి. ౮౬
- సీ. అదివసములవర్షాత్యయోచితముగా దలమైన వానలు వెలుచునంతఁ
దెల్లవాఁతినయట్టితెఱఁగున నావేళఁ దనమేళనం బెల్లజనులు వొగడ
హంసనాదములు కాహశలుగాఁదత్పక్షలఘుతాడనములు తాశములుగాఁగ
మదములఁ గ్రాలు తుమ్మెదలఱుంకారమ్ము లమరినవీణాస్వరములొయనఁగ
యోగనిద్రఁజెందియున్నవిష్ణునిమేలు, కొలుపఁగడఁగు గాయకుం డనంగ
బంధుజీవహర్షపరమాచుఁ దద్రాగ, మయముగా శరత్సమయమొనర్చె. ౮౭
- క. శరదాగమమున సంభో, ధరపటలము విచ్చి చనినఁ దపసుండు మహా
కరి తెరవెల్పడుక్రియఁ బుష్కరవిలసన మలరఁ జెలఁగెఁ గరసత్వమునన్. ౮౮
- క. పంకంబులాతె నేఱుల, పొంకంబులు డిగ్గె తెల్లు పూచెను భువి ని
శ్శంకముగ నంచపిండు కొ, లంకుల విహరించె నట జలమ్ములుదేతెన్. ౮౯
- ఉ. దీప్రముఖంబులొచు నలుదిక్కులు నేర్పడ దుగ్ధసింధుపూ
రప్రభ నొప్పవెన్నెలలు రాత్రి దివాకృతిఁ దేజరిల్ల లో
కప్రియుఁ డైనచంద్రు సమకక్ష్యలఁ జక్రలు నిక్తఁగాఁ దదీ
యప్రతిబింబలీలఁ గముజావళి వొల్చె సరోవరంబులన్. ౯౦
- ఉ. తెల్లనిరాజహంసలను దెల్లనికల్వలఁ దెల్లఁడమ్ములం
దెల్లని తెల్లుఁబువ్వులను దెల్లనిశీతమతీదిరోచులం
దెల్లనిఛక్రలఁ జగము తెల్లనయై యమ్మలాభిషిక్తాఁతినర
దెల్లనికన్నుదోయిగల వేవర వచ్చె శరత్తు చూడఁగన్. ౯౧

క. జడి గాక పెట్ట గాకయు, వడ గాకయుఁ జలియుఁ గాక వఱపిది యనియే
ర్పడక యిలఁ బసిమివండఁగ, బడుగులు ప్రియమందిరనఁగఁ బ్రభులకుఁదగదే.

చ. అనని నవంతిభూమివరుఁ డాదిగఁ బార్థివు లెల్ల లక్ష్మీయు
త్సవములు మున్నుగాఁ గడుఁ బ్రశస్తములౌ సమయంబులందు స
త్సవులను బాఠకోత్తముల గాయకుల న్నటుల నివ్వీర్ణిజై
భవములఁ దన్వఁజొచ్చిరి ప్రభావసమృద్ధుల నిండు పుట్టఁగఁ. ౯౩

ఉ. అట్టిదినంబుల స్మృపకులౌ గ్రహదానసమృద్ధి యొక్కెడఁ
బట్టు నుతింపఁగాఁ బరస్పరాలకు లచ్చెరువంది మెచ్చ నా
యత్తిమహీశుఁ డథులఁ గృతార్థులఁ జేయుచుఁ గీర్తిచేకుటం
బెట్టెడునట్టిసద్గుణముపెంపున నాతని మీఱనోవఁడా. ౯౪

క. అని యడిగిన నాబట్టి, యైన నవ్వుచు నోస్పరాల హరునిప్రసాదం
బున సిద్ధపురుషుఁ డగు నా, జననాథుఁడు గుణములందు సామాన్యుండేఁగి

క. దానతో త్రంబులు నా, మానవపతియందకాని మఱి యొందుదెసం
గానము విను మాతని సరి, పూనెద మనఁ దరమె తరణిపుత్రునకైనఁ. ౯౬

మ. అనినం జిత్రములోన లజ్జయు వృథాహంకారముం బుట్టఁగాఁ
దనలోఁ దాన యడంచుకొంచు మృదువస్త్రస్వర్ణ భూషాదు లా
తని కింపొందఁగ నిచ్చి పుచ్చి పిదపఁ దానంబున నివృత్త మా
ర్గునిసాదృశ్యము నొందఁగోరుమతి నాక్షోణీశ్వరుం డుండఁగఁ. ౯౭

సీ. ఒకనాఁడుకొల్వులోనికి సింధుఁ డొకరుండు చనుదెంచునుఖగోష్ఠిజరపునపుడు
తావసోత్తమ నాకు దానగుణంబున విక్రమార్కుని మీఱ వెరపు గలదె
యనపుడు సాహసహవానంబు చేసిన సిద్ధించు నందుల చేత వినుము
యోగినీచక్రంబు నొందుకుండములోన నొకలక్షగోఘృతాహుతులఁ బోసి
పొదలఁజేసి మేను పూర్ణాహుతిగ వేల్చి, వెనుకఁదర్పిసాదమున నె బ్రదికి
దాన విభవమునకుఁదగినంత వేడుము, మెఱసి సాహసాంకుమీఱవచ్చు. ౯౮

చ. అనవుడు నుత్సహించి నృపుఁ డాతని వీడ్చొని రాత్రి సర్వయో
గినులఁ దలంచుచుం జని సకీలకమంత్రజపంబుతోఁ దదీ
యనిలయవహ్నికుండమున నాహుతు లన్నియుఁ బోసి తెంపునం
దనువును వేల్చె నిత్యమగు దానము ధేహముకంటెఁ దీపిగాఁ.

- క. ఆయెడ యోగిను లాజన; నాయకు బ్రదికించి నిలిపి నరనాథ మము
 స్నేయత్నంబునకుం దగ, నేయిష్టంబైన నడుగు మిచ్చెద మనుషున్. ౧౦౦
- క. దండాకృతిగా జనపా,లుండును ధరఁ జాఁగి నిచ్చలును ధనములు నా
 భాండాగారము లేడును, నిండం గరుణింపుఁ డనిన నేర్పన వారున్. ౧౦౧
- క. నిచ్చలు నీలిలు చేసిన, నిచ్చెద మీకొలది నిండు లేడును నిండ
 న్వచ్చించుకొమ్ము నావుడు,నచ్చట నృపుఁ డియ్యకొని గృహంబునకరిగెన్.
- ఉ. ప్రొద్దున లేచి యిండ్లు ధనపూర్ణము లౌట యెఱింగి యాత్మలోఁ
 దద్దయు సంతస్తి వసుధావరుఁ డుజ్జయినీశు మీటుచుం
 బెన్దల నంధులన్ హితులఁ బేదల నందఱుఁ గూర్చి యగ్రముల్
 దొడ్లలు చేసె దాననిరతుం డనఁ బైకము చిక్కకుండఁగన్. ౧౦౩
- క. ఈగతి ననుదినముచు భాం,డాగారములెల్ల రిశలైనం దనువ
 యోగినులకు నాహుతిగని, యోగించుచునిచ్చధనములొసఁగుచునుండున్
- ఉ. ఈక్రియఁబర్వక్షీర్తి నుతియించుచు యాచకు లెల్లఁ జెప్పఁగా
 నాక్రమ మేర్పడ నివిని స్త్రీయంబును జోద్యము నగ్గలింపఁగా
 విక్రమభూషణుండు మునివేషముతో నటకేగి యోగినీ
 చక్రగృహంబులో నతని సత్త్వముఁ జూడఁ దలంచి యుండఁగన్. ౧౦౪
- ఉ. ఆనగరంబులోని నృపుఁ డల్లన, రే యరుడెంచి మంత్రని
 స్థానిరతాత్మఁడై జపము నల్పి ఘృతాహుతులిచ్చి యగ్నిలో
 మేనును వేల్చి యోగినులమెచ్చునఁ దొల్లిటిరూపుదాల్చి యా
 పూనిక నగ్రము ల్వడసి పోయి భజించె విత్తీఁ గన్గఁడై. ౧౦౬
- క. మఱునాఁటిరాత్రి మునుకడఁ,దటి యెఱిఁగి యవంతి విభుఁడు దయదైవాఱు
 గొఱతపడకుండ వేరపుగ, నెఱుమంటలకుండ మున్నయెడ కరుదెంచెన్.
- క. ఆహోమకుండమునఁ దన,దేహమువేల్వంగ నచటి దేవత లెలమి
 న్నాహసము మానుపుచు నీ,యీహిత మేదేని వేఁడు మిచ్చెద మనినన్.
- గీ. ఇచటి భూమిపాలుఁ డీక్రియ నిచ్చలు, మిడుకునగ్నిలోనఁ బడకమున్న
 యతనియిండు లెపుడు నగ్రంబుచేసిండి, యుగాడున్లుగ వర మిండు చాలు.
- క. అనవుడుఁ గొనియాడుచు న,ట్లొనరించెద మనుచుఁ బలికి యోగినులంతం
 జనిరి నిగూఢుండై నృపుఁడు నవంతికి ఘృగిడ నొక్కఁడును బెంపెక్కన్.

సీ. తదనంతరంబ యాతఁడుతోంటి క్రియవచ్చి యాగంబు సేయఁగా యోగమాత
లరుదెంచి నృపుని ప్రయాసంబునకు నడ్డ మై విక్రమాగ్రధాత్రీవిభుండు
తనమేనువేల్వఁ గైకొని శుక్తు మెచ్చించి నీయుండు ధనమున నిండఁజేసె
నిచ్చలుఁ జావక విచ్చలవిడి ధన మెంతైన నధుల కిచ్చికొమ్ము
నావుడు నతండు దురభిమానంబు విడిచి, విస్తయంబుచు లజ్జయు విస్తరిల్ల
మీఱఁజూచట తనుమీఱి మెఱసినట్టి యతనిఁబొగడుచునగరికినరిగెఁగాన.

క. నీవును నాక్రియ నింటికిఁ, బోవుట మే లనుచుఁ గనకపుత్రిక వలుకం
గా విని యాతఁడు నుజ్జే, నీవల్లభుకృపయుఁ దెపు నేర్పునఁ బొగడె.

క. లగ్నము దప్పినచొప్పుల, భగ్నంబగు యత్నమునకుఁ బారులు మది ను
ద్విగ్న లయి చనఁగ లజ్జ, మగ్నంజై భోజరాజ మగుడం జనియె.

—పదు నెనిమిదవబాష్పకథ—

వ. తదనంతరంబ యొకదినంబున నష్టాదశద్వారంబునం బ్రవేశోన్ముఖుండై.

•క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఖణులుం
దిలకము నెఱగన్నుం గల, వెలఁదియు మగవాఁడునైన వేల్పుఁ దలంతున్.

మ. అని భోజక్షి తినాయకుం డమరపీఠారోహణవ్యగ్రుఁడై
చనుదేరం గని బాష్ప నై ధరచేశా విక్రమాదిత్యు చా
డ్పున వేష్టన్ ఘనధైర్యము నివృతరణంబు న్లేక నీకీమహా
సన మెక్తం దర మానె యాతని మహోత్సాహంబు సామాన్యమే. ౧౧౬

క. జనవర నిర్వచనముగా, విను ముజ్జయినీవిభుండు విష్ణునిక్రియఁ బా
లనశక్తి మెఱసి మనుజుల, మన మలరంగ మనుపుచుండి మహియేలంగన్.

•ఉ. క్రూరుఁడు నీరసాత్ముఁడును గుచ్చిత బుద్ధియు దూషకుండు నా
చారవిహీనుఁడున్ ఖలుఁడు సత్యవిదూరుఁడు దుర్నయాభ్యుఁడుం
జోరుఁడు నస్థిరుండు నలసుండును దుర్బలుఁడు న్నదాంధుఁడు
స్తూరవికారకష్టుఁడును మందుఁడు మందునకైన లేఁ డిలన్. ౧౧౭

క. ఆదివసంబులలో నొక, వైదేశికుఁ డరుగుదెంచి వసుధాపతిచే
నాదృతుఁడై యతనికి నా, నాదేశస్థితులు నేర్పునం జెప్పంగన్. ౧౧౮

గీ. మాటలందె యతని మహియెల్లఁ దిరిగిన, ఘుచుని సిద్ధపురుషుఁగా నెఱింగి
మిగుల నాదరించి జగతీవరుండు త, శ్త్రధలు వినుచు మఱియుఁ గౌతుకమున.

- క. నిశ్చయముగ భువిఁ దీర్ఘపురశ్చరణాస్తకి నుత్తరము దక్షిణముం
బల్చియముఁ దూర్పుఁ దిరిగితి, వాశ్చర్యం బేరుగంటి వాసతి యిష్టా. ౧౨౧
- క. నావుడు నాతఁడు నేఁ బృథ్వీవలయం బెల్లఁ గలయఁ దిరిగితి నుదయ
గ్రావసమీపంబున నా, నావిధమణిరమ్య మైన నగరము గంటిన్. ౧౨౨
- క. కనకాహ్వయ మగునగరము, కనకాచలతట మనంగఁ గాంతిం బాలుచున్
ఘనమండల మందుచు నర్చునిమండల మనంగఁ బసిఁడిగుడి గల దచటన్.
- క. సూర్యప్రభయను నది త, త్వర్యంతమునందునుండి పాటఁగ నతిగాం
భీర్యంబు గలిగి నడుకొని, మర్యాదనె నీరు నిలిచి మడుఁగై యుండున్.
- గీ. అచటఁ జంద్రకాంతఖచితపాపానమై, నాల్గుదెసలఁ గాంచనంబులైన
హర్ష్యముల భజించు నఘనాశనం బనఁ, గలదు తీర్థము కడ గానరాదు.
- మ. విను మావింధ్యమునందుఁ బ్రొద్దన శిరోవిన్యస్తపీఠాంక మై
కనకస్తంభము పుట్టి పుట్టి యినుఁడాకాశంబు వ్రాఁకంగఁ దా
నును నాచొప్పనఁ జక్కఁగాఁ బెరిఁగి భానుం జేరి మధ్యందినం
బునఁ దద్బింబము ముట్టి క్రమ్మఱు నదిం బ్రొద్దన్ దిగం బాటఁగన్. ౧౨౩
- గీ. ఇనుఁడు గ్రంతువేళ నిక్కడఁ దాఁ గ్రంతుఁ, బాడుచువేళ నట్ల పొడిచిపెరుఁగుఁ
జిత్ర మిద్ది రాజశేఖర స్పష్టిలో, నలువనేర్పు చెప్ప నలవి యగునె. ౧౨౪
- క. ఎన్నఁడు నిట్టి విచిత్రము, కన్నది విన్నదియు లేదు కడపట గుణసం
పన్నుని సజ్జనమిస్త్ర జ, గన్నత నినుఁగంటి ననినఁ గడుమోదమునన్.
- శా. తఱ్ఱాలోచితగోష్ఠి దీర్చి యతనిం దాంబూలపూర్వంబులౌ
నఱ్ఱారంబుల నాదరించి కొలువుం జాలించి యారాత్రి యు
ద్యతైత్తూహలుఁ డౌచు ఖిగ్గసహితుం డై యొక్కఁడు నూర్జవరుం
డుఱ్ఱోచంబుననేగె నాదెసకు నాయుగ్రాటపు ట్టిటుచున్. ౧౨౫
- మ. ఘనుఁ డ స్లేగుచుఁ గాంచెఁ గాంచనమయాగార ప్రకీర్ణాఘనా
శనతీర్థాంతసమున్నమన్నిజవపుస్సంభూతిహేతుప్రచా
లనలీలాకృతడంబరాంబరతలాలంబోష్ణరుగ్బింబచుం
బనని సంభవిజ్యంభితాద్భుతరసస్థారంభమున్ స్తంభమున్. ౧౩౦
- సీ. కని విస్తీతుం డౌచుఁ జని హేమగృహముల రత్నగోపురముల రమ్యమైన
పురము డగ్గఱి దాని పొంత సూర్యప్రభ నానొప్పు నేటిలో స్నాపమాడి

- గుడిలోని యాదిత్యుఁ గడుభక్తిఁ బూజించి యిష్టదైవముఁ బరమేశుఁ గొల్చి
యుపవాస ముండి సముత్సుకుఁ డై దేవతాయతనమున నారేయిగడిపి
రేవకడన లేచి పాపవినాశన, తీర్థమునకు నేగి పార్థివుండు
జలకమాడి యచట సంధ్యనారాధించి, జలజమిత్రు నాత్మఁ దలఁచునపుడు.
గీ. తెలిపిపడఁగ మొదలి దిక్పతికె త్తిన, గొడుగుమీఁది వసిఁడిగుబ్బ యనఁగఁ
దూర్పుకొండమీఁదఁ దోచె మార్తాండుని, మండలంబు భువనమండనంబు.
గీ. తీర్థమధ్యమును దివ్యపీఠాంకమై, జగి దొలంక బుగ్గ లెగయుచుండ
నవ్యమైనకనకనాళంబు గలమహా, కమల మనఁగఁ బుట్టె గంబ మపుడు.
క. కడుచోద్యమంది యీఁదినఁ, చడ వగు నని యాతఁ డద్భుత స్తంభముపైఁ
బడనుటికి పీఠమీఁదను, జడియక కూర్చుండి యోగిచందము దోచున్.
క. *ధరణీశుండెక్కిన మొగ, తిరుగక కంబంబు తొంటితెఱఁగున నాభా
స్మరుగతిగొలంది జంకక, పెరిగెఁగఁపటవామనుండు పెరిగినకరణి. ౧౩౧
శా. †కంబం బీక్రియ నిక్తుచున్ బిటుసుగల్గ బెద్దయు న్నిక్తఁగా
గంభీరుం డగురాజు కైకొనఁడ యాకాశంబు ముట్టంగన
య్యంభోజాపుఁడు చేరనిచ్చు టది హెన్యంబంచు మధ్యాహ్నం
రంభంబేర్పడ నెండ చిచ్చు గొని పర్వంజేసె గర్వంబునన్. ౧౩౨
ఉ. చేసిన నెండపెలునకుఁ జిక్తక స్రుక్తక నిక్షిమిక్తిలిక
డాసినఁ గ్రమ్మట న్రవి దృఢంబుగ రశ్మిసహస్రమెల్లఁ బై
నీసునఁ గప్పినంతఁ జలియింపక నిల్చినవానిఁ జూచి యు
ల్లాసముతోడ నిట్లనియె లావును దాల్చియుఁ దెంపు మెచ్చుచున్. ౧౩౩
గీ. లక్షయోజనంబులను నిల్చి యైన నా, యెండ మానవులు సహింపలేరు
నన్నుఁ జేరనోపునా యన్యఁ డట్లేని, గాలి నేలపాలు గాకయున్నె. ౧౩౪
క. నరనాయక నీ వీయెడఁ, బరమేశ్వరుకరుణఁజేసి బ్రతికితి నిజను
స్థిరభావము సాహసమును, బరికించి మనంబు హర్షభరితం బయ్యెన్. ౧౩౫
క. నీవును నేనును నొక్కటి, గావున నాకుండలములు గైకొను మివి సం
భావనతో నిత్యమును మ, హివర సౌవర్ణ భాత మిచ్చుచునుండున్. ౧౩౬
గీ. ఎన్న నాల్లమాడ లె తొకకర్నంబు
నాల్లకర్న తైన నగుఁ బలంబు

వలము లొక్కనూలు తుల యగుఁ దుల లొక్క

యిరువది మితి భార మిది మతంబు.

౧౮౧

క. అని యిచ్చినఁ గైకొని యా,తనిపదములకెఱఁగి మగుడుతఱిఁ గంబంబా
య్యనఁ గ్రుంకఁగఁ దీర్థమునకు, మనుజేండ్రుఁడు చేరవచ్చె మాపటివేళె.

గీ. కంబ మచట మునుఁగఁగా గంతుగొని తీర,భూమి నిలిచి తగిన నేమమెల్లఁ
దీర్చి భక్తితోడ దేవతాలయములో, నుండిరేయి గడపి యొక్కరుండు. ౧౮౩

శా. ప్రాతఃకాలమునందు లేచి ధరణీపాలుండు తీర్థరబులో

స్నాతుండై నియమంబుతోడ శివపూజాకృత్యముం దీర్చి సం

ప్రీతింగ్రమ్మటి పచ్చుచోఁ దెరువునం బృథ్వీసురుం డొక్కరుం

డేతెంచెం గడుదీనుఁ డై యతిని సింపెపార దీనించుచుక.

౧౮౪

క. చేరఁ జనుదెంచి యతఁడో, వీరోత్తమ పేదవాఁడ విప్రుఁడ నేనా

హారంబు వేడి వచ్చితిఁ, గారుణ్యము మెఱసి యిచటఁ గావుము నన్నుక.

మ. అనినం జూచి కృపారసం బెనయ నాహారార్థి యావిప్రుఁ డీ

తని కిచ్చో నశనంబు లే దితనిచేతః ప్రీతి గావింప నే

ధనము న్లేదు ప్రదాతకుం దగిన పాత్రం బబ్బినం బ్రాణమై

నను వంచింపక యిచ్చు టొప్పు నని పుణ్యశ్లోకుఁ డుద్యుక్తుఁ డై. ౧౮౬

క. మితిలేని మహిమ నీకిది, ప్రతిదివసము నొకసువర్ణభార మొసంగుక

మతిఁ జింతింపక పొమ్మని, యతిముదమునఁ గుండలమ్ము లాతని కిచ్చెక.

శా. దానం బీక్రియఁజేసి యొక్కయెడఁ దీర్చస్వార్థము లేనకుతె

న్నానాచోద్యములెల్లఁ జూచితి జగన్నాథు న్రవిం గంటి న

న్దానం బచ్చట నొందితిఁ ద్విజుని దైన్యం బంతయుం బాపితిక

దీనం బుణ్యుడ నైతి నంచుఁ బురికేతెంచెం బ్రమోదంబునక. ౧౮౮

గీ. నీకు నీగుణములు లేక యీగద్దయ, యెక్కఁడగదు మగుడనేగు మనిన

మనములోననతనిఁగొనియాడుచునుభోజ,మనుజుభుండుభవనమునకునరిగె.

శా. సంసారాబుధ్పూర్ణమగ్నజననిస్తారాంఘ్రిపంకేరుహక

హింసావరితభావభవ్యమతి యోగీంద్రాత్మపదావళి

హంసాకారు వికారిచూరుని విమోహధ్వంస నోత్తంసునిం

గంసారాతిఁ బురారిమిత్రుఁ ద్రిజగత్తత్త్వాణసంధాయకుక.

౧౯౦

ఉ. కంజభవార్చనీయపదకంజ నిరంజనునిం బురత్రయీ

భంజను సంజనాచలనిభద్విపదైత్యఘనప్రభంజనున్

సంజనితప్రమోదగిరిజాతనుమంజుల నామభాగు మృ

త్యంజయు నాంజనేయవిహితోన్నతగీతకృతాత్మరంజనున్.

౧౫౧

మాలిని. గిరివిరచితచాపా కృష్ణమేఘాభిరూపా

సురసరిదవతంసా త్సుణ్ణదై తేయహింసా

గరళగిళనదతౌ కంజవత్రాయతాతౌ

పురహరహరిరూపా పుణ్యగణ్యస్వరూపా.

౧౫౨

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవి

భాళ కలింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిలాంధ్రమహా

రాష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర

వెలనాటివృధివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర

హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం

బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్జునిదానమ

హోపకారసాహసౌదార్యప్రశంసనం బన్నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీలనాతనురుచిశం, పాలతికాచిరవిలాసపరిక్షిర్ణవపు
 క్షీలాతిశయవిడంబిత, నీలాంబుదవర్ణః ద్రిభువనీపరిపూర్ణః. ౧

—పందొమ్మిదవబొమ్మకథ—

శ్రీశ్రీ-౪

మ. మతిలో నిల్చి యతండు సజ్జనుల సంభాషించి దైవజ్ఞస
 మృతమా వేళఁ గడంగి యెక్కఁజనుచో మాన్పించి యేకోనవిం
 శతిమద్వాఠముపొంతబొమ్మ వలికెఁ ట్లొపాలకా మూర్తి భా
 రతపర్వంబు పఠింపఁ బూనుట చుమీ రాగిల్లు నీయత్నముల్. ౨

క. భారానాయక భారుణి, నారూఢుం డైన విక్రమార్చునికరణి
 శూరుండును ధీరుండు ను, దారుండును గాక యెక్కఁ దగ దెవ్వరికి. ౩

మ. అడి యెట్లన్న నెఱుంగఁజెప్పెదఁ దదీయం బైనచారిత్ర ము
 న్నదవైరిద్విపసింహ మర్జిజనతామందార మాభూవరుం
 డుదయాస్తాచలమధ్యభూమి దనకై నొప్పారు నుజ్జేని సం
 పదలం బొంపిరివోవ రాజ్యము నయప్రాజ్యంబుగా నేలఁగఁ. ౪

ఉ. ఆజననాథుఁ గొల్చి కనకాభరణంబులఁ దెజరిల్లుకాం
 తాజనుల నివ్విచిత్రవసనంబుల బంటుల నందలంబులం
 దేజులఁ జామరంబులను *దెల్లని యెల్లుల నేపు సూపుచుక
 రాజులు మంత్రులు నుగ్రవిరాజులు నుండుదు రొక్కకైవడి. ౫

గీ. అట్టిదవసముత సమస్తభూపాలురు, భటులుఁ గవులు హితులు బలసి కొలువ
 సురగణంబులోని సురరాజుభంగి న, య్యవనిపాలుఁ డున్నయవసరమున.

క. ముకుళితకరుండై చావా, రికుండైదుర న్నిలువఁబడి ధరి త్రిశ్వర కా
 నికగా సాళువముం గొని, యొకనల్లనిచెంచు వచ్చియున్నాఁ డనుడుక.

క. తత్తారణంబు దెలియ న, ముత్తలికుండై నిజాభిముఖమానవసం
 పత్తరదర్శనుఁ డగు భూ, భృత్తులతలకుండు వానిఁ బిలువం బంచెక. ౬

* దెట్లయి నీటయి నేటు జూపుచుక - తమ త్రింకుండై

మత్తకోకిల, నెమ్మి బచ్చని కుప్పనంబును నీలిచీరయుఁ బీలియుం
దమ్మిపూసలపేరు నెఱ్ఱనిధాతుబానిను జూడ నం
గమ్మపైఁ దగు సొమ్ముగాఁ బిడికత్తి కాసె నమర్చి పా
ఆమ్ముల నివ్విలుఁ గేలఁ బూర్చొని యంతఁ జెం చరుదెందురుఁ.

క. దూరంబున నుడుగణపరి, వారుండై వెలుంగు రజనివల్లభుక్రియ ను
ర్వీరమణులలో నొప్పెడు, నారాజంబూచి మ్రొక్కి యతివినయమునఁ గం
గీ. నీవు చాడివెట్టి నెగడిన నటుచుక, యీఁకఁదిగి గొందు లీఁగునృపుల
పగిదిఁ బులుంగులెల్లఁ బఱవ వేఁటాడనీ, సాళువంబు గొనుము మాళవేంద్ర.
క. అని చూపి కొలువులోపలఁ, దనచేతి విహంగమును ధరణీశుని కొ
ప్పన చేసి తాను వచ్చిన, పనిఁ జెప్పఁ గడంగి యతఁడు పతి కిట్లనియె.
గీ. నృపులు గానలేని నీమహావనరంబు, నేడు గంటి దొడ్డవాడ నైతి
మానవేంద్ర యేను మందరిరినుండి, యరుగుదెంచినాడ నవధరింపు.

శా. ఓరాజన్యకులావతంసక తదీయోపాంత భాగమ్మునఁ
భేరుండాదిమహామృగేంద్రనివహాభివ్యాప్తమై యున్నత
స్ఫారానేకమహీరుహ ప్రకరవిస్తారావసుద్ధార్ధస్సం
చారం బైనయరణ్య మున్నది తమస్సదోహసందప్త మై. ౧౪

సీ. ఆదివరాహ మాయడవి యేకలములు మన్నించి విడిచిన గున్నయొక్కొ
దిక్కురు లక్ష్మడ నక్కు నేనుంగులచేఁ దోలుడువడి చన్న దున్నలొక్కొ
చండికసింహ మచటఁ బేర్చుంగంభుఁగమపులోఁ దప్పిన కొదమయొక్కొ
కాలునిపో తందుఁ గల కారుపోతులఁ గూడిరా లేకున్న దూడయొక్కొ
మారకమృపులి యచట మలయుచున్న, పెద్దమెకములు పెంచిన పిల్లయొక్కొ
యనఁగ వాలుమ్మగంబుల కదియ మెపుడ, నాటపట్టగుబాడలు తేటపడఁగ.

సీ అందులపందుల దందంబు క్రమమన లీలావరాహంబు నేలఁగలసె
నచ్చోటిమదలులాయములతో బెనగి యా మెనుపోతుయచులోకమునకుఁ జనియె
నక్కడి కృష్ణమృగోఘంబుచేఁ జాలఁ దూలి సారంగంబు గాలిఁబోయె
నటకొండగాఁ జీయలయదుటుననొచ్చి మహామేష మగ్నిపాలయ్యె ననఁగ
నొప్పు నితరజంతువులను జెప్పనేల, *దుర్వలెలుంగులుఁ దోడేళ్లు దుప్పు లిరు
†కొరనువులు మెడినాగులు గుఱ్ఱుఁ బిల్లఁ, గణజు లేదులుంగుండేళ్లుఁగలవు పెక్కు.

*దుర్వలెలుంగులు వ్యాఘ్రంబు లుష్ణతిల్ల-†వరలు దురువాతులన్నకపతులుగల్గి- కొఱను
వులు మరినాగులు గుఱ్ఱుకొండు.

- ఉ. అయ్యెడ నొక్కయేకల మహంకృతితో గుహనుండి నిచ్చులున్
దయ్యము కైవడి న్నెడలి దాడలు గొట్టుచు బెట్టు రొప్పుచుం
జయ్యనఁ జొచ్చి యేర్చిన గజాబులు మున్నుగ నచ్చుగంబులన్
ప్రయ్యలుగాఁ బడం బొడిచి వారకచంపుచు నుండు గండునన్. ౧౭
- గీ. ఎదిరిపండులు దానిపైఁ గదిసిపొలియుఁ, బందెగాఁజొక్క వేటుగఁబంతమాడి
యోలి నిలిపి యడిదమునఁ ద్రోలివేయ, ఖండితములగు గుచ్చడికాయలట్లు.
- క. ఆకొమ్ముకాఁడు తొల్లిటి, యేకలమో కాక యముఁడొ యిట్టివిచిత్రం
భేకడఁ గానము విను మది, నీకెఱిగింపంగఁ బూని నేఁ బనివింటిన్. ౧౮
- మ. వసుధానాయక వేటకుం గదలు సత్త్వం బెక్కు మేనంతకున్
సుసరం బౌ లఘు వౌ జయం బగు రిపుతోభం బగు న్నగ్గుణ
ప్రసరం బేర్పడుఁ జేతి సూటి మెఱయింపం జోటగు న్వేట దు
ర్యోసనం బంపు ధర్మిన్రిన్రిగతి సౌఖ్యం బొండుచోఁ గల్గునే. ౨౦
- క. అంచుంజెప్పినఁ బ్రియపడి, చెంచు గనకాంబరములఁ జెలువారఁగ మ
న్నించి వరాహముఁ ద్రుంపఁడ, లంచి మృగవ్యవయాణలాలసమతి యై.
- సీ. దీమంపు వేటలు దామెనవేటలు తెర వేటలును నేర్పు తెరలికలును
బందెమాడినభంగిఁ బండులనొప్పింపఁ బూటకాం ద్రునఁడగు వేటకాండు
సారమేయంబు లౌ సారమేయంబుల పట్టెడగొలుసులు వట్టినడువ
భేరుండగండగంభీరత్వ ముడిగించు భేరీరవంబులు బోరుకొనఁగ
వారువము నెక్కిమితపరివారుఁడగుచుఁ, బోటుకాండునువడిగలయేటుకాండు
వాటపడ వ్రెస్తనరుదేర వేట గదలె, మందరంబున కవనిపురందరుండు. ౨౨
- వ. అట్లు గదలి కతిపయదినంబులకు దుశ్చరంబగు నగ్గిరిపశ్చిమతటంబున గండ
భేరుండాది ప్రచండమృగాండజ ప్రకాండపరిగణ్యం బగునరణ్యంబు దరియం
జొచ్చి యచ్చటి శిలోచ్చయంబులం బ్రతిధ్వనులను సముదంచితంబుగం
బెంచు చెంచులయార్పులును శునకకోలాహలంబులుఁ గామాశాదివాద్యర
వంబులు దిక్కులు చెవుడుపడ సమీపించి. ౨౩
- క. మెలఁకువ లగుచోటుల మను, కులకందువులను జలంబు గొను నెడలను మేఁ
తలపట్లను మృగములకును, వల లొడ్డుచు వేటకాండు వలఁకులఁ జనఁగన్.
- క. పులియొడిగియెగసియశ్వము, తలదొడుకఁగన్మృచునురియఁదలద్రెంచినమే
నిలఁబడఁగఁ బడక యాతల, లలితాశ్వంబునకుఁ బులితలాటము చేసెన్.

చ. అటఁ జనునంతలోపల ననాంబుధరౌఘము భంగి ముందటం
గిటకిటఁ గోఅలఁ ధరణి గీటుచు రొప్పుచుఁ గొప్పరించుచుం
గిటిగణ మేగుదేరఁ గని క్రేవలఁబట్టిన వేటకుక్క లొ
క్లట గొలుసు ల్వడి నివ్విడువఁగాఁ బఱచె బరమానవేగులై. ౨౬

చ. పఱచుచుఁ గొంకులు దొడలుఁ బట్టి విదుర్పుచు మాలగట్టిన
స్త్రోతుకుచుఁ గ్రస్తుటా దొడికి మోఱలఁ ద్రిప్పినఁ జోటు దప్పఁ గ్రే
ళ్లుటుచు సింగము ల్గురుల నొక్కటఁ బట్టెను భంగి దాటుచుం
గఱచుచుఁ జాగనీక యరికట్టుచు బెట్టుగ నేచె బదులఁ. ౨౭

క. కినిసి వరాహము వొడిచిన, శుచకముతల ద్రెల్లి యెగసి చొప్పేర్పడ నొం
డు నెలవునఁ బడియెఁ గవ్వడి, తునుమాడిన యాజయద్రథునితలవోలెఁ.

ప. అంతట వేటకాంధ్రును నొండొరువులఁ గడవం బాటి గంటిలేని కుటుగం
ట్లం గలిగి మెఱుఁగారెడి సూటిగల పందిపోల్ల దృఢంబుగా నత్తుకొని
యొత్తిలి పోయి మొగము దప్పఁగూటున బలుమాటునం గదిసి పెద్దగున్న
లను, జిటుగున్నలను, బిడిపందులను, నెడమల్లరంబులను, కొమ్ముకాండ్రను,
నొత్తుమ్మడిం గ్రమ్మనప్పుడు. ౨౮

క. గంధగజలీలఁ బంది మ,దాంధంబై యొకని జీడినట్లుగఁ బొదువ
సంధింపం బడిన జరా,సంధునిక్రియ న్రయ్య లొక్కసరనం బడియెఁ. ౩౦

గీ. అట్టివేళ నృపుఁడు కట్టెమరను*నారి బెట్టుబొడమ, నమ్ము వెట్టి తిగిచి ?
బొట్టు వెట్టినగతిఁ బట్టెలసం దేసెఁ, దిట్టినట్లు పంది మిట్టి పడఁగ.

ప. ఆనమయంబున బెట్టులిం గని పఱచుపశువులపగిది నవ్వనమదగజంబులు
మొదలుగాఁగల మృగంబులును వేటకాంధ్రునునొక్కద్దెనకుం బఱతెంచిన
నంతం దత్పశ్చిమభాగంబున. ౩౨

సీ. పాతాళ మీఁగినపందిఁ బోరికిఁ బిల్చు కైవడి నందంద కాలు ద్రవ్వఁ
గనుసన్నఁ బ్రాణులఁగాల్పఁబూనినమాడ్డిఁగన్నులమిఁగుఁబుల్లిమ్మఁజూచు
దిగ్గజంబులు మది బెగ్గిలి స్తగ్గఁగా జుకించుగతి వెక్కుసముగ రొప్పు
నర్జునిహయముల సరికట్టఁ జరురీతిఁ గొనవెంపుకలు నిక్క గొప్పరించుఁ
దిరుగుచోనడ్డమగుకులగిరులఁదునును, వాఁడియిడుభంగిఁగోఱుతీఁడికొంచుఁ
గాలమృత్యువు రేఁగిన కరణిలోక, మాకులంబుగఁ గవిసె నయ్యేకలంబు.

ప. అట్లు దవుల మలయుచున్నం జూచి యచ్చెరువంది యిచ్చ మెచ్చుచుఁ
జిత్తంబున నుత్తలపడక యత్తలం బందుఁకొని. ౩౪

*నారి, జిట్టబొడమిక్కు వెట్టినగతి పందివొట్టుచ్చి పట్టెదదెసం-

- ఉ. వాహముఁ దోలి రాజకులవశ్యుఁడు చేరెఁ గృతోల్లసస్త్వగ
ద్రోహము నిత్యవీరరసద్రోహము సంజనితాంజనాద్రిసం
దేహము నత్యుదగ్రఘనదేహము నుద్ధతకాసనాంబుధి
గ్రాహము సర్వభీతికరగర్వచిరాహము నవ్వరాహమున్. 3గీ
- క. చేరిన నది మది బెదరక, యీరసమునఁ గడచి యతని నెదిరించెను భ
ద్రారమణుని జెనయఁగ భూదారాకృతివచ్చు మూకదానవుమాడ్చిన్.
- క. అత్తఱిఁ దనచిత్తంబునఁ, దత్తఱపాటాండులేక ధరణీరమణు
డత్తలము వైవ నది గని, తుత్తుమురుగఁ బొడిచె తేతతుందిలముక్రియన్.
- క. పొడిచినఁ దడయక పిడికిట, నడిదము బెడిదముగ నెగడ నతఁ డశ్వము న
య్యెడ కడరించినఁ గ్రోధము, వడి మగుడఁగమగి డెఁబుడమినడవడ వడఁకన్.
- గీ. అట్లుదిరిగి చనిననయ్యేకలముమెట, హయరుఁదోలుకొనుచునరిగెన్మృపుఁడు
పందిరూప మైన పాతాళకేతువు, నంటనెయినుకువలయాశ్వ వగిది. 3గీ
- గీ. తిన్నక్రొవ్వలోన నున్నది నీరుగాఁ, గన్ను లగ్గిమెఱపుగములు గాఁగ
రొప్పటులుముగాఁగఁగప్పచొప్పడఁబుది, గాలిఁబటచుమొగులుకరఁజిఁబాటె.
- వ. ఇట్లు పాటిన హైరం బగు కాటడవిలో దూరంబగు నీరంబులందూటి.
- క. పందివెరువెంటఁ నరుగుచు, ముందట నరలోకపాలముఖ్యుఁడు గనియెన్
మందరముఁ బురందరరిపు, మందిరకందరము నిందుమణిసుందరమున్.
- క. కని డగ్గఱునెడ సూకర, మనువుగ గుహ సొచ్చె నంత నచటితిమిర మా
తనిదృష్టిఁ గప్పె భయపడి, తనుఁజొచ్చిన వానిఁ గావఁ దగు ననుకరణిన్.
- గీ. ధరణిపాలుఁ డంతఁ దురగంబు నచ్చోటఁ, గట్టి వాలుఁ గేలఁ బట్టికొనుచు
లొంక సొచ్చె నాత్మఁ గొంకక కాలుండు, కదిసి దివియ వట్టి వెదకుపగిది.
- ఉ. చొచ్చి మహామృగం బరుగుచొ పుటఁ గానక కందరాంతని
ర్యచ్చటులాంశుకూట మగు రత్నకవాటము గాంచి యిచ్చలో
నచ్చెరువంది యందుఁ జని యావల నిండిన చివ్వచీకటిం
గ్రొచ్చుచు నేగె వాలు కడక్రొవ్వులుఁగు ల్నిగుడంగఁ గ్రిందికిన్. ౪గీ
- ఉ. ఆదెసఁ గొంతదప్రసల మహారజతాంచితసాలమండల
శ్రీగనరార రత్నకలశీపరిచిహితతుంగశృంగసా
ధాదినికేతనప్రసర మైన మహానగరంబు దోఁచెఁ జం
ద్రోదయలీలఁ గన్నులకు నుత్సవమై దిరురం బడంచుచున్. ౪గీ

ఉ. అందులపణ్యవీధుల నహర్నిశముం దిమిరంబు లీను సుం
క్రందనరత్న గేహముల కాంతుల నేగంగరా దటంచు న
మ్మందరసీమలందు గరిమంబున దాచిన పద్మరాగముల్
క్రందుకొనుం బ్రదీపములకైవడి దివ్యైలపండుగో యనన్. ౪౭

క. అందు బలిచక్రవర్తి ము, కుందుడు దన ద్వారపాలకుడుగా రత్నో
బృందములు గొలువంగా నా, నందంబున నుండు నురగవాఘులతోడన్.

క. అందులఘణికుల ము పవన, చందనసంపేష్టజభుజంగీవదనా
నందనసుందరతరమగు, మందానిల మానుచుండు స్త్రాస్యన్నిడుచున్.

క. చెలువారెడు నాపురిలో, పలి రక్తసు లొండుగడలభయ మెఱుంగక తీ
పులవింటికి జడియుచు మరు, నిలువేలుపుగా భజితు రింతులు దారున్.

ఉ. ఆపురి గాంచి సమృదము నచ్చెరువు న్నది బిచ్చలింపగా
భూపవరుండు పంది యెటువోయె బలంబెటు వోయె దివ్యమా
సీపుర మెట్లు తోచె నది యెవ్వని రాజ్యమొ చూత మంచు ని
చ్చాపర తంత్రుడై గవనిచక్రటి డగ్గఱ వచ్చె నమృడన్. ౫౦

ఉ. చేతఁ బసిండిబ్రద్ద విలసిల్లఁగ నొక్కఁడు వచ్చి మ్రొక్కి పు
ధీవలనాథ నాథుఁ డగు విష్ణునిచే సెలవంది దానవ
త్రాత బలీంద్రుఁ డిప్పు డనురాగమున న్నినుఁ బిల్వఁ బంచె ర
మ్మా తడయంగ నేల యనుమానము సేయక నీవు నావుడున్. ౫౨

సీ. ఘనుని సందర్శింపఁ గలిగె నిక్కడ నని యానంద మందుచు వానిఁ జూచి
పురివొచ్చి రత్నమందిరములసొం పెల్లఁ గోరి చూచుచుఁబైడికోట దాటి
చని యవ్వటారుమోసలఁదూఱిమణిమండపంబులోదైత్యులుబలసికొలువఁ
గంకణంబులమ్రోత గ ల్లనఁగాఁ బాఁపజోటులు వసిడి వీచోపు లిడఁగ
మెఱుంగుముత్తయముల పేరులఱుత మెఱయ, నలరుచుక్కులలోని రేఖలుఁగువోత
మానికంబులగడ్డియపైనిదీర్చి, యున్న బలిఁజూచి మ్రొక్కి నమ్మన్ను తేడు.

క. అతని గనుగొని దానవ, పతి ప్రియమునఁ గౌఁగిలించి భద్రాసనసు
స్థితఁ జేసి మిత్రకృత్యో, చితసత్తాతము లొనర్చి సేమం బడిగెన్. ౫౪

శా. ధర్మం బెల్లడఁ జెల్లునా ద్విజులవిద్యాగోష్ఠి రాజిల్లునా
మత్తార్గంబు లడంగునా ప్రజలు సంతోషింతురా సత్త్రియా
మర్ధం బేర్పడ జన్నముల్ జరుగునా మర్యాద పర్తిల్లునా
నిర్మూలంబుగ శత్రులం గెడపుదా నీలక్ష్మి సొంపెక్కఁగోన్. ౫౫

- తా. మార్నబొంది పురందరుండు ధరపై నందందుఁ గాలంబుల
 న్వర్ణంబు ల్గురియించునా తగిలి విద్వాంసుల్ ప్రశంసించురా
 ఘర్నింపంగల రీతి నీతి దెలియంగా విందురా క్షీరియు
 త్తర్ణం బందునె దీనులంగడపుదే దానం బనూనంబుగన్. ౧౬
- వ. అనినం గృతాంజలి యై మానవేంద్రుండు దానవేంద్ర నేనెంతవాడ నన్నిం
 తకుశలం బడిగితిని నీవు మహానుభావుండవు. ౧౭
- సీ. కశ్యపసుతుండు రక్తసులమేటి హిరణ్యకశిపుండు నీవంశకర్త యనఁగఁ
 బరమవైష్ణవుడైన ప్రహ్లాదుఁ డద్భుతఖ్యాతచరిత్రుండు తాత యనఁగ
 వీరమాహేష్వరుం డై రూఢి కైకిన బాణాసురుండు కూర్తి పట్టి యనఁగ
 దానవరక్షణజ్ఞానవిజ్ఞానాదిగురుఁ డైనశుక్రుండు గురు వనంగ
 నమరలోక మేలుట పరాక్రమ మనంగ, భువనమతయువితరణాభోగ మనఁగ
 దేవదేవుండు హరి యిష్టదైవ మనఁగ, నీహహత్వంబు నాకు వర్ణింపఁదరమె.
- మ. ఘనుడౌ విష్ణుండు జన్నిదంబు శిఖయున్ గాయత్రిపల్తుల్ మృగా
 జనము న్గోచియు దర్శలు న్గొడుగు మాంజీబంధము న్గోపించం
 దనము న్వేలిమిబొట్టుఁ గుండలములున్ దండంబు నందంబుగా
 నిను వంచింపఁ గడంగి తాఁ గుఱుచయై నీచేత వర్ణింపఁడే. ౧౮
- క. వెడమాయలవడు గడిగినఁ, దడయక మూడడుగు లిచ్చి ధర్మం బిలనా
 ల్గుడుగులుగా నిల్పిన నీ, కడిమి వొగడి నలవి యానె కమలజుకైన్. ౧౯
- క. ఆలాగు కపటియైనను, వేలుపె యని యొసఁగు నీదు వితరణగుణముం
 దాలిమియు మెచ్చి త్రిభువన, పాలకుడచ్యుతుండుద్వారపాలకుడయ్యెన్.
- క. పాత్రత్యాగి యనంగ జగత్రయమునఁ బరఁగునట్టి ఘనుడవు నను నీ
 మిత్రనిక్రియఁ గనుఁగొంటి పవిత్ర చరిత్రుండ నైతి పిశ్వుములోన్. ౨౦
- సీ. అనవుడు దనుజేంద్రుఁ డతి సమృద్ధంబున నుర్వీశ యీకలయుగమునందు
 వీరుండు శూరుం డుదారుండు మఱి లేడు నివె కా కని యని నిన్నుఁ జూడ
 వేడకపడి యేను విష్ణుని యాజ్ఞచే వెడలి రాలేక యీవెరవు పూసి
 నిన్నిటు రప్పించి కన్నులారఁగఁ గంటి నధికలాభం బయ్యె నంచుఁ బలికి
 యిదిసువర్ణదాయి యిదిజరామృత్యుని, ర్హరణ మనుచు రసరసాయనములు
 జేర్చి నిచ్చి యనివె బిలమార్గ మెఱిగింప, నవ్వరాహమైనయసురఁబనిచె.

ఉ. పంచిన, వాఁడు చేరి జనపాలక యీ మొగసాలఁ గాచి న
క్తంచరవైరి యన్యులకుఁ గానఁగరాక వసించు, నట్టిరా
త్రించరనాయకుండు నినుఁ దెచ్చని పుచ్చిన నేకలంబనై
వంచనఁ దెచ్చి యిన్ని దురవస్థలఁ బెట్టితిఁ దప్పవైఁపుమీ. ౬౪

ఉ. దానవనాథుఁ జూచితి సదాతనమా రససిద్ధిఁ గంటి వో
మానవనాథ నాపని క్రమంబున నీహిత మయ్యె నంచు స
న్మానముతోడఁ గొల్చి బిలమార్గము సూపఁగ వచ్చి వెల్వడ
న్వాని నతండు వీడ్చొలిపి వార్వము న్నెకై నుదాత్తచిత్తుఁ డై. ౬౫

చ. మగిడి మహామృగౌఘము నమానుషభూములు నిర్వర్ణంబులు
న్నగములుఁ గంటకద్రుమవనంబులు దాటుచు వచ్చి యాత్మభృ
త్యగణము రోయుచున్ జనపదంబును గానక కానలోన నా
మృగయునిఁ గాంచి యొయ్యన సమీపముఁ జేరఁగ వాఁడు మెచ్చుచున్.

క. మనుజేంద్ర నీవు క్రోడము, వెను వెంటం జనిన నిన్ను వెదక బలంబుల్
గనుకని చనియె న్నేనొక, యనువునఁ దురగంబు జాడయర సెద నిచటన్.

క. కంటిఁ బని చెల్లె ననుచుం, గంటకములుఁ గండ్లు దప్పఁగాఁ దోడ్చొని రా
జొంటిపడకుండమృగయుఁడు, బంటుతనము మెఱసియొక్క బయలికిఁ దెచ్చెన్.

గీ. అచటన్మృపుఁడునిల్చియసహాయశూరుండఁ, దోడువలదుహయముఁదోలువాఁ
డ | నీవు గూడ లేవు నిలువు నీవనిచెల్లె, ననుచు వేటకాని నాదరించి. ౬౬

క. రసఘటికలుగట్టిన మృదు, వసనంబులు వారువంబు వాలుం దక్షం
బసదనము రత్నపథికా,ది సమస్తభూషణములు దిగ్గన నిచ్చెన్. ౬౭

వ. ఇట్లెచ్చి యసిపి తదనంతరంబున జోడన యు, జంగనడక యు, దురికినడి
యు రవగాలునడయుం గల వారువము నదలించి వాగె వదలి రాగసంజ్ఞం
గదలించి త్రోలిన. ౬౮

క. వలకుం జల్లెడె లాదిం, గలత్రైకలకరణి నెగయఁగా నశ్వము ని
శ్వలగతి నాదిత్యునిహయ,ములనుం దనకాలిధూళి బోవంబాటెన్. ౬౯

వ. తదనంతరంబ ఖేనిలరక్తరక్తాననం బై ఖలీనచర్వణంబగు గంధర్వంబు నాఁగి
నాగంబుల నమలునాగాంతకుపై నున్న ముకుందునిచందంబునఁ గండ్
మప్పళించుచుఁ గలంకదీర్చునప్పుడు. ౭౦

- మ. ధరణీనిర్జరుఁ డొక్కఁ డాత్మసుతుఁడుం దానుం బుభుక్షౌజరా
పరితాపంబున మేను దూలి పడఁగాఁ బ్రాణంబు లుద్వేగముం
బొరయంగాఁ జనుదెంచి మూఁడుదినము లోవ్వయె న్నిరాహారతా
పరిఖన్నాత్ముల మేము నేఁడు దయతోఁ బాలింప వే నావుడన్. ౭౪
- గీ. అన్న మిచటఁ బట్టెఁడై నను దొరకదు, తనియనిత్తు నన్న ధనములేదు
మేనితొడవులెల్ల మృగయుని కిచ్చితి, నిప్పు డిద్దటికిని నేమి యిత్తు. ౭౫
- క. ఆతురుఁడు దానపాత్రము, చేతం గలయదియె దానసిద్ధి యగుట థా
త్రీతలపతి దలఁచి కృపా, స్వీతుండై యొక్క ఘటిక నిచ్చెద ననుచున్. ౭౬
- వ. రెండు ఘటికలు రెండుచేతుల నిక కొని రసమిది సర్వలోహకాంచనీకర
ణంబు రసాయనం బిది జరామృత్యుహరణంబు వీనిలో నొకటి మీ రిద్ద
ఱుం బుచ్చుకొనుం డనినం దండ్రి జరాజీర్ణు డగుటం జేసి (రసాయనం బి
వ్వునిన.) ౭౭
- గీ. ఇతనిమాట పొసఁగ దెల్లలోహంబుల, నూనినంతఁ బసిఁడిగా నొనర్చు
రసమెయిమ్మునాకు రాజనయ్యెదనన్నఁ,దండ్రి వచ్చి కొడుకుఁడలఁగఁద్రోచె.
- వ. ఇట్లు పరస్పరభిన్నమనోరథం బగు దుర్వాదంబున శిఖి లూడ దోపతులు
వదలఁ దమఛాందసోక్తుల నేన మున్నాశ్రయించినవాఁడ నిక నీ పడుగకు
మనుచుం ద్రోపుత్రోపులాడంగ నెడసాచ్చి. ౭౮
- క. ఇటు మీలోపల నూరక, చిటిపాటి వల దె న మీకుఁ జిత్రప్రియసం
ఘటనముసే నెద సని రస, ఘటికలు నృపుఁ డిద్దఱకును గొంకక యిచ్చెన్.
- శా. ఇష్టార్థప్రతిపాదనన్ ద్విజులఁ దా నీరీతి సత్యత్రసం
తుష్టస్వాంతులఁ జేసి వీడుకొని ప్రత్యుద్యోతమా నేన సం
దష్టంబై నలుదిక్కులం గొలువఁగాఁ దా నేకసిద్ధక్రియా
హృష్టాత్మం డగుచు న్నహీవరపరుం డేతెంచె నుజ్జేనికన్. ౭౯
- ఉ. వింటివె భోజరాజ పలువెంటలఁ బూనియు వానిఁ బోలలే
పంటిఁ బ్రయత్నము ల్వలవదంటి విచారము లుజ్జగించి నీ
కింటికిఁ బోవు టొప్పు నన నిట్టి గుణశ్రవణోత్సవంబునం
గంటకితాంగుడై యతఁడు క్రమ్మఱ నేగె గృహాంతసీమకున్. ౮౦
- వ. తదనంతరంబ కొన్ని దివసంబులఁగిన నీరువదియగువాకిట నెక్కఁబూనుకొని,

— ఇరువదియవబొమ్మకథ —

- క. నాగారిగమనమిత్తుని, నాగాననజనకు ననఘు నాగాధరణున్
నాగాసురహరుని సువ, న్నాగధనుర్ధరుని సందనాగవిహారిన్. ౪౪.
- ఉ. నిష్ఠఁ దలంచి సర్వధరణీసురసమ్మత మైన వేళ భూ
యిష్టము లైన వాద్యము లనేకవిధంబుల మ్రోయ నాసన
శ్రేష్ఠము పొంతఁ జేరఁగఁ బసిండి నొనర్చిన బొమ్మ న్యాయవా
జ్ఞీఘరవృత్తి దోఁపఁ బలికెం బృథివీపతి నడ్డపెట్టుచున్. ౪౫
- ఉ. పొందొకయిం తెఱుంగక ప్రభుత్వము సూపెద వష్టభోగసం
క్రందనుఁ డౌ నవంతిపతికైవడి నీగియుఁ దెంపు లేక యె
క్కుందర మానె నీవు నినుఁ గానవు గాక తలంచి చూడఁగా
నందని మ్రానిపండులకు నట్టులు సాఁచుట గాదె భూవరా. ౪౬
- ఉ. ఆతనివ ర్తనంబు దెలియన్వినుకోరికి వచ్చినాఁడ వౌ
నీతలఁ పిల్లుగంటి ధరణీశ్వర చెప్పెద నాటదాన నా
చాతురి లెక్కకెక్కుదు ప్రసాదముపెంపున నాదరింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదాన నిఁక మిన్నక మాటలు వేయునేటికిన్. ౪౭
- గీ. అయ్యవంతినాథుఁ డష్టదిక్కులఁ గీరి, నిక్త నచటనచట నేర్పుమెఱసి
యాఱునెలలు రాజ్య మర్ధవర్షము ప్రవా,నంబు నియతిగాఁగ జరపుచుండు.
- మ. దిననాథప్రతిమానయాపుఁ డెలమిన్ దేశాంతరాసక్తిమైఁ
జని యాశ్చర్యకరంబుగాఁ బురములున్ శైలంబులు న్వాఁగులు
నవ్వునమధ్యంబులుఁ జూచుచుం దిరిగి దివ్యస్ఫూర్తిఁ బద్మాలయం
బన సార్థం బగుపట్టణంబు గనియెన్ హర్షంబు రెట్టింపఁగన్. ౪౮
- చ. అట చని పణ్యవీధిఁ గలయం బరికించుచు న్నొక్కచోట ను
త్తటశశిదీధిప్రకరధౌతములైన గతి నివేశంకట
స్ఫటికమయంబు లైనగృహపంక్తులలోపల హేమరత్నసం
ఘటనమునం దనర్చు గుడిఁ గన్గొని డగ్గఱ నేఁగునయ్యెడన్. ౪౯
- ఉ. అప్పుడు గ్రంథకే జీఁకటి దిగంతముల న్నిగిడె బ్రియాంగసం
పర్ణము లేని మానినులమానముదూల మరుండు మిక్కిలిం
గర్జనుఁడై చెలంగె నిలఁ గల్వలచెల్వము చూచి వానితోఁ
దర్శము పెట్టఁబూనినవిధంబున నెక్కువ నిక్కుఁ జుక్కలున్. ౫౦

- క. ఆశయముబురచబతి సం, భాసముచితరిధులు దీర్చి యాగుడిలోఁ దై
లాసనివాసునిఁ గోరి ను, ఖాసీనుండైన నలుపు రటఁ దమబోనకః. ౯౨
- సీ. మనము నేర్పుచ నిన్నిదిచయులు భూలోక మాతముఁ దిగుగుట వ్యర్థమయ్యె
సిద్ధయోగీం ప్రప్రసిద్ధచారిత్రునిఁ గాలరంచకునిఁ క్రికాలనాథుఁ
జూడలేమైతిమి చూడంగఁ గన్నులు గలిగియు నిచట నిష్ఫలములయ్యెఁ
బ్రాతేయగిరిపొంతఁ బన్నగాటని నాతఁ డున్నతతపమున నున్నవాఁడు
తెరువులఁగికులాసీచదు పురములచుచు, బోవలేమైతిమి తలపోసికొనఁగ
నిని మనంబున నతనిదర్శనముగోరి, రాజశేఖరుఁ డచట నారాత్రి గడపి.
- క. అరుణు డుదయింపఁగ స, త్వరగతి ను స్తరము గదలి తఱచైనమహా
తరులును గిరులును దాఁచుచు, దెరు వెడలకనడిచికొన్నిదివసంబులకున్.
- క. దుర్వారశరభగండక, దర్శికరసింహదంతిదంఘ్రులనెల వై
శర్వాణిజనకుఁ డగు నా, పర్వతపతిపొంతఁ జేరె భయరహితుం డై. ౯౩
- మ. హిమవత్ప్రాంతము చేరి శీతశము తాసీరంబులు నిర్దశనం
యమిస ద్దంబులు దేవదారుమయ దివ్యశ్రీ కుటీరంబులున్
భ్రమరానందమరందబిందువిలసత్పద్మాకరశ్రేణులుం
గుముదప్రోజ్జ్వలకుంజకుంజరమహాకుంజంబులం జూచుచున్. ౯౪
- క. చల్లనికొండ నయంబున, నల్లున కింపయినయ్యి? యాభరణగణం
బెల్ల నమకూర్చి దాఁచిన, యిల్లనఁ దగు సర్పవనము నెదురం గనియెన్.
- సీ. కన్నులమిణుఁగుఱుల్ గ్రమ్మంగ మ్రొక్కచు బున్నచుచో వేడిపొగలునిగుడఁ
బల్లఁదంబున మల్లు నల్లనాగులు నాగపెంజెరలును బెంటిపెంజెరలును
శంఖపాలకులును జాతినాగులు నుల్లఁబెంజెరలును నెఱ్ఱఁబెంజెరలును
గూఁక వేటులుఁ జుక్కగులియలుఁద్రాఁచులుఁబెరజులుగుఱ్ఱపుఁబెరజులచటఁ
గలవు తక్కినజెఱ్ఱిపోతులునుదుంప, నాగులునుగొంటిగాఁడులునరియకొక్కు
లేనపాలములైడుగులు? నిరుమొగముల, పాములును బెఱ్ఱతద్వనభూమినుండు.
- క. ఇవిధమున ఘోరంబగు, నవ్విపినాంతంబు సొచ్చి యరుగఁగఁ బాముల్
క్రొవ్వున మ్రోగుచు నాతని, నెవ్వెంటలఁ దామెయగుచు* నెగురుచుఁబట్టెన్.
- గీ. పట్టి పరుణనాగపాశంబులట్లు మ్రొ, జుట్టుకొనిన నతఁడు వట్టువడక
యట్టివేళ జలగ లంటినకరి వోలె, దిట్టతనము మెఱసి తిరుగఁ డయ్యె.

వ. అల్లు దిరుగక యుగభూషణుడు ముఖాలె చుత్తువుకడ నిశ్చయం దై
ముదఱఁ జని. ౧౦౧

సీ. పులితోలు కచ్చడుగుగ మొలఁ గాసింది సర్వాంగములను భస్మంబుపూసి
శిరమునఁ గెజెడ వెరవార విగియించి విమలాక్షమాల హస్తమునఁ దాల్చి
యాసనశక్తికి నాధార మగుయోగదండంబుపైఁ బాశితలమునేర్చి
వట్టు గల్గిన యోగపట్టె పూనిన మేరు స్వస్తికాసనమునఁ జక్షునిలిపి
కంధరము వంచి నాసికాగ్రమునద్వప్తి, గదియఁ గదలకముక్తన్నుగానరాని
శూలిపోలిక నున్న శ్రీకాలనాథుఁ, జూచిపాష్టాంగమెరఁగెనాక్షోణిపరుడు.

వ. ఇల్లు పాష్టాంగదండంబు గావించిన. ౧౦౩

క. అప్పరమయోగి యోగం, బప్పుడు వారింది లేచి యాతనిఁ గరుణం
దప్పక చూచిన మేనం, గప్పినసర్పములు విడిచి కనుకనిఁబఱచెన్. ౧౦౪

శా. దృష్టిం బాములఁ ద్రోలి యాతఁడు ధరిత్రీనాథు మన్నించి సం
తుష్టుండై వలికెన్ జనోత్తమ జగద్ధర్వారదర్శికరా
శ్విష్టసాంతరమా మహాటవి మది నైక్తింప కీమంచులో
నిష్టోద్యోగముపూని వచ్చితివి నీయూ డెవ్వరిం జెప్పుదున్. ౧౦౫

గీ. ధరణిలోనఁ బాముశలగాము లుండునం, ద్రిట్టిపాములుమెయిఁజుట్టకొనఁగ
నీవు శంక లేక నేనున్నచోటికి, వచ్చినాఁడవెద్దివాంఛితంబు. ౧౦౬

క. వినిపింపుము సురలకునై, నను బడయఁగరాని ప్రార్థనలు నీకిత్తున్
ఘనుఁ డని చేరినచోఁ గై, కొని యతనికి నొక్కమేలు గూర్పం దగదే.

మ అనిన నుంతసమంది సాంజలిపుటుం దై విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లనియె నిర్భయతీంద్ర నిష్ఠుక్రియ నిత్యానందవారాళిఁ జొ
క్తినచిత్తంబున నాత్మయోగవశము క్రిశీనమేతుండ వై
యనుజేలంబుగఁ దేలియాడు నిను డాయంగంటి నేఁ జాలదే. ౧౦౮

క. నినుఁ జూచినయవి కన్నులు, నినుఁ బొగడినయదియ జిహ్వ నీగుణగణము
ల్పినయవి చెవులు నీకుం, బనిచేసినయవియ పాణిపద్మము లనఘా. ౧౦౯

శా. నిత్యానందపదప్రతీతచరితా నీదర్శనం బైనచోఁ
బ్రత్యక్షంబుగ మేననున్న ఫణభృద్భృందంబు లిట్లాడె న
ప్రత్యక్షంబుగఁ గర్తబంధములు నీధంగి న్వేసం బాసె నా
దిత్యోగ్రన్యతి పర్వసం దిమిరమున్ దిగ్భూముల నిల్పునే. ౧౧౦

- చ. కమలవనైకమిత్రుని ప్రకాశ మొకించుక పర్వి సూర్యకాం
తమునకు దీప్తు లిచ్చినవిధంబున నీకరుణార్ద్రదృష్టి సం
యమివర నాపము బొలసినంత నె పాపమువాసి యెల్ల పు
ణ్యములును గల్గె వేతె నినుఁ బ్రార్థన చేయఁగ నేల నాకింక. ౧౧౧
- క. అనినఁ దనయిచ్చ నిష్ఠం, బొనరింపఁ గడంగి యోగి యొక నిడుబలపం
బును లాతము బొంతయు గ్ర, క్తున నాతనికిచ్చి వాని గుణములు చెప్పె. ౧౧౨
- ప. ఈబలవపుఁగొడుపున వలసినయన్ని లెక్కలాడ్డి వ్రాసి యీలాతపుఁగోల సవ్య
హస్తంబునఁబట్టిముట్టించిన నన్నియు నీవుదలంచిన ప్రాణులై నిల్చి నీవు నెప్పిన
కుని నేము; నవి యుడుకవలసిన నెడమచేత నావ్రాతలు క్రమంబునం దుడి
చిన నడంగు; నెచట నైన నీబొంత దులిపినఁ గోరిన యంతథనంబు నీకిచ్చు
నరుగు మని వీడుకొల్పిన. ౧౧౩
- ఉ. మ్రొక్కి విసీతుఁడై మగిడి ముందట ఘోరము లైన పాములం
ద్రొక్కుచుఁ గ్రంప లీరములుఁ దూఱుచుఁ గాఱడవి స్తనంబులొ
స్త్రుక్తక మార్గము ల్గడచుచుం గడు దూరము వచ్చి భూవరుం
డొక్కడఁ గాఢము ల్విటుచుచున్న మనుష్యుని గాంచె ఖమ్మనింక. ౧౧౪
- గీ. వానిఁ జూచి యేల పగచెను కట్టెల, కింతదవ్వరాఁగ నేమికతము
నావుఁ డేను హూణనరపతిబంటఁ ద, తృప్తుతోడఁ జావఁ బూనినాఁడ.
- గీ. ఆకుమారుఁ డగ్ని నదె పడుచున్నాఁడు, చూడు మనినఁ గెలన సొదయొనర్చి
చిచ్చు వెట్టి కూల నిచ్చుగించెడువానిఁ, జేర నేగి రాజశేఖరుండు. ౧౧౬
- క. నరవరసుత నీ కీమ, ర్హణమునకుఁ బూననేల మదిలోపల నే
పరిభేదము గల దది యె, వ్వరిమూలము చెప్పు మనిన వాఁడనుమతుఁడై.
- సీ. ఏ నుని చెప్పదు నిటక్రింద హూణదేశాధీశుఁడైన మాయయ్య తీతె
నామెడనున వచ్చి దాయాదు లందఱు రాజ్యంబు చేకొని ప్రభవమున
వెడలఁ ద్రోపించినఁ గడు దుఃఖతుండనై యొకహితుం డైన నేవకుని గూడి
యేతెంచి యిచట నాజ్ఞాతులచేనైన యభిషంగ మోహ్యంగ నలవి గాక
యొంటి నడవి నిట్టిమంటఁ జాఁ గడఁగితిఁ, బరిభవంబునొంది బ్రదుకుకంటె
నిదియ మేలుగాఁగ మది నిశ్చయించితి, ననిన నాతఁ డతిదయాళుఁడగుచు.
- క. పగవా రొత్తినయప్పుడు, జగ మెఱుంగం దెగుట యొండె సైరణయొండె
దగుఁ గాక మిగుల నొగులుచు, చుగవాఁడై మగువపగిది మఱియుట తగునే.

చ. ఇటు విను చేటులేని బ్రతు కేనొనరించెద నీకు వైరిసం
కట మడఁగుం బదాతి తురగద్విరదంబులు గల్లు సర్థము
తల్ల మగు వీని గొ మ్మని విధానము లేన్పడఁ జెప్పి చేతియా
ఖటికయు యోగదండమును గంధయు వానికి నిచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౨౦

శా. తత్సామర్థ్యమునం బదాతితురగ స్తంబేరమాఘంబు న
త్యు తేధంబగు సర్వముం గలిగినన్ హూణక్షితీశ్చాత్మజం
డు తేకంబు మనంబునం బొదలఁగా నుత్సాహసంపన్నుఁడై
మాత్సర్యంబున భూమిఁ గొన్నరిపుల న్నర్దింప నేగె న్సైనిన్. ౧౨౧

వ. అట్లక్తుమారుం డరిగిన యనంతరంబున నిజాయుధధైర్యసహాయండును నస
హాయశూరుండును నగు విక్రమార్కుండు. ౧౨౨

ఉ. సజ్జన దర్శనంబును బ్రసాదముఁ గల్గెఁ బరాధవవ్యధా
లజ్జల నగ్నిలోఁ బడఁ దలంచిన చ్చక్రనిరాజపుత్రునిన్
బుజ్జవ మేర్పడం గరుణఁ బ్రోవఁగఁ జేకుటె నంచుఁ బ్రీతుఁడై
యజ్జయినీజనాధిపతి యొయ్యన వచ్చె నవంతిభూమికిన్. ౧౨౩

వ. ఇట్టి గుణాశ్వుండు గావున. ౧౨౪

క. అవ్వీక్రమార్కుసరిగా, కెవ్విధముల నింటికేగు డిది తగ వనిన
న్నవ్వుచు నందుల కోర్తులు, దవ్వులుగా మగిడె భోజధరణీపతియున్. ౧౨౫

వ. మఱియుఁ గతిపయదినంబు లరిగిన. ౧౨౬

—: ఇరువదియొకటవబాహుకథ :—

క. సింధుపతివైరిహితు సుర, సింధుప్రభవాదిచరణు సింధువిహారిన్
సింధురరూపాసురహరు, సింధుతనూజాత్మబంధు సింధురవరదున్. ౧౨౭

మ. హృదయాంభోజములోపలం దలఁచి భోజేంద్రుండు ధర్మార్థకో
విదులున్ జ్యోతిషు లాగమజ్ఞులును సేవింపంగ సొంపారు సం
పద పెంపొంద శుభగ్రహోద్ధరణలబ్ధు లైన లగ్నంబునం
ద్రిదివేంద్రాసన మెక్కువచ్చినఁ బ్రియోక్తిన్ బొమ్మ వ్రలెం దగన్. ౧౨౮

చ. విను విటు భోజరాజ యొకవిన్నప మే నొనరింతు విక్రమా
ర్కునిక్రియఁ బెంపు నీగియును రూఢికి నైక్యక యెక్కుఁ జెల్ల జే
మనఁ దగు నిన్ను నిచ్చలుఁ బ్రియంబున వచ్చెదు వచ్చి క్రమ్మటం
జనియెద వాళ మానవు యశఁబును నేర్పును దీనఁ గల్గునే.

- క. అతనిచరిత్రము విసంగో, రితివేని నృపాల యవధరింపుము నాకే
చతురతయు లేదు తెంపున, నతివకు నృపునభల మాటలాడం దరమే.
- శా. నామాట ల్విస నిచ్చగింపు మతఁడా నాకేశుఁ డిష్టండుగా
సామంతార్చితపాదపీఠఁ డగుచున్ సామ్రాజ్యలక్ష్మీకళా
సీమం బౌ భుజసార మొప్పంగ నయ శ్రీమఁతుఁ డాభట్టి ము
ఖ్యామాత్యుండుగ నేలె నుజ్జయిని నిత్యం బైనస్త్రీ రిత్తోన్. ౧౩౧
- ఉ. ఆదివసంబులందుఁ బ్రజలందఱు సంతతుల నృమృద్ధుల
న్తోదము నంది సత్రములు మాన్ముగ ధర్మము లాచరించుచు
స్వేదన లేడియుం గనక వేడ్త మనంబుల నిండి యుండఁగాఁ
బేదలు మూర్ఖు లల్పులను పేరును లేదు పురఁబులోఁపలన్. ౧౩౨
- క. నిలుపు గలసితి భట్టికిఁ, జెలికాఁ డనఁ బొలిచి బుద్ధిసింధు వనఁగా
వెలసినయమాత్యుఁడొక్కఁడు, గలఁడతనికిసుతుఁడొకండుగ్రహిలుఁడనంగన్.
- ఉ. ఆగ్రహిలుండు బుద్ధియు నయంబును శీలముఁ దప్పఁగాఁ బిశా
చగ్రహదష్టఁ డైన క్రియ సభ్యవిచారము పొందు మాని మి
ఖ్యాగ్రహవృత్తిఁ దివ్యురచు నాడఁగఁ జూడఁగ లేక యాత్మలో
నిగ్రహ మంది తండ్రి సుతునిం దెగి తిట్టుచుఁ జాల ధూటుచున్. ౧౩౩
- గీ. ఓరిపాపకర్త యున్న*మంత్రి కుమారు, లవనిపాలుఁ గొలిచి యచట నచటఁ
బనులు సేయఁగఁ జడుఁ డనుచు నాకును దల, వంపు నేసితి సరివారిలోన.
- క. అను వగుతనయుండు పుట్టిన, జనకుని కిహపరసుఖములు సమకూరు నన
న్తును వింటి నేను నినుఁగని, †మని మని నేఁడీట్లు నరకమగ్నుఁడ నైతిన్.
- క. ఒడ్డును బొడవును రూపును, దొడ్డతనము గలిగి ప్రజతోఁ బొదలనియా
బిడ్డని గనుకంఁపెను సతి, గొడ్డయినను మే లనంగఁ గుందుటగలిగెన్. ౧౩౪
- గీ. ఎట్లకేనియుఁ దగు పుట్టువు గల్గియు, గట్టయైన యెఱుకపట్టు లేక
యిట్టిభంగి వృథలఁ బెట్టుటకంఁపెను, బుట్టినపుడె యేల గిట్ట కైతి. ౧౩౫
- చ. గృహమున నుండి నన్నుఁ గలఁగింపక యొండెడ కేగు మన్న నా
గ్రహిలుండు సిగ్గుదాల్చి యధికం బగు మానము పూనిలేచి యా
గ్రహమున శాస్త్రము ల్పదిపితా నిఁక నింటికి రా నటంచు నా
త్తహితము గోరుచు న్నెడలి దక్షిణభూమికి నేగె న్నొక్కఁడన్. ౧౩౬

* మంత్రికుమార, వరుణాదీగోరు సరియగావు-చెడ గుఁతులు నేయఁగడఁగి నాకిట దల
† మనుడలేనట్టివరక.

వ. ఇట్లేగుచు నొక్కనాఁడు *భవనగిరియొద్ద నొక్కయగ్రహారంబు డగ్గటి యందుఁ
గొందఱు సభ్యులు పురాణశ్రవణంబు సేయుచున్న నట తానును జేరి వి
నునెడ నప్పారాణికుండు తీర్థఫలంబు లెఱింగించుచు. ౧౮౦

గీ. ఏకభుక్తములు ననేకదానములు న, యాచితములు జపము లనశనములు
†జరపి వెచ్చుకంటె సరగునఁ గాశిలో, బొంది విడిచి ముక్తిఁ బొందవచ్చు.
క. మెట్టక పెట్టక పట్టక, గిట్టక తీర్థముల ముక్తికిం జనరా దే
తొట్టును బొరయక మెయిమెయి, కట్టెదురన్ శ్రీనగంబు గనినంజాలుక.

క. తనువు దొఱంగక యిది యె, క్షనలవి గాదంచు శివుఁడు కైలాసము గ్ర
క్తనవిడిచి బొంది తోఁజనఁ, దనభక్తులకొఱకు నందుఁ దరలక యుండుక.

క. శిలలెల్లను లింగంబులు, సలిలంబులు దివ్యసింధుసారంబులు తీఁ
గలు సంజీవను లౌ ద్రుమ, ములు మందారములు చఱులు ముక్తివదంబుల్.

మ. అని చెప్ప నివిని చిత్రకల్పము వాయుజేయ శ్రీపర్యతం
బునకే పోవుట మే లటంచు సతఁడా పుణ్యాత్ములం బాసి చ
య్యన నాదిక్తున కేగుచుక హృదయభృంగాఖ్యజ్ఞగత్పాతమై†
ననగం బల్లన దాఁటి తీర్థసలిలస్నానార్థి యై ముందఱుక. ౧౮౧

మహాస్థగ్ధ. కనియెం గ్రీడద్విహంగక ఘనజలరవజాగ్రద్భుజంగ నృహాపూ
రనిరూఢవ్యూఢదుర్వారభృతయచితటీరంగభంగ తరంగకర్ణి
జనితశ్రేయానుషంగక జలధిహితపరిష్కంగ నార్ద్రాంతరంగక
జననిర్ధూతాభిషంగక క్షతగిరికటకోత్సంగక బాతాళగంగక. ౧౮౨

వ. కని యందుఁ గల దక్షిణావర్తంబునఁ గృతస్నానం జై మల్లికాకుండంబు
ను, ఘటికేశ్వరంబును, బ్రమరికాశ్రయంబును, గాలస్తాదంబును, దేవస్తా
దంబును, సంధ్యామానంబును, జారుకేశ్వరంబును, నందిమండలంబును ము
న్నుగాఁ ద్రింశద్యోజనాయతంబును ద్రింశద్యోజనవిస్తీర్ణంబును నగుటం
జేసి బహుకోటితీర్థమయంబు నగు నారమాక్షమాధరంబుమీఁదికిం జని
కనకమయస్రాసాదంబు సొత్తెంచి. ౧౮౩

క. ఆర్జవమున నచ్చటఁ బూ, ర్వార్జిత మగు పుణ్యసముదయమునం గనియె
న్నిర్జరగణనంసేవితు, నర్జునకిరణంకు మల్లికార్జునదేవుక. ౧౮౪

*శ్రీమహాజననంబున నొక్కయగ్రహారంబు-మహాఘనగిరియొద్దఁ గొందఱుసభ్యులు. †జరపి చచ్చు
కంటె. ‡హృదయభృంగాఖ్యజ్ఞజగత్పాతమై- స్థిరంగడుత్కూలరంగక-రంగవృత్తస్థిరంగక.

వ. కని సాష్టాంగం బెరంగి.

౧౪౯

క. గోపతివాహనునకు నల, కాపతిమిత్రునకుఁ ద్రిపురఖండనసమయా

రోపితగిరిచాపునకును, శ్రీపర్వతవిభున కార్తచింతామణికిఁ.

౧౫౦

వ. అర్చన లిచ్చి తనఫలంబునఁ గేలుదోయి గీలించి.

౧౫౧

సీ. పెద్దమొకముతోలు నిద్దంబుగాఁ గట్టి గాలిగ్రోలెడుసొమ్ము లీలఁ దాల్చి
చలికొండకూతుకై సామేన నిమ్మిడి చదలేలు నెలయును జడలఁజెరివి
యేనికమోముతో నెలుక నెక్కిన చిన్నిబూజుపాపఁడు నీదుపజ్జ నడువ
ముజ్జోడు మొగముల ముద్దులకొమరుండు పురిగలపులుఁగువై నరుగుదేర
వెన్నుడునునలువయునుబల్వేలుపులును, గొలువ*గుబ్బలికొమ్ములగుజ్జనెక్కి
కలిమికొండకునేతెంచినిలిచితనుచు, వింటి ముక్తంటి నినుఁగనుఁగొంటిమంటి.

క. అనుచు ననేకవిధంబులఁ, దననేర్చినకొలఁది నతఁడు తప్పనిభక్తి

వినుతించి పాపముల వీడ్చొని మగిడెం జత్తశుద్ధి కొనసాఁగంగఁ.

౧౫౩

ఉ. ఆదేశమండి సర్వజగదాశ్రయు వేదపురాణవేద్యుఁ బ్ర

హ్లాదమనోవిధేయు నసురాంతకు శ్రీనరసింహమూర్తిఁ గా

కోదరరాజతల్పుని నహోబలనాథునిఁ జూడనేగి త

త్పాదసరోరుహంబులకు భక్తిఁ దగం బ్రణమిల్లి ధన్యుడై.

౧౫౪

చ. హరిహరసేవనాసుమతు లైన జను ల్వీలసింప సంపదా

కరమగుసొంపువెంపు గల కన్నడభూమికి నేగి యొక్కభూ

సురవరునాశ్రయించి తగు సుస్థితి నక్కడనుండి యాస్థితో

సురగురుసీతిశాస్త్రమును శుక్రసయక్రమముం బఠించుచుఁ.

౧౫౫

ఉ. ఆకడ సీతిశాస్త్రనిదుడై గురు వీడ్చొని యేగ వేడ్చితోఁ

గాకితమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన వైడిచట్టునా

నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే

పోకలఁ బోయియట్టి సీరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిఁ.

౧౫౬

క. పసిడియు రత్నము మున్నుగ, నిసుముక్రియం బెక్కుధనము లీనఁగ నిలకు

న్వసుమతియు రత్నగర్భయు, వసుధయు ననుజేళ్లు నిక్తువము లొనచటఁ.

ఉ. చందనగంధులు నివ్విటులు జాణలు దానవిసోదులుం బ్రభా

సుందరమూర్తులుం గవులు శూరులు బెద్దలు నుల్లస్లిల సం

- క్రందనవైభవాఘ్నఁ డగు కాకతిభూపతి రాజ్యలక్ష్మిఁ బెం
పొందెడు నప్పరంబున మహోత్సవ లీలల నుండె నేర్పునన్. ౧౧౮
- వ. అట్లు కొన్ని దినంబు లుండి తత్పురజనపరిచయంబున సకలకళాప్రవీణుండై
మగుడం గడంగి మహాతీర్థవిలోకనార్థియై యట చని దూరంబున. ౧౧౯
- క. ఆతఁడు త్ర్యంబకశిఖిరోద్భూతను విఖ్యాతఁ బరమపూతఁ ద్రిలోకీ
మాత మహాపాతకసంఘాతనిఘాతానుయాతఁ గనియెన్ గంగన్. ౧౨౦
- క. ఆనదికి మ్రొక్కి ముఖ్యు, స్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా
హోనం దెకతెక నుడుకం, గా నద్భుతమైన మడుఁగుఁ గని వెరఁగండెన్. ౧౨౧
- క. పిట్టలు దివిఁ బాటఁగ నా, కట్టాపుల నెఱక తెల్లఁ గమరిన నచటన్
మట్టుపడి కూలుఁ దొడిమల, పట్టాడినయట్టి మేడిపండులభంగిన్. ౧౨౨
- గీ. అట్లుఘోరమైన యయుష్షవత్తీర్థంబు, చేర వెఱచి శిశిరవారిలోనఁ
గెలన జలక మాడి వెలి కేగి యట గుడి, లోన నున్నశివునిఁ గానఁబోయి.
- వ. అద్దేవు నుదితోపచారంబుల నారాధించి యచట నొక రాత్రి గడపం గ
డంగి యుండె. ౧౨౪
- క. ఆయెడ నాకాశంబున, నాయుష్ణాంబువుల యాపు లంటినఁ దప్తుం
డై యపరాంబుధి మునుఁగం, బోయెనొకో యీతఁ డన నభోమణి స్తంభన్. ౧౨౫
- మ. చదలం జుక్కులు ప్రిక్కుటిల్లఁగఁ దమస్సందోహము ల్భూమిభా
గదిగంతంబుల నిండ రేయి నిగుడుగా నుష్ణతీర్థంబులో
నుదకం బుబ్బుఁగ గొబ్బున న్వడలి సాంగోపాంగసంగీతులం*
- జదురాం ద్రై నెనమంపు నచ్చి రట కానర్వేశ్వరుం గొల్వఁగన్. ౧౨౬
- ఉ. మోహనదివ్యమూర్తు లగుముద్దియ లాశశిమాళికి న్నహా
త్సాహముతోడ హేమజలజంబులఁ బూజ లొనర్చి నాట్యస
న్నాహము సేయుచో నొకతె నాదవిశోధనచేయుచుండె నాఁ
గాహళ వట్టె గానగమకశ్రుతితానవిధాన మానఁగన్. ౧౨౭
- గీ. గానభిక్ష వేడ హింసస్వరంబున, వదరుకాయ లంది వచ్చినట్టి
వీణియలకు లయలు విప్పిచెప్పెను భంగి, నందు ముగురువాడి రందముగను.
- క. ‡సాళాదిగీతములును సు, తాళము ద్రువ గురువు లఘుయుతంబులుఁ దమలో
మేళనమునఁ జెడకుండఁగఁ, దాళము వాయించె నొకతె తద్గతికొలఁదిన్.

* సంగీతశైలి - † నాదవిసోదము - ‡ సాళాదిగీతము.

- గీ. గళరవంబు లమర గమకంబుతోఁ బేర్చు, రాగమున మనంబు రంజిలంగఁ
బ్రియుఁడు నోతె నధరబింబంబు చుంబించు, వాసెగ్రోలువట్టె వనితయోర్తు
- గీ. మూఁడునైన బట్టి ముఖరునిఁ జేయుదు, ననినభంగి సతి మృదంగ మంది
కంకణములుతాళగతిమ్రోయవాయింఁచె, *దొయ్యలులకు నెద్దిదుష్టరంబు.
- చ. తతఘనమర్దఘాదినదంబులు నర్వదినాల్గు హస్తని
గ్రతులును దృగ్విలాసములుఁ గన్నులపండుగ గాఁగఁ దాళసం
గతులు చెలంగఁ బాదకటకంబులు మ్రోయఁగ నాట్యమాడె నొ
క్షతె తొలుకారుక్రోమైఱుఁగు కైవడిఁ దద్రసభావపుష్టిగఁ.† ౧౭౨
- క. ఎలనాఁగలు మఱి తమలో, వల నృత్తాంగములు వీడుపడ నాడుచుఁ గ్రొ
న్నెలతొల్పువేల్పు నీక్రియఁ, గొలిచి మగిడి యేగునపుడు గుడిలోమూలఁ.
- శా. విస్తేరాకృతినున్న మంత్రితనయు నీవ్విడించి ప్రోయాండు మం
దస్తేరానన తాచు నీకు సుఖమందం గోరుకు ల్లలెనే
నస్తద్భామికి రమ్మటంచుఁ జనఁగా నయ్యుష్ణతీర్థోష్ఠల
నృన్దం బయ్యెద నంచు భీతి నతఁ డాప్రాంతంబున న్నిచ్చినఁ. ౧౭౪
- క. పాతాళంబున కేగిన, యాతరుణులదీప్తి భూతలాంతంబున ను
ద్యోతించునొయనఁదూర్పున, నాతతమగుకెంపుదోఁవనరుణుఁడవొడిచెఁ.
- మ. దిననాథుం డుదయింపఁగా వెడలి భక్తి గాతమీతీరకా
ననము ల్లాఱుచు నొక్కనాఁడు కడుఁ బుణ్యంబైనకాళేశ్వరం
బున కేతెంచి మహోపచారఘటఁడై ముక్తిశ్వరం గొల్చి నె
మ్మన ముప్పొంగఁగ ధన్యుడై మగుడఁ దస్తార్గంబున న్వచ్చుచుఁ. ౧౭౬
- క. హరిహరు లేకం బనియెడు, పురాణవచనంబు దృష్టముగ నొకచోటఁ
నరసింహుండును రామేశ్వరుండును గలధర్మపురికి వచ్చెఁగడంకఁ. ౧౭౭
- చ. అట చని గంగలో జలకమాడుచుఁ గొండఱచే నెఱిగి మి
క్కుటముగ నింపుతో యముని కుండము దూఱి కడంక బ్రహ్మకూఁ†
కటియును ముట్టి వెల్వడి జగత్పతి యకా నరసింహమూర్తి ముం
దటి కరుదెంచి మ్రొక్తి యుచితంబుగఁ బూజ యొనర్చి భక్తితోఁ. ౧౭౮

*దొయ్యలులకు జేడ్లతోంగలింప. †ఈచంపకమాలకు, ప్రత్యంతరములో- గీ. కంకణము లు తాళగతి చెలంగఁగఁ బాద, కటకములును మ్రోయ నటనమాపె, దరుణి యొకతె క్రొత్తమె బపుకైవడి నిండి, రసము భావపుష్టిబాసఁగుచుండ. ‡మాకటి యను జేల్పుగొల్పుచు-

- ఉ. నర్తద తుంగభద్ర యమునానది జాహ్నువి కృష్ణ గౌతమిం
గర్జము వాయ నెన్ని జలకంబులు దీర్చితిన్ దయామతీ
ధర్మము లెన్ని చేసితిన్ దానము లెన్ని యొనర్చినాడన్
ధర్మపురీసృసింహ నిజదైవమవౌ విభు నిన్నుఁ జూచితిన్. ౧౭౯
- వ. అనుచుఁ బునఃపునఃప్రణతుండై వెడలి తదాసన్నం బగు దేవాలయంబున
కుం జనుచు నద్దేవు నుద్దేశించి. ౧౮౦
- ఉ. శాశ్వత మాకృపారసముచాక్షున ముందట గంగ వాఱఁగా
విశ్వజనీనవృత్తిఁ బృథివిం దగురూపున నిల్చి సంతతా
నశ్వరభుక్తిముక్తిసదనం బగు ధర్మపురీసుఁ డైన రా
మేశ్వరుఁ డెల్లకాలమును నీవుత మాకు నభీష్టసంపదల్. ౧౮౧
- చ. అని గుడి సొచ్చి యీశ్వరున కర్చున లెల్ల నొనర్చిమ్రొక్కి యిం
పున మగుడం గడంగి భువిఁ బూజపదంబులు చూచుచు గ్రమం
బున నొకయేడు వుచ్చి తలఁపు లుచుకూడిన నిర్వికారుఁడై
జనకునిఁ జూడవచ్చె నయశాస్త్రనిశారదుఁ డయ్యవంతికిన్. ౧౮౨
- సీ. వచ్చితండ్రీకిగౌరవముదోపమ్రొక్కుచుఁ బ్రియవాక్యములఁగడునయముసూప
బుద్ధిసింధువుఁ దనపుత్రుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి న న్నుద్ధరించితే యన్నయనుచు
సంతసం బుచుచు జననాథు దర్శింపఁ జని వాఁడు పోయి వచ్చినతెఱంగు
చెప్పిమ్రొక్కించిన క్షితిపాలకుడుచు మోషంబుతోవాని నాదరించి
రాజనీతులుమత్రికార్యక్రమంబు, లకుగుచును గొంతతపవున కట విదేశ
మేగిచోద్యంబులచ్చట నేమిగంటి, చెప్పుచునపుడు గ్రహిలుండుచెప్పెనదియు.
- గీ. కడిమి నంద్రభూమి గౌతమిలో జల, ముడుకుచుండ నుండు నొక్కమడుపు
లోననుండిరాత్రిలోలాక్షు *లెనమంపు, వెడలివత్తురచటిమృదుఁ గొలువ.
- క. వచ్చి తమయాటపాటల, నచ్చంద్రాధరణుఁ గొలిచి యరుగుచు నను వా
రచ్చటికిఁ బిలువ నుదకపుఁ, జిచ్చు సొర న్వెఱచి పోక చిక్కితి గుడిలోన్.
- చ. అనపుడు వేడ్త వానిఁ గనకాథరణాదుల నాదరించి వీ
డ్టొని నృపుఁ డొక్కఁడు న్వెడలి కొన్నిదినంబుల కంద్రభూమి కా
ననములు దాటి పాపహిమనాశనసార్థము నుష్ణతీర్థముం
గని వెఱంగుది పొంత నుదకంబులఁ గ్రుంకి శివార్చనామతిన్ ౧౮౩

- క. ఆగుడికిం జని హరు నను, రాగంబునఁ గొలుచు నంత రవిగ్రంథె నను
 ద్వేగంబునఁ జేకటి ది, గ్భాగంబుల నిండె మేఘపటలము భంగిన్. ౧౮౭
- క. గుడగుడ నుడికెడి యుదకము, ముడివడ గర్జితములట్లు మ్రోయఁగ దెసల
 న్వెడఁ గడర మెఱపుఁదీవల, వడువున నమ్మడువు వెడలి వచ్చిరి పడఁతుల్.
- గీ. అట్లు వచ్చి కంచమాదిస్వరంబుల, శ్రుతుల లయలఁ దాళగతుల యతుల
 గానగేయగీతగాంధర్వభేదంబు, లలవరించి పాడి యాడునపుడు. ౧౮౯
- క. నరలోకము నహిలోకము, సురలోకముఁ జూచినాఁడఁ జూచినసతు తె
 వ్వరుఁ గారు వీర లని భూ,వరుఁ డచ్చెరువంది యుత్సవముతో నుండెన్.
- క. ఆలోన నాటపాటలు, సాలించి యొకింత మగిడి జనపతిఁ గని నీ
 వాలోకమునకు రమ్మని, లోలాత్ములు పిలిచి మడుఁగులోనికిఁ జనినన్.
- క. కడుఁదెంపరియై భూవరుఁడుడికెడు వెడమడుఁగునడుమనుటికెచు మును గ్రాఁ
 గెడునూనియకొప్పెరల్లోఁ, బడి వెడలినవాఁడు నీశ్వఁ*బడు టచ్చెరువే.
- క. ఉఱికి తదభ్యంతరమున, నెఱమంటలు దాఱి వెనుక నేతేరఁగ న
 తైఱఁగెఱిఁగినిలిచి ప్రియమునఁ, దెఱవలుచెయివట్టిభూపతిందోకొనుచున్.
- గీ. రజతసాధములును రత్నగేహంబులుఁ, గనకమండపములుఁ గలుగుపురము
 సొచ్చి నైభవములు సూపుచు మాక్తికా, సనముమీఁద నతని నునిచి రంత.
- క. కనకకలశోదకంబుల, జనపతిచరణములు తొడసి సత్తారము లిం
 పునఁ జేసి సఖులు లోచన, వనజంబుల దీపముల నివాళింపంగన్. ౧౯౧
- వ. అందు నొకసఖిశిరోమణి నృపశిఖామణికి నయ్యెనమండ్రను జూపుచు.
- సీ. అవసీంద్ర యష్టమహాసిద్ధు లీరామ లాభ్యానగుణము లిం దమరి యుండు
 నతిసూక్ష్మరూపమీయఁగిమచేఁజేకుఱు మహిఁబెద్దగాత్రమీమహిమనొదవు
 †జలమున మింటను జలక నయ్యెడునట్టి లాఘవం బొనరు నీలఘిమచేత
 బరువైనభావ మీగరిమచే నగపడు నీప్రాప్తిచే నగు నిష్టగతులు
 నెనయుదలఁపులీప్రాకామ్యమునఫలించు, మనుషఁజెఱుపసీయీశత్వముననకల్గు
 ‡సమరవరులైన నీవశిత్వమునఁజ్జి, మాఱువల్లరుకైకొమ్ముమమ్ముఁగూడ.
- వ. ఈయష్టసిద్ధులకు మేము పరకాయప్రవేశాద్యుపసిద్ధులము. తత్పరిచారికా
 సహస్రసహితంబుగా నీరాజ్యంబు గైకొని యందఱ నేలుకొమ్మనిన నతి
 విస్తితుం డై యతండు నయవినయంబుల నిట్లనియె. ౧౯౮

*దీనబడు టచ్చెరువే- †జలముల మునుగఁగఁ జలకగానయ్యెడు. ‡సమరవరు లాదు
 రీపశిత్వమునఁ గాన, మాఱువల్లరుకైకొమ్ముమమ్ముఁగూడ.

- క. మీరలు దేవత లన్యలఁ, గోరం దగ జేను దీర్ఘగుణమెఱుంగఁగ నా
నీరంబుల మునిగితి మీ, కారుణ్యవిలోకనంబు గలిగినఁజాలున్. ౧౯౯
- క. అని మ్రొక్కి లేచి చనఁజూచిన నాతలఁ పెఱిగి యష్టసిద్ధులు నగుఁగై
కొను మని యెనిమిదిరత్నము, లనిమిషసతు లిచ్చి వెదల ననిపిరి నృపతిన్.
- మ. అకలంకుం డగు నమృహివరవరుం డానందసంస్కృర్తిచే
వికసన్నాననుఁ డై ప్రసిద్ధవనము ల్వీక్షించుచు నిష్పంథ్యభూ
మికి గోదావరి దాఁటి కాఱడవిఁ బేర్చిం బోవుచో నొక్కవి
ప్రకుమారుం గనియె నిరంతరగళద్బాష్పాకులప్రేక్షణన్. ౨౦౧
- చ. కని యిది యేల యేడ్చెదవు కానలఁ గ్రుమ్మర నేటికన్న నో
మనుజవరేణ్య నాజనని మజ్జనకుం గడు దూతె దూఱిన
న్యనమునఁ గండి యాతఁ డభిమానముతో వనభూమికేగె నా
తని నరయంగఁ ద్రిమ్మరుచు దవ్వుగ వచ్చితిఁ గాన నావుడన్. ౨౦౨
- క. మాతకడనుండు పొమ్మదె, నీతండ్రిం బంపువాఁడ నిజమని యతిదుః
ఖాతురుని మగుడననిపి మ, హితలఁగతి రత్నగుణము లెఱుంగం దలఁచెన్.
- గీ. ఇతనితండ్రి యున్నయెడకు నిప్పుడయేగ, వలయు నతనిఁ బ్రోవవలయు ననుచు
రత్నసిద్ధి నంబరంబునఁ జల్లనై, యర్థుమాఢ్తి విక్రమార్థుఁ డేగె. ౨౦౪
- క. అష్టపుఁజేరి తెలియఁగ, నెవ్వఁడ వీవనుఁడు నాతఁ డిట్లనియె ధనం
బెవ్వెంట తక బ్రతుకుట, నెవ్వ యనుచు నింటితగులు నీఁగినవాఁడన్.
- ఉ. కాశ్యపిలోఁ బ్రసిద్ధమగు కంచిని నుండుదు విష్ణుశర్మఁడం
గశ్యపగోత్రజాతుఁడ వికారవిదూరమనస్థుఁడన్ జగ
ద్వశ్యకళావిశారదుఁడ దైవము చెయి దరిద్రభావనా
కాశ్యము నొంది భార్య గడుఁ గష్టపుఁబల్లులు వల్ల నోర్చితిన్. ౨౦౬
- క. పడఁ గుక్కిలేదు నేలం, బడి పొరలఁగ పొండులూఁడఁ బడితిని దల దా
జడగట్టెఁ గట్టఁ గోకయుఁ, గుడువం గూడును నెఱుంగఁ గుందుట దక్షన్.
- సీ. కుండలముందఁజ్యోగూర్చుండి పడుచులు గంజకి నేడ్చుచుగదలలేరు
మోఁకాశ్యఁ దల లిడి ముడిఁగి నిద్రింతు రేకాలంబునను మేనఁ గప్పులేక

*గలిగెం జాలున్. †యాత్యుద్యోతకునిమగుడననిపి. ‡లూండులూడ, —కన్నలూడఁ
బడవెండుకలు—గ్రిగుంటలముందఁజు- గంజకేడ్చుచునదిగానలేరు.

యతిదరిద్రునకు నిల్లాతాటకంఠెను జచ్చుట గడుమేలు సతుల కెల్లఁ
బాపకర్తునిఁ జెట్టవట్టుట మొదలుగా నిడుమలేకాని యెం డెఱుంగననుచు
మగువ తెగిపల్ల నవ్వగ మాన్పలేక
జీర దేహుండ ధనము లార్జింపలేక
యూతకోలయుఁ దోడుగా నొయ్య వెడలి
దూర మరుదెంచి *యడవిలోఁ జేరినాఁడ.

౨౦౮

చ. అనవుడుఁ జింత నొంద కది యట్టిద యెమ్ములు బూదిపూత ను
న్నని వసరంబుఁ దోలు మసనంబుల యున్చియుఁ జూచి నిర్ధనుం
డని శివుఁ బాసి రత్ననిధి యైన సముద్రునిఁ గూడె గంగ భా
మినులు ధనంబు లేనిపతి మెచ్చరు లేమియె కీడు గావునన్.

౨౦౯

క. ధన మొకటి యేల తలఁచిన, వను లన్నియు వీనిచేత ఫలియించుం గై
కొను మని మహిమలు చెప్పుచు, నెనిమిదిరత్నములు నతని కిచ్చుంగరుణన్.

ళా. ఆవిప్రుండు మణిప్ర భావమున దివ్యంబైనదేహంబు స
దృఢవంబున్ ధనలబ్ధియుం బడసి యుత్సాహంబుతోఁ గంచికిం
బోవగ గోరి నభోగతిం జనియె, నాభూపాలుఁడున్ దానవి
ద్యావైచిత్రి నటించి వచ్చె నతిమోదం బైన యుజ్జేనికన్.

౨౧౦

ళా. తత్సామాన్యగుణంబు లిట్లాదవినన్ ధారాపురాధీశ నీ
యుత్సాహంబు ఫలించు నిట్టిగతి నీ పూహింపుమా నావుడు
న్యాత్రసంబున నెక్కఁజెల్ల దని యాత్మం జూచి భోజండు వి
ద్యత్సంఘంబులు గొల్వఁగా మగిడె నాథాశ్రీశు నగ్గించుచున్.

౨౧౧

ళా. దుడ్ధాంభోనిధికన్యకారమణు నస్తోకప్ర భామండల
స్నిగ్ధశ్యామలదివ్యదేహు నుచితశ్రీగోపవేషక్రియా
ముగ్ధప్రేహృదయాపహారిఁ గరుణాంభోరాశిఁ దేజఃకళా
దగ్ధానేకమహాసురున్ సురహితుం దైలోక్యరత్నామణిన్

౨౧౩

ళా. గీర్వాణాచలరూపచాపశిఖరాంగీకారదీర్ఘోరుస
స్త్వేర్వీరభూతఫణింద్రసంయుతమహానారాయణాస్తున్ జగ
ద్దుర్వారాకృతీకాలకూటగిళనాస్తోకాసితగ్రీవు గం
ధర్వేంద్రార్చితపాదపీఠ నిజభక్తవాతచింతామణిన్.

౨౧౪

* చాళుగఁ గోరినాఁడ.

మాలిని. దివిజసరిదు పేతా దేవదేవానుజాతా

ప్రవిమలనిజగోత్రా పాండుపుత్రైకమిత్రా

వివిధకుధరచారీ విశ్వరక్షావిహారీ

శివమధురిపురూపా సిద్ధబుద్ధస్వరూపా.

౨౧గీ

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోష్టవి
భాళ కళింగదేశనిర్దూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారా
ష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర
వేలనాటి పృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజ తనూజ గోపరాజ ప్రణీతం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సాహసాంకువీరసాహ
సమహోదారత్వప్రశంసనం బన్నది యష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

నవమూర్త్యాసము.

—ఇరువది రెండవ బొమ్మకథ.—

- క. శ్రీరామోవిహరణగృహి, నారాయణు నలినవికసనగ్రహరాజా
కారాయమానదివ్యశ, రీరాధ్య న్నుతిననాథుఁ* ద్రిజగన్నాథుఁ. ౧
- శా. భక్తిం గోరి తలంచి భోజనపుఁ డాభద్రాసనంబెక్క ను
ద్యుక్తుం డై యరుదిక్తుల నైతిపుల ట్లొప్పారుపుణ్యాంగనల్
ముక్తాశేషలు మాళివై నిడఁగ సమ్మోదంబుతోఁ జేరఁగా
వ్యక్తాలాపము బొమ్మ పేర్చి పలికె స్వారించుచుం బెంపునఁ. ౨
- క. ఓరాజ యాస విడువఁగ, నేరపు మావిక్రమార్చనపుమాడ్చి మహా
దారత్వముఁ దెగువయు నుప, కారంబును లేక యెక్కుఁగాఁ దర మానే. ‡
- వ. అది యె ట్లన్నఁ దద్గుణంబు లాకర్ణింపుము. ౪
- సీ. అప్తభోగంబుల నైశ్వర్యమునఁ గళ బలవైరిఁ బురవైరిఁ బద్ధవైరి
నతిశక్తి నిలుకడ వితరణగుణమున నహిరాజు నగరాజ్య సంగరాజు
నాహనోత్సవమున నభిమానమునఁ గీర్తి గపికేతు ఫణికేతు గరుడకేతు
దృఢముష్టిఁ జేసూటి దివ్యాస్త్రసామగ్రి బలరామురఘురాముఁబరశురాముఁ
¹బావనత్వమున ఘనసంపత్తి దీప్తి, ననిలమిత్రుని హరమిత్రు నబ్జమిత్రుఁ
జోలు నితఁడనిజనులెల్లఁబొగడుచుండ, నవనితలమేలెనావిక్రమార్చవిభుఁడు.
- ఉ. వాసపుమీటి నిత్యవిభవంబునఁ బేదలఁ బ్రోచి వైరిసం
త్రాసవిహీనుఁ డౌ నతఁడు రాజ్యము మంత్రుల కప్పగించి వ
ణ్ణాసముల నివిదేశగమనంబు చరించుచు నుండ నొక్కెడఁ
వేసవి వచ్చెఁ బాంథులకు వేసట వుట్టఁగ వెట్ట గొట్టఁగ.² ౬
- ఉ. ఎండకు లావు గల్గఁగ మహీరుహశాఖల నాకు లెల్లఁ బె
ల్లెండల వేఁగ నెందు జల మింకఁగ స్రుక్తఁగఁ బద్ధవండము
ద్దండముగాఁగ లోకులు యథావిధి నీడలు గోరుచుండఁగా
రెండవసూర్యునట్లు ప్రసరించె నిదాఘము తద్గుణంబులఁ. ౭

*దివ్యశరీరార్థసతీసనాథు-శరీరార్థసనాథుశబ్ద-+లిచ్చి-గాఁగ-+యెక్కు-దరమేనీకుఁ
ర్గి గిరిరాజు- చాపనైపుణి సంపద సారశక్తి నచ్యుతునిమిత్రు- ²వెట్టలంటగన్.

క. విరహాలమనముల దినమును, బరితాప బినుమడింపఁ బరిమళములచే
దిరిసెంబులఁ గలిగొట్లం, బరువం బేర్పడఁగ నుష్ణపవనము వీచెన్. ౮

క. మండెడుమూర్తాండద్యుతి, నెండను నొండొండ నెతియశేర్పడఁగా భూ
మండలము పూర్వమున నవ,ఖండము లయ్యును ననేకఖండము లయ్యెన్.

క. ఉదకముఁ గసపును నీడలు, మొదలాటఁగఁదలఁకుమ్మగసమూహంబులయా
పద లెఱిగి యిట్టి యమృతా,స్పదమై కడుఁ జల్లనైన చంద్రునిఁ జేరెన్.

గీ. కార్య మయ్యెడు నెడ గర్వంబు పూనక, కాలమహిమఁ దన్నుఁగాదికొనుట
యుచిత మనుచు వెట్టి కోర్వక చలువకై, యత్తవారిఁ జేరె నచ్యుతుండు.

క. తొడిగినపాముల విసమును, మెడవిసమును నొసలిచిచ్చు మెట్టులవడయున్
ముడివడఁగా వడకాలము, గడపుట కడుఁ గడిఁది యయ్యె గరకంఠునకున్.

క. చల్లనిగంగాజలమును, జల్లనిచందురుని గూడ జడలం దిడి తాఁ
జల్లనికొండకు నాశివుఁ, డల్లుండై కొంత బ్రదిక నావేసవిలోన్. ౧౩

గీ. అమృతశీతలాంశు వగు వార్ధిలోనున్న, పద్మనాభనాభిపద్మహాము
లోనఁ బుష్పాడియును దేనెయుఁ జల్లఁగా, నెండకన్నెఱుంగకుండెనజుడు.

సీ. విసనకట్టలు వట్టివేళ్లచప్పరములుఁ జందనంబులు ఘనసారములును
జల్లనినీళ్లు నిచ్చాభోజనంబులు గలవారి కిష్టసౌఖ్యంబు జరుగఁ
బనిచేసి గంజి యెనను నంబలైనను నెద చల్లఁగాఁ ద్రాగి యెచటనైనఁ
బడియుండి వెన్నెలగుడిపాట* వాడఁగా బేదల కాత్మభంప్రీతి గలుగు
మంచురొంపిముసురు లేకమార్గికులకుఁ, జల్లపాటునఁ బయనంబు సాగుచుండు
నచ్చువెన్నెల సుఖనిద్ర యంబు కేలి, యమరు వేసవి కితర కాలములు సరియె.

క. అమృతము రసమ్ముక్రియ వేఁడిమి నెగసి జలంబు కడకు డిగజాతిన చం
దముగా నవ్వేసవి జల, మమృతంబై జీవములకు నది చవికెక్తెన్. ౧౪

వ. అట్టి దివసంబుల. ౧౫

శా. గూఢంబౌ నిజవర్తనం బమర నాతోడోవరుం డంత నా
రూఢుం డై పరభూములందుఁ గడపెం గౌరప్రవృద్ధాతపో
ద్గాఢాంభోరుహమిత్రదీప్తివిదళత్సరస్వంసహమండల
పూర్వాధారణ్యవిదాహిదావసముదగ్రోష్ణంబునన్ గ్రీష్ణమున్. ౧౬

* గడుబొట్టవాడగా. † చల్లబూటల్.

- ఉ. అంత విదర్భభూమిఁ బ్రియమంది చరించి యవంతిరాజు వి
శ్రాంతి యొనర్పఁ గుడినపురంబున కేగి యనంతరంబ య
త్యంత మనోహరం బగు నుపాంతవనాంతము సొచ్చి రుక్మిణీ
కాంతకుఁ దొల్లి తాపి యనఁగాఁ దగు దుర్గగృహంబుఁ జూచుచున్. ౧౮
- క. రుక్మి యనుమతము లేకయు, రుక్మాంగదవరదుఁ* డగు వసుం డాగుడిలో
రుక్మాభరణాంచిత యగు, రుక్మిణిఁ గొని చనియెఁ దొల్లి రూఢికి నెక్కన్.
- గీ. అట్టిదేవతాలయము పొంతఁ గొలనిలో, జలకమాడి వెడలి జలజములను
భూవరుండు దుర్గఁ బూజించి ముందట, విశ్రమించియున్న వేళ నొకఁడు.
- శా. మార్గశ్రాంతి నొకింత డస్సి విలసంతాకందసౌరభ్య మా
దుర్గారామము చొచ్చి వచ్చి నరనాథుం జేరి విప్రుండు దా
స్వర్గాచార్యుండు నోలె నావిభునిభావం బెల్ల నీక్షించి సంత
సర్గప్రస్తుతి వాక్యవృత్తి నెఱపన్ సంప్రీతితో నిట్లనున్. ౨౨
- క. ఆజానుబాహుఁడవు రవి, తేజుఁడ వబ్బాదిచిహ్నాధృతచరణుఁడ వం
భోజేక్షణుఁడవు భిక్షు, వ్యాజంబున నున్న చక్రవర్తిని చువ్విన్. ౨౩
- చ. కరులుఁ దురంగమంబులును గాలుబలంబులు నెవ్వీ ఛత్రచా
మరములవారు లెంకలును మంత్రులు నయ్యడపంబువాండ్రు నెం
దరిగిరి రాజ్య మొల్లక మృషాకృతిఁ ద్రిమృరుచుమి నామతి
స్ఫురణము దప్పకుండ నిక బొంకక చెప్పము నీవు నావుడున్. ౨౪
- ఉ. సత్యము నీమతిస్ఫురణ క్షత్రియవంశకరుండ విక్రనూ
దిత్యుఁడ నే నవంతిసృకతి బరదేశ విశేషదర్శనం
బత్యమరక్తిఁ జేయఁగ నయంబునఁ ద్రిమృరుచుండుదు న్నుభౌ
చిత్యగుణంబు నా కిదియ చెప్పెడి దే మిఁక భూసురోత్తమా. ౨౫
- సీ. అనవుడు నాశ్చర్యహర్షంబు లొందుచు భూసురోత్తముఁ డాత్మబుద్ధి మెఱసి
మృదులాంబరంబులు మేనఁ బూనక జోగికైవడి నీకంఠ †గప్పనేల
హంసతూలికశయ్యయందు నిద్రింపక బూడిదలోఁ బడి పొరలనేల
ఘనమైనరాజ్య మేకచ్ఛత్రముగఁ గల్గఁ దిరిపెమై యూరూరుఁ దిరుగనేల
అష్టభోగములకు నాలయం బయ్యు నీ, వష్టకష్టములను నలయనేల
కుడువఁ గల్గి నీకుఁ గుడువ లేకుండుట, యల్పతరముగాదె యవనినాథ.

*రుక్మాంబరధారి. †సద్గురం బ్రస్తుతవాక్యవృత్తి విలసింపన్ స్నేహ్యతో నిట్లనున్.
సర్గప్రస్తుత.....విలసింపన్. ‡నీగంత-నీబొంత.

క. *ననుబోటి పేదయైనను, ధనమించుక కలిగె నేని దనమది స్రక్ష్మం
దనవనితాదిసుఖంబుల, మనఁ గోరుం బసర మైన మరగ దె సుఖముల్. ౨౭

క. వికటం బగుదారిద్ర్యము, నకుఁ గడపల లేక జీవనము బహుళకుటుం
బకుండం గావున జరగక, యొకచో రససిద్ధి వడయ నూహించి మదిన్. ౨౮

మ. అలసత్వంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చక నిరాహారుండనై కంచిలో
వలఁ గామాక్షి గుఱించి యుగ్రతప మేఁ బుండ్రంపుసంవత్సరం
బులు సేయంగఁ బ్రసన్న గామి పిదపన్ భూపాల నాయాత్మలోఁ
గలఁగంబాటుచు దేవి దూటుచుచు భిక్షావృత్తిమై వచ్చితిన్. ౨౯

ఉ. నాకు మహాదరిద్రున కనాథునకు న్భునిఁ ద్రిష్ఠురం దగుం
గాక ధనంబు రాజ్యమును గల్గఁగ జోగి క్రియం జరింపఁగా
లోకులు నవ్వరే నృపులలో నినుఁ బోలెడు నట్టివాని నే
నేకడఁ గానఁ జాలు నిక నేగుము నీపురికి న్సుఖావఁగన్. 30

ఉ. నావుడు లేచి యొండువచనమ్ములు ధోవఁగనిమ్ము కంచిబో
దేవత నీతపంబునకుఁ దేరకొనం గరుణింప దంటి భూ
దేవకులగ్రగణ్య యరుదెంచి భవత్ప్రియ మాచరింపఁ ద
తేనె యొనర్చి యేను రససిద్ధి ప్రసిద్ధికి నెక్కఁ గాంచెదన్. 3౧

మ. పొద మాదేవత యున్నభూమి కని యాభూదేవుని గూడి స
మృదలీలం జని రత్నహర్షముల రమ్యంబౌచు సొంపారు సం
వదలం బొంపివోవుకంచి నయమొప్పుం జూచి యచ్చోటఁ జ
క్రదమాభావనఁ జేసేగె నృపుఁ డాకామాక్షి నీక్షింపఁగన్. 3౨

మ. అచటం దీర్ఘములాడి శంభునకు దైత్యారాతికి మ్రొక్తి పు
ణ్యచరిత్రం డొకరేయిఁ బుచ్చి మఱునాఁ డారాధనార్తకి మై
నచలంబౌ మతి మూఁడురాత్రులు నిరాహార వ్రతుం డైనచో
నుచితస్వప్నమునందు దేవి వలికెన్ యోగప్రసన్నాత్మ యై. 33

చ. కల యిది నిక్తువం బనుచుఁ గైకొని ముప్పదిరెండులక్షణం
బులఁ జెలువారునట్టి నరపుంగవుకుత్తుక నెత్తు రిచ్చి ది
గ్బలి యొనరించినన్ ద్రవిణకారణమా రససిద్ధి చేకులు
న్యలవదు నీకు నీయనశనవ్రతభేదము మేదిసీశ్వరా. 3౪

*ననుబోటియంత యైనను. భిక్షావృత్తినై. బంటుండఁగనిమ్ము కంచిబో.

- చ. అనవుడు మేలుకాంచి కడు నదృశ మందుచు విక్రమార్కుఁ డా
గొనములవాని నింక సమకూర్పఁగ నొండెడ కేగ నేల నా
కని మతిఁ దానె సర్వసుగుణాఘ్నఁడు గావునఁ దెంపుతోడఁ గ్ర
క్తున నడిదంబు డుస్సి తనకుత్తుక నొత్తె* నుదాత్తచిత్తుఁ డై. 3౫
- క. ఒత్తఁగఁ బ్రనన్నమతి యై, యత్తటి నడిదంబు వట్టి యాదేవత లో
కోత్తమ నీతెంపున నా, చిత్తం బిగురొత్తె నిష్టసిద్ధి యొనర్తు. 3౬
- క. అడుగుమ యనవుడు మది నా, యెడఁ గడుఁ గరుణించితేని నీవిప్రుఁడు దా
నిడుమలఁ బడి పొరలెడిఁ గృప, యెడవక రససిద్ధి యితని కిమ్మనిమ్మొక్కై. 3౭
- ఉ. మ్రొక్కిన నదృశంబును బ్రమోదము నొందుచు యోగమాత దా
నక్కఱ దీర్చునట్టి రస మాతని కిచ్చి యవంతినాయకుఁ
మిక్కిలి యింపునం బరిణమించి యదృశ్యత నొందె విప్రుఁ డిం
పెక్కి తదీయవర్తన మనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 3౮
- ఉ. ఆనరనాథుఁ డంత వసుధామరు వీడ్చొని వేడ్తతోడ ను
జ్జేనికి వచ్చెఁ గావునఁ బ్రసిద్ధగుణాఘ్నని వానిఁ బోలలే
వీనగుఁబాటుచేత లింక నేటికిఁ గ్రమ్మఱు మన్న నాత్మభా
రానరనాయకుం డతనిఁ బ్రస్తుతిసేయుచు నేగె నింటికిన్. 3౯

—? ఇరువదిమూడవబొమ్మకథ ? —

- వ. మఱియుం ద్రయోవింశద్వారప్ర వేశోన్ముఖుండై. ౪౦
- క. ఏవేళనైనఁ బొక్కిటి, †యా వెల్లని తమ్మిమ్మొగ్గ యరవిరి గాఁగన్
రేవెలుగుఁ బ్రొద్దుఁ గన్నులు, గా వెలిగెడివేల్పుకరుణఁ గావుత మమ్మున్. ౪౧
- మ. అనుచు నోజవసుంధరాధిపుఁడు పుణ్యాహంబునం జందనా
ద్యనులేపాంబరమాలికాకనకభూషాలంకృతుండై మహా
సన మెక్కుం జనుచోట బొమ్మ వలికెన్ త్సానాథ యావిక్రమా
ర్తునిచందంబున దానవైభవము నీకుం బాలదల్లుండుమా. ౪౨
- ఉ. ఆతనిదానవైభవమహత్త్వముఁ జెప్పెద భాస్రరాంశసం
గ్గిజాతుఁడువాఁడు విక్రమవిశాలభుజాయుగదుర్దదాహిత

* నొత్తెడు సంతలోపలక † నాత్మలో, నానరనాయకుండతని సన్నివృత్తి.

† యావెలివెత్తిమ్మొగ్గ గ్గి జాతుఁడువిక్రమార్కుఁడు విశాల.

వ్రాతవిఘాతదక్షిణః దవంతిమహీశుఁడు తొల్లి చన్న యా
దాతలలోనఁ గర్బునికఁ దండ్రెసుమీ తలపోసి చూచినఁ.

౪౩

శా. ఆరాజన్యనిపట్టణంబు విబుధేంద్రాకల్పితం బై సుధ
ర్పారూఢంబును భాస్వదీశ్వరవసువ్యాప్తంబునై పుణ్యవి
స్తారంబై యమరావతీపురవిలాసం బంది నిత్యోత్సవా
ధారంబై పరఁగున్ దురంతదురితోదారవ్యథాదూర మై.

౪౪

సీ. అట్టిపట్టణ మేలు నమ్మహీకాంతుఁడు దేశాంతరాస్తకఁ దిరుగుచుండు
నెలమితో వజ్రానములు పుచ్చి మగిడిన నప్పడు మంత్రులు నాప్తజనులుఁ
బౌరు లుదారులుం బరివారమును గూడి పీలికూటంబులు మేలికట్లు
తలిరుదోరణములు నలరుపందిరులును మొక్కరతోరణములుమున్ను గాఁగఁ
బురి యలంకరించి కరిరాజు మున్నిడి, కదలి పంచవాద్యఘనరవముల
నెసఁగు దర్పెనంబు లిచ్చి యెదుర్కొని, తెచ్చి రుత్నవంబు పిచ్చులింప. ౪౫

ఉ. ఆజననాయకుండు జననాశ్వము లెక్కి చెలంగి ముందటన్
రాజులు భృత్యులై కొలువ రత్నవిభూషితమూర్తులైన యం
భోజదళాక్షు లారతులు మున్నుగఁ దన్నుఁ బురస్కరింపఁగా
రాజగృహంబు సొచ్చెఁ గవిరాజనవామరరాజభూజ మై.

౪౬

ఉ. ఈపగిదిగ్ గృహంబునకు నేగిన యాతఁడు తొల్లి యోగని
ద్రాపరికీలియయ్య నుచితంబుగ రాజ్యము చేసె నేర్పునం
దాపనవేషియై జనపదంబులు గ్రుమ్మరి క్రమ్మఱన్ ధరి
శ్రీపరిపాలనాభిరతిఁ దేకువ కెక్కిన రాముడైవడిన్.

౪౭

ఉ. పెక్కుదినంబు లక్కడ నభీష్టవఘాజనమందిరంబులం
దొక్కొకనాఁడు రేయి మదనోత్సవలీలలఁ దేలుచు నివ్వభం
డక్కఱ దీఱఁ దొంటి విరహవ్యథ నెక్కుడు స్రుక్తి మిక్తిలి
న్దక్కువకెక్కువైన మగనాలి గృహంబున రాత్రిపుచ్చుచున్.

౪౮

శా. అంతగైసాములందుఁ గ్రొవ్విరులపర్యంకంబుపై వేడ్డతోఁ
గాంతారత్నముతోడఁ గూడి పిదపం గందర్పకేలీపరి
శ్రాంతుండై శయనంబు రెండుదెసలన్ రత్నంపుదీపంబు ల
త్యంతంబు న్వెలుఁగొందఁ గామసుఖనిద్రాసక్తుడై యుండుచున్.

౪౯

1 మృగనాభిగృహంబున- అని యన్ని ప్రతులలోను.

- చ. బలబలఁ దెల్లవాఱునెడఁ బార్థివశేఖరుఁ డత్యరిష్టమా
కలఁగని మేలుకాంచి యధికం బగువిస్తయ మంది లేచి తా
జలకము దీర్చి సంధ్యపరిచర్య యొనర్చి యనేకభూషణో
జ్వలనిజమూర్తి యై కొలువుసాలకు వచ్చి కవు ల్నుతింపఁగన్. ౧౦
- గీ. వచ్చి దొరలు గొలువ వజ్రసింహాసనా, రూఢుఁడై ముఖాబ్జరుచి యెలర్పఁ
దన్నుఁ గొలుచువారిఁ దగురీతి మన్నించి, తేరకొనఁగ హితులదిక్కుచూచి.
- క. వినుఁ డేను రక్తచందనమున నంగము దోఁగ మేఘమున కెనయగు కా
రెనుబోతు నెక్కి యామ్యము, *చనుచుంటినొకండ నంచు స్వప్నముగంటిన్.
- క. ఈకల శుభమో యశుభమో, నా కనవుడు నందఱు స్తనంబుల భీతి
వ్యాకులులై వదనము లా,లోకింపఁగ దృష్టకౌశలుం డొకఁ డనియెన్.
- క. ధాతుగుణంబులఁ గల లుప,జాతము తొఁగినికిఁజూడ్చి సంస్కరణమునన్
రీతి యెఱిగి కల విఱుచుట, నీతి చుమీ విఱుపుకొలఁది నిజమానదియున్.
- గీ. వినుము ధరానాథ విన్నవ మియ్యెడఁ, దొల్లి యొక్క మనుజువల్లభుండు
దేవుఁ డుదయమైనయావేశఁ గలగని, లేచి యొద్ది వనితఁ జూచిపలికె. ౧౧
- క. సన్నపుగట్టుననుండి స,మున్నత మగుకొండమీఁది కుఱికితి నని నేఁ
జిన్నకలఁగంటి నీఫల, మెన్నఁగ నీమదికిఁ జూడ నెట్లగుఁ జెపుమా. ౧౨
- ప. †నావుడు నది ప్రేమపాత్రం బగుభోగస్త్రీ గావునఁ బరిహాసరూపంబుగా
నగుచు దిబ్బునుండి కొండ కుఱుకంబోయిన నడుముం గాలు విఱుగంబడి
యెద వనిన. ౧౩
- క. నగుచుం గేహము వెలువడి, జగతీకతి జలకమాడి సంధ్యార్చన యొ
ప్పగఁ దీర్చి యేగి కొలువునఁ, దగువారలవంకఁజూచి తనకలఁ జెప్పెన్.
- క. చెప్పిన గ్రీనతనికిఁ గలలో, నప్పర్వత మెక్కుడిది మహాశుభ మగు నే
చొప్పున ఫల మొనగూడునొ, తప్పక వినిపింతుమనుచుఁదలపోసి యటన్.
- క. నీరాజ్య మల్ప మిది యిఁక, నేరీతులఁ జూడ నీకునింకన్నధిక
శ్రీరమ్య మైనరాజ్యము, చేరం గల దనుచు వారు చెప్పిరి పతికిన్. ౧౪

*చనియెద నేనొకండ. †జాతంబులు. ‡క. నావుడునది భోగస్త్రీ, గావునఁబరియాచకం
బుగా గుబ్బులినుం, డావలికొండకు నడుకుం, బోవుట యటఁ గాలు విఱుగఁబారింబడి దనినన్.
(ఒక్కప్రతి) గ్రీనందఱు.

- ఉ. అత్తటి వచ్చి యొక్కఁడు రయంబున మొక్తి నృపాలశేఖరా
యుత్తరదేశ మేలెడు నృపోత్తముఁ డీల్గిన మంత్రు లన్యులం
జిత్తములందు మెచ్చక విశిష్టగుణాఢ్యుఁడ వంచు రాజ్యము
న్వొత్తముఁ గూడ నీ కొనఁగువేడుకఁ *బుచ్చినఁ గానవచ్చితిన్. ౬౦
- చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది యతఁ డాపులమాటలు నిక్షమైన నె
మ్మనమునఁ బొంగి వారికిఁ గ్రమంబునఁ గోరిన వాని నెల్ల మె
చ్చున కొనఁగూడ నిచ్చి తగుశూరులు వీరులుఁ గొల్పి నుత్తరం
బున కధిక ప్రతాపమునఁ బోయె నరాతికులంబు బెగ్గిలన్. ౬౧
- వ. అంత నద్దేశంబుఁ బ్రవేశించుచు మనోల్లాసంబున. ౬౩
- క. తఱచైన మంది ముందఱఁ, †బరువడిఁ జని తలఁగ ధరణిపతి తురగంబుం
బఱపుచు‡ముందలఁదనకల, విడిచినక్రియ గ్రుంతఁ గాలువిటుగంబడియెన్. ౬౪
- వ. అప్పు డందఱును హాహాకారంబుల గుంపులుగూడుకొని పలువరింపంగ వా
రిలో స్వేద్యస్సంధాననిపుణుం డగుజెట్టి పట్టి దట్టి గట్టిగాఁ గట్టి మంత్రించి
‡సుఖతుం జేసిన సుఖాననంబువై నాసీనుండై చనంగ. ౬౫
- శా. ఆదేశంబున మూలదుర్గ మగుప్రో లావాసమై యున్న ధా
త్రీదేవప్రకరంబుఁ దత్ప్రజలు మంత్రిస్తోమముం బూజితం
బాదంతావళముం బురస్సరముగా నంకించి యేతెంచి యా
హ్లాదం బొప్పఁగ రాజుఁ గూడుకొని వాద్యంబు ల్వడిన్ మ్రోయఁగన్. ౬౬
- ఉ. వచ్చినవారికెల్లఁ బతి వైభవ మేర్పడ నల్లపట్టులుం
బచ్చనిపట్టు కెంపు గల పట్టులు సొమ్ములు నాదరంబుతో
నిచ్చి గజంబునైక్కి తరశేషణ లాడుచుఁ బాడ వీటిలోఁ
జొచ్చి యమాత్యు లొననఁగ సుస్థిరుండై ధరయేలఁ గావునన్. ౬౭
- క. తెలియక పలుకుట యుచితమె, జలజభవుం బోలునట్టి సచివుని భట్టిం
బిలిపింపు మాతఁ డెఱుంగని, కల లెవ్వియు లేవు పొందుగా నది చెప్పన్. ౬౮
- చ. అనునెడ భట్టి వచ్చినఁ గృతాదరుఁ డై తన పొంత నాసనం
బునఁ దగ నుంచి విక్రమవిభూషణుఁ డాకలఁ జెప్పి యేవిధం
బున నిది యున్న దీవు తలపోసి నిజంబుగ నాకుఁ జెప్పుమా
యనవుడు నయ్యమాత్యవరుఁ డాత్తఁ గలంగి కలంగ కి ట్లనున్. ౬౯

*బంచిత- †బరిపిరి- ‡నాదల. స్వేద్యసంధాననిపుణు. ‡సుఖతుంజేసి.

- మ. ధరణీనాయక వీరైఱుంగరె నిషేధం బంచుఁ జెప్ప న్భయూ
 తురచిత్తంబుల నున్నవార లిచటన్ దోషంబు నిర్దోషము
 న్వైరవారం దలపోసి చెప్పఁదగు నుర్వీధర్తకు న్నేలుగాఁ
 బరిశీలించు నిజాత్తవర్గమున కీభంగి న్భయం బేటికిన్. 20
- గీ. కలకు మొదలిజాము ఫలమొక యేటిలో, నందుకొను ద్వితీయయామఫలము
 అప్తమాసములకు నబ్బుమూఁడవజాము, ఫలమూఁడముఁడు నెలలఁగలుగు.
 క. తొలివేకువగాఁ దూర్పునఁ, దెలుపెక్కుఁగఁ గన్నకలలు దినదశకమునన్
 ఫలియించుఁ బసులవిడవం, దలఁకొనుకల సిద్ధి బొందుఁదద్దివసమునన్ 21
- క. ఏనుఁగు గుఱ్ఱముఁ బచ్చని, మ్రానును మేడయును మెట్టు మగపసరంబుం.
 బూని కలలోన న్నైకిన, మానవునకు సుఖము రాజ్యమహిమయుఁగలుగున్.
 క. కలలోఁ బాములుఁ దేళ్ళును, జెలగలుఁగఱచుటయుఁ బావుఁజెప్పెడుఁబారిమై
 మలమఁటుట పొందందగు, లలనలఁ బొందుట సుతార్థలాభము చుమ్మి.
 క. క్షతలఁ బేను దినుటయును బ్రే
 వులఁ జుట్టఁగఁబడుట మానవుల నెత్తురుఁ గం
 డలుఁ బెరుఁగుఁ బాలు మద్యం
 బులు ¹ నెయ్యిని ద్రావుటయును ముదమగుఁ గలలన్. 22
- గీ. నీరు నెత్తురుఁ గనిన ² నిడుదగు నాయువు, మంట గంట పసిడివంట గంట
 తెలుపు లెల్ల మేలు కలలోన వెలిమిడి, యెముక ప్రత్తి లవణ ముముకదక్త.
 క. వినుమిఁక ³ మొద్దును గాడిద, నెనఁబోతును లొట్టిపెట్ట న్నైకిన నన్నం
 బును బిండియు నుత్పలు గలఁ, ⁴ దినఁగన నగుఁ గీడువసుమతీవరతిలకా.
 క. నూనెయుఁ గలియును గ్రొవ్వను, దేనెయుఁ గలఁ ద్రావెనేనతివ్యాధియగున్
 వానరముఁ బొగయుఁ గాకియుఁ, గానంబడెనేని గీడు గానఁగవచ్చున్. 23
- క. మదగజము దేవరయు మృగ, మదమను గోపురము నీలమణులు న్నవనీ
 రదములుధరణీయుయమునయు, నుదకుంభము దక్త నలుపులొప్పవుగలలన్.
 చ. జనవర నల్పులఁదు మహిషం బతినింద్యము దాని న్నైకిన్
 ఘనమగుకీడు గాన నధికం బగుశాంతి యొనర్చి యాకృతాం

* 2 నులఁ విడుకందఁకొను- † జావుచేటొకవును మై, ‡ క్షతజేన తీట, ¹ నెరయద్రావుట
² నిడివగు, నిగుడ నా. ³ మొద్దును, మ్రాడును, ⁴ దినగోరంగాదా.

తునకు మహాపచారములఁ దుష్టి జనింపఁగఁ జేయ మేలగు

న్నినుఁ బనివంప నిట్లారులు నేర్తురె రాజపు నీవు నావుడు. ౮౦

మ. ధరణీశుఁ డిది యెంతకార్య మని యుత్సాహంబుతో శాంతి చె

చ్చెరఁ గావించి కృతాంతం బూజల నతిక్షేమంకరుం జేసి స

ద్గురులం బేదల విప్రుల న్వరునతో గోభూతిలార్థంబులం

బరమప్రీతులఁగా నొనర్చి పిదప నృండాంతో ని ట్లను. ౮౧

క. భాండాగారములందుఁ బసిండియు రత్నములుఁ బట్టుఁజీరలు ధనము

న్నిండ నిడి తలుపు లెవ్వియు, నుండఁగనీయకుము నీవు నుండకు మచట. ౮౨

వ. నీ విప్పుడు పెద్దతలవరికి రాజు బండాంబు చూపినిడిచె నేడు మొదలుగా

నేడుదినంబులుదాఁక జను లెల్ల నిచ్చకు వచ్చువానిం గొనిపొం డని చా

టించి దేశంబువారి నెల్లఁ జూఱకు రండని యీహృదై బంట్లనూహరికి బంచు

మని చెప్పు మనవుడు భాండాగారికుం డతివిస్మితుండయి ధనకనకాదివస్తువు

లం గోశగృహంబులు నించి విఘటితకవాటంబులుగఁ జేసి తలవరికిం దత్త్ర

మం బెఱింగించిన. ౮౩

క. జనపతి యేడుదినంబులు, తనబండాంబు వస్తుతతి చూపలుగా

నొనరించు వలయునది కొని, చనరో యని యతఁడు వీటఁజూటఁగఁబంచె. ౮౪

క. ఊహరికిఁ జెప్పఁగఁ దన, వారిని బనుచుటయు నెల్లవారును గుంత

న్వారింపఁబడక చేరెను, వారిక్రియ న్వచ్చి రయ్యవంతీపురికి. ౮౫

గీ. వచ్చి వీరువారుఁ జొచ్చి విచ్చలవిడి, బుడమతోట వీటిఁబుచ్చునట్లు

నేడుదినము లం దనేకవస్తువులను, గొనుచు నేగి రింపు గొనలుకఁగ. ౮౬

క. తనిసి ప్రజ చనిన నష్టమ, దినమున బండాని వసుమతీరమణునకు

వినిపించెఁ బూని చూచిన, ధనసంఖ్య త్రయోదశార్బుదము లయ్యెఁజూపి.

ఉ. ఈగతిఁ జన్న యీగి ధరణీశ్వర నీకడలేదు గావున

వేగమె క్రమ్మఱం జనుము వీటిఁడిచేతలు మాను మన్న నా

త్యాగనిరూఢికి నిగుల నచ్చెరు వంచుచు భోజం డాత్త ని

త్యాగమనంబు రోసి తనయంతిపురంబున కేగె సిగ్గున. ౮౭

—ఇరువది నాలుగవబొమ్మకథ—

వ. మఱియు న్నొక్కదినంబునఁ జతుర్వింశద్వారంబునం గడంగి. ౮౮

క. శీతగిరిబంధు*నూతన, శీతక రాభరణ సింధుశీతలమాలిం

జేతోజాతవిఘాతి, నృభితివిభూషణుని సర్వభూతాధ్యక్షు. ౯౦

* దినమణి, శీతకరాంబువని గగనసింధుశిథిరుడు.

చ. తలఁపుచు విక్రమార్కుని కథాశ్రవణంబున కిచ్చుగించి యు
జ్జ్వలమణికిలితం బగు దివస్పతియాసన మెక్కువచ్చుచోఁ
బలికెఁ బసిండిబొమ్మ జనపాలక నీదుతలం పెటింగితి
న్వల దననేల మేలు వినవచ్చినవారల మాన్పవచ్చునే.

౯౧

శా. ఓభోజక్షితిపాల నిల్చి వినుమా యుర్వీశుఁ డీశార్చనా
లాభానక్తుఁడు శక్తుఁ డింద్ర సమలీలాచారి యాచారి యా
శాభాగప్రవికీర్ణమాయశమున స్వర్వార్థిదారిన్యము
ద్రాధంగక్షమదృష్టదృష్టి కరుణోదారుండు ధీరుం డిలకా.

౯౨

శా. ఆరాజన్యఁడు నేల యేలునెడ నత్యాశ్చర్యమా నేటు లై
క్షీరంబు ల్పివహించు మ్రాఁతుల మధుశ్రేణు ల్తహావృష్టి సం
ధారాపాతములై స్రవించు ధరణిఁ ధాన్యంబులుం బర్వతా
కారత్వంబునఁ బండుచుండు నరలోకం బొప్పుఁ దత్సంపదకా.

౯౩

గీ. అట్టి దివసముల జనాధీశ్వరుండు దే, శాంతరములు చూడ నరుగువేశఁ
*బ్రజలవలనఁ దమవిభాగముల్ దీఱక, వైశ్యసుతులు కోరి వచ్చి రటకు.

గీ. వచ్చి సాగి మ్రొక్కి వసుమతీనాయక, నలుపురమును సోదరులము మేము
విన్నవించు మొకట వినుము పురందర, పుర మనంగ న్నొక్కపురము గలదు.

క. సుందరులు మేనకాదులఁ, గ్రించుపటుపఁ బురుషు లమరకిన్నరులను లీ
లం దెగడఁగ నాపురికిఁ బురందరపుర మనఁగఁ జేరు రమణీయ మగుకా.

ఉ. ఆపురమధ్యమంబున మహారజతాంచితకుంభదీప్తి సం
దీపిత మైన మేడ హిమదీధితి బింబము మీటు నందు సు+
స్థాపితవైభవుండు ధనదత్తుఁడు మజ్జనకుండు వైశ్యము
ద్రాపరిపాలకుండు ధనదస్త్రతిరూపకుఁ డుండుఁ బౌపునకా.

౯౪

చ. సదమలచిత్తుఁ డౌనతని సద్దమునకా ఘటసన్నిభంబు లౌ
పొదుగులపాలు క్రిక్కిరిసి భూమి తదీయయశస్వరూపమై
చెదరఁగ మందయానములఁ జెన్ను వహించుచు వేల సంఖ్యల
న్మోదపులు కామధేనునిజమూర్తు లన నివలసిలై నయ్యెడకా.

౯౫

*ప్రబలమైన ధనవిభాగముల్ — ప్రజలవలనధర్మభాగముల్,

+సంప్రాపితవైభవుండు ధనవంతుఁడు

క. కలలో నై నను గజపును, దలయెత్తగనీక బహువిధంబులభాన్యం
బులరాసులుతద్గ్రహములఁ, గొలఁదియెఱుఁగరాకయుండుఁగొండలభంగిన్.

క. అనిలునితోడివివాదం, బున డొల్లిన మేరుశిఖరముల కెన యనఁగా
దినకరున కెదురు * వెలుఁగుచుఁ, గనకంబులప్రోవు లతనిగాదెలనొప్పున్.

క. ఓమనుజాధిప యతనికిఁ, దూమెం డల్లినను బుట్లు తొంబది వండు
గామెఱయు పొలముగల స, ద్రామంబులు నూఱుగలవు కంచీకి నెనయె.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుసంపదల నెన్నిక కెక్కిన మధురండు నీ
రోగశరీరుఁ డై బ్రదికి రుద్రసఖుం డనఁ గీర్తి చాల్చుచుం
ద్యాగము భోగమున్ జరపి దైవగతిం గడకాల మైన ఖ
ట్యాగతుఁడై తనూభవుల వద్దికి నల్వరఁ బిల్చి యిట్లనెన్. ౧౦౨

సీ. ధరణిపై నిడుఁడు ముందటిక్రియ సాగించుఁ డర్థంబునకుఁ గాటులాడవలదు
క్రమమున నాల్గుమంచముకోశ్చక్రిందనేఁబాతినయనిమీకుఁబాల్లుగాఁగఁ
గై కొనుం డాప్తవర్గంబును బెద్దల వైశ్యధర్మంబుల వదలవలదు
సంతసంబును బుద్ధిమంతు లై † పెద్దలఁ బోలి బ్రతుకుఁ డంచు బుద్ధిసెప్పి
మిగుల నడలి నేము దిగువకు డించిన, యంత గురుఁడుశివునియందుఁగలిసె
నాత్మజాతికుచితమైన సంస్కారంబు, నడపి తద్దినములు గడపి పిదప. ౧౦౩

క. సుముహూర్తంబున నామం, చముకోశులక్రిందఁ ద్రవ్వి చరువులలోఁ జి
ట్టుముకయుమన్నునుబాగులు, నెముకలు వేర్వేఱఁజూచిహృదయములులికెన్.

మ. భువిలో డాగఁగఁ జేసి రాగిచరువు ల్పూరించి యీతుచ్చవ
స్తువు శేలా మనయయ్యు డాచె ధన మిచ్చోఁ బెట్టఁడో కాక బు
ద్ధివినాశం బతఁ డొందె నొక్కొ మనలో దృష్టించి యెవ్వఁడో దొం
గవిధం బచ్చుగఁ ద్రవ్వి చేకొనియెనో కా కంచుఁ దర్తించుచున్. ౧౦౪

* * * * *

క. అయ్యవనిగాదు చాసులు, నియ్యెడ దృష్టింపనేర రెవరుం జొరలే
దయ్యముగా నాకెంపులు, దయ్యముగొఱయించెననుచుఁ దలపోతలతోన్.

క. మూలోనమ్మకయును నొక, పాలుం దేలకయు బహుసభాస్థలముల నీ
మూలములు చెప్పి విసిగితి, మేలాగున నైన నిర్ణయించు నృపాలా. ౧౦౫

వ. అని విన్నవించిన సుముహూర్తమాత్రప్రయాణోస్తుఖుండు గావున ధర్మా

---

* వెలుఁగుచు † పెద్దల బోది. *** ఇచ్చొట రెండు పద్యములర్థముకావచ్చుని.

- ధికారులను మంత్రులను బిలిపించి దీని నిర్ణయింపుఁ దని యప్పగించి విక్ర
మార్హుండు కొన్నిపయనంబులు భట్టినహాయుండుగాఁ జనిన. ౧౦౮
- శా. ధర్మాధ్యక్షులు మంత్రులుం బిదపఁ దద్వాదంబు దీర్ప న్వణి
జ్జర్గం బేమియుఁ గాన లేక నగుచు న్నాకేల కల్లాడ నం
తర్తాయాపరుఁ డైన మీజనకుఁ డర్గం బుండఁగాఁ బాల్గుగా
న్నిరించె న్తును బొగ్గు లాది యగువానిం బాచికొం డిమ్ములన్. ౧౦౯
- ను. అని హాస్యంబుగఁ జేసి పుచ్చినను నర్థాసక్తులై*వైశ్యనం
దను లూహారికి నేగి చెప్పికొనుచున్ ధాత్రిం బ్రతిష్ఠాననా
మనిరూఢం బగు వీడు చొచ్చి చని తన్మధ్యంబునన్ శాలివా
హనునిం గాంచిరి దివ్య తేజః డయి బాల్యకీడ్రఁ గ్రీ. డింపఁగన్. ౧౧౦
- చ. కనుఁ గొని దివ్యమూర్తి యని గౌరవ మెంతయుఁ దోఁప మ్రొక్తి యో
దినకరతేజ మాతగవు దీర్పుము ధారుణి నెల్లచోటులం
గనికని చెప్పి నిర్ణయము గానక వచ్చితి ముచుఁ దండ్రి చే
సిన నియమంబు మున్నుగ నశేషముఁ జెప్పిన నక్తు మారుఁడున్. ౧౧౧
- క. మీతండ్రియ పాళ్ళులు నిర్ణీతములుగఁ జేసి చనియె నేరక మీరీ
భూతలమునఁ దిరుగఁగ నొక, చాతుర్యము గలుగునట్టి జనుఁడునులేడే.†
- వ. అయిన నేమి యయ్యెఁ దెలియ వినుండు. ౧౧౩
- గీ. ఉముక ధాన్యరాసులెముకలుపశువులు, మన్నుపొలముగలిగియున్న యూళ్ళు
బొగ్గులును బసిండి ప్రోవులు పాళ్లగా, నిచ్చినాఁడు వానిఁ బుచ్చికొనుండు.
- గీ. పాదధనము పనులు పసిండి యర్థధనంబు, పావుగొఱత ధనము పండుభూమి
ధరణి నధికధనము ధాన్యంబుగావున, వానిఁగొనుండు పెద్దవానివరుస.‡
- చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది కొనియాడుచుఁ గ్రమ్మట మ్రొక్తి వైశ్యనం
దనులు కృతార్థులై మగిడి తాడ్రిగృహంబున నున్నసొమ్ము లా
తనివచనస్థితిం గొని ముదంబున నుండఁగ విక్రమార్కుఁ డొ
య్యనఁ బరదేశము ల్దిరిగి యాశ్చర్యపరంబున కేగి యిమ్ములన్. ౧౧౬
- చ. వలనుగ నొక్క బాలకుండు వైశ్యులపాళ్ళులఁ దీర్చెనంచు మం
త్రులు వినిపించిన నిద్వివిరుద్ధము బాలున కివ్వేశేషకౌ

*ననర్థాయాసులై, †నినఁడే. ‡గీ. పాదధనము పనులు పసిండిపాదధనంబు, పాదధనము పా
లముపండుయూళ్ళు. ధరణిపాదధనము ధాన్యంబుగావున, వాని గొనుండు పెద్దవానివరుస.

- శల మని చోద్యమంది నిజశత్రునిగా మది నిశ్చయించి భృ
త్యులదెసఁ జూచి వాని నిట దోడ్తొనిరం డని పంచెఁ బంచినన్. ౧౧౭
- ఉ. ఆనరనాథుభృత్యులు మహాబలులేగి రయఁబునం బ్రతి
స్తానపురంబు సొచ్చి శిశుసంగతి నాడెడు శాలివాహను
జ్ఞేనికి విక్రమార్కుని భజింపంగ రమ్మని పల్లునంత వై
శ్వనరుమీఁద నెయ్యెలుకుచందము గానఁగనయ్యె నయ్యెడన్. ౧౧౮
- గీ. వెట్టిజోగిఁ జూపి విక్రమార్కుం డని, వెఱపువెట్టి విఱ్ఱినిఁగవలదు
మీనృపాలకుండు తా నె రాజౌనేని, నిటకువచ్చి బ్రతికి యేగు మనుడు.
- క. మీరుం బాలియక పొందని, వీరుండై కలికె నంత వీరుం దమయు
రీరమణునకుం జెప్పంగ, వైరం బింకఁ బుట్టు ననుచు వచ్చిరి మగుడన్.
- వ. అంతకుము న్నొకదినాధికవర్ష యగు కన్యకకుం బుట్టినవాని సరయం బో
యిన బేతాళుండు నతనియునికి వినిపింపంగ నతని భృత్యులుం జని యో
మహారాజ నీయాజ్ఞతోడంగూడ మమ్ముఁ బాఱఁ ద్రోపించె నబ్బాలుండు బా
లార్థులీలం గ్రాలుచుండు నని చెప్పి *తద్ధీరోక్తు లెఱింగించిన. ౧౨౦
- క. కలఁగియుఁ గలఁగక యాతఁడు, బలములు గొలువంగనేగి పై తాణము ద
వ్వులవిడిసినఁ గొందఱు భృత్యులు ముందఱఁబాటిగవనిమాటిరిపెలుచన్.
- సీ. తూటి తోరణములు ద్రుంపఁగాఁ బ్రజ లెల్ల నడలిన వారిభయంబు లుడిపి
తండ్రియానాగేంద్రుఁడలఁచితచ్చక్తిఁగృతిమహాపములకుఁబ్రాణములువడసి
కడలుచో నిండ్లు వృక్షంబులుఁ గోటలు జంగమత్వము నొంది సరస నడచె
నొక శాల నెక్కి బాలకుఁ డది యాదిగా శాలివాహనుఁ డను సంజ్ఞఁ దాల్చె
సేన లట్లు వెడలి భూనాథుభృత్యులఁ, బఱపి మొదలిదండువైఁ గడంగి
పోరునప్పు డురగములు కేమపంపున, వచ్చి విక్రమార్కువారి నడచె. ౧౨౩
- మ. తన సైన్యంబులు ఘోరసర్పవిషనిర్దగ్ధంబు లైన న్ననం
బునఁ జింతించి యతండు వాసుకి మహాభోగేంద్రు సేవించి యా
తనిచేత న్నుధఁ దెచ్చి సేనలకుఁ జైతన్యంబు రప్పింతు నే
నని యేగెన్నిజభృత్యరక్షణగుణాయత్తుండు మంథాదికిన్. ౧౨౪
- క. ఆమఁదరగిరితటమున, భూమి శుండు భక్తినిష్ఠ భుజగేంద్రకుల
స్వామికిఁ దక్షమొనరింపంగ, నామహానీయఁడు ప్రసన్నుడై వేడు మనన్.

- క. నీరూపం బమ్మతోద్భవ, కారణ మటుగాన నీవె కర్తవు నాసే
నారక్షణమునకు సుధా, పూరిత మగుకలశ మిచ్చి పుచ్చు మహీంద్రా.
- చ. అని ప్రణమిల్లిన స్ఫటికులాధిపుఁ డయ్యమృతంబు కుండలో
నినిచి ప్రియంబుతో నొసఁగి నీచిక నేగుము నాపుడు న్రయం
బునఁ దమతల్లి దాస్యము విముక్తము సేయ సుధారసంబు నే
ర్పునఁ గొని వచ్చుపక్షి పతిపోలికతో నృపుఁ డేగుదేరఁగాఁ. ౧౨౭
- ఉ. దీప్రముఖప్రసన్నుతు లతిప్రమద ప్రకృతి ప్రశస్తలో
కప్రియవాదు లప్ర కటకార్యులు సుప్రభలందు సూర్యచం
ద్రప్రతిమాను లప్రతిహతప్రతిభాగతి నప్రమేయులౌ
విప్రకుమారు లంతఁ బృథివీపతిఁ జేరి నుతిప్రవీణులై. ౧౨౮
- సీ. శివుఁ డిచ్చు మెచ్చి యిచ్చిన దివ్యఫలముఁ గారుణ్యంబుతోఁ గుప్తరోగి కిచ్చి
యవధూతుఁ డిచ్చిన యాసిగ్ధలింగంబు నాహార మడిగిన యతని కిచ్చి
కంబ మెక్కిననాఁడు కమలాఘ్రుఁ డిచ్చిన కుండలంబులు యాచకునకు నిచ్చి
యసురేంద్రుఁ డిచ్చిన రసరసాయనములు కలహించునిద్ద అర్థులకు నిచ్చి
నయముతోఁ ద్రికాలనాథుఁ డిచ్చినబొంత, యాదిగాఁగ రాచవేద కిచ్చి
వీరవిక్రమార్హ ధారుణిఁ జరియించు, పారిజాత మనఁగఁ బరఁగి తీవు.
- క. భేచరపతిశిబికర్ణద, ధీమల నినుఁ బోల్పరాదు దీనుల కర్థం
బేచోట నిచ్చి రుర్విని, నీచాగము సర్వవస్తునివహము గాదే. ౧౩౦
- క. అర్థం బన్యుల నడిగిన, యర్థులు వ్యర్థులును గడు నిరర్థులు నట యౌ
పార్థివ నినుఁ బ్రార్థించిన, యర్థులు సార్థులుఁ గృతార్థు లధికసమర్థుల్.
- మ. అనుచుం బెక్కువిధంబులం బొగడఁగా నాబాలవిప్రద్వయం
బును వారించుచు నింత యేల హృదయాంభోజంబులో నున్న ప్రా
ర్థన మీకే మది వేడుఁ డిత్తు ననినన్ ధాత్రీశ్వరా నీవు ద
ప్పనిరాజేంద్రుఁడ వేని యాయమృతకుంభంబిమ్ము మాకింపగున్. ౧౩౧
- క. అనుచు న్వాలాయంబుగఁ, దను వేడిన మనములోనఁ దత్తతపడ* కే
మనవచ్చు మీరు నావ, ర్తనమెఱుఁగుదు రెవ్వరొక్కొ దైవతమూర్తుల్.
- క. తెలిసెద నని నృపుఁడావి, పుల సఁబోధించి యచటఁ బొంకకుఁ డధికో
జ్జ్వలము లగునర్ధిరూపం, బులమీ రెవ్వరు సమస్తముం జెప్పఁ డనన్.

- గీ. *కాలివాహు నట్లు చంపఁ గడంగు నీ, బలము ఫణులచేతఁ బాలిసినంత
వాసుకికిఁ దపంబు సేసి నీ వమృతము, వడయుటెఱిగి మమ్ముఁబనిచె నతఁడు.
- క. వడుగు లయి విక్రమార్కుని, కడకుం జని వేడి యష్టతకలశము మీచే
పడఁ జేసికొనుఁడు యాచకు, లడిగిన వంచింప కిచ్చు నతఁ డని చెప్పెన్.
- క. తప్పక చెప్పితి మేమును, దప్పక నీవును యథోచితము సేయుము నీ
చొప్పు వొగడ వేజిహ్వల, యప్పన్నగవిభున కైస నలవయె భూపా. ౧౩౭
- వ. అని నిజరూపంబులు చూపినం గొంత చింతించి విక్రమార్కుం డర్థు లడిగి
నం దనకు మోచినపని గాన నీక తలంగె నను నవకీర్తి వచ్చు దీని మీఁద
నఖిలజగదాధారస్తంభం బగుకుంభీనసేంద్రుండును దన్నింతవానిగా దలం
చి వీరలం బంచినచోట వృథపుచ్చుట నాదొడ్డతనంబునకు మిగులం గొఱం
త గావున వైరిమనోరథంబులతోడం గూడ నాయశంబు వధిల్లుంగాక యను
చు నిశ్చయించి. ౧౩౮
- క. కుండలిబాలకులకు నధి,కుం డగు భుజగేంద్రనాయకుం డటు మెచ్చం
గుండ యమృతంబు నేఁ డీ,కుండఁగఁ దగ దనుచుఁ దప్పకుండఁగ నిచ్చెన్.
- ఉ. ఈవెరవొప్ప నర్థులకు నిచ్చి యతం డరుదెంచెఁ గ్రమ్మటం
గావున నీకు నీగుణము గల్గిన గ్రక్కున దీనినెక్కుమా
నావుడఁ దద్గుణశ్రవణ నందితచిత్త సరోజుఁడైన భో
జావనివల్లభుండును గృహంబున కేగి మతి న్నుతింపుచున్. ౧౪౦
- శా. సారాచారవిచారచారుచరిత్రానిర్జరవ్రాతచే
తోరాజీవనిరంతరోల్లసిత విద్యోతప్ర భాధామునిం
బారావారపయోవిహారభువనప్రారంభనిద్రాఖ్యమా
యారామాహత కైటభాది ఘనదైత్యస్తోము దామోదరున్. ౧౪౧
- శా. శర్వాణీహృదయాంబుజాహిమరుచి స్పర్శస్సహాభృద్ధను
ర్తావ్రీభూతమహాభుజంగమపతిన్ మందాకినీజాటునిన్
సర్వజ్ఞ సక లేశ్వరు న్భువనరత్నోదక్షిణప్రాభవున్
గీర్వాణవ్రజసంతతాభిలషితక్షేమంకరు న్సంకరున్. ౧౪౨
- మాలిని. విధురజనశరణ్యా వేదశాస్త్రాద్యగణ్యా
బుధహిత నరవేషా భూషణీభూతశేషా

మధుకరనిభ తేజా మక్తాక్షికాల్లీసమాజా

మధురిపుహారీయాపా మ ర్త్యకర్తస్వయాపా.

౧౪౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణవైరిమండలిక భేకఫణీంద్రవీరఘోటవిభాళ
కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రుతిలాంద్రమహారాష్ట్ర
భూపాలయాప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర వెల
నాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హరితస
గోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం జైన
సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్తసాహస పరోపకార
స్వప్న శాంతివైభవ దానశూరత్వ ప్రశంసనం బన్నది నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక
దశమాశ్వాసము.

—| ఇరువదియైదవబొమ్మకథ. |—

- క. శ్రీదయితావదనచ్ఛాయాదర్శభూతకౌస్తుభారుణతేజో
మేదురవక్షస్థలు దా, మోదరుఁ గాకోదరేంద్రయోజితల్పకా. ౧
- క. నెమ్మనమునఁ దలఁపుచు మో, హమ్మున సింహాసనమున కరుదెంచినఁ జో
ద్యమ్ముగ నిరువదియేసవ, బొమ్మ వలికె *నడ్డపెట్టి భోజనృచాలుకా. ౨
- క. ఏమని చెప్పదు నుజ్జయి, నీమనుజాధిపునిభంగి నియతంబుగ నో
భూమిశ్వర దివ్యంబగు, సామర్థ్యము లేక యెక్కుఁ జన దెవ్వరికీకా. ౩
- మ. అది యెట్లన్న నెఱుంగఁ జెప్పెద నరివ్యాపాదనాపాదనో
న్నదబాహాయుగళుం డనంతధనదానప్రీతితత్త్వతల
త్రిదశస్తామ నిరంతరస్తుతిలస త్రీర్తిప్రియుం డంగనా
మదనాకారుఁ డవంతినాయకుఁడు సామ్రాజ్యంబుతో నొప్పుచుకా. ౪
- శా. ప్రాతఃకాలమునందుఁ గొల్విన నయప్రఖ్యాతు లౌరాజులు
న్నీతిన్యస్తమనస్తు తౌసచిలలు నివ్విద్యాంసులుం గొల్వఁగా
జ్యోతిర్నధ్యమున న్వెలింగెడు హిమాంశుంబోలి సాంపాందుచో
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుం డొకండు ధరణీశుం గాంచి దీవించుచుకా. ౫
- క. సర్వశుభంబులు నీకడ, నిర్వాహము గలిగి యుండు నీకేమని యా
శీర్వాదం బొసఁగుదు †నా, నాయుర్వృద్ధి దలంప నవియ యునికికిఁ గోరుకా.
- గీ. ధరణిమీఁద నధిక దానధర్మక్రియా, పరున కాయు వది యపార మగుట
తెల్లమనుచుఁ బలికి తిథివారనక్షత్ర, యోగకరణములను నొప్పఁజెప్పె. ‡
- సీ. ఐదింటఁ దానొప్పఁ డట నెన్నిదింటఁ దొమ్మిదియింటఁ బండ్రెంట మేలు శుక్రుఁ
డిందుఁ డాటింటను నేడింట మూఁటను బదిటఁ జేకొన్న శుభప్రదుండు
శనిరాహుకేతుభూతనయసూర్యులు మూఁటనాటింట మేలర్చు డట్లు పదిట
రెంట నైదింట నేడింటఁ దొమ్మిదిటను గురుండున్న నెల్లకోర్టులు ఫలించు

* నడ్డపెట్టి—| జెప్పెదనుసువ్యాపారకౌర్యోదయోత్తద, † నాయుర్వృద్ధిన పదియె తనకు
నునికిం గోరుకా— నాయుర్వృద్ధి దలంప నని యున్నది మీకుకా. ‡ సయుక్తిఁ జెప్పె.

- బుధుడు బేసిగానిపొందుల నిష్ఠుఁడౌ, వీనికెల్ల దుష్ట వేధ లేమి
 ఫలమునొప్పుజరసభవనంబు మొదలుగాఁ, బమనొకంటచున్న బరమచుఖము.
 గీ. అందుకరవిలనుజాది మహా గ్రహంబు, లిప్పు డాటింటనునికి నీయిష్ట మొనరు
 గురుఁడుబుధుఁడును బైవయికొనుటమేలు, శుక్రచంద్రులుమూఁటనిల్పుటశుభంబు
 వ. అనుచు శుభస్థానంబులు నతని గ్రహంబులును జెప్పి. ౧౦
- క. “ధర్మే తిష్ఠతు తే బుద్ధి ర్మనుజాధీశ” యనుచు దీవించినఁ ద
 న్నర్మం బెఱింగి నృపుఁడా, ధర్మముచొ ప్పెట్టి దనిన దైవజ్ఞుఁడు. ౧౧
- క. నీవది యెఱుంగవె ధర్మము, త్రోవం జనువాఁడు భక్తితోఁ దనశక్తి
 దేవబ్రాహ్మణపూజలు, గావింపఁగవలయు విగతకల్మషుఁ డగుచు. ౧౨
- ✓క. గురువును దేవరగా న, త్పురుషుని గురువుగ నిజాశ్రీతునిఁ బ్రాణముగాఁ
 బరవసితఁ గన్నతల్లి గఁ, బరధనము విషంబుగాఁగ భావింపఁదగు. ౧౩
- ✓గీ. అన్నదానము దుర్భిక్ష మైనయాప్త, డంబుదానంబు నిర్జలం బైనచోట
 నభయదానంబుశరణార్థియైనవేళఁ, జేయుటుచితంబునునదయాశీలమలర.
- ✓క. కృత్యాకృత్యనిచారము, నిత్యోచితదాన మాత్మనియమము బుధసాం
 గత్యము పరోపకారము, సత్యము వినయంబు నయము జరపఁగవలయు, ౧౪
- ఉ. ఈకొలఁదిం దదంగము లనేకవిధంబుల నుండు నన్నియు
 న్నీకడ నొప్పుచున్న వవనీవర నావుడు విద్యలఁదుఁ బ్ర
 త్యేకసమర్థుఁడైన నృపుఁ డిప్పటియేఁటి ఫలంబుఁ జెప్పుమా
 నాకని యానతిచ్చిన మనంబున నాద్విజుఁ డుత్పసించుచు. ౧౫
- మ. మహిమాఖండలుఁ డుచు భూజనులు సంభావింప నీ వింపుతో
 మహిఁ బాలించుచుఁ బుణ్యకృత్యముల ధర్మద్రవ్యమార్జింపఁగా
 గ్రహదోషంబులు పుట్ట వట్లయిన నోగాజేంద్ర యీయేట దు
 ససహపాపగ్రహసంభవం బగునతియోమంబు వర్తిలెడి. ౧౬
- ఉ. అక్రమ మాచరించి విను ముర్తతనూజుఁడు తొల్లి యున్న యా
 †శుక్రసిరాశిఁ దా విడుచుచు నృకటాకృతి నున్నరోహిణీ
 చక్రము దూటి మంగళుని స్థలము చేరఁ గడంగి యేటిలో
 వక్రగతిం జరింపఁగ నవర్షణమై చనుఁ గొన్నివర్షముల్. ౧౭
- క. పటిపటి నిల పటియలుగా, ‡నెఱిసిన వనపంక్తులెండ నిరుపమమగునా
 వఱపునఁ బండ్రెండేడులు, కఱవిక నతిదుస్తరంబు గాఁగల దధిపా. ౧౮

* అందురవిదనజమృతిముఖ్యగ్రహము- † శుక్రసిరాశి- ‡ నిఱిసిన వనపంక్తులెండనెడ
 (తెప్పని- (నెడతప్పని)

చ. అనవుడు దీనికడ్డపడునట్టి యుపాయము గల్గెనేని నా
యను వెఱిగింపు మన్న వసుధామరతృప్తియె కారణంబుగా
నొనరిన దేవతార్చనల హోమములన్ గ్రహపూజ*మున్నుగా
జనవర †శక్తికిం దగిన శాంతియొనర్పము వర్షణంబగున్. ౨౦

క. ఇనుమున నాశనియాహం, బానరించి వినీలవస్త్రయుక్తంబుగ న
ర్చనము రచించి ఖని రేం,ధనమున హోమంబుసేయఁ దట్ప్రితియగున్.

చ. అనినఁ ద్రివిక్రముండు మొదలై న పురోహితులన్ గ్రహదిపూ
జనములు సేయఁ బంచి మృదుశాలిమయాన్నముఁ బాయసంబులున్
మునుముగఁ బిండివంటలు సమూహముగా నొనగూర్చి యిష్టభో
జనముల ‡భూసురు ల్దనియ శాంతి దలంబుగఁ జేసి శక్తితోన్. ౨౨

క. దేశాధీశ్వరుఁ డధుల, కాశాపరిపూర్తి సేయ నారాధిత యా
నాశాపురమున దేవిని, వేశాంగణసీమ హోమవిధి గావించెన్. ౨౩

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుహోమములు నీగులుఁ బూజలుఁ జేసేచేసి వ
ర్షాగమ మేమియుం గనక యుక్తట యాగము మీఱు నాశుభో
ద్యోగము వ్యర్థమయ్యె శివయోగినియుం గరుణింపఁ దంచుఁ జొ
తాగతుఁ డైనశేఖ గ్రీగనస్థలి నయ్యశరీరి యి ట్లనున్. ౨౪

ఉ. భూపకులేంద్ర యింత దలపోయఁగ నేటికి యోగమాత యా
¹శాపురి సంతసిల్లి యతిన త్వము నీకొనఁగెం బ్రభావసం
దీపితదివ్యశస్త్రనిహతిన్ దిననాథతనూజవక్రమా
గ్గాపఘనోపరోధ మభయంబునఁ జేయుము వృష్టి గల్గెడున్. ౨౫

ఉ. పంటలు పెక్కుగల్గు నని పల్లిన నానృపుఁ డాత్మలోన ము
క్తంటి రఘూద్వహు నివిజయుఁ డైకొని మ్రొక్కుచు దివ్యబాణము
ల్వొంట నమర్చి పంక్తిరథులీలఁ గడంగి ప్రతాపశక్తి మి
న్నంటి గ్రహంబు లెల్ల విరియంగ శనైశ్చరు నడ్డకట్టినన్. ౨౬

ఉ. ఆశని నిల్చి నీబలమహత్త్వము మెచ్చితిఁ దొల్లి నీవు గా
రీశునిచేఁ దపంబున నభీష్టము లందితి, నేఁడు శక్తి నా

*మన్నోనర్చన- †శక్తికిం దగిన శాంతి యొనర్పను వర్షణంబగున్. యొనర్పమతర్షణంబులన్.

‡ భూజనుల్దనియ- § నింపుగఁబూజలు- నీగులుశాంతిఁజేసి- గ్రీగనాంతమునందశరీరి-

¹ శాపురిశక్తిసంతసిలి సత్వము-

*కాశము గట్టి నాదగు ప్రకాశము ద్రుంచితి నేటినుండి నీ
దేశములోపలం గఱపు దీఱఁ బ్రజ ల్సుఖియింపఁ జేసెదన్. ౨౭

శా. హర్షం బయ్యె భవత్ప్రతంబున నృపాలాగ్రేసరా కోరిన
నవ్వెంబు ల్గరియింతు నెప్పుడయిన నవ్విల్లు పొప్పున్న ను
త్తవ్వంబుటిన శౌర్యమొప్పుగ సుభిక్షం బుర్విఁ దోఁపంగ దు
ర్ధరుండై చనుదొంచి భక్తిఁ గొలిచెన్ ధాత్రీశుఁ డాశాపురిన్. ౨౮

వ. అది గావున. ౨౯

క. ఈసామర్థ్యము ప్రసీకడ, వీసంబును లేదు మగిడి వెసఁ జను మనినన్
వేసరినభంగి భోజం, డాసిహాసనము డిగి గృహంబున కరిగెన్. 30

వ. తదనంతరంబ కతిపయదినంబు లరిగిన వడ్డింశతితమద్వారంబునఁబోవుచు.

—॥ ఇరువదియాఱవబాష్పకథ ॥—

క. తెల్లనికొండయు గుఱ్ఱును, దెల్లనిపూతయును మేను దెల్లనిపాముం
దెల్లని చుక్కలతోఁడును, దెల్లనిచదలేఱు గలుగు తెల్లనివేల్పున్. 3౨

శా. చేతఃపద్మమునం దలంచి విహితాశీర్వాదభూమిసుర
వ్రాతంబున్ హితవర్గముం =గొలువ సావర్ణోజ్జ్వలదూభవణా
స్వీతుండై సుదినంబునం గడఁగి దేవేంద్రాసనాస్తకితో
నేతేరం గని బొమ్మ వల్లె వసుధాధీశు నివారించుచున్. 3౩

క. కార్యంబుగానిచేతలు, మర్యాదలుగా వవంతిమనుజేంద్రక్రియన్
ధైర్యమును సత్యమును నొ, దార్యంబును లేకయెక్కడగదన్యులకున్. 3౪

ఉ. ఆతనిధర్మవర్తనకథామృతపానముఁ గోరుదేని పు
ధీవలనాథ నిల్చి విను ధీరుఁ డుదారుఁడు శూరుఁ డాతఁ డ
త్యాగతత్కీర్తికాముఁడు స్వీసదామితదానవినోది సాహస
ఖ్యాతచరిత్రుఁ డారహితకారణశీలుఁడు నేల యేలఁగన్. 3౫

మ. గజవాజిప్రముఖంబులౌ బలములన్ గర్వంబు రెట్టింప న
క్రజమా రాజ్యము సేయురాజులు మదిం గంపించి సేవింపఁగాఁ

*కాశమునుట్టి నాకడఁ బ్రకాశభజించితి. †చనుదొంచె వేగ నెలమిన్ ధాత్రీశుఁ డుజ్జేసికన్.

‡సీకరవీసంబునులేదు. విహితాశీర్వాదమా భూసుర. =గొలువ నాస్వర్ణోజ్జ్వలదూభవణా
స్వీనుధాకరదానవినోది. సుదారసదానవినోది.

- బ్రజలెల్లక ధనధాన్యపుత్రవనితాభాగ్యంబులం బొందియు
న్నిజధర్మంబులు దప్పకుండిరి ¹మహానిర్వాహులై యుండఁజున్. 3౬
- శా. ఆకాలంబున విక్రమార్కుఁడు విధేయం బైన దేశాంతరా
లోకాస్తకి మహిం జరింపఁ జని నాలుం జోగివేషంబు ని
త్యాకల్పంబుగ నంతటం దిరిగి ప్రత్యానృత్తుడై నచ్చుచో
నాకర్ణించె నతండు కాటడవిలో ²సూంభాయనుక్ ధేనువున్. 3౭
- చ. అట విని యిట్టి కాటడవి నద్భుతమైనది ధేనుఘోష ము
త్తటమదపుండరీకహరిగండకసంకుల మైనచోటి క
క్రట పసు లెట్లు వచ్చె విధికల్పన చూచెద నంచు నేగి ముం
దట గిరిపాంతఁ గొంతయెడ దవ్వల రేగడవెంచలోపలన్. 3౮
- గీ. నాల్గుకాళ్ళు రొంపి నాటిన నుంకించి, వెడలి రాఁగడంగి వెడల లేక
దీనవదన మైన ధేనువుఁబాడఁగని, యతిదయాళుఁ డయ్యె నవనివిభుఁడు. ౩౯
- చ. అనువగువేళ డగ్గఱిన యాయతిధిం, జెఱునున్న భూమిదే
వునిఁ, గడురొంపిఁ బడ్డ పశువున్, వ్యసనాతురుఁ డైన యేలికం,
దన పగవారు గొన్న బిరుదంబున దుఃఖితుడైన మిత్రునిన్,
ఘనబలుఁ డయ్యెఁ గైకొననికష్టునిఁ జూడఁగనోడుఁ గాలుఁడున్. ౪౦✓
- గీ. అనుచు వెంచ సొచ్చి తనకాళ్లు గట్టిగాఁ, బెట్టి తోఁకమట్ట పట్టి యెత్తఁ
జట్టుభంగి రొంపి పట్టును వీడక, మొదపు కొంతయైనఁ గదలకుండ. ౪౧
- క. *ఆయవసరమున ఘన మగు, నాయావు నలెత్త లేక యలసగతుండ
నాయకుని జగము గని నగు, నోయని వెలుఁగుడిగె నన నినుండటఁగ్రుంకెన్.
- గీ. మెట్టు గట్టుఁ జెట్టు మిట్టును బల్లము, బయలు ననుచు నేరుపఱువరాక
మిన్ను వచ్చి నేలమీఁద వ్రాలిన యట్లు, దెసలఁ జీకువాలు దీటుకొనియె.
- క. పగలు బయలనుండక కొండగుహలలోఁ జొచ్చుకొని యడంగి దినాంతం
బగుడడవి వెడలె గూబలు, నిగుడం దీఁకట్లు పోలె నీలాకృతులై. ౪౪
- సీ. అప్పుడు చీకట్ల కుప్పలచొప్పున ఘమఘమధ్వజుల మేఘములు వొడమె
నందుల మెఱపు లయ్యంజనాచలభూమి దావాగ్నిశిఖలచందమునమెఱసెఁ
బెల్లుగాఁ బెట్టులు పెట్టులనమ్రాయుచుఁ బిడుగులు తోడితొడిఁబడియెఁగడల

¹మహానిర్వాహులై యుర్వక ²సంభారవంధారగన్. *ఆయవసరమున నాఘనుఁ, డా
యావును—ఘనుడై యాయావును, దీఁకట్లయట్లు.

రుప్సన వడినెడత్రెవ్వనిగాలితో గవుకులంతలు చిన్తు లవని దొరగె
బిదప నెత్తుగ బోరునఁ బెద్దవాన, కడవలను గ్రుమ్మరించిన వడుపు దోఁపఁ
గురియుచుండంగ వఱదలు గ్రుంత మిట్ట, లొక్కొలఁదిగఁబాతె నీళ్లక్తజముగ.

శా. భారాపాతజలాతిశీతఘనవాతక్లిష్టమా వృష్టిలో

నారాజన్యుఁడు *గోవుడించి చన నన్యాయం బటంచు న్నహా

ధీరుండై తనబొంత గప్పె నిజశక్త్రీదత్తసాహాయ్యుండై

యారే యెల్లను దానె మాటగుచు ధర్మాసక్తితో నిల్వఁగఁ. ర౬

గీ. మిత్రుఁ డరిగిన యెడ శత్రువునై యిట్లు, గాసి వెట్టిన మదిఁ గలఁగఁ డితఁడు
ధర్మశీలు నెదురఁ దామసగుణములు, నిలువ వనుచు రజని తలఁగిపోయె. ర౭

శా. ప్రత్యూషం బగునంత వాన వెలిచెం బ్రవ్యక్తమై దిక్కులం

దత్యాభాసము గల్గె జక్తవకవల్ హర్షించె జీఁకట్లు దే

శత్యాగంబుగఁ బాసె దమ్ములు వికాసం బొందఁ బూర్వాద్రి నా

దిత్యుం డుద్ధతుఁ డయ్యెఁ గుంకుమగతిం దేజంబు రాజిల్లఁగఁ. ర౮

క. పక్షులు వలుకుచుఁ దమతమ, పక్షము లగువానిఁ గూడి బాలార్తురుచిం
బక్షంబులుకెంపడరఁగఁ, బక్షీంద్రుని పిల్ల లనఁగఁ బాటం దొడఁగె. ర౯

ఉ. అప్పుడు విక్రమార్కుఁడు ప్రయాసము వుట్టఁగఁ దోఁకవట్టి తా

నెప్పటి యట్ల పూనికొని యెత్తఁగ ధేనువు తేవకున్న నే

చొప్పు నెఱుంగలేక యిది చూడఁగ నన్నము చాలప్రేగు నా

కప్పరమేళుఁ డిచ్చిన మహాబల ప్రవృత్తడ స్రుక్తై నక్తటా. గి౦

ఉ. కొమ్ములు పట్టి యెత్తఁ బధికుం డొకఁ డైనను గల్గఁ డిట్టి ఘో

రమ్మగుకానలోపల నరప్రసరం బది యెట్లు గల్గు నా

యిమ్ముల యత్న మేల ఫలియించుఁ బురాకృతవృత్తి నైన భా

గ్యమ్మునఁ గాక యందు మదిఁ గందుచు ముందఱు బాటఁ జూచినఁ. గి౧

సీ. †జములం తేసి మృగంబులఁ జెండాడుగోరు లంకుశముల కొలఁదిమీఱఁ

బాటలు తనచేతఁ జచ్చినజీవుల లైకబొట్టలక్రియ నక్తజముగఁ

న్యృక్తవెట్టనఁ బ్రజ నుర్విఁ గూలఁగఁజేయు కాలదఁడాకృతి వాల మెసఁగ

మదిఁ గ్రోధవహ్నికి మొదలైన నివ్వలపెంపునఁ గన్నుల ‡కెంపు గదుర

*వట్టిడించి, ధేనుడించి. †మిక్కిడ. ‡జములయంతప్పుగ. ‡కెంపుడేర.

బ్రతుకపీరరసము పట్టినకడవనాఁ, దవరు రౌద్రరసము దాన యగుచు
 నవని ¹ప్రింగుమాడ్చి నాపులించెడుమహా, వ్యాఘ్రమొకటి కానవచ్చె నెదుట.
 క. కని దీని నెత్తఁ దోడ్పడు, మరుజుని దలఁపంగఁ బసులమారియె వచ్చె
 న్నును గండమాలమీఁదను, మొనకురుపుం బుట్టె నన్నమోసంబాయెన్.
 చ. ఇది కడు దుస్తరం బనుచు నెంతయు నాతురుఁడైన నంతలోఁ
 జెదరక బంటుమీఁదఁ బరజించుచు డగ్గఱుశూరుకై వడిం
 బదములచప్పు డేర్పడని బాగునఁ బొంచి చలించి వాలమున్
 వదనము చేయి నెత్తుకొని వ్యాఘ్రును పైఁబడియె గడిదిగన్.   ౧౪
 క. పడు నెడ నడ్డముసాచ్చిన, పుడమివిభుఁ గడిమి యెడమభుజ మడిచెఁ దనుం
 బొడగనియుఁబొడుచు తెఱిఁగియు, జడియఁదనుచుఁబొగడి చేతఁజఱచినమ్మాడ్చి.
 గీ. పెడమరించి యతనిఁ దొడరక యాపులి, మిత్తిభంగిఁ గుఱ్ఱిమీఁది కుఱ్ఱికి
 మును దిలీపుఁ డిష్టముగఁ గాచునందిని, నెగసిపట్టు నామృతేంద్రకరణి.   ౧౫
 క. ఉఱ్ఱికిన నాపులితల దెగ, నఱకినఁ బులి మాయ మైన నభమున సుర ల
 త్తఱి మెచ్చి పుష్పవర్షము, తఱచుగఁ² గురియించి రథయదాయకుమీఁదన్.
 చ. అవనివరుండు నెమ్మనమునం దతిని స్తయ మంద నొక్క లా
 భువమున లేచి పల్వలము గ్రక్తున వెల్వడి కుఱ్ఱి లోచనో
 త్సవమగు దివ్య భావమున నన్నిధి గైకొని యేచు గామధే
 నువ నిను మెచ్చితి న్నడికి నూల్చొనునిష్టము వేడు నాపుడున్.   ౧౬
 క. తద్భావణమున మదిఁ గడు, నమృతముఁ బ్రియఁబునిగుడ నాతఁడుసురసం
 పదోగభాగ్యనిధి యని, సద్భావముతోడ మిగుల సన్నతుఁ డగుచున్.
 క. అమృతాహారులు నసురులు, నమృతంబువకై మహాప్రయాసముతో న
 య్యమృతాంభోనిధి దరువఁగ, నమృతము నీయాద కలుగ నటఁ బుట్టితివే.
 క. పుట్టినయి ల్లంబుధి తోఁ, బుట్టువు లమృతేంద్రకల్పభూజము లవియ
 ప్పట్టన నూరక మనఁగా, నిట్టి విరోధాబు నీకు నేలా కలిగెన్.   ౧౭
 గీ. తల్లి యింతకును గతం బేమి తెలియఁగా, నానతీయవలయు ననుచు మ్రొక్కి
 నిలిచి యున్న సురభి నృపవర్యుఁ దనపుత్రు, రీతి మిగుల నాదరించి పలికె.
 పీ. పురుహూతుఁ డొకనాఁడు గురువాదిగాఁగల విబుధసంఘంబు సేవింపుచుండ
 నూర్వశియునురంభయునుమంజు ఘోషయునాతిలో త్తమయునునామృతాచి

¹నవని నీటపెట్టి యాపులించెడు. ²గురియంజేసి రథయ దాయకునిపై వేడ్చెన్. ³కల్ప భూజులచే, పట్టుసురలోకమనఁగా.

ప్రియదర్శనయు సుకేశియును మేనకయు నా నెనమండు దివ్యనాయికలుగొలువ
గరుడగంధర్వకిన్నరపన్నగేంద్రులు తమనియమంబులు తగభజింప
వసువులును రుద్రులు భయపార్శ్వముల నుండ
సిద్ధులెనిమిది తనపొంతఁ జేరి నిలువఁ
దుంబురుఁడు నారదుఁడును బ్రస్తుతులుసేయ
నధికనంపదఁ గొలువున్నయవసరమున.

౬౩

శా. పర్యాయప్రకృతప్రసంగముల సంభాషించుచో దేవతా
చార్యుం డోసకలజ్ఞ నారదముసీశా నేటికాలంబునం
గార్యాకార్యవిచారముం గృహణరత్నోదక్షకత్వంబు నొ
దార్యంబుఁ ఘనధైర్యముం గలిగి యేధాత్రీశుఁడొప్పుఁ భువిఁ.

౬౪

మ. అనిన న్నారదుఁ డోసుకర్వకులవంద్యా యిప్పు డుద్వీస్థలి
న్యనుజాధీశులు లైకమీఱఁ గల రేత్తోపాలురుఁ దీనపా
లనధైర్యంబున లావున నివృతరణోత్సాహంబున నిష్క్రమా
ర్చునిసాదృశ్యము నొందతే రతనిఁ బేర్చొన్న న్యుభోద్ధర్మముల్.

౬౫

చ. అని పలుకంగఁ దావిని మహాసనసంస్థితఁ డైన పాకశా
సనుఁ డతివిస్తయంబుఁ గడుసంతసముం బొడమంగ సమ్ముఖం
బున నిలుచున్న నన్నుఁ గని పూని ధరిత్రీకిఁ బొమ్ము విక్రమా
ర్చునిసుగుణమ్ము తేర్పఱుచురూపము గైకొనుమంచుఁ బంచినఁ.

౬౬

ఉ నే నిట వచ్చి యిచ్చటికి నీవును రాఁగల వంచు దుర్బలం
బైన గవాకృతిన్నిలుచునంతట వచ్చితి వింధ్రమాయ న
వ్యానయు గాలియుం గలిగె వ్యాఘ్రము వైఁబడుటయ్యె నన్నియు
*స్తానవనాథ యిన్నిటికి మానుగ నోర్చితి గాన మెచ్చితిఁ.

౬౭

ఉ. నావును సమృదం బతిఘనంబుగఁ బొంగి యవంతినాథుఁ డో
దేవి భవద్విలోకనము దివ్యపదస్థితికారణంబు నా
దైవము గల్గెఁ బాలు వివిధబగుసంపద నీశుభానుకం
పావిభవంబునం గలదు భవ్యుడ నైతి నటంచు మ్రొక్కినఁ.

౬౮

శా. ఊణీనాయక నేటి మెచ్చునకు నీ సామ్రాతిఁ గైకొమ్ము గీ
ర్వాణాధీశుఁడుఁ బొందతేని శుభము ల్పొపించు నీకంచు న

* స్తానవనాథ సైచియభిమానము దాల్చితిగాన.

- క్షీణోల్లాసముతోడ వచ్చు సురభిం జేపట్టి దీనాతుర
త్రాణాసక్తుఁ డతండు క్రమ్యతి మహాతాపాంబుతో వచ్చుచున్. ౧౯
- ఉ. అంబెలు గట్టి చేత నొకయప్పి ధరించుచు నెత్తివెండుక
లైంపల ప్రేలఁగా ముదిమి జీవనరంబులు తక్కినుక్కి యా
కంపిత మైనవక్ష మనుకంపకు హేతువుగాఁగఁ బ్రార్థనా
లంపటుఁ డయ్యు మేనికి బలం బాడఁగూడమిఁ గుందువిపునిన్. 20
- చ. కనుఁగొని యేల కుందెదవు కారణ మే మిది చెప్పు మన్న నో
యనఘ మహాదరిద్రుఁడ ననల్పకుటుంబికుఁడ న్విసప్తజీ
వనుఁడను జావఁగోరి యిట వచ్చితి దేమని చెప్ప నావుఁడు
స్తనమున నిట్టితెం పుడుగుమా యని రాజు కృపార్ద్రచిత్తుఁడై. 21
- క. నేవేడినకోరుకు లివి, గా వనఁగారాదు గానఁ గారుణ్యముతో
నీవిపుని రక్షింపను, దేవీ పొమ్మనుచుఁ గామధేనువు నిచ్చెన్. 22
- ఉ. ఇచ్చి నభఃస్థలంబున సురేశ్వరుఁ డాదిగ దేవసంఘము
తైచ్చుఁగఁ దొంటిమార్గమున మ్మికిలి వేడుకతో నవంతికి
న్వచ్చె నృపాలుఁ డిట్టి గుణవైభవ మింకిటఁ గల్గెనేని నీ
విచ్చట వచ్చు టొప్పు మనుజేశ్వర యుక్తము నీ వెటుంగవే. 23
- క. నావుడు విని యజ్ఞయినీ, భూవల్లభుసద్గుణములు పొగడుచు హితులన్
సేవకుల వీడుకొని భో, జావనివల్లభుఁడు నిజగృహంబున కరిగెన్. 24
- వ. మఱియును గతిపయదిసంబులు జరిగిన. 25

— 1 ఇరువదియేడవబాష్పకథ —

- క. అక్రూరవరదు రణరంగక్రీడాశమితవిమతుఁ గమలారమణుం
జీక్రిశ్వరవర్యంకుని, జక్రాయుధభరణు దుగ్ధసాగరశాయిన్. 26
- మ. అతితాత్పర్యమునం దలంచుచు నిలింపాధీశభద్రాసన
స్థితకై సంపద పెంపుమీఱఁగఁ గృతాశీర్వాదభూనిర్జరా
న్విత్తుఁడై భోజవిభుండు డగ్గలునెడ స్వీక్షించుచు న్నప్తవిం
శతమధ్వానము నొద్ద బొమ్మ సుజనాశ్చర్యంబుగా నిల్లనున్. 27
- ఉ. పూతచరిత్ర సాహసవిభూషణుఁ బోలఁ జరించుచోట దుః
ఖాతురుఁడైనవాఁడు తనకబ్బినయీగికిఁ బాత్రుఁడంచు నే
జాతివిభేదము స్థానవిచారము సేయక యిచ్చునట్టి యా
దాత్మగుణంబులేక వసుధావర నీ కిది యొక్కశక్యమే. 28

- శా. పాత్రాపాత్రవివేక మంచు ధనలోభం బెక్కుడంజేయు నీ
 ధాత్రి స్నీతులు గల్గుంగాక ఘనచింతాఖిన్నుఁ డావాఁడె న
 త్పాత్రం డంచు నెఱుంగు టొప్పు ననుచుం దత్తాలదానంబుల
 స్మితత్వంబు వహించు సర్వజనులు నైచ్చుంగ వాఁ డెల్లడన్. ౭౯
- మ వివరింతు న్విను తద్గుణంబు లఖిలోర్వీనాథసంసేవ్యుఁ డ
 య్యవసీపాలకుఁ డ్చొక్కరుండ పరదేశాలోకనాసక్తి యు
 త్వవమై సొంపు నటంపఁ గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రాసాదోజ్జ్వలం బైన చం
 ద్రవతీమర్గము గాంచెఁ * గాంచి కెనయై రాజిల్లుచు న్నుండఁగన్. ౮౦
- ఉ. ఆపుర మద్రిమిఁద వివిధావరణంబు ననేకలోకసం
 దీపితమధ్యమం బనుగతి ప్రకటికృతసోమసూర్యవీ
 ధీపరిణాహరమ్యము నతిస్థిరభూభృదుపాశ్రయంబునై
 శ్రీవతియాజ్ఞానుండు నది రెండవయబ్జభవాండమోయనన్. ౮౧
- ఉ. ఆనగరంబు సొచ్చి నవహర్మ్యనిరంతరరమ్యవాటికం
 బై నవణిక్పథంబున ననంతసువస్తుసమూహదర్శనే
 చ్ఛానిరతిం జరించి మణిసంఘటితంబగు న్నొక్కదేవతా
 స్థానముఁ జేరి భిక్షుకువిధంబున నచ్చట విశ్రమింపఁగన్. ౮౨
- సీ. చెంగావి పలిపెంబుఁ జెలువార ధరియించి దలముగామేన గంధంబుఁ బూసి
 తిలకంబు కస్తూరిఁ దీర్చి జాదులఁ గలిగొట్టలఁ బొడవుగాఁ గొప్పుపెట్టి
 కందుదుప్పటిగప్పి యందియ డాకాలఁ గీలించి పువ్వులకోల వట్టి
 నిద్దమా కుచ్చుల యుద్దాలు కీట్టని మ్రోయఁగా నల్లాసమునఁ జెలంగి
 నలుపు రేపురుసంగడితెలవితోడఁ, బోఁకలాకులు నోడిలోనఁబోసికొనుచు
 జాణతనముననట్టహాసముల నొలయఁ, బెచ్చురేగుచుఁగొలువఁగావచ్చెనొకఁడు.
 క. వచ్చి గుడిసొచ్చి యందఱు, దిచ్చులు తనతండికొఱకు ¹దీపులుపెట్టన్
 మెచ్చుచు వేడుకయాటల, నచ్చోటం బొద్దువుచ్చి యల్లన మగిడెన్. ౮౩
- క. మఱునాఁడు పెదవు లెండఁగి, నెటిచెడి వదనంబు వాడ ²నిస్సత్వముతో
 గుఱుగోఁచి గట్టుకొని క్రమ్మట వచ్చెన్వాఁడు దుఃఖమలినాకృతి యై. ౮౪

* గాంచికి సమర్థులై వెలుంగొడఁగన్ - గాంచికి సమానంబై వెలుం - † ఉద్దాలు =
 చెప్పులు, ఉద్దాల మ్రోయఁగా నల్లాసమున జొక్కి యొయ్యి జేరి - ‡ వోటిలోబోసికొనుచు.
¹దీపులుపుట్టన్. ²నీచత్వముతో.

- గీ. వచ్చి వెచ్చనూర్చి యచ్చోటఁ గూర్చున్న, వానిఁ జూచి మనుజువల్లభుండు
నీవు నిన్న రమ్య మావేషమున వచ్చి, నేఁ డి లేల వచ్చినాఁడ వనిన. ౮౭.
- సీ. చెప్పిన దీన నే సిద్ధియా నట్లయ్యు నడిగిన నాకిది యడఁచనేల
మేటి జూదరి యన వాటమా తివుటమై నాడుచుండుదు నే నహర్నిశంబు
దృష్టియేమటక ¹నందియు జోగరంబును దిగయును గాళనాఁ డేటపడిన
యచ్చులలోన నే యచ్చైనఁ గైకొని మాటలాడిన యట్ల వేటుగలుగఁ
దలఁపుగతి వచ్చుఁగోరినదాయమునఁగ ², శకునిజూదమువీనియచ్చొకటియనఁగ
గెలుపునాదిగ నొడ్డుదు గిలుబనేర్చి, యెల్లపిడికిళ్ళు విడిపించియేనకొందు.
- క. ధనము గలుగఁ జూచి తమకంబు పుట్టించి, మొదల గెల్వనిచ్చి పిదపగెలిచి
నలుపు రాననంగ బలవంతు నైనను, నిలువనాఁగికొందు ³ నిమిషమునను.
- క. చతురంగంబున నే నతి, చతురుడఁ గరితురగమంత్రిశకటభటప్ర
⁴స్థితి పరహస్తము సేయుదు, క్షితి మెచ్చగ రాజు బంటుచేఁ గట్టెంతుక.
- క. ఎక్కడఁ గోరిన దాయము, లెక్కువతక్కువలు గాక యే తేరంగా
నెక్కుటి నెత్తమున గొ, మైక్కుటియును నాడ నేన యెక్కుటిఁ జుమ్మా. ౯౦
- క. తగులు విరి యైనఁ గడుమెచ్చుగ నాడుదుఁ బులుల మూఁటజూదంబులలో
మిగులఁగ నేర్పరిబాగిడి, తిగుటకసాగటాల నే నతిప్రాధుండక. ౯౧
- ఉ. మేదిని నిట్లు జాణలకు మెచ్చగు నాటలు నేర్పువారికే
నాది యనంగ నొప్పుచు సహంకృతి నివ్వడు దప్పనాడి యా
జూదమునందుఁ జిక్కి విరసు ల్నను నవ్వఁగ మేనివజ్రభూ
షాదిసువస్తువు లైలిచినాతని కిచ్చి వివర్ణ మొందితిక. ౯౨
- ఉ. దైవబలంబు లేమి గతి దప్పిన సర్థము గోలుపోయితి
న్నావుడు బుద్ధిగా దని మనంబున కింపు జనింపఁ జేయ ను
రీవరఁ డిట్లను నివనుము వీటిఁడిచేతలు మాను మేదినిక
దేవతల నృజంపు సుగతిసితులొక్కట నీకుఁ జేకుఱుక. ౯౩
- క. †ధనమును సత్యము శౌచం, బును నాదిగఁ గోలుపోవు భవిదుర్వ్యసనం
బని యెన్నఁబడ జూద,మ్మన బ్రుంగుడు వంగుడొటఁ బొందిది యగునే. ౯౪

¹నందియు జాగరంబును దిగయునుగరయునా-నంటయు జాగరంబును దిగయుగరము నై
దింటబడిన. ²ద యమేసి. ³నాఁగికొందు ⁴స్థితిపరహస్తము- †ధనము యశమును సత్యంబును...
బ్రుంగుడుబ్రుంగుడొట-బ్రుంగుడు పుగ్గుడొట.

- ✓ క. జూదమున నలుడుచెడియెను, జూదంబున నట్టిధర్మజుండును జెడియెన్
*జూదమున ధాతువాదము, పదంబున దొడరఁ జేటవశ్యము గలుగున్.
- ✓ ఉ. హితుని తెఱంగునన్ హితము నిష్ఠముఁ జేకుట బుద్ధి చెప్పితి
స్తతిఁ బరికించి దుర్వ్యసనమగుడుడవై చెడకుంటి పేని ను
స్థితి యొనగూడు లోకమునఁ దేకువయుం జెడకుండు నన్న నా
†కితవవరుండు నవ్వీ యదిగేలిగఁ జేయుచు బల్లెఁ బ్రాధుఁడై.
- ✓ గీ. ద్యూతకేళిరసము త్రోవ యెఱుంగక, పలికె దీపు పెడఁగుభావమునను
‡వలనుగల్గి వాడఁ జెలమనీరునుమ్మాడి, దీన నర్థ మొదపుతెరుపు పుట్టు.
- ✓ క. ధనలాభంబుఁ బురాణము, విశిషియు వాద్యంబు యోగవిద్యయు శాస్త్రం
బును సంగీతముఁ గావ్యం, బును నాటకములును జూదమున కెనయగునే.
- ✓ క. గెలుపుతమకమునఁ జిత్రం, బలరంగాఁ గపటజూద మాడక యెవ్వం
డలనుఁ డయి చనియె భువి ని, స్ఫులజన్ముండు వాఁడెకాఁడె పసరముభంగిన్.
- ✓ క. ¹ఒకరూక వట్టి పదివేలకు నొడ్డుచు నాడినట్టిలాభము గరద
పుకయిత్తురుఁ గొంద్రనువరు, లకటా జూదంబులోన నన్మతము గలదే. ౧౦౦
- ✓ ఉ. ఆట జయంబుఁజేకొనిన నర్థము చేకులు దాన మేటిగా²
నోటమిఁ జిక్కి ద్రవ్య మిడనోపని పేదల కడ్డమాచు మా
తాట భజింప ధర్మ మగు నంతన మోక్షము గల్గుఁ గావునం
దోటికిఁ జూచువార లిది దుర్వ్యసనం బన నమ్మవచ్చునే. ౧౦౧
- ఉ. హితభావంబున బుద్ధి చెప్పితివి నాకిష్టంబుగా దాట సం
తతము న్సంతసమందఁ జేయు నొకచో దైవంబు దప్పించినన్
మతి వేటొండుల కెక్కునే ధనము సంపాదించె బూర్వంబున
స్తతిమంతుం డనురాజు బుద్ధిఁ జని సన్తానంబుతో నుండెనే. ౧౦౨
- ఉ. నావుడుఁ ద త్తథావివరణంబునకుం జెవి యాని భూవరుం
డావిధ మేర్పడం దెలుపు మన్న దురోదరశీలుఁ డిట్లనున్
దేవసమానుడైన జయదేవుండు నా ధరయేలుచుండె ర
త్నావళిసంజ్ఞ నొప్పిన మహానగరంబున ధర్మశాలి యై. ౧౦౩

* జూదమునం జూబూనడవాదంబున- † కితవరుడల్లవచ్చి- ‡ వలనుగల్గియాడ- 1 ఒక
మాడవట్టి... సెరకప్పక- గొండ్రెండు, గాండ్రెనుడుకు- ² దాన గామమా- దానదానగాడు
శేరోటమి.

- చ. అతనికిఁ గాంతిరేఖ యనునంగనకుం బ్రథమాంశగణ్యుఁడౌ
సుతుఁ డుదయించి బాలుఁ డగుచు న్నయశాస్త్రము లాగమంబులుం
గృతులుఁ బఠించి యోగములకీ లొకయింత యెఱింగి సర్వస
మృతమగు నేర్పుకల్గి మతిమంతుఁడనాఁ బరఁగెం బురంబునన్. ౧౦౮
- మ. అతికాలంబునఁ బెద్దయై నృపుఁడు పుణ్యారణ్యచాసంబు ప్ర
స్తుతమైన న్నయభూషణుఁ డను నమాత్యుం బిల్చి తత్సమృతి
న్పుతునిం బట్టము గట్టి యేగె నట నస్తోక ప్రభా వాఘ్యుఁడౌ
మతిమంతుఁ డిల యేలుచుండె దనసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగన్. ౧౦౯
- క. రత్నాకరమేఖలఁ దన, పత్తిగఁ జేపట్టి సుగుణబాధురుఁ డనఁగా
రత్నావళిలో నాయక, రత్నంబై తేజరిల్లెఁ బ్రజ రంజిల్లన్. ౧౧౦
- క. రేలు నిగూఢాకృతితో, వాలు సహాయముగ లోకవార్తలుఁ గీడు
న్యేలుచు సరయుచుఁ దిరుగఁగ, బాలుచి నొకనాఁడు ముత్రిప్రార్థనచేసెన్. ౧౧౧
- క. మేదినిలో నీనడవడి, యాదిన్మహాలకులచరితఁ డెనది నాకుం
గాదనరా దొకగతి నిది, గాదనియెడ నాశ్రమంఁకుగాఁ దలఁచకుమీ. ౧౧౨
- గీ. నేఁడు చెప్పవలసె నృపుడు నీజాతక, మడుగునాఁడు బుధుల కడను వింటి
వినుము మొదలియంశమునఁ బుట్టినాఁడవు, చోరశిక్ష నిన్ను సోఁతుననిరి. ౧౧౩
- క. రజనిసమయములఁదిరుగకు, సుజనులతోఁ బొత్తుసేయు సోమకళాంకు
స్థజియింపుము హితులను మముఁ, బ్రజలను జేపట్టి మిదియ ప్రార్థనమాకున్.
- గీ. అనుడు బాలన్మపతి యాఁగాకయచియొందు, బుద్ధిజూచి బ్రదుకుపొందుగాదు
గామకోపలోభగర్వనుత్సరమోహ, ములనెకాని *రాజ్యబలముగొనదు.
- క. కామక్రోధాదులు ని, స్త్రీమముగా నిడువకున్నఁ జేబగు నొకచో
నేమునినై యుండఁగ మఱి, నామీదను జోరదండనం బేల యగున్. ౧౧౪
- మ. ఇది తప్పంజను టొప్పునంచు నడురే యేకాకియై యేగి భూ
తదయాళుం డనుమానిచేత శుభతత్వజ్ఞానుఁడై యుచి కా
స్పదమధ్యంబునఁ బెక్కునాళ్లు పవనాభ్యాసంబుతో నుండె ను
న్మదసారంగకురంగసంఘపరిగణ్యంపొనరణ్యం బులోన్. ౧౧౫
- క. పోఁడిమి చెడియును దనమది, వాఁడిమి చెడినీక లబ్ధవై ర ల డై
వాఁడతినియమంబునఁబను, †మూఁడేడులదాఁక ధ్యానముననుండంగన్.

* ములనెకాని రాజుబలముచనను. † మూఁడేడులదనుక - మూఁడేండ్లందాక.

- మ. ఒకనాఁ డేగురుదొంగ లంతిరమునం దొప్పారు మందారనా
మకమా దుర్గము లీల నేలుచు మహాత్మ్యాపాలుడౌ జీవర
క్షకుకన్యాసదనంబు కన్న మిడువాంఛన్ వచ్చి యద్దేవి క
త్యకల కం బగుభక్తిభావమున సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్. ౧౧౧
- క. లోకేశ్వరి నీకృప నీ, త్మౌకాతుని కూతురగు ప్రకాశినిసాము
ల్లాకబ్బిన నందలరెఱు, నాకల్పము నీకు నిచ్చి యుగైదము చుమా. ౧౧౨
- క. అని కానికె మైకొని చన, యననాఘంబు గ్రుంకెఁ దనుము దిక్కుల నిండెన్
జనులు పరులుగిరి రారెకు, లనువరులై తిరుగఁ జొచ్చి రానగరములోన్.
మత్తకోకిల. గాలిచీరయు నొల్లిబూడిద గ్రద్దగోరుచు గొంకియుం
గోలయు న్వెలుగాప్పుపురులక్రొవి ముండులబాతియున్
మైలచుండుల కొయ్య కత్తెర మాటుగన్నపుంగ త్తియు
న్నీరిదిండులు నల్లపూతయు నేర్పుతోడుగ మ్రుచ్చులున్. ౧౧౩
- క. చప్పుల్లాలించుచుఁ దను, చప్పుళ్లడఁచుచు జొచ్చి నందులలోనం
జొప్పెఱుంగకుండ * నేగుచు, తెప్పలు నూతైసడాఁగురింపుచుఁబురిలోన్
గీ. ఊలుకు మృగనంత నొకచోట మ్రొప్పుల, యల్లుమెదలకుండి † యన్నకదుపు
కొదవియంతనంత గొడుగుచు లోవలి, మెలఁకు వగసి ‡ కోటచులుకడాటి.
- గీ. పాలె మున్నవారిపై నొల్లిబూడిద, మును చల్లి పెద్ద మగులు కొంత
కూలఁ ద్రవ్వీ రాచకూతు రుండెడిమేడ, క త్తిరించినట్లు గంటు వెట్టి. ౧౧౪
- క. తొడిదొడిఁ గ్రోవులపువ్వుల, విడిచి దివియ లార్చి గంటి వెలుఁ గాలోనం
బడకుండఁ¹ జెలులుమాటఁగ, నొడయన్క్రియచులుకు లేకయొకరుఁడుసొచ్చెన్.
- గీ. అచట నూర్పులరసి యాబాల నిద్రించు, పెఱిగియొయ్యి డాయనేగి వాఁగు
మీలఁ బుడికిపట్టు జాలరికై వడిఁ, బుడికి పుచ్చుకొనియెఁ దొడవులెల్ల. ౧౧౫
- సీ. అన్నియు నొలకు నందిచ్చునప్పుడు ముచు స్వయంఛరమున కనుచు డాచి
దండియపై నిడ్ల తపసియనూలిక భుజము సోకిన దానిఁ బుచ్చుకొనుచుఁ
గన్నంబు వెడలి సంగడికాండ్రఁ గూడిన నందఱు నుల్లాస మతిశయిల్ల
దుర్గంబు వెలువడి దూరస్థలంబున సొమ్ముల తరబడి చూచునపుడు
వెనుకఁబురములోనఘనముగాఁతయ్యె, నారెకులునుదివియ లందికొనుచుఁ
గల్గపుట్టె ననుచు నెల్లదిక్కుల జాడ, లరయఁ జొచ్చి రతివిహస్తులగుచు.

* నీగుచు † యన్నకరపుగది- యంతలేది- ‡ కోటచులు- వాటి- ¹కాలమాట- వెయ్యి
మాటిడి ౧ రతిభయార్తులగుచు.

- క. ఆకలకలమున నిలువక, యాకులులై పసిడిపేరె యధికం బనుచున్
లోకేశ్వరికై గుడియా, వాకిటఁ బాటుచును లోనవైచిరి ముచ్చుల్.
- క. ఆపసిడిపేరు గుడిలోఁ, దాపసుఁడై నిష్ఠ నున్న ధగణీపతికం
లోపాంతంబునఁ దగిలె, బావంగారానికర్తబంధముభంగిన్. ౧౨౬
- చ. తలవరు లంతలోఁ బ్రతిపదంబుచు జాడలు వట్టి వచ్చుచున్
బలబలఁ దెల్లవాఱ గుడిప్రాంతము డగ్గటి యుతలోన ని
*శ్చలనిజగాత్రుఁడై నియమసంస్థితుఁడౌ మతిమౌతుఁ జేరి త
ద్గళమున వ్రేలుచున్న నవకాంచనమాలికఁ గాంచి యుగ్రులై. ౧౨౭
- ఉ. ముచ్చిలి రాచసొమ్ము లిది మున్నుగ నన్నియుఁ దెచ్చి మానివై
యిచ్చట నున్నఁ బోవిసుతుమే వెసఁ జెప్పుము తోడిదొంగ లిం
కెచ్చట నున్నవార లని యీడిచి చేతులు గట్టి మోఁడుచుం
దెచ్చి కడంతో వసుమతీపతిమొందఱఁ బెట్టి రాతనిన్. ౧౨౮
- సీ. జీవరక్షకుఁ డను నీవు జీవంబు వోనాడక చెప్పరా తోడివారి
నెక్కడనుంచితి తక్కినసొమ్ములు తెచ్చుని కొట్టించి ధృతి యడంచి
యొకయు త్తరంబు నీయకయున్నఁజుంపింపఁగడఁగియుఁ దనపేరికడిమిదలఁచి
†కోపించి కాల్పేయిగోయించి వెడలించె నాలోననొకవైశ్యుఁడతని బ్రోవఁ
గరుణ నుడుకునూనె గొపించి వగయార్చి, కూడునీళ్లు నొసఁగి వాడుఁదేర్చి
పాటిగుడిసెయొక్కచోటఁ గట్టించి యం, మనిచి దినమునరయుచున్ననతఁడు.
- క. †తనజన్మఫలము దప్పనె, తను వెడలినమీఁదనైనఁ దప్పదు నేఁ డీ
యనుభవమునఁ దీర్చెదనని, మనమునఁ దలపోసి యాత్మమరణంబుడిగెన్.
- శా. ఆవైశ్యోత్తము ప్రోవునన్ బ్రదికి పుష్టాకారుఁడై రాత్రి నా
నావైచిత్రి ననేకరాగముల గానం బింపుగాఁ జేయఁగా
దేవస్త్రీక్రియ మేడనున్న నృపపుత్రీరత్న మాలించి కా
మావేశంబు భజించి దాది నటకుం బ్రార్థింపఁ బుత్రైంచినన్. ౧౩౦
- సీ. అది వచ్చి యాతని యాకార మీక్షించి మది రోసి క్రమ్మట సుదతిఁజేరి
యిలఁగల రాజపుత్రుల నెల్ల మెచ్చకయుండి నీ విప్పు డామొండివానిఁ

* శ్చలమునివేషయోగమున సంస్థితు + గొంచుచు నతనికాటుంజేయు గోయించు—
రోజుచునతనికాటుంజేయి. † జననఫలముదప్పనె యీ- బ్రార్థించి—స్మరించి.

దెమ్మని పుచ్చితి కొమ్మ నీవెఱుంగవు నగుఁబాటు గాకున్న జగములోన
ననవుడు నమ్మక యాబాల తానభిసారికాకృతి గూఢచారి యగుచు
వచ్చి చూచి దుఃఖివహించే గ్రాఁగుచుఁ, దెలిసి సెడక దేహదీప్తి మెఱుఁచు
నటకంబడిన పసిండితెఱుఁగున నున్నయా, ధీరచిత్తుని జయదేవసుతుని.

క. చూచి తను మఱచి పైఁబడఁ, జూచిన నాదాది నిలిపి ట్లోణీపతికిఁ
నీచందము చెప్పి తదాఙ్గోచితగతి నితనిఁ గూఁటాప్సఁ గృశాంగీ.

వ. అదియునుం గాక.

౧౩౪

క. మును నీవు స్వయంవరమున, కని జూచిన కనకమాలికాభరణం బీ
తని ముట్టి వచ్చెఁ గావున, నొనరినపతి యితఁడె కాఁగ నొప్పుం బడమా.

చ. అని మగిడించినం దిరిగి యంతిపురంబునకేగి మీనకే

తనుఁ డభిమానముం దగవుఁ దాల్చియు సిగ్గు నడంపఁ దెంపునక

జనకుని వేడి నీవు ననుఁ జంపివసాపము నొందువాఁడ వీ

పని కెడచేసితే ననుచుఁ *బ్రాస యేర్పడఁ జేసి మ్రొక్కినక. ౧౩౫

మ. అకటా పేరును బెంపు సొంపు నతిరమ్యాకారముం గల్గువా

నికి నే నిచ్చెద నంచు గారవముతో నిన్నుండు నీ విట్లు వం

శకశంకం బొనరించి తీవు మొద లెంచం గోర వీమొడివా

నికి మోహించితి మాకుఁ జచ్చిడితిలో నీవేల మేమేటికి. ౧౩౬

క. అని పదరు టియ్యుకోలుగఁ,జని సఖులును దాను వెఱపు సమయించి ప్రకా

శిని మతిమౌతుని దోడ్తొని, తనమేడకుఁ †దెచ్చెఁ బ్రజలు దను నవ్వంగక.

గీ. తెచ్చి జలకమార్చి దివ్యాంబరంబులు, గట్టనిచ్చి మంచిగండ మలఁది

యిష్టభోజనమునఁ దుప్పి గానించి యా, కొమ్మ తన్ను నతనిసొమ్ముఁ జేసె.

వ. అంత.

౧౪౦

క. వెఱపుడిగి యతఁడురతికళ, లెఱుకపడంబాదలుతివుటహృదయముగరఁగక

నటకంబడియును జనిగల, చెఱకుక్రియం దీపులుట్టఁ జెలువం గలసెన్.

వ. ఇట్లు కలసి సతిపతు లుండునంత.

౧౪౧

క. ఒకనాటిరాత్రి తేజఃప్రకటాకృతు లిద్దఱునిలపథమున డిగి మే

డకు వచ్చి నిలిచి రాబా,లికపతి పానుపుననుండి లేచి తలంగన్. ౧౪౩

* బ్రాస సేర్పడఁ జేసి మ్రొక్కినక. † నేనె.

సీ. నిలిచిన వారి యుజ్జ్వల దివ్యతేజంబు చూచి దిగ్గనఁ దాను లేచి యచట
నిద్దఱఁ గూర్చుండ నిడి యర్చనము లిచ్చి యేల విచ్చేసితి *రెవ్వ రనుడుఁ
గార్యంబు నాచేతఘటియించు విఘటించు నీమంతతా నెంతనిలువ్రమనుచుఁ
గలహంబు బుద్ధికిఁ గర్తంబునకు నైన నింద్రుండు మాన్పించియిటకుఁబుచ్చె
నీవు నిర్ణయింపు దేవేంద్రునానతిం, ద్రోవరాదు శిక్షితుండ వీవు
బుద్ధిఘనమొ కర్తము ఘనంబా చెప్పమా, యేను బుద్ధి గర్తమీతఁ డనిన.
వ. అతఁడు విని బుద్ధికర్తంబుల కీటనియె. ౧౮గీ

ఉ. ఎంతటివాఁడ నేను దివిజేంద్రునియానతి నన్నుఁగూర్చి మీ
యంతటివారువచ్చినఁ గృతార్థుఁడ నైతి ఫలానువృత్తి మీ
పంతము మీరెఱుంగరె శుభం బశుభంబును గూడి చేయుచోఁ
గొంతయుఁ గీడు లే దుభయకూటము గాదె ఫలంబు వట్టునన్. ౧౮౬

గీ. బుద్ధిదేవి నీవు పొందుగా నిలువక, కర్తఫలము లెట్లు గదియు నైనఁ
దండి కర్త మీవు తనయవు మీతండి, యెక్కుడైన నీకు నేమికోఱత.

క. దుర్మారునకును బుద్ధి స,ధర్మనకును విధికృతంబు తప్పదు “బుద్ధిః
కర్తానుసారిణీ” యను, మర్తము చెప్పదురు నీకు మఱియొక తెలువా !

క. మును బుద్ధి ద్రోవఁజాలని, నను దృష్టాంతముగ నమర నాయకుఁ డిటకుం
బనిచె ననుఁ జూడ జగడము, పనిలే దని యొడఁబడంగఁ బలికి వినతుఁ డె.

ఉ. చే టటుదప్ప లక్ష్మి నిరసించి వనంబున మానినెనచో
నాటునఁ గాలుఁ జేయిఁ జనునాపదఁ బ్రాణము తీపినుంట నీ
జోటియు వెంట వచ్చుటయుఁ జూడ నయుక్తము లైన వింక నే
పాటులఁ బెట్టఁ జూచెదవో బాపు, విధి ! నిను మీఱ వచ్చునే. ౧౯౦

చ. అని వినయోక్తిగాఁ బలికినంతనె కర్తము బుద్ధియుం గడం
కను దెరువేది మాకనుచుఁ గైకొని యొక్కటి యాచు నిర్ణయం
బునకుఁ బణంబుగాఁ గడుఁ బ్రమోదముతో సమృతంబు దెచ్చి పో
సిన నతికాంతిగా నతని చేయును గాలును వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ౧౯౧

ఉ. ఈగతిఁ బ్రోచి వారు సన నీవల బాలిక యేగి హసపా
దాగమన ప్రకారము ప్రియంబుగఁ దండికిఁ జెప్పె నాతఁడు

*రెవ్వరేమి, కార్యంబు నాచేతఘటించుపగా మదిఁ దలఁచి వచ్చితిరది తెలుపు మనిన.
నిద్దఱ, నిద్దఱక.

- స్వేగమ వచ్చి యల్లుని నవీనరతిప్రియుఁ జూచి యాత్తపు
 త్రీగుణభాగ్యసంపద నుతించుచుఁ గౌఁగిటఁ *జేర్చె నాతనిన్. ౧౧౧౨
- చ. అతనిచరిత్రముం దెలిసి యత్యనురాగముతో నతండు దా
 సుతరహితుండు గానఁ దనఁజేరికి నాతని రాజుఁ జేసిన
 న్నతి నతిహృష్టుఁ డౌచు మతిమంతుఁడు తత్పురి యేలుచు నిజ
 క్షితి కరుదెంచి మంత్రికుల సేవితఁడై సిరు లొందెఁ గావునన్. ౧౧౧౩
- క. నీవెరవును నావెరవును, దైవగతిం గాని కొనము దయ గలిగిన నా
 త్రోవల నాడుచు నుండఁగ, నీ వర్థముప్రాపు గమ్ము హితభావమునన్. ౧౧౧౪
- సీ. నావుడు నట్లకాఁ గావించు నూటను మని వాని ననిపిన యవసరమునఁ
 బరదేశు లిద్దఱు భాషించుచో నొకఁ డిల యెల్లఁ గ్రుమ్మరి యింద్రకీల
 నగముపై నున్న మనసిద్ధి యనుదేవిఁ జూడ మైతిమి విశేస్తులము మనము
 అష్టదిక్కుల నున్న యష్టభైరవులకు నష్టాంగరుధిరంబు లర్చనముగఁ
 జేసి కంఠరక్తసిక్తంబు బలియిచ్చు, జనులకోర్పు లెల్ల శక్తి యిచ్చు
 నమ్ముడనుచు శాసనమువ్రాసియున్నది, † యచటియాత్ర సేయ నరుగమకట.
- క. అని వలుకఁగ వృత్తాంతము, విని విక్రమభూషణుండు విస్మితఁడై వా
 లును మగతనముం దోడుగఁ, జనియె న్ననుచునైన సవ్యసాచికి నెనయె.
- చ. అట చని కాంచె భూమివరుఁ డర్జునసిద్ధితపోనుకూలముం
 గుటిలకిటిద్విపారిమదకుంజర సేవితసానుమూలముం
 జటులగుణచ్చటారతితనంయమిరక్షణపుణ్యశీలముం
 గటకమణిద్యుతిప్రకటకఁదరకూలము నింద్రకీలమున్. ౧౧౧౬
- చ. కని గిరిమీఁద నున్న గుడికందువకుం జని యందుఁ దీర్థమ
 జ్జన మొనరించి వచ్చి కొనసాగఁగ దేనికి భైరవాదికం
 బునకుఁ బ్రియంబు సేయఁ దనమూరి వధింపను వేడ్తఖడ్గమె
 త్తినఁ గరుణాప్రసన్నయై దేవత యాతని నడ్డపెట్టుచున్. ౧౧౧౭
- ఉ. ఇచ్చకువచ్చినట్టివర మేమట వేడుము కా దనాక నీ
 కిచ్చెద నన్న భూమివరుఁ డీవు ననుం గరుణించితేని యే
 యొచ్చెముఁ జూడ కాడుచును నోడుచు నిర్ధనుఁ డౌచునున్న యా
 దిచ్చున కెల్లకాలము నతిద్రవిణం బొసఁగం దలంపుమా. ౧౧౧౮

*జేర్చెఁ జెచ్చెన్, †యచటఁజూడఁబోదనుచుఁట్లు, ‡నాకవలయేశ్వరుఁడుం గరుణించితేని.

క. అని వేడి యతని కర్ణము, తనియంగ నిప్పించి సమ్మదంబునఁ బురికిం
జనుదెంచె విక్రమార్కుఁడు, తనతిరుగుడు సర్వజనహితంబైనెగడక.

ఉ. పంచలఁ జెరువుల బయల వెన్నెల రేగటఁ జొట నైన వం
చించక యొక్క చందమునఁ జిన్నులు మున్నడఁ బంచినట్లు వ
ర్షించు నవాంబుదంబుక్రియ జీవనకారణ మాచు లక్ష్మి ప్రా
పించిన నెల్లవారలకుఁ బెట్టినయాతఁడె దాన గావునక. ౧౬౧

క. నీ కింత దానచతురత, తేకునికిని దీని నెక్కతే వనవుడు న
ట్లాకర్ణించి యతఁడు హిత, హాకము గొల్పంగ మిగిసి లోనికిఁ జనియెక.

శా. దుర్గానాయక మానసాంబురుహసంతోషక్రియాహంసు నం
తర్హాస్థితవైరిదానవవిభేదక్రీడనాప్రాధు స
న్ద్యారూఢమునీంద్రచింత్యునిజనామస్తామని స్రక్షిత
స్వర్గాకఃపతి నిందిరారముఁ గంసధ్వంసిఁ దార్మ్యధ్వజుక. ౧౬౩

శా. హస్తస్య స్తనువర్ణభూధరధనుష్టాపన్నగాకర్షణో
దస్తాంభోనిధికన్యకారమణబాణాగ్రాసలాప్లుప్తదై
త్యస్తామా శ్రయదుర్గనిర్గతకురంగాక్షిగణాగణ్యచ
క్షుస్తీర్ణోదకశాంతకోపదహనుక సోమార్చపహ్నిక్షుణుక. ౧౬౪

మాలిని. దురితహరచరిత్రా తోషి తాత్ప్రీయమిత్రా
పరుషజనవిదూరా భక్తరక్షోవిహారా
స్థిరతరనిజకీర్తి దేవతాచక్రవర్తి
పురహరహరిరూపా బుద్ధసిద్ధస్వరూపా. ౧౬౫

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధామధాను త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్ర
మహారాష్ట్రభూపాల రూఢనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రాలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ
గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు
విక్రమార్కునిదివ్యసామర్థ్యంబును సర్వదాత్మత్వంబును మతిమంతోపాఖ్యా
నంబును సాహసాంకు సర్వోపకారత్వంబు నన్నది దశమశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

— ఏకాదశాశ్వాసము —

క. శ్రీసహితకంఠభూషణ, వాసుకిఫణరత్నరుచిరవపురర్థకృతా
* వాసనిజతోషమయ గౌరీసఖ్యవిహారి నిందు రేఖాధారిణ్. ౧

— ఇరువదియెనిమిదవబామ్మకథ —

మ. కడుభక్తి న్నదిలోన నిల్చుకొని లగ్నం బొప్పగాఁ గూర్చి పెం
పడర న్విప్రులు తన్నుఁ జేరి కొలువన్ హర్షానుకర్షంబు లే
ర్పడ నాభోజమహీవరుండు మఱియు సృద్రాసనం బెత్తున
య్యెడఁ బాంచాలిక యడ్డపెట్టి మఱి సభ్యేష్టంబుగా నిట్లనున్. ౨

చ. ప్రియమున నిల్వరింపక గభీరగుణం బిటు లుజ్జగించి సం
శయ మగునుద్యమంబునకుఁ జాగిన నేల ఫలించు నీకు ను
జ్జయిననృపాలుభంగి నతిసాహసము న్నకలోపకారమున్
దయయును లేక యిచ్చటఁ బడం బిడవచ్చునె భోజభూషరా. ౩

చ. అతనిగుణంబు లెట్టివని యానతి యిచ్చెదవేని నిల్చి నీ
మతి నిక నాదరించి వినుమా వినిపించెదఁ గొంతకొంత యు
ద్ధతపరిపంథికుంజరవిదారణసింహపరాక్రము స్మత
† క్రతుసుఖసఖ్య నారహితకారణ నెట్లు నుతింప నేరుతున్. ౪

ఉ. యాచకపారిజాత మని యర్థులు దన్ను నుతింపఁ ద్యాగభో
గాచరణంబునం బరఁగి యబ్బులు మేరగ నుర్వియెల్ల సం
కోచము లేక యేలుచు నకుంతితవిక్రముఁ డై విదేశముల్
చూచుమనంబుతో నతఁడు జోగివిధంబున నేగి యొక్కఁడున్. ౫

గీ. గురిజపేరు లటుతఁ గొమరారధరియించి, యడవి మొల్లలఁ గురులందుఁ జెరివి
పాటుటాకులు మొలబాగుగాఁగట్టి యే, తెంచుచెంచుసతులఁగాంచికాంచి.

క. మాకందములును రక్తాశోకములును జంపకములు సురపొన్నలు నా
లోకించుచుఁ బ్రియపడి నరఁ, లోకేశుం డొక్క వనములోఁ దిరుగంగన్. ౬

* వాసవయతోషనిజగౌ. † క్రతుసుఖనారహితక. — నారత్నమర్తహిత.

- సీ. అతని ప్రతాపాగ్ని నవమానితం బైన పగిది బింబమునఁ దావంబు వొడల
నంభోజహీతుఁడు మధ్యాహ్న కాలంబున నిప్పులు వర్షించుచోప్పు దోఁచ
నర్వజంతువుల కసహ్యంబుగా మహానగము లెండఁగ నెండ నిగుడఁజేయఁ
బలుచనయ్యును జొటిపట్టులు వేడిమిఁ గనవులు మొదలారఁగమరఁజొచ్చె
విహగకులము తాము విహరించుతరువుల, కేగ కీకములను నీఁగఁదొడఁగె
వడ ఘనంబు గాఁగ వాయువు వీతేర, జగము శూన్యమైన చంద మొదె.
- క. ఆవేళఁ బేదచెంచుల, కావాసం బైనపల్లె ప్రాతంబున ఛా
యావితతము లగు *సురుగుల, క్రేవఁ బరిశ్రమము దీర్ప క్షితిపతి నిలిచెఁ.
- చ. అట పరదేశికు ల్గులువు రధ్వవరిశ్రమభేదభిన్ను లై
నిటలములందుఁ బెంజెనుట నిల్వక చెప్పులు జాతి నొడచే.
గటముల రక్తకాంతి నధికంబుగ జొత్తిల దప్పి నోష్వసం
పుటములు వాడఁగా వగరుపుట్టఁగ వచ్చిరి వెచ్చనూర్పుచున్. ౧౦
- క. వారిం గైకొని శీతల, వారిం దృష్ దీర్చి గారవముతోడ ఫలా
హారంబు లొసఁగి శుశ్రురి, హారం బొనరించి యలఁత యంతయుఁ దీర్చెన్.
- క. సమనంతరంబ మీ కీ, క్రమమున బెట్టలయనేల ఘర్జాతపరి
భ్రమణమున నింత పుట్టునొ, విమతులు వధియింపఁగడఁగి వెనుదగిలిరొకో.
- క. నావుడు నొక్కఁడ డాతని, భావజ్ఞు డచుచు మిగులఁ బ్రణుతించి నిజం
బీవ యెఱిగితి వట్లా, నావిధ మేర్పడఁగ విను భయాకర మరయన్. ౧౩
- క. ఈతల మూఁడామడలం, దాతతముగ మాల్యవంత మనుగిరి మెఱయున్
వేలాశనగర మనఁగఁ గి, రాతేశ్వరుఁ డేలుకొకపురం బున్న దటన్. ౧౪
- చ. దయ యొకయిత లే దచట భర్తము పేర్చినరామ ప్రాణసం
శయము విదేశి కయ్యెడ రసాలవనాంతమునందు శోణిత
ప్రియ యను నొక్కదేవత యభీష్టవిధాయని భీషణోన్నతా
లయమున నుండుఁ గొండరికులంబున కెప్పుడు నింటివేలు పై. ౧౫
- ఉ. ఏము విదూరయానమున నెంతయుఁ జిక్కి యనంతరంబ వి
శ్రామపదంబు గోరుచు రసాలసుశీతలమైన దేవతా
ధామము చొచ్చి చండికకు దండనమస్తృతు లాచరించి యా
సీమనె యుంటి మొక్కవలచేరినపక్షులభంగి నజ్ఞతన్. ౧౬

- క. ఆయోధ నగరము దేశ న, న్యాయతఁ బోసెక పట్టుఁ డరికట్టుఁడు వే
డాయుచు మెడగట్టుం డని, కూయునఁ బెరుఱుతు పుట్టె గుడిములదరక.
- చ. చందనకుంకుమార్ద్రాఘనసారన వాక్షతపాత్రహస్త యై
సుందరి యోర్తు భూషణుచులైతయ న్వనలక్ష్మి పోలిక
న్తుందఱ నేగుదెంచి గుడిమోసలఁదూఱుచు మమ్ముఁ గాంచి చూ
డ్చిం దయ దొంగలింపఁ బలికె బలుకు ల్లది కింపుపుట్టంగక. ౧౮
- చ. వెఱవక యున్నవార లిట వెఱ్ఱితనం బిది గాదె కొండరుల్
చుఱు కొకయింత లేక *మనుజుం దమదేవత కిందు నిత్యముం
జెఱు పొనరింతు రిప్పు డది †జీగి విదేశులఁ బట్టుచున్నవా
రెఱుఁగఁగ జెప్పితి న్వడలి యేగుఁడు ప్రాణము నడ్డ గల్గినక. ౧౯
- చ. అనవుడు నేము నాత్మహృదయంబులు మిక్కిలి తల్లడింపఁ జ
య్యన వెలి కేగి వాకిట భయంకర మైనఁ దదీయపశ్చిమం
బునఁ గలుకోట యెక్కి సురపొన్నలు నేపెలు నున్నతోటలోఁ
గనుకనిఁ బాటి వచ్చితిమి క్రచ్చుటి చూడుచు బచ్చరించుచుక. ౨౦
- మ నడుమ న్నిల్వఁగనోడి యారములలోన న్తుండ గండం దడం
బుచు న్లేచుచు రెండుయోజనములుం బ్రాణాపదంబాటి కా
ఱదని స్మరముపట్టు గానక నిరాహారవ్యథం జెక్కి యి
క్తడఁ బుణ్యాత్మని నిన్నుఁ గాంచితిమి సౌఖ్యం బయ్యె భాగ్యంబునక. ౨౧
- క. పోయెద మిఁక నీవా, కోయిల నగరంబు పొంతకుం జనవల ద
న్యాయులు నాండ్రని చెప్పుచుఁ, బోయిరి కుతుకమున జననిభం డిటకదలెక
- ఉ. అంతటఁ గాంచె నాతఁడు నిరంతరవృత్త ఫలప్రసూనని
శ్చింతము రామపాదసరసీమ విహ్నినితాంతరమ్యప
ర్యంతము భూర్జపత్ర లిఖితోపగతోత్సుకకిన్నరీ ప్రియో
దంతము పుండరీకహరిదంతదురంతము మాల్యవంతముక. ౨౩
- క. ఆవర్వతంబు చేరువఁ, బాపాత్తులకెల్ల నునికిపట్లగుపుర మా
భూపాలుఁడు గాంచి తదీ, యోపాంతవనంబులోని కొయ్యననేగక. ౨౪
- సీ. అచ్చట నొకసరోజాకరంబునఁ గృతస్మానుఁడై దేవతార్చనకు నేగి
నిచ్చులుఁ గ్రోత్తయా నెత్తుట జొత్తిల్లు రంగంబు గల గుడి రాజుచొచ్చి

- భిష్టంబు మాతులుంగఫలంబు నభయంబుఁ బునుకయు నంకుశమును వరంబు
సురియయు సూత్రంబుఁ గరములధరియించిశోణితప్రియయున్నసాంపుచూచి
యుగదేవత యని యూహించి తలఁకక, రక్తపుష్పము లనురక్తితోడ
నొనరఁ బూజచేసి వినుతించిప్రణమిల్లి, యచటఁ గొలిచియున్నయవసరమున.
- వ. ఆనగరంబుదెసనుండి దిమ్ము రేఁగినయట్లు *తూఁగొమ్ములుఁ బువ్వనం
గ్రోవులునుం దప్పెటలును డక్కులును బెక్కువిధంబుల దిక్కులు చెక్కుడుపలు
పుచు మ్రోయ నవ్వాద్యరసంబునకు బాసట యై తమ యార్పులుం బెడ
బాబ్బలును గిరిగవ్వారంబుల నుపబృంహితంబులుగా గంధపుష్పార్చితం
డగు నొక్కదీచుని నడుమ నిడుకొని కుటుచ †కాశకోటలు మెఱయించుచు
బరికెతలల కఱకుఁగొండరులు సనుదెంచిన నప్పరమకారుణికుండు. ౨౩
- ఉ. దీనుని నేటి కిచ్చటికిఁ దెచ్చితి రింతట దేవి మెచ్చనే
హీనుఁడు దుర్బలుండు జడుఁ డేడ్చెడి వీఁ డవలక్షణుండు మీ
రీనరుఁ దెచ్చి చూపి జగదీశ్వరి ని ట్లడికింపఁ జూతురే
యేనుఁగు చిక్తైనేని మఱి ‡యెంపలిచెట్టునఁ గట్టవచ్చునే. ౨౪
- క. వీనిం బోవఁగనిం డిదె, నే నుత్తమకులుండ మాంసనిబిడుండఁ బ్రియస
న్యాసుండ నన్ను నరబలి, గానిచ్చిన దేవి మెచ్చుఁ గరుణా బ్రోచుకా. ౨౫
- వ. అని యద్దేనికి నుద్రేకంబు పుట్ట వాని నిరసించి తాను మెయికొనిన నాబో
యలు నీకొండినినే చంపించుట మే లని వానిని విడిచిపుచ్చి యతనికి నట్ల
గంధపుష్పాక్షతాదు లిచ్చి దేవితేరువ గ మ్మని యతని ముందట నిడి
తలంగిన. ౨౬
- గీ. మెచ్చుగాఁగ నిట్టి మెకము (సాధించెద, ననుచుఁజండియం త్రమొనరఁజెప్పి
పూజకుం డొకండు భూమిశుతల ద్రుంప, బెడిద మైనవాఁడియడిద మెత్తె.
- క. అతని ప్రభావమునఁ బరాహితయై తద్గుణము మెచ్చి యయ్యెడ నాదే
వత యడిదము గొని మఱినా, తత మగురోవమున వానితల దెగ నడిచెకా.
- తా. ఆపాపాత్ముని నట్లు ద్రుంచి నవరత్నాస్వాదనప్రీతయై
భూపారోత్తముధర్మముం దయయుఁ దెగపు నైచ్చుచుం బ్రేతభూ

* తూగొమ్ములునుం బువ్వనగ్రోవులునుం దప్పెట్లుం దింట్లును ధక్కులును(ది.ట్లును అనుటకు, నుంట్లును అనియు) † కాశలతోగొజకలమెరయిం- ‡ యెంపలిచెట్టు అని వాడుక, యెంపలి యని యందు ప్రయోగము. (సాధించెద-

- తోజేతంబుగ డాకినీసముదయం బుప్పొంగుచు న్నర్తన
వ్యాపారంబులఁ దోడుసూపఁ జెలఁగెన్ వ్యక్తస్వరూపంబునన్. 32
- ఉ. అంతఁ బ్రసన్న యై నిలిచి యార్తశరణ్యుని నిన్ను మెచ్చితిం
జంతిత మైన కార్య *మిదె చేకుట నిచ్చెద వేడు మన్న భూ
కాంతుఁడు మ్రొక్కి నీదుకృప గల్గిన నేమి కొఱంత నేడు నా
కింతియ చాలు మర్త్యబలి యెన్నఁడుఁ గోరక పూజ లొందుమా. 33
- మ. అని ప్రార్థింపఁగఁ బూజకుండు నట దివ్యాకారుఁడై యంబరం
బున భాసిల్లుచు నిల్చి భేదరుఁడఁ గర్పూరాంగుడ న్నే గుఱే
రుని శాపంబున స్రుక్తి యీగతి నతిక్రూపండ నై యిప్పు డో
జననాథా! భవదాగమంబు కలిమి న్యాపావధిం బొందితిన్. 34
- క. నావుడు వెఱఁ గందుచు నీ, కేధమున శాప క్షమయ్యె నీకథ తెలియం
గా వినింపుము మాకని, భూవల్లభుఁ డడుగ దివ్యపురుషుఁడువలెన్. 35
- గీ. ధనదు దేవపూజ కనువగుక్రొవ్వురు, లెచట నైనఁ గోసి యేన తెత్తుఁ
X దెల్లవాట విరులు దే నొకనాఁ డేగి, మధువనమున న్నొక్తమగువఁ గంటి.
- క. అన్నెలఁతుక యెదురను సుర, పొన్నలు గోయంగవచ్చి పుష్పాయుధుచే
నున్న నెఱవాదియమ్ములఁ, గన్నుల నగుచున్న చెలియకడకుం జనియెన్.
- క. అట చని మదిసమ్మద ము, త్తటముగ నఖిల గౌఁగిలింబి కానఁగరా వో
విటవంచని యిన్నిదినము, లెట పోయితి వనిన నదియు నిట్లని పలికెన్.
- క. రతిలంపటుఁడును శృంగా, రతిలకుఁడు ననఁగ విటులు రసికత్వమునన్
క్షీతిఁ దిరుగుచు గ్రీనావెర వ, దృఢముగవినినన్నుఁ గెలువఁబూనికడంకన్.
- క. నాయుంటికి నరుదెంచిన, నాయుద్దట కేను జందనాగురుకస్తూ
రీయుతమాగ నుపచారము, సేయించితిఁ దెక్కిరముగఁ జిత్తము లలరన్. 36
- ప. తదనంతరంబ వారలు కుసుమంబులుం దాఁబూలంబులుఁ బుచ్చుకొనియో
విటవంచనీ నీపేరు నిజంబుగ నెటువంటి టుల నైన మోసపుత్తు వఁట నిక్కు
వంజే యని యడిగిన. 37
- క. కల్లునిజములు ధర్మము, మొల్లంబును బ్రియము మోహమును నలుకయు న
య్యుల్లసము నయముసరిగాఁ, జెల్లును వెలయున్ద్రయందుక్షి తివతులందున్.

*మిటు. గర్పూర ఖ్యుడెన్ గోపరుడై శాప మొనరె X కానకరిగి విరులు దేనొకనాఁ
డిచ్చ- యిన్నాశీ- గ్రీనావే-దృఢ- 1 తేకిరముగ-

సీ. మఱియు నొక్కండు ప్రాహ్లాదవిటు డనువరి ననుగోరి చనుదెంచి నాకు నైన
తగులెల్ల విని నన్ను దర్శింప మఱి యుపాయము లేక సురపొన్న లమరంగట్టి
మూఁ డెత్తులుగఁ జేసి మును మాలకరి వోలె నేతెంచి నాచేతి కిచ్చినంత
నిరుదెసలందున్న యిద్దఱ కొసంగి యు దొక్కటి నేఁ గొన నుత్సహించి
యందుఁ దేనె గ్రోలు నళిఁ జూచి యిదియును
క్షణము సౌఖ్యమొందుఁగాక యంచు
ముడిచికొనక దండఁ దొడమీఁద నిడుకొంటిఁ
గ్రొత్తవాని కియ్యకోలు గాఁగ.

౪౭

వ తరువాత వానికి బసిండిటంకం బిప్పించి సంచిలోఁ బడినయప్పుడు గాని
యిది దక్కదని పలికి యీతుమైద ప్రియము చెడకుండు మాగననియొద్దిను
రపొన్నమీఁద విడిచిపొమ్మని వీడుకొలిపిన వాఁడును నట్లు చేయుచుంజని
మత్సమాగమంబునకుఁ బెక్కువిచారంబులు సేయుచు నెఱజూయగుటం జేసి.

ఉ. నిష్ఠము సంచిలోఁ బడుట నీరజమిత్రుఁడు గ్రుంకువేళఁగాఁ
బుష్కరనేత్ర చెప్పె నళి పొన్నపయి నిష్ఠమంట లోనికిఁ
దుష్కరవృత్తి గా దదియు త్రోవ చుమీ యని చూపుటయ్యె నే
శుష్కవిచారము ల్వలను సూర్యుఁడు గ్రుంకిన నంద యేగెదన్.

౪౮

క. అని నిశ్చయించుకొనునెడ, వనజాపుఁడు నిష్పమాణ్ణి వారిధిలోన
న్తునుఁగఁగ నెగసిన పొగక్రియ, సునముగఁ దిమిరంబుదిశలఁగ నుకనిపర్వెన్.
గీ. అంతః భ్రాద్దు పుచ్చి యంధకారంబుగోఁ, బొన్నయెక్కివచ్చి పొంచిపొంచి
జగతిమీఁద నొక్కతయ్యపైఁ బురుషుల, నడుమ నిద్రవోపు నన్ను లేపె.గిం

* * * * *

వ. పిదపనయ్యిద్దఱం గదలించి యిప్పుడు నాతోడఁ గ్రీడనల్పినవాఁ డెవ్వండు
చెప్పఁడా యనిన వాండు నొండాలుఁ జెప్పుకొని తారు గాకుండుట దెలి
సికొని *కళవళపడి యిది యేమి చోద్య మని విచారించుచు నుండఁగ,
నేను, బగలు వచ్చిన మాలకరి యప్పుడు దెచ్చిన మూఁడెత్తులలో నిరు
దెసలనున్న మీకు రెంటి నిచ్చి కడమ నాకొసంగిన దండయందుఁ దుమ్మెద
సుఖయింపని ముని తొడమీఁద నిడుకొనినభావంబు మీ రెఱుంగరైతిరి.

క. ఆరసికుఁ డెఱిగి వచ్చిన, నీరీతుల నడుమఁ గలిసి యెఱుకపడఁగ మా
†చీరలువీడ్వటిచితిమి వి,చారింపఁగ నేల నాదు జయ మాఁ గాదో. గి౭

క. నావుడు వనితల నెవ్వఁడు, గావంగా నోపు మాప్రకార మొరులకు
న్నీ వెఱిగింపకు మని ల, జ్ఞానవనముఖాబ్జులగుచు నరిగిరి చెలియా. ౧౭

ఉ. నిన్నటిరాత్రి యీతగులు నీగతి విచ్చట విశ్రమించుచు
బొన్నలు గోయవచ్చితి నపూర్వపుఁబంతము వింటివే యనం
బ్రన్నన నవ్వ యీకొలఁది పంతము లెవ్వరుఁ జేయ రుద్విలో
నిన్నిఁకఁ గాముకు లైలువనేర్తురె యందు నుతించె బోటియున్. ౧౮

గీ. ఇట్టిగోష్ఠివినుచు నేను గూఢంబుగాఁ, దరువుమీఁదఁ బెద్దతడవు నిలిచి
విరులుగోసికొంచు నరిగెనునంతలో, విభునిదేవపూజ వేళ దప్పె. ౧౯

చ. అలుకుచు నేగ నాతఁడు శివార్చనవంచక మాల్యవత్తటి
న్నిలిచి దినంబు మానవుల నెత్తురుద్రా వెడి శోణితప్రియం
గొలిచి మనుష్యహంత వయి కోవెలలోపల నుండుమాచు న
న్నలిగి శపించె నీశ్వరనిరాకరణం బిది రితవోవునే. ౨౦

వ. అపుడు వడవడ వడంకుచు నేనపరాధి నైతిని బూర్వకార్యంబు వదలి దుర్గో
ష్ఠి విన్నదానికి ఫలం బిపు డిట్లయ్యె దేవరయానతి తప్పనా నాకెన్నండు
శాపావధి యాన తిమ్మని మ్రొచ్చిన భవసఖుండు గొంత ప్రసన్నుండై నీ
వాదేవతం గొలిచి తత్త్రియ నుండంగ నెప్పుడే నొకవీరుండు నరబలి
మానిసింపం దాఁ జేరువయ్యెడి నప్పడాదేవిచేత శత్రుహతిని శాపముక్తుం
డవు గమ్ము పొమ్మనిన- ౨౧

క. భేచరభావం బుడిగి వ, నేచర భావమున నిట్లు నిచ్చలు జనుల
న్నీచుఁడ నై వధియించుచు, నీచేతం బూర్వపదము నేడిదె కంటికి. ౨౨

మ. అనుచుం జెప్పి కు బేరకింకరుఁడు దా నాకాశమార్గంబునం
జనియెం గ్రమ్ముఁ శోణితప్రియయు నాత్మపాలు నగించి నీ
మనమార న్నుచు గోరనట్టికొలఁది న్నర్వోకహారంబు గై
కొనుటే మానితి నూరి కేగు మని వీల్చొల్పెం బ్రసన్నాత్మయై. ౨౩

వ. తదనంతరంబ- ౨౪

ఉ. దేశతఁ జూచితిన్ జనులఁ సింటయు మాన్నితి యశుభృత్యు న
ద్యావము నొందఁ జేసితి ముదం బిట చేకుతె నంచు వీటి కు
రీవరుఁ డేగుదెంచె నిక వింటివె వేగమ నీవు నిఁటికిం
బోవుట మే అనంగ విని భోజనృపాలుండు క్రమ్మతె న్వసక. ౨౫

— 1 ఇరువదితొమ్మిదవ బాష్పకథ 1 —

- క. అంభోధిశయరు గమలా, శంభోగప్రాధు నబ్జసంభవగురునిఁ
జంభారివినుతగుణసం, రంభాటోపాంధశరక రాశజ్వలిఁ. ౬౬
- మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియుఁ ధా త్రిశుఁ డాపాకళా
సనుసింహాసన మెక్కువచ్చిన సముత్సాహంబు వారించి కాం
చనపాంచాలిక వల్లె దానగుణవిస్తారంబున వ్వాహసాం
కుని పాదృశ్యము నొందలేక యిది నీకుం జెల్లునే పార్థివా. ౬౭
- క. ఆతనిదానము భవన, ఖ్యాతము సకలోపకారకారణము దయా
చాతుర్య*తుర్యనిధను, త్యాతతధనకనక సముదయాకరము భువిఁ. ౬౮
- క. త్యాగంబున సత్తి ర్తియు, యోగంబున ముక్తిసతియు నుచితం బగును
ద్యోగంబున సంపదయును, భోగంబున సుందరియును బొందినఁగూడుఁ. ౬౯
- క. అనుచును ద్యాగము యోగం, బును నుద్యోగంబు నిష్టభోగంబును జెం
పొనగూడఁ దగినకాలం, బున జరపుచు నవ్విభుండు భువి యేలంగఁ. ౭౦
- చ. ఉరగము లెల్ల శేషులు పయోనిధు లెల్ల సుధాబ్ధి లేలులం
బరనదు లద్రు లారజితపర్వతముల్ గ్రహము ల్పుధాకరు
ల్లరువులు కల్పవృక్షములు దైవతసంఘము లన్నియు న్నహే
శ్వరులనఁ జెల్లె నెల్లెడల †సాహసభూషణుక్తివర్తనఁ. ౭౧
- ఉ. అట్టిదినంబుల స్మృతులు నాశ్రితులుం గవితారసజ్ఞులుం
జుట్టలు మంత్రులుం దొరలు శూరులు వీరులుఁ గొల్చియుండఁగా
దిట్టతనంపుఁబ్రాజ్ఞుక యనఁ దేకువకై విదేశవర్తియా
బట్టాకఁ దేగుదెంచి జనపాలశిఖామణిఁ గాంచి పెల్లుగఁ. ౭౨
- సీ. బ్రహ్మయు వని రాజుఁ బ్రస్తుతిచేసి తదాజ్ఞ సుఖాసీనుఁ డై భజించి
కవితయు పర్వలక్షణపరిజ్ఞానంబు సత్యవాదమును ధీచాతుర్యమును
జాగంబు శౌర్యంబు సరసోక్తియును నాఁగ నియ్యేడుగుణముల నెన్నఁబడ్డ
చండపుత్రుండఁ బ్రచండవాచాలుండఁ జండపురాణదీప్తోగురుండ
నవనిపాలులెల్ల నరిగాఁపులట్ల నా, కిచ్చుధనము లెల్ల నియ్యకొనుచు
నుత్సవమునఁదిరుగుచుండియీజగములో, నినుచుహాప్ర దాతయనఁగవింటి.

*చాతుర్యవిదితచరియ, †సాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలంగఁ.

- సీ. సత్త్వి ర్చితకిని సత్తుక్షిలోపల భవనత్రయంబును బొదలుచుండు
 గావున నింతకు నీ వె త్రిడివి నీదుధనము యాచకులకుఁ దల్లి సుమ్ము
 తమపితృధనము లేతటి నైనఁగై కొన్న నిది భాగ మని భువి నెన్నఁబడు నె
 తనకుటుంబముఁ బ్రోవఁదా నెంతప్రియపడ్డనతఁడు మహాదారుఁడనఁగఁదగు నె
 తగదుగానినీయుదారత్వమేనుని, పొగడవచ్చుఁ*దొంటిరంతుపొంతుఁదలఁప
 శమితకుజనత్తర్జ జయరమాసంపర్జ, విమత కైరవార్జ విక్రమార్జ. 2౪
- క. జలములు పైఁబడక మహానల మాటను శౌర్యభూషణా నీకోపా
 నలము రిపునతులకన్నుల, జలములు గనియాలు నెంతస త్వం బి చటన్. 2౫
- క. కావున యశముఁ బ్రతాపము, నేవెరవునఁ బొగడఁజెల్లు నెవ్వరి సరిగాఁ
 గావింపవచ్చు దీనులఁ, గావం బ్రోవంగ నీవె కారణ మగుటన్. 2౬
- ఉ. దేవసమాన నిన్ను వినుతించుట వాంఛితసిద్ధి భూమిలో
 నేననుభేషు నీయెదుట నెన్నఁగవచ్చు మదీయజిహ్వా ల
 జ్జావళ యై చలింప దింక సద్గుణముండట సద్గుణాద్యుఁ బ్ర
 స్తావన చేయనేరనియతం డతిమూఢుఁడు గానఁ జెప్పెదన్. 2౭
- గీ. విపులదుర్గ మైన వింధ్యపర్వతసీమఁ, జంద్రకాంతసౌధజాలయచుల
 రాజపురమతోడ రాముచు మించిన, రత్నపురమునాఁబుగంబు గలదు 2౮
- క. ఒకటొకటికంటె బాడవనఁ, బ్రకటముగా నచటిహర్ష్యవంక్తులు దివి ము
 ట్టికలకభవుచేసింధ్యా, ద్రికిఁగృతముననైన కొఱతఁ దీర్చుచుండున్. 2౯
- క. అందు జయసేనుఁ డనఁగఁ బు, రందరవై భవుఁడు †రాజరాజసనాధ్యుం
 డిందుధరభక్తివిరతుఁడు, వాదిజరప్రియుఁడు మనుజునల్లభుఁ డుండున్. ౩౦
- క. ఆనరనాయకు పేఁదిన, దీనులు ధనవంతు లగుచు దేశములోన
 న్నానవనాథులక్రియ నతి,దానంబులఁ బరఁగుదురు ప్రదాత లనంగన్. ౩౧
- సీ. అట్టివిజయసేనుఁ డధిక సంపత్తితో నొకనాఁడు నవవసంతోత్సవంబు
 సేయ నుద్యోగించె నాయవసరమునఁ గవులును బట్టును గాయకులును
 నర్తకులును నిజకీర్తి నుతించుచు సరసభావంబున సరస నడువఁ
 జెలువార వారకాంతలు సుగంధద్రవ్యహస్తై కలఁకుల నరుగుదేర
 దొరలులెంకలుహితులుమంత్రులునుగొలువ,నశ్వరత్నము నెక్కియుద్వానభూమి
 కేగి యచ్చటనొకపొదరింటిక్రేవ, సురుచిరంబుగ మాకందతరువుక్రింద. ౩౨

* తొంటిపొందెతలప. † రాజరాజేంద్రాధ్యుం.

- కా. అర్పింపందగు పూజతెల్లఁ దగుమర్యాద సమర్పించి కం
దర్పం దత్పియమిత్రుని సముచితోత్సాహంబునం గొల్పి యే
కార్పణ్యంబుచు లేక యింపెనయఁగాఁ గాశ్చీరకస్తూరికా
కర్పూరాదివసంతభేలనములుం గావించె చుల్లాసి యె. ౮౩
- క. జనవరుఁ డయ్యుత్సవమున, మనమలరఁగ యాచకులకు మాడలు పదివే
లును దొమ్మిదిలక్షలు గ్ర, క్తుననిచ్చె గీర్తి దితలఁ గొనఁపాఁగంగన్. ౮౪
- వ. ఆసమయంబున- ౮౫
- ఉ. యాచకకల్పభూజ మగు నానరనాథు మహావదాన్యునిం
జూచితి వానిచేత నిలు చూడలు గొన్నగతి న్నువస్తువు
ల్నాచతురత్వచిహ్నములునాఁ గయికొంటి నతండు ధాత్రిలో
రాచగొనంబులం బగఁగురా జపుఁ గావున నెన్న నొప్పగున్. ౮౬
- ఉ. అంచు నతండు రత్నపురియందలి మండలనాథచంద్రు వ
ర్ణించిన నయ్యవంతిధరణీధరుఁ డాతని చాగ మాత్మలోఁ
గొంచెముకాఁ దలంచి *నిజకోశగృహాధిపుఁ డైన లెంక నీ
క్షించి యనంతదానగుణశీలసమగ్రత †నత్యుదారుఁడై. ౮౭
- చ. ఇతని కనర్థరత్నములయిండులుఁ గాంచనమందిరంబులుం
జతురతురంగసద్దములు సామజశాలలు నూపురాద్యలా
కృతీసదనంబులు స్వననగేహములుం బరిపాటిఁజూపు న
మృత మగువస్తుజాతము సమస్తమునుం గొనిపోవని మృటన్. ౮౮
- క. అనవుఁడుభాండాగారికుఁ, డును విస్తయమందుచుం గడుంబ్రియ మడరం
దనలోన వెఱఁగుపడ నా, తనిఁదోడ్పాని యరిగి వరుసఁ దగ్గహములలోన్.
వ మదశుకానుకృతంబు లగు మరకతంబులు ను, బరిపుష్పరాగంబు లగు
పుష్పరాగంబులు ను, ధామాధికంబు లగు గోమేధికంబులు ను, బ్రభాసఫ
లంబు లగు ముక్తాఫలంబులును, విడంబితబాలప్రవాళంబు ల౪ ప్రవాళం
బులును, సదృష్టవైదూర్యంబు లగు వైదూర్యంబులును, యమునానీరసీం
బు లగు నీలంబులును, రుచిఁజితవజ్రంబు లగు వజ్రంబులును, గల్పితపద్మ
రాగంబులగు పద్మరాగంబులును, నవధీరిత మేరుశిఖరంబు లగు కనకశిఖ
రంబులు ను, నధరీకృతార్ణవాజు లగు తేజలు ను, నుపమితదిగ్గజంబు లగు

మత్తగజంబులు ను, గర్జికారసువర్ణకారంబు లగు సువర్ణాలంకారంబులును,
నానాంశుకంబు లగు చీనాంశుకంబులు ను, గనుపట్టం జూపిన నవ్వందివ
రుండు నివ్వెఱంగంది తత్త్వాగసంపదలకుం గంపితశిరస్తుం డై యందుందన
కావటం బగువానిం గొనిపోవం దలంచి. ౯౦

క. అనుచరులచేత మణులుచు, గనకము మూటలుగఁ దృష్టఁ గట్టించి నృపా
లుని గర్జుని మీఱితి నని, కొనియూడుచు నర్థ మట్లు గొనుచుం జనియెన్.

ఉ. ఆతఁడు చన్నపిమ్మటఁ దదర్శగృహస్థితఁ డైన లెంక సం
ప్రీతమనస్కుఁ డై నృపుని పెంపు మనంబున సన్నతించుచు
న్నీతియు భీతియుం గలుగ నేరుపు చొప్పడ విన్నవించె న
త్యాతత మైన యాజ్ఞ విసయంబునఁ జేతులు మోడ్చి నమ్ముడై ౯౧

క. తనియంగఁ బట్టుకొనిపో, యినయర్థము కొలఁది మీకు నెఱుంగఁగవలయు
న్వినిపించెద ననవుడు నమ్మనుజేంద్రుఁడు చులుకఁ జూచి మందస్థితుఁడై.

క. చనువాఁ డని నే నిచ్చిన, చనవునఁ గొని చన్నధనము సంఖ్య యెఱుంగం
బనిలే దిఁక నాయర్థము, కొనియేగినవాఁడె యెఱిగిగొన్నం జాలున్. ౯౨

సీ. అనుడు నాలెంకయు నాశ్చర్యమందును ధరణీశ సీకు నుదారమతికి
నిప్పటియానతి యొప్పు నట్లయ్యును బలికెద నాన్వపంబు వినుము
పయిలెక్తకాండ్రను గయికొల్పి వెఱపించి లెంక విశ్వాసంబు బొంకుచేసి
ధన మెంత గల్గినఁ దాఁ జల్లఁజూడక యాయవ్యయంబుల నడుగవలయు
వాని వివర మెల్ల వర్ణవుగాఁ గూర్చి, నెఱయఁదెలుపులెక్త లెఱుంగుకొనుచు
వ్యయముపుచ్చి నిలువ వ్రాయించికైకొంట, ప్రభుల కిదియ నీతివిభవమండ్రు.

గీ. వ్రాతకాని నమ్మరా దర్శగృహముల, నుంచకున్న నేమి యొక్తవాఁడె
వెరసు గూడుమనినఁగరణము పండిత, న్యాయునఁగనర్థమచటఁదెచ్చు.

✓ క. ఒకదెసఁ దెచ్చిన యాయం, బొకదిక్కునఁ జెల్లువ్రాసి యొకదెసవ్యయ మ
ట్లాకదిక్కునఁ జనవ్రాసినఁ, బ్రకటంబుగ వాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముఁడగున్.

✓ క. వహి వారణాసి యనఁగా, నుహిఁబరఁగిన దిందుఁ గడలచూర్గంబుగ నా
గ్రహమున వ్రాసినవానికి, నిహవరములు లేవు నరక మెదురై యుండున్.

✓ గీ. రానిపైఁడి చెల్లువ్రాయుట యాయంబు, తక్కువై వ్యయం బదెక్కుడౌట
లెక్త తుడుపువడట లిహి సందియం బౌట, చెల్లు మఱచుటయును గల్గకనులు.

- క. కరణము తనయేలిక కుప, కరణము నిర్ణయగుణాధికరణము ప్రజకు
స్వరణము పగవారలకుచు, మరణము నాఁ జెల్లు నీతిమంతుం డైనఁ. ౧౦౪
- ఉ. వ్రాలకు సందియంబువడ వ్రాయక మోసము పుట్టసేక గ
ర్వాలనుఁ డై సుడిం బడక యప్పటికప్పటి కిష్టబుద్ధితో
నేలికచిత్తవృత్తి జరియించుచు నుండియు నెద్దియైరఁ ద
త్తాల మెఱింగి చేయునది కార్యము రాజహితాధికారికిన్. ౧౦౦
- క. అధికారము గైకొని బహు, విధముల నాయమును వ్యయము వినిపించక యే
యధికారి యడఁచె మఱివాఁ, డధికారియకాక పతికి నాపుం డగునా.
- క. కాపున నియ్యెడ నను హిత, సేవకునింగాఁ దలంచి చిత్తములోఁక
భావించినయట్లునను, నావిన్నప మవధరింపు నరలోకేంద్రా. ౧౦౨
- ప. అట్లు కా దేని యెత్తువెరనైన నవధరింపు మని మ్రొక్కి యోవదాన్యశిరో
మణి బట్టు పట్టుకొని చన్న రత్నధనస్వర్ణసంఖ్య చూచిన నేఁబదికోట్లు నఱు
వదిలక్ష లయ్యె ననిన నుల్లంబున సంతసిల్లి. ౧౦౩
- క. తెలియఁగల దొకటి విను న్నా, నెలవున నతఁ డథ్థ మట్లు చేకొని చనియె
స్వల దనుచు నడ్డపెట్టక, నిలుపక పంపినదిచాలు నీవని యొప్పుఁ. ౧౦౪
- మ. అనినం గ్రమ్మట మ్రొక్కి వాఁడు నరలోకాధీశ నీయాజ్ఞఁ గాం
చనరత్నాంచిత శేఖరంబు కరణి స్సర్వక్షమాధీశులు
న్వినయానమ్రశిరస్తులై శిరముల నివ్యాతిగాఁ దాల్చి నీ
పనివారై నెగడంగ నీ నెలవుఁ దప్పజేయ నే నెవ్వఁడఁ. ౧౦౫
- క. ఎత్తఱినై నను బతి దన, చిత్తగతిం దగవు మీఱి చెప్పిన పని మా
ఱుత్తర మీయక చేసిన, నుత్తమసేవకుఁడు వాఁడె యర్హిరమణా. ౧౦౬
- చ. పనిచినఁ *బోనివాఁ డొకఁడు, పంచినఁ దా నొరుఁ బంచు నొక్కరుం,
†దను విది గా దటంచు నెదురాడు నొకం, డొకఁ డొంటిక బోవరా
దను, నొకఁ డప్పు రోగినను, నాపని గాదను నొక్కరుండు, పా
మునఁగఁ జలించు నొక్కఁడు, జనాధిప ‡యేడ్వరుఁ గష్టసేవకుల్. ౧౦౭
- గీ. అజ్ఞదప్పట పతి యాయువు దరపుట, కాన నర్థమెంత యైన నేఁడు
నోవుఁగాక యేను దేవరయానతి, దప్పజేయుదు నె హితత్వ మేది. ౧౦౮

*బోయిరాడొకఁడు. †దనునిదిగాదటంచు. ‡యోధ్యుడు. అని మా.

వ. దేవ నీయానతి కనుగుణంబుగ నమూల్యరత్నాది సువస్తువు లెల్లను దాఁ
పురంబు చేయక చూపిన నతంబు తన యిచ్చకొలంది నె యచారితంబుగా
నింతధనంబు గొని చనియె ననిన మిక్కిలి సంతసిల్లి నవ్వుచు నాలెంకకు
లక్షధనంబు వసదనం బొసంగె గావున ౧౦౯

క. నీకంత యీవి గలుగక, యీకడ నడు గిడఁ దరంబె యేగు మనిన నా
భూకాంతునిగుణము లుపశ్లోకించుచు నృపుఁడు మగిడి లోనికిఁ జనియెన్.

—(ముప్పదియవబొమ్మకథ)—

వ. మఱియు నొ క్త శుభావసరంబున. ౧౧౦

✓క. నెఱుమ మగతనము గలిగియు, నొఱుపుగ జగములకు దల్లియుం దండ్రీయునా
నెఱుకపకనొప్పమేనను, దెఱుఱుము చుగఁజూనైన దేవరఁ దలఁతున్.

మ. అనుచు నోజనరేశ్వరుండు మఱియు న్యత్నంబున స్రత్నకీ
లనరమ్యం బగు నమృహాసనముపై లక్ష్మీకళాసుందరా
ననుఁ డై పాదసరోరుహం బిడు నెడ న్నావరించి యాపొంతకాం
చనపాంచాలిక యిట్లను స్మరనవాచాలత్వ మేపారఁగన్. ౧౧౩

ఉ. భోజనరేశ్వరా మగిడి పోయెద నెప్పటి యట్ల శ్రమృఱన్
రాజసమృత్తి నెక్త ననురాగము గైకొని వచ్చె దింతటం
దేజముగల్గునే పసుమతిం బ్రతిలేని వదాన్యమృత్తి మా
రా జగు విక్రమార్కు సరిగాక పదం బిడఁ జెల్ల దేరికిన్. ౧౧౪

క. అతని వదాన్యత్వము విన, మతిఁ బ్రియు మగునేని వీనుము *మందారముసం
తతదానశాలియనఁ దగు, నతనికి సరిరాక వెలుక నై తలవాంచెన్. ౧౧౫

ఉ. దండితశత్రుమండలుఁడు దానగుణార్చసుతుండు వైభవా
ఖండలుఁ డార్తరక్షణని కామసముద్యతమానసుండు మా
ర్తాండసమాన తేజుఁడు ప్రతాపసమగ్రభుజుండు మేదిని
మండల మెల్ల నేలె గరిమంబున నబ్బులు నాల్గు మేరగన్. ౧౧౬

క. సాహసభూషణుఁ డొకనాఁ, డీహితమునఁ దలఁచి నిశ్చయించి కలిమిచే
నైహికసుఖమగు ధర్మో,త్సాహమునఁ బరోక్షసుఖము సమకూరఁదగున్.

క. ఈరాజ్యంబున కిటుసం, పారసుఖం బొదవె జ స్తసాఫల్యముగా
నేరీతి నైన ధర్మా,చారంబున నొందవలయు స్వర్గసుఖంబున్. ౧౧౭

*మందారము సం, తతమును సంతానముఁ దా, నతనికి,

మ. అనుచుం గల్పిత నిశ్చయుం డగు నశ్రేష్ఠాధీశుని త్తంబు వ
ర్తన మూహించి తదీయసమ్మతికి నుత్సాహంబు రెట్టింప నొ
య్యనఁ దన్మంత్రివరుండు నల్లై నిరచాయవ్వర్గసౌఖ్యంబు నీ
కనుమానం బగునే యనంతసుకృతవ్యాపారసాచారికఁ. ౧౧౯

సీ. అతిథిసత్తారంబు నార్తరక్షణమును దానంబు దయయు సత్స్వప్నతంబు
తటచుగాఁజేసినధర్మంబు తనతోడి నీడయై చనుదెంచుఁ దోడుగాఁగఁ
జిత్తంబు నానాటి చింతగూరకమున్న యాత్మసంపదాంబు మెంపఱకమున్న
ముదిమిచే సంఘులు వదలకమున్న రోగంబున నొకకీడుఁ గాకమున్న
పుణ్యమార్జింపుఁ దవనగంబునకు మొదల
గట్టియాధనములు గూడఁబెట్టు టంపు
జీవ మెడలంగ సుకృత మార్గింపఁజరుట
నిల్లు గాలంగ నుయి ద్రవ్వనేగు టంపు. ౧౨౦

క. ఈవచనం బితరులకొఱ, కై వినిపింపంగవలయు నది నీకడ స్వా
భావిక మైనది గావున, నీవెఱుంగనియట్టి ధర్మనిరతులు గలవే. ౧౨౧

క. నావుడుఁ గడు మదినుత్సుకుఁ, దై విప్రులయిండ్లుఁగృతులునర్థమువనముల్
బావులు నూతులుఁ జెఱువులు, దేవస్థానములునిలిపెఁదేరువ కైక్కు. ౧౨౨

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినన్ సుకృత మెన్నిక కైక్కుఁగఁ గీర్తింపద
లైక్తువిధంబులన్ ధరణిఁ బెంపు వహింపఁగ నానరేశ్వరుం
డొక్కఁడై తీర్థసేవనసముత్సుకుఁడై పరివార మెల్ల న
ద్విక్తులయందుఁ గొల్చి చనుదేరఁగ నర్హద కేగ సాంపుగన్. ౧౨౩

చ. కరితురగాదిపై న్యపరికల్పితమార్గనివేశుఁ డౌచు ద
వ్వరిగి యవంతినాథుఁడు నిరంతరవారివిహారశీలసుం
దరతరరాజహంససముదాయ సమాహితశర్మద న్నిజ
స్తరణివారితోన్నదభుజుగమదుర్గదఁ గాఁ చె నర్హదన్. ౧౨౪

క. కనుఁగొనికడుఁ బ్రియమున నెఱుఘనమునఁ బ్రణమిల్లియచటిమాంధాత్మపురం
బునవిడిసియనుచరులుఁదా, నునునదికింజనియెనిజనునోరధమలన్. ౧౨౫

మ. చనియాతీరములో సచేలముగ సుక్ష్మానంబు గావించి నూ
తనవస్త్రాభరణానులేపముల గాత్రం బుజ్జ్వలస్ఫూర్తిగై
కొని రాజిల్లఁగ నిల్చి విప్రవరులన్ గోభూతిలాగ్గాది దా
ననియాధిం దనిపె న్నవిగ్రహాపుణ్యంబై నకాలంబునన్. ౧౨౬

- క. కొంక యిచ్చుచు వెలువడి, శంకరుఁ గొకరమనోపశంకరు నురగా
లంకారు నచట నిలిచి, యొక రేశ్వరునిఁగొలిచె నుచితార్చనలన్. ౧౨౯
- మ. భవనాధీశ్వరు చిట్లు తత్పరమతిం బూజుట సేవించి త
ద్భవనప్రాంగణరత్నమండపములొక బర్హంత సూర్యుని
గవులు నబ్జులు గానస్తోత్రలు నలంకారజ్ఞులు స్తోత్రులు
న్యవతీస్తోమము లెంకలుం గొలువఁగా నుల్లాసమై యుండఁగన్. ౧౩౦
- మ. ఒకనైతాళికుఁ డేగుదెంచి సభలో నుక్తి స్తోత్రాస్త్రుఁడై
ప్రకటాశీర్వాచన క్రమంబున నిజస్థానత్వ మేపార గా
నకళాభిజ్ఞత చూపఁ బూని పలికెన్ స్తోత్రాంత నీర్దేశికాం
తకు నీరేడుజగంబు లొక్కనుణిసాధం బై వెలుంగుంగదా. ౧౩౧
- ఉ. ఓనరనాథచంద్ర సుగుణోత్తమ యిచ్చుట నాప్రవర్గమున్
దీనుల బట్లను స్థరణిదేవతలం గవులం బ్రియైక్కి స
న్తానము లేర్పడంగ ననుమానము సేయక యాదరించు నీ
దానమహోత్సవంబు విని దవ్వలనుం డిదె చూడవచ్చితిన్. ౧౩౨
- గీ. అధీనన్న మెత్తు నటుగాక నేర్పరి, నన్న మెచ్చువడయు టవియ కడిది
నేటి కొక్కవిద్య నేమెఱయించెద, నవనరంబు నాకు నానతిమ్ము. ౧౩౩
- క. అరుడుఁ దదీయకళాదర్శనలాలనుఁ డగుచు నవనరం బిచ్చినఁ గై
కొని నామేళము గూర్చొని, పనివినియెద నంచు వెడలిపాతకుఁ డేగెన్. ౧౩౪
- సీ అయ్యెడ నొకకొత్త మైనచుహానిరుఁ డందియ దాకాల నమరఁ బూని
బాగుగాఁ బులిగోరు ప్పు దిండుగఁగట్టి నుచుపార మేనఁ జూడన మలంది
తిలకంబు కహూరిఁ దిలకించి చొల్లెంబు చెంగులపాగతోఁ జెన్నుటూరి
హనుమతుఁడైన యగ్రైశ్వర్యము వాలుఁగరములజ గులక్ష్మి గడలుకొనఁగ
నొకఁడువచ్చె వెనుక న్నొకఁడొంబాధరి, యుచుచుప్పటిమునుఁ గనురఁబెట్టి
మేనికాంతి కప్పులొనఁగ్రీ క్షియంగ, హంసయానయగు ను నరుగుదేర.
- క. *వచ్చి నృపుంగని మ్రొక్కిన, నచ్చో నొకమంత్రి యోమహానిరుఁడ నీ
వెచ్చోటనుండి సతితో, నిచ్చటి కరుదెంచినాడ వెవ్వఁడ వన్నన్. ౧౩౫
- శా. †ఆవీరుండు విసితుండై మనుజులొకాధీశుతో నిట్లనున్
దేవాధీశునిబంటు నొక్కడ బలొదీర్తుండ నై త పొంగిం

*వచ్చి ప్రణమిల్లినవ్వి, †ఆవీరుండు విసతుండై, భూవరుతో నిట్లు పలికె బాలుపల
రంగా- దేవతలు దానవాదుల, తోవైరముపూని నన్నుఁ గోడ్పడఁదలంచెన్.

- గావించం గని నన్ను హీనపదునిం గాఁజేసిన న్వచ్చినా
 *నీవామేక్షణ నాదుభార్య యిట నా కిష్టంబుగా వచ్చితిన్. ౧౩౧
- క. క్రమ్మట నిండ్లండు రిపునై, న్యమ్ములు బోరాడ వచ్చునవసర మని యు
 ద్దమ్మునకుఁ దోడుపడ నను, రమ్మని పుత్రైంచె నిపుడు రాజనరేణ్య. ౧౩౬
- క. నే నరుగఁగ నక్కడ నా, దానవయుద్ధమున సుదతి దలఁకెను నిట నే
 నూనవుఁడు హితుఁడు లేఁ డటు, గాన సతికి నీవె ప్రాపుగాఁ దగుదధిచా.
- గీ. †పాలనంబు సేయుప్రభుఁడవు నీకంటె, నొందుచోట నుంచు టురవుగాను
 దిక్కులేనిప్రజకు దిక్కునీ వటుగానఁ, దరుశి నరసికొమ్ము తుండీకరణి. ౧౩౮
- క. అని యప్పగించి సభలో, వీనుచారలుఁ జూచువారు విస్తయమందఁ
 హనుమంతునొడ్డనముతో, హనుమంతుని పగిది నెగసె నాకపమునకున్.
- క. మిన్నంట నెగసి నరులకుఁ, గన్నంటిన యుతదప్రస్థ గానంబడి య
 త్యున్నతగతిఁ గనుపట్లక, చన్నం గని చోద్య మందె జనపాలుండున్.
- సీ. ఆమీఁద దేవాసురాహుం బైనట్లు పంచమహావాద్యధాతు లెసఁగెఁ
 బొడువుఁడు తలద్రెంచుడడువుఁడుపొన్నిపెడబొబ్బలాల్పులుముడులువడియె
 నంతలోపల హనుమంతునొడ్డనముతోఁ గూడ నాతని చేయిగూలె ధరణిఁ
 దరుచాత వాలుతో దక్షిణహస్తంబు నందియతోఁ గాలునట్లు వడియెఁ
 దోడికాలునుదెగిలొఁగెఁజెంగులచాగ, చొల్లియంటుతోనెద్రెత్తెదలయుఁ
 ద్రిండుతోడఁగూడ †మొ డెరుదిగదొరై, గొలుపులోనఁజూడఁమోరమయ్యె.
- ఉ. ఎక్కడినుండివచ్చె నితఁ డెవ్వఁడో యింద్రునిబంటు నంచుఁ దా
 నిక్తమలాక్షి నుంచి దివికేగి సురాసురసంగరంబురం
 గ్రక్తున న్నొక్కఁ డిట్లు కడికండలునయ్యె నటంచుఁ గొల్వొలోఁ
 బెక్కువిధంబుల న్భయించి బేర్పొని విస్తయమంది రందఱున్. ౧౪౨
- గీ. మీఁది ముసుగువుచ్చి మెలఁతుక యలకలు, చక్రమణ్యయపు డ్దక్ జముగ
 నధిపునవయపంబు లాయొడ్డనంబుతోఁ, గూడఁ దిగిచి బెగడుగొనకపలికె.
- క. ఓనరనాయక యింకీట, నేనుండుట తగదు సమరనిహతుని మీద
 న్నానాథుఁగూడ నేగెద, నానతి యీవలయు నాకు నగ్నిసారంగన్. ౧౪౪

* ఈవామేక్షణభార్యగా కీతితలం బిష్టంబుగా వచ్చితిన్ † భారమెల్లమాన్యుప్రభుఁడవు-
 నొందుచోటఁగార్వ మొందుపుట్టు- పాపమెల్లమాన్యు- ‡ సుండములుద్రెత్తె- నెడచుకాలునుదెగి
 పుడమిబడియె. గుండలములుద్రెల్లె.

క. నానిని మొసలనె యాతని, చావున కతిఘర్షణజైన జనపతి కృపతో

నో వీరకత్తి జనకుని, కైవడి నిమఁ బ్రాతు నిల్లు గడఁగకు మనియె. ౧౮౧

క. ఇది చాగెడుకొఱకై నీ, పదములకడ నుంచె నిల్లు పతిపోయిన న

త్పదమున కేగెన ననుపుట, మదిఁ జూడఁగ నిదియె తండ్రిచున్న న గాడే.

✓ఉ. ఆకులపాలుతోడ నశుభాకృతియై యొక వేళ నైనఁ బోఁ

కాకును లేక సొమ్ములకు నట్లులు పాపక పేరటబులు

బోక తొఱుగి పూతలును బువ్వలు దూరముగాఁగ మూడయై

యేకడఁ జేరిన నిద్దవ కెగులె కాక తరింపవచ్చునే. ౧౮౨

క. చచ్చియుఁ జావక తనలో, వెచ్చుచు నియునుముల నిక విధవాత్వమున

న్నిచ్చలు చూడటకంటెను, జిచ్చులుకుట మేలు సతికి క్షితి మెచ్చంగఁ.

క. పతి ముఁఖతుఁ జైనను దా, నతిముఁఖత యగును మా కతఁ డరిగిన బీ

డిత యగుచు నతఁడు సచ్చిన, ధృతితోడన సచ్చునది పతివ్రత చున్చి. ౧౮౩

గీ. పుట్టలోనిపాముఁ బ్బు గారడికుండు, బలిమి వెడలఁ దిగియు పగిది నింతి

తోడఁ జచ్చి పతి యథోగతుఁ జైనఁ దా, నుద్ధరించి సౌఖ్య మొందుచుండు.

గీ. అతని కేమికొఱత పతి హితంబునఁ బ్రాణ, మిచ్చినాఁడు దివికి నేగినాఁడు

రమణుడగుచునచట కంభాదిసతులఁగూ, క్షౌణికమాన్య నన్నఁగూడ ననుపు.

గీ. ఉరక మాన్పి తేని మరివెన్నకొనియొడ, గూఁడు గట్టి వీళ్ళఁ గూలి యొండ

విషముద్రావి యొడ విడుతుఁబ్రాణంబు లా, తగనిచావుకీడుదగులునిన్ను.

సీ. ఆటలుగాక పూర్వమా నగ్నిప్రవేశంబు చేయిపు మాకీకుచెంద దిందు

నెన్న ముక్తోటియు నేఁబదిలక్షలు మానవు మేన రోనుంబు లుండు

నన్నియేఁకులు స్వర్గ మాన్యచాయకుతోడ ననుగతమా సతి యనుభవించు

వీరునియాల నై విధవ నై యూఁకుట నముచితం బదిగాను చాగనిమ్ము

తడయనేల యునుచు దుఃఖిప్రాధిందిన, మాటు నలుక లేక మరుజనిభఁకు

కొంత యనుమతిప నాతఁడొ దజ్జను, లాయితాబు చేసి రాస్త లగును.

చ. ధృతి మతిఁ బొంగి రాజునకు దీవన లిచ్చి నిజాధినాథు మే

నితునుకలుం దదస్త్రములు నించి మృతపుత్రచందనేంధనా

న్విత మగు నగ్నికుండమున నింతి వెన న్నవసితపుత్రికా

కృతిఁ బడి యంతఁగోనఁ గరఁగెఁ జనులం దఱుఁ బ్రస్తుతింపఁగాఁ. ౧౮౪

* ఆవీరభటుని చావునకై + తరింపవచ్చునే, భరింపవచ్చునే, భరింపవచ్చునే.
కంభాదిసతులను గూడకుండు. కంభాదులను గూడుకొనక మన్ను- ఆటలుగాన యుక్తమా.

వ. తదనంతరంబ.

౧౫౫

క. వసుధేశుడు వెఱంగందంగ, వెన నరిగయు నాలు ద్రిండు విలసిల్లంగ నా
కసమున డిగి యవ్వీరుడు, కసుగందకవచ్చి తొట్టికైపడి నిలిచెన్. ౧౫౬

ఉ. ఒక్కడు నిల్లి వచ్చి వినయోక్తులు మున్నుగ మన్నుతేనికే
మ్రొక్కి సురప్రహసముల మోహనమా నొకదండ యిచ్చి నే
నక్కడ కేగి దానపుల నందఱు ద్రోలినఁ జూచి మెచ్చుగా
నిక్కుసుమప్రజంబు దివిజేద్రుండు నా కొనఁగెం బ్రియంబునన్. ౧౫౭

క. క్రమమున నయ్యింద్రుండు నా, కమరపదం బొసఁగి నిజసభాంతరమున ని
త్యమునుండంగవలయుఁగుటం, బముఁదోడ్తోసరమ్మటంచుఁబనిచె న్నగుడన్.

క. ఆ : రణమునఁ గ్రమ్మఱ, నీకడ కరుదెంచినాడ నిక నేగెద నే
నీకప్పగించి పోయిన, నాకోమలి నిచ్చి మగుడ నన్ననుపు నృపా. ౧౫౮

చ. అనపుడుఁ గొల్వొలోనిజను లందఱు మిక్కిలి చోద్యమందఁ గా
మనుజవరుండు వాని కొకమాటయు నాడంగ రాపు లేక వి
న్నన యగుచున్న మంత్రులు మనంబున విస్తృతలయ్యౌ వీరుఁడా
యనిమొన నీపు దీక్షిన మృగాక్షీయుఁ జిచ్చుటికెం బ్రియంబునన్. ౧౬౦

మ. అనిన న్నారలఁ జూచి వాఁడు దివి నే నాదేవసంఘములు
న్ననుఁ జూడ నిపు సేనలం బఱపి మందారప్రజం బింద్రు మ
న్ననగాఁ గైకొని వచ్చినాడ నిట నున్నాడ న్ననుం దీక్షినాఁ
డనిన న్నేత్తురె రాచవారలకుఁ గల్లాడ న్ననం బొందునే. ౧౬౧

క. ప్రత్యక్షముగా నెదుర ను, సత్యము వలుకుదురు గాక చనువారు హితా
మాత్యులు నైమిరీతని, కృత్యము నడుపుదురు మిమ్ము గెలువం దరమే.

చ. అనుడు నిరు త్తరుం డగుచు నవ్వసుధేశుడు వానికంత నా
యనిమిష నాథునొండె మఱి యంతకు నైనఁ గలంచి తెత్తు నేఁ
డని మది నిశ్చయించుకొని యా త్తహితుం డగు లెంకచేతి కాం
చనమయముఁ ప్పిరవ్య మగు శస్త్రైక యల్లన యందె నందినన్. ౧౬౩

క. ఆవీరుం డప్పడె నిజభవము ప్రకటముగ నాత్మభామినితోడం
దానైతాళికుఁ డగుచుం, గైవారము సేసె జనులు గడు వెఱంగందన్.

క. సరనాథ నిన్ను నపు డవసర మడిగినవాడ నైంద్రజాలికురీతి
న్నరుల నణకించి నీచే, సిరి వొందం జోద్యమిట్లు చేసెతి ననియెన్.

గీ. అనుకు వెఱుగు పనుచు నవనీరుఁ డతఁడు నిద్రజాలకుగుట మొఱింగియతని
గారబించి యెన్నికల లభ్యపించితి, వన్ని నాకుఁ జెప్ప మనుకు నతఁడు.

గీ. వెక్కుకద్యలెఱుంగఁ బృథ్వీశ నినుఁ గొల్ప, నేర్తుఁ గొన్నికలలు నేర్తుఁ దొల్లి
వానిపేర్లు వినఁగ వలయును జెప్పెన, దాననైన నమ్ముఁ దద్జ్ఞుడనరె.

వ. కావున నవధరింపుము నాలుగు వేదంబులు ను శిక్షాదిషడంగంబులు ను
స్మృతులు ను బురాణంబులు ను బూర్వోత్తరమీమాంసలును న్యాయవి
స్తారంబులు ను నితిహాసంబులు ను నాస్తుశాస్త్రంబు ను శ్రౌతతంత్రంబు ను
నాయుర్వేదంబును ధనుర్వేదంబును విషప్రతీకారంబును హంత్రప్రతీకారం
బును గణితంబును మాంత్రికత్వంబును జలసూత్రంబును సంగీతంబును సాహి
త్యంబును సుచితకృత్యంబును నాటకంబులుఁ గావ్యంబులు నలంకారం
బులు నానాదేశభాషలును సకల నిపిపరిచయంబు ను దూరగమనంబును
దూరశ్రవణంబును ధురంధరత్వంబును, వశ్యాంర్షణాది షట్పర్కంబులును
వాహనారోహణ చాతురియు జలస్తంభన, శిలాస్తంభన, స్థలస్తంభన, అగ్ని
స్తంభన, ఖడ్గస్తంభన, వాయుస్తంభన, రసస్తంభన, శుక్లస్తంభన, రక్తస్తం
భనాదులును మహేంద్రజాలంబును, నవ్వుననుసముద్ధరణంబును, జింతితార్థ
దానముష్టికరణంబును బ్రయభౌషణంబును నదృశ్యోకరణంబును నదృశ్యా
కర్షణంబును గృషివాణిజ్యాదులును శక్తిత్రయంబును రత్నగర్భాది పరీక్ష
ణంబును మనుష్యాది జీవపరిరక్షణంబును ద్యౌతాదిభేదనంబును యమనియ
మాద్యప్రాంగయోగంబును ఆప్తావధానంబును వైదికంబును లోకాచా
రంబును రతిరహస్యంబును వాద్యకౌశలంబును నాట్యంబును బరకాయ
ప్రవేశంబును బరవంచనంబును, ఉపాయాపాయపివేశంబును వీరత్వంబును
వాచకంబును గండుక కుక్కుటాండ జలపూర్ణభాండ చక్రభ్రమణంబును
బహురూపనటనత్వంబును వేణుదండభ్రమణంబును రాజముఖ మృగముఖ
స్త్రీముఖ చోరముఖ సింహముఖబంధనంబును హాలికప్రయోగంబు నాకారగుప్తి
యు భావజ్ఞానంబును గ్రామణికత్వంబును లేఖకత్వంబును బరిహాసంబును వా
చాలకత్వంబును నిష్కంపవృత్తియు సర్వజాతి శిల్పపరిశీలనంబును నా నీచ
తుష్టస్థిశలయందును దేవరసాన్నిధ్యంబునం గొంత జరిచితుండ ననిన.*

క. భూవల్లభుఁ డాతని విద్యాజ్ఞానంబు మెచ్చి తనలోపల ను

భావింపఁ దలంచునెడకొ, దావారికుఁ డెగుదెంచి తగ నిట్లనియెకొ.

* ఈ పద్యములలోని చతుష్టయ శ్లోకములు - (ఒకటికొక విధముగా మార్పబడినవి, సంఖ్య హెచ్చినది.

- క. ఓనరనాయక తమకుం, బూనిక ఫలియింపఁ బాండ్యభూపతిమంత్రుల
కానుకలు గొంచు దేవరఁ, గానం జనుదెంచివారు కడు సేనయుమునన్. ౧౨౦
- గీ. అనిన వారిఁ దోడికొనిరమ్మ నాపుడు, మగిడి యేగి యచటిమం త్రివరుల
వాండ్రదోడ కొనుచువచ్చిదర్శించెఁ, గజకరళ చయముమునుముగాఁగ.
- సీ. ఆమం త్రి వరులు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి నిలిచి ముందరఁ గరంబులు మొగిడ్చి
జనలోకనాయక యెనిమిదికోట్లు దీనారముల *నూర్వరు వారసతులు
తొంబదిమూడు ముత్యంబుల కావల్లు నేఁబడినత్తకీర్తిద్రములును
మున్నూఱు జవనాశ్వములును గప్పంబుగాఁబాండ్యభూపాలుండు పంపెనీకు
నవధరించి దండయాత్ర యుక్తమూని, యతని గావవలయు ననుచు మ్రొక్కి
ఁజూన్చు గరుణజూచి యుర్విశ్వరుండును, మోద మడర వారి నాదరించి.
- ఉ. అర్థులు గోష్ఠిచేయు సమయంబున వచ్చిన ద ర్శనంబు న
య్యర్థుల కిచ్చెనేని ప్రభు వాతఁడె కావున విద్యవాని కా
యర్థము ముత్రియంబులు నవాంగనలుం గరులున్ హయంబులుం
బార్ధివుఁ డిచ్చి పుచ్చెఁ దను బాండ్యనిమంత్రులు ప్రస్తుతింపఁగన్. ౧౨౩
- క. అట్టిమహోదారుండు తన, పట్టణమునకేగి రాయబారులఁ గృపఁ జే
పట్టి సీరి నెగడెఁ గావున, నిట్టిగుణములేక యెక్కు నితరులతరమే. ౧౨౪
- క. అనపుడు భోజిండును నె, మనమున నవ్విత మార్లు మహనీయము లా
గొనములు గొనయాడుచు సీ, గైసయఁగ నాసౌపుదక్కి యింటికిఁబోయెన్.
- శా. శృంగారాధిపతిత్వసంజనితలక్ష్మీసంగతాఁగు నివ్వియ
ద్దంగాకారణపాదపద్మనిఁ ద్రిలోకవ్యాపకుం గోపరూ
పాంగీకారకృతార్థిత ప్రజకురంగక్షీమనోరంగునిన్
సంగీతప్రియు సామవేదిమయుఁ గంసధ్వంసి విశ్వంధరున్. ౧౨౬
- శా. గంగాతుంగతరంగ సంగతజటాకల్పాయమానాకృతిం
ద్వంగదోగభుజంగరాజఫణిత్నజ్యోతిరుద్గీప్త సా
రంగాంకద్యుతిధౌతరాజతగిరిం ద్రస్థానరంగస్థలీ
రంగద్భుంగిరిటి ప్రసంగసుఖపారంపర్యధుర్యుత్ శివున్. ౧౨౭
- మాలిని. శశధరశకలాంకా సననోనిష్కళంకా
విశదగిరినివాసీ ¹విశ్వబాధానిరాసీ

*యవతులు నూజువురును +కొగ్రలు- ఁవిన్నవిండుటయును విని యవసీపతి శివయొ
నెడలండును- చేయునెడ నప్పుని ¹విశ్వబోధానురాశి.

దశముఖవరదాతా దై త్యహింసావిధాతా

పశుపతిహరిరూపా ప్రాజ్యపూజ్యస్విరూపా !

౧౭౮

గద్యము. ఇదిరాయగజగంధవారణవైరిమండలిక భేకభణీంద్ర వీర ఘోష్టవిభాళ కళింగ దేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందర చరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల నాటికృత్తీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱు వెన్నయామాత్య పౌత్ర హరి తనగోత్ర పవిత్ర సకలసుకమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజ ప్రణీతంబైన సింహాసనద్వాత్రిశికయను కావ్యంబునందు సాహసాంకుని సాహసోపకారంబులును విటవంచని వంచకత్వంబును గర్హారాంగుని శాపమోక్షణంబు నువిక్రమార్థునాదార్యంబు నన్నది యేకాదశాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

—1 ద్వాదశాశ్వాసము. 1—

క. శ్రీపరిరంభణసమయప్రాపితనవకుంకుమాంకభాసురనిజదే
హోహమితసాంద్రసీరద, రూపు స్సరవిమతనిహితకోహతోపుష్. ౧

చ. హృదయమునం దలంచి ధరణీశుడు క్రమ్మట నొక్క వేళ నా
త్రిదశవరాసనంబున కతిప్రమదాన్నద మైనరాజ్యసం
పద నరుదేరఁగా నతని భావము గన్గొని యల్ల నవ్వదు
దదనుమతంబు మాన్పి విదితంబుగ నచ్చటిబామ్మ యి ట్లనుక. ౨

—1 ముప్పదియొకటవబామ్మకథ 1—

క. ముప్పదిమూఱులు క్రమ్మటి యప్పడ చనుదెంచి నాఁడ వాతనికథ లి
ట్లొప్పుఁగదా యికనొకకథ, చెప్పెద నీచేత నీకుఁ జెల్లదు చువ్వి. 3

ఉ. సజ్జనరక్షణోన్నతవిశాలభుజాయుగళుడు సర్వసం
పజ్జితకిన్న రేశ్వరుఁ డపారభటోద్భటవై రిమేదిసి
భృజ్జలజక్షపాకరుఁడు భీమబలాఘ్నుఁడు విక్రన్మాన్తుఁ డా
యుజ్జయినీపురంబున గుణోర్జితుఁడై ధర యేలుచుండఁగక. ౪

క. జననుతుఁడు తొంటిశీలుం, డనఁగా నొకభిక్షుకుండు హరిమూరికిఁ దా
నెనయగు భూవల్లభునిం, గనుఁగొనఁ జనుదెంచి ఫలము కానుకయిచ్చెక.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని నృపుఁ డిటు, విచ్చేయుం డనుచు గారవించుచు నతనిక
సచ్చరితుఁ డనుచు నాసన, మిచ్చి యుదితగోష్ఠి జరపి యెలమిని ననిపెక.

వ. ఇ ట్లనిపిన తదనంతరంబున- 2

గీ. ఆఫలంబు తనగృహధ్యక్షుచేతికి, నిచ్చి శీచి లోనికేగె విభుఁడు
మఱియు నాతపస్విమఱునాఁడగ్రాత్రగా, నొక్కపండుదెచ్చియొనఁగెఁబతికి. ౫

శా. ఆపండు స్సృపుఁ డట్లు పుచ్చుకొని భాండాగారిచే నిచ్చె ని
ట్లేపార స్ఫలహస్తుఁడై యవసరం బీక్షించుచు నిభుక్షుకుం
*డేప్రాద్దుం గవితావిలాసమున నశ్లేందుప్రతీకాశుఁ డా
త్తౌపాలుం గొలువంగ నయ్యె దశవర్షంబు ల్వివోదంబుగక. ౬

* డేపారం గనరానివేషమున లంకేశప్రతీకాశుఁడై.

చ. అటు లొక నాఁడు క్రొత్తఫల మాతఁడు దెచ్చినఁ బెంచినట్టి మ
 ర్తటమున కిచ్చె నాకపియుఁ గైకొని మూర్ఛొని చూచి మెచ్చుచుం
 గటుకనఁ బుడులం గొఱుకఁగా నొకరత్నము గింజమాక్షి ముం
 దటఁ బడియె నిజ ప్రభలఁ దద్గ్రహమండప మును న్నెగార్. ౧౦

సీ. ఆరత్న మీక్షించి యాశ్చర్యమున విభుఁ డట గృహధ్యక్షుఁడై నట్టి లెంకఁ
 బిలిపించి యిన్నాశ్చర్యములు దెచ్చున్ నదిగి మాణిక్యంబు లై నవాని
 నన్నిటిఁదెచ్చిన *నాదాపుటకు మెచ్చి వానికి నది యిచ్చి వరుసఁ బిదప
 తుంఠిశీలుం డటు చనుదెంచుటయుఁ జూచి యనఘ సీఁటి యన్తములు
 నాకు నిచ్చి యేమి నాయెడఁ గైకొనఁ, దలఁచినాఁడ విపుడు విలువఁ జూడ
 నొక్కరత్నమునకు నుద్విజృంభణముఁ జాల, దన్నిరత్నములకు నెద్దియిత్తు. ౧౧

క. అనవుఁడు వాభిక్షుకుఁ డో, జననాయక దీవికంటె సమధిక గణమా
 పనిగలదు గాన వచ్చితి, ననఘుడ వభయుఁడవు సాహసాంకుడవగుట.

చ. క్షీతివర నాప్రియంబు విను కృష్ణచతుర్దశినాటిరాత్రి యు
 న్నత మగుమట్టిక్రింద మసనంబున నున్న పిశాచపక్తి స
 మ్నతు లొనరించి హోమము మనోరథ సిద్ధికిఁ జేయువాఁడ నే
 కతమున నీవు నచ్చటికిఁ గ్రక్కువ ర చ్చుట నాకుఁ దోడ్పడ. ౧౩

చ. అనవుడు నింతకాలము ప్రయాస మీదేటికి నాఁడె చెప్పినం
 బనివిననే యడంచి యొక బ్రహ్మముఁ జేసితి నేఁడు నీవు చె
 ప్పిన సమయంబు దప్పక యభీష్టము నీకొనగూర్చ వచ్చెనా
 జనుమని పేకుకొల్పి నృపచంద్రుఁడు మానస ముత్సహింపఁగ. ౧౪

ప. అంతఁ గృష్ణచతుర్దశి వచ్చినం దద్రాత్రి సమయంబున. ౧౫

క. నీలాంకితభూషణములు, నీలాగురు నేపనములు నీలాంబరముల్
 నీలోత్పలములు నిజదేహోలంకారములు గాఁగ నతఁ డొక్కఁడు. ౧౬

సీ. కరవాలహస్తం దై పురము వెల్వడి వీరభావంబుతోఁ బూర్వభాగమునను
 డాకినీచండ తాండవనముద్దండంబు ఘోరఘోరైగాది ఘోరవదము
 సంహృతశవదాహసమయసముజ్జ్వలచ్చటచటధ్వనిచున్న సంగతులంబు
 సకుటుంబవృద్ధజంబుకభీషణాక్రోశ సంతతబధిరితాశాంతంబు

* నాదాపురమునకు మెచ్చినదానికి ననియిచ్చి శివ.

కర్పరాస్థిశూలకం కాశన్యకపాల, దారుణంబు భూతకారణంబు

నాగభయరసంబునకు నాస్పదం బైన, యాశ్శశానభూమి కరిగి యచట.

1. వటతరువుక్రింద ననలో, త్తు మగు గుండంబుపొత్తం దపసి గని యే
మట పనివంపుము నావుడు, భటభావముఁ బొగడి కార్యపరుఁడైయతఁడుకా.
5. ఇచటికిఁ గ్రోశమూత్రమున నొక్కశింశుశాశ్చక్షం బున్నది యందు విలగ్నుం
డగు బేతాళుడున్నచాఁ డతని గొంచు ర మ్మతండు మానంబునం గాని
రాఁ డని పంచిన నట చని యనేకవిహంగభుజుగ పిశాచ బ్రహ్మరాక్షస
సతతనిచాసం బగు నమ్మహామహీరుఁడుండు డగ్గతి తదీయశాఖావనక్తావన
తచరణుడు నవలంబమానహస్తుండు ను నధోముఖుడు ను నగు నానూత
ప్రముఖు జూచి.

౧౯

1. తరువ్వెక్కి కాళులతగు లూమ్మనంతలోఁ జేతులుపట్టినం జేతు లూడ్చి
మఱియుఁ గాళ్ళొ బట్టి మొఱవెప్పెనాతనిమెడమీఁదనిడుకొనిపుడమి కుటికి
బంటున కుచిత మ్మా పనికిఁ బంపక భిక్షుకుండు పీచుఁగుమోఁగఁగోరిపనిచె
ననిదూఱఁగాఁ బిశాచాగ్రేసరుండు మీఁదికెగిసి యెప్పటియట్లతగిలియుండె
భూవరుండు మోసపోయితి నని లాను, మీఁది కేగి వీఁపుమీఁదఁ జెట్టి
కొనుచు డిగ్గి యేమియు ను బల్ల నోడుచుఁ, గదలివచ్చెఁగార్యకారవమున.

1. ఆయెడ బేతాళుండు జన, నాయకుఁ బరికించి వేడి నరవర భార
వ్యాయామము మఱచి సుఖో, సాయంబునఁ దెరువు జరుగునని కథఁజెప్పెకా.

1. అది యెట్లనిన.

౨౦

1. అఖలలోకవిదిత మైన కాశీపురం, బునఁ బ్రతాపముకుటుం డనఁగ రాజు
కలఁడు వాని కిష్టకాంత సోమప్రభ, యనఁగఁ గలదు పేరు సార్థముగను.

1. ఆదంపతులకు సుతుండు ప్ర, మోదాకృతిఁ బుట్టి వజ్రముకుటుం డనఁగా
మేదినిఁ బరఁగుచు నెన్నఁగ, శ్రీదనరాంక మరునిచెలుపు పహించెకా. ౨౪

1. ఆరాజసుతుండు బుద్ధిశ, రీరుండనుమంత్రిసుతుండుప్రియశ్రుండుగ నా
నారూపవినోదముల వి, హారంబులు నలుపుచు స్వహావ్యసనం డై.

౨౫

1. ఇష్టసఖుండుఁ దా నడవకేగి మృగంబుల వేటలాడుచుం
గ్నివ్వశరీరుండై కొలని క్రేవ జలార్థము చేరి కన్యకా
సృష్టికి నాద్యలో యనెడు చెల్వలు*గొల్వఁగఁ దారకాంతర
స్వప్తహిమాంశురేఖ కిది సాటియనం బొడఁగాంచె నొక్కతెకా.

౨౬

*గొల్వగ నొప్పుచుం గళా, స్వప్తహిమాంశురేఖకిది సాటియనంబగు కొప్పుఁ గన్గొనెకా.

చ. అనువుగ బాహుతోచనకుచాస్యకళ స్థానివచ్చినారు తెం
డని బిసమీనచక్రవలినాఘము నీళ్ళను ముంచి వచ్చి శో
ధన మొనరించి చేకొను విధంబున సంబురుహాకరంబు పొం
*తను విహరించు బాలికయు ధారుణినాథతనూజుఁ జూచినఁ. ౨౭

క. ఇరువురమాపుల మదమడు, శరములుగాఁజేసి పులకసముదయ మొదవఁ
సరి నయ్యిరువురమనములు, గరఁగించె బ్రేమరసము గడలుకొనంగఁ.

ఉ. అంబురుహాక్షి యప్పుడు ప్రియంబున నొడలగల్వపూవులఁ గ
ర్ణంబునఁ జేర్చి, దంతశిఖరంబుల ఘట్టనచేసి, సాదవ
ద్ధంబునఁ బెట్టి, వక్షమున దాపి, మనోగతి లక్షణంబు వ
క్త్రంబునఁ దోఁపకుండఁ, జెలికజ్జెలు గొల్పంగ నేగ నూరికిఁ. ౨౮

క. ఇటనాతురుండై చక్కయు, కుటుంబు ప్రి కుటుంబు దన్నుఁగొల్పంగఁబురికా
దట నరుదెంచియు నొకచో, గట నుండె దెలియరాని కనుబేటమునఁ.

ప. ఇట్లాకన్నియ నామగ్రామ జన్మప్రేమాతిశయంబు లెఱుంగమి మిగులఁ బొగు
లును దాని తగులు వగల నొగులు చున్న రాజకుమారుం దెలుపకుండుట
బుద్ధిగా దని బుద్ధిశరీరుండు డగ్గటి నీ కింతచింతయేల విను మాకోమలి తల
మీఁదియుత్పలంబు కన్గంబుచు జేర్చుకొనుట కర్హోత్పలుం డనురాజుగలఁ,
డది దంతఘట్టతంబు నేయుట దంతఘట్టకుం డనం దన్మంత్రి గలం, డది పద
పద్మాబుస మోపుటం బేరు పద్మావతి యగు, నది హృదయాబుస నత్తుట
నీవ హృదయేశ్వరుండ, వని సూచించె చక్కడే నిశ్చయించితి నాకర్హోత్ప
లుండు కుంతలదేశం బేలుచుండు నని విందుము. ౩౦

ఉ. ఆతనిమత్రికూతు భవదంగనగా నొనరించువాడ ర
మ్మా తలపోత లేల యని మానవనాథతనూజుఁ గొంచు న
నీవితనిగూఢ వేషముల నేగుచుఁ శాంతలకంబు చేరి మా
¹గ్రాతిథివృత్తి నొక్కజె గృహంబున నిల్చి యచక్రమాబుచఁ. ౩౧

సీ. ఈపురం బేలురా జెవ్వఁ డాతని మంత్రియెవ్వఁ డాతనికూతు రెవ్వరోక్తా
యితయు నెఱుంగుదువే యని యడిగిన నుద్యోగ్యుండు కర్హోత్పలుండు
తన్మంత్రివర్యుండు దంతఘట్టకుండు తత్తనయ పద్మావతి యనఁగఁ గలదు
దానికి నే నిష్టదాసి నై వర్తింతు నని యది చెప్పిన నాత్మ బాంగి

*శనిలిచియున్న బాలికయు. †కమజకముచఁ ‡కలింగదేశం §నేగికలింగపురంబుసాచ్చి
¹గ్రాతురవృత్తి.

మంత్రిపుత్రుడు తనమాట నిర్భవమైన, నతని నూటడించి యదియ యటకు
దూతిగాఁగ మొదలుదొరకొని తమరాక, చెప్పిపుచ్చి రపుడు చెలియకడకు.

క. అది చని యొక రాకొమరుడు, సుదతీ సీతలఁ పెరింగి † సుగుణత యొందం
గదియఁ జనుదెంచి సమ్మద, మొదవఁగ నాయుట విడిసి యున్నాఁ డనినఁ.

వ. అది విని గూఢభావం బేర్పడకుండ దానిని భర్జించి రోషమివంబునం గర్హు
ర మలయజ సాంద్రంబు లగు రెండుచేతుల దాని రెండుచేత్తులం దనపది
వ్రేళ్లు నంట వ్రేసిన నది ఖన్నవదనయై తిరిగి చనుదెంచి తత్తృతావనూనంబు
సూపిన సారాకొమరుం డింక నాశ లే దని యుస్సురనినం దత్సహచరుం
డగు బుద్ధిశరీరుం డీ ట్లనియె. 3౫

సీ. చింతింప కింక దీని చెక్కిళ్లఁ దెల్లని పదిరేఖలుగ వ్రేసి వంపు టరయ
నిదిశుక్లపక్ష మీపదిదినంబులుఁ బుచ్చి ర మ్మని చెప్పట నమ్ము మనుచుఁ
దెలిపి యాపదిదినంబులుఁ బుచ్చి యాదాసిఁ బ్రార్థించి యెప్పటియట్ల పనువ
నది తొంటిక్రియ మాటలాడఁగాఁ గుంకుమనూతెడి సఖఁ బిల్చినోమిఁద
దీని నడుపు మనుచుఁ దెగి మూఁడువ్రేళ్లువ్రే, యించివెడలనడిచెవంచనమున
మగిడివచ్చి కుంకుమద్రవాంకితములొ, పెట్టు సూపె నది యభీష్టమమర. 3౬

గీ. చూచి యాసలేమిఁజూకురుఁబొందుచు, చచ్చుటొప్పు ననుచు బెచ్చనూర్చు
వజ్రముకుటుఁ బొగల వల దని తత్సఖుఁ, డాస గలుగఁ దెలిపి దాసిఁ బిలిచి.

వ. ఆకన్నియ రజస్వల యై యుండంబాలుఁ గావున నెట్లుగా సీమూఁడు వ్రేట్లు
వ్రేయించి త్రొలించె సీమూఁడు దినంబులుం గడపి యింక నొక్కతోయంబె
యరుగవలయు నని వేడుకొనిన నది యుం గ్రమంబున నాలుగవనాఁడు
కన్యకాసాధంబునకుం జని మగిడి వచ్చి. 3౭

మ. సగుమో మొప్పుఁగ నెఱిమ ట మనుచు న్నన్నాదరింపంగ నే
నుఁగు తిద్వళి మదించి కంబము వెస న్నుగ్గాడి యెఱెంచిన
నొగనాల న్పడలంగరా దనుచు సంభోజాక్షి పీఠంబుపై
డిగజాట న్ననుఁ ద్రాటఁ గట్టి ఓడిచెఁ డెదంబు బిట్టల్లఁగా. 3౮

క. అనవుడు తన్నారంబునఁ, జనుదెమ్మను టయ్యె ననుచు జనపతిసుతునిం
గొనిచని యాపీఠముపై, నసిపె సతని మీఁదివార లటు చేడుకొనఁ. ౪౦

† సుందర మొదవఁ - సుగుణతనమునఁ. ‡ సుగ్రహుఁడు బొక్కుచు.

శా. ఆసాధా. తరళీషు రత్నమయవర్ణంకఃబువై నుండి త

ద్వాసీలోకకృత్తోజచారుః డగుచుం దాంబూల పుష్పము లు

ల్లాసం బంది చెలంగి కైకొనుచు బాల నిగ్గుదేలు బరీ

హాసోక్తిం బరికించి రాకొమరుఁ డేకాంతంబునం బ్రోడయె.

రం

క. తలఁపునకంటె గమ నగ్గల మగుతమకమున బాలఁ గాఁగిట నిడి మైఁ

బులకలు మొలవగఁదలకొని, చులుకగరతిసుఖముచవులుచూపుచుఁగ వసెన్.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కునాళ్ళు సుఖించుచు నుండి విదేశ భూమిలో

నేగతి నున్నవాఁడొ తన యిష్టసఖు డని యిచ్చలోనఁ జిం

తాగతుఁడైన దీనికిఁ గతం బిట నేటిది చెప్పు మన్న నా

త్తాగమనంబుఁ దన్నతియు నాతని యున్నియుఁ జెప్పెనేర్పడన్.

ర3

క. అది నీని నీకాపుఁడు నా, హృదయస్థితి యెఱుఁగు బాణఁ డీక్రియ దాసీ

సదనమున నొగులుచుండఁగ, నది యేలా చెప్ప వాతఁ డాపుఁడుఁగాఁడా.

క. ఆతనికి విం దొసరింకం, జతురుఁడు నను మెచ్చుఁ బాయసముఁ బక్వాన్నా

న్వితముగఘృతముంగొనిచని, యతిముదమునఁ బెట్టియింటికరు దెమ్మనుచున్.

సీ. ఆపదార్థములు రయమున సమకూర్చి యాత్రాడు వెంటనే యనుప నతఁడు

చనిదాసీగృహమునఁదనయిష్టసఖుఁగాంచి బాలిక యిదె నందువనిచె ననిన

నకట నాయునిఁ జెప్పకి యుండవైతివి లిమమీఁది చిత్తంబు దరలుఁ గాన

సతు లిష్టచెలికాసి నైతురె నాకును విషమువె ట్టిది దొడ్డి విందువనిచె

జూడుమనుచునతఁడు శునకంబునకుఁబెట్టె, నదియుఁదినుటతడ నెయవనిఁగూలె

నెదిరివారిచి త మెఱింగి వ ర్తించెడు, వారి కేల కీడు వచ్చు నురక.

ర2

వ. ఇట్లు దృష్టాంతంబు చూపి నీవీంక గూఢంబున నేగి యతనికి భోజనంబు

వెట్టితి నని చెప్పి మధుపానమ త్ర యగు నమ్రతకాశినికి లోఁదొడ గోరు

నాట మూఁడు పోటులు వరుసం బొడిచి పాదభూషణమ్ము గొని ర మ్మిటఁ

గార్వంబు చూచుకొంద మని యనిపిన నతండు నని యాక్రమం బొనరించి

యందియఁ గొని వచ్చిన.

ర2

ఉ. అక్షడ మాని తత్పురి యుపాంతమున స్తననంబులోన గో

రక్తుఁడు మీననాథుఁడు ధరం జరియించుచు విశ్రమార్థ మై

యొక్కడ నిల్చినారొ యన నిద్దలు నుద్ధతి సిద్ధవేషు లై

యొక్కమతంబు గట్టకొని యుండిరి శూలము కేలఁ గ్రాలఁగన్.

ర3

శా. తత్పురి = గాత్రములు.

క. ఒకనాఁ డటు కర్ణోత్పలు,నికొడుకు మృతుఁడైన నెఱిగి నీతివిడుఁడుమం
త్రికుమారుఁడు నృపసుతుచే,తికి నూపుర మిచ్చి సంతఁ ద్రిప్పఁగఁబనిచెన్.

క. అమృత నని చూపుము తెగ, నమ్మకు మఱి దీనిజాడ లడిగిన నీచి
త్తమునఁ గలఁగక నాకీ, సొమ్మిచ్చెను గురుఁ డటంచుఁ జూపుము నన్నున్.

సీ. అనవుడు నాఁగాక యని పురంబున కేగి యంగడి నమ్మజూపంగ నొకతె
మనపాప సొమ్మని మంత్రికిఁ జెప్పిన నాతఁడు సొమ్ముతో నతనిఁ బట్టి
వృధివీశుముందఱఁ బెట్టినఁ గలుషించి చెప్పరా యిది యెట్లు చేరె ననిన
నే మ్రుచ్చుఁగాను మీ కీజాడఁ జెప్పెద బంటుల నావెంటఁ బనుపు మనుచుఁ
గొందతారెకులనుదోడ కొనుచువచ్చి, నాకుసొమ్మిచ్చెవీగురునాథుఁడనుచుఁ
జూప వారలునుదిఁ గడుఁజోద్యమంది,యట్టి వేషంబునకుఁపంశయంబునొంది.

క. ఓగురునాయక యీ సొమ్మేగతి నినుఁ జేరెఁ జెప్పనేతె మ్మనినన్
జోగులము మేము మాకట, రాఁగూడదు గాన రాజు రమ్మనుఁ డిటకున్.

క. అతనికిఁ జెప్పెద మనవుడు, నతివేగమ యేగి వార లటు వినిపింపన్
క్షీతిపతియును మతి నతిని, స్థితఁ డై చను దెంచి కపటసిద్ధనిమ్రోలన్.

క. వినతుఁడై యున్న యాతని, గనుఁగొని నీవీట దంతఘట్టకుసుత డా
కిని యై యీమసనములో, నను రాత్రులు దిరుగు నది దిగంబర యగుచున్.

క. ఈరాత్రి నీకుమారుని, మారిమనఁగినట్లు చంపి మలయఁగ నేనా
ఘోరాతిశూలనిహతిఁద, దూరుస్థలి నొంచి చరణ మొడియఁగ నెగసెన్.

క. కాలు విదిర్చిన నందియ, కీలెడలిసఁ బుచ్చుకొంటి క్షీతినాయక యే
స్త్రీలను జంపరు గావున, నాలలనను వెడలననుపు మంతియ చాలున్.గీ.౩

క. అనవుడు వెరఁగంది భయం,బున మంత్రితనూజసాధమున కంగనలం
బనిచి తొడవైఁద్రిశూలం, బునఁబొడిచిన యట్టులున్న*పోటులుదెలిసెన్.

గీ. తెలిసి శోకరోషకలుషుఁడై యారాజు, మగిడి పురికి నేగి మంత్రి కూతు
దయ్యమనుచుఁ బ్రజలుదలఁకఁగా వెడలఁగొట్టించెజూడనిదికడిందియనుచు.

కా. ఆకన్యామన్త్రి^{ణి}దుఃఖములమునఁ బ్రాణాంత్యంబు చింతింపఁగా
నాకాశీపురరాజపుత్రకుఁడు వ్యక్తాకారుఁడై తనన
శ్శౌకం బార్చుచు †వెడ్డుజోగిఁ దనయిష్టుంగా నెఱింగించి య
స్త్రీకం బొ నిజరాజ్యముం దెలుపుచుం దోడ్పాటు నేగెం బ్రియన్. గీ.౪

- క. తదనంతరంబ యొక నా,ల్లది నములకు దంతఘట్టకుఁడు సతియును దా
మదిఁ *గూఁతుశోకదహనము, పొదివినఁబరలోకమునకుఁబోయెం బెలుచుకా.
- క. ఆపాపము గడపటఁ గా, శీపతిపుత్రుండో యతనిచెలికాఁడో యీ
భూపాలుఁడో వీరలలో, నేపురుషుం డొందుఁ జెప్ప మెఱిఁగినకొలఁదికా.
- సీ. ఎఱిఁగి చెప్పకయున్న నిప్పుడే నీతల పది వ్రక్కలై పడు నిది నిజంబు
కావునఁ జెప్పమా నావుడు నిఁక నూరకుంట మోసం బని యుర్విభిభుఁడు
కామాతురుం డొచ్చు బ్రేమరాకొమరుండు తనపనిఁగాఁ జేసికొనుటతగవు
నచివసూనుఁడు నిజస్వమి కార్యమునకు మర్తంబు సేయుట ధర్మపథము
తలవరులచేత వానివర్తనము లెల్ల, మొదలఁచెలియక యదినిజంబుగఁదలంచి
చేసెఁగావునదుఁతంబుచెందుఁ బ్రభుని, రాష్ట్రకృతమైనపాపంబురాజుఁబొందు.
- క. అనవుడు బేతాళుఁడు నె, మ్మనమునఁ గొనియాడి యతని మానత్యాగం
బున నిలువక యెగసి రయం, బునఁ జని తరుళాఖఁ దగిలెఁ బూర్వస్థితితోకా.
- వ. ఇట్లు విడిపించుకొని పోయిన. ౬౪
- క. ఆనరపతి క్రమ్రుఱఁ జని, పీనుఁగు క్రియ వీఁపునిఁదఁ బెట్టుకొని చనం
గా నొకకథ నెవమున న, మ్మానము విడిపించి యతఁడు మగుడం బాతాకా.
- వ. ఇట్లు మొదలికథంబోలె సారెసారెకుం గథలు చెప్పి మఱుఁగులైన సదుత్త
రంబు లందుచుం బరికించుచు నిరువదియేనుమాఱులుదాఁక రాకపోకలనల
యించి యతనివివేకంబునకు స్థిరోద్యోగంబునకుం బరిణమించి బేతాళుండు
మే లొనగూర్చుం దలంచి. ౬౬
- క. నరనాథ సర్వలక్షణ, పరిపూర్ణుడ వంచు నిన్ను బలిసేయ మదిం
బరికించి కపటభిక్షుకుఁ, డరుదుగ ననుఁ దోడితేర ననువుట గంఠే. ౬౭
- గీ. నన్నుఁగొంచు నేగ నిన్నునుసాష్టాంగ, మెఱుఁగుమనిన మ్రొక్త నెఱుఁగఁదొల్లి
నేడు నిన్నుఁ జూచి నేర్చెద నిప్పుడు, మ్రొక్తి చూపు మనుము మోసపోక.
- క. ఇటు మ్రొక్తుమనుచుఁ జాఁగినఁ, దటుకున నడిదమున వాని తల ద్రెంచి సము
త్తట మగు ననలములో నొ, క్కట వైపుము సిద్ధులెల్ల క్షగతిపడునీకుకా.
- చ. అనవుడు నట్ల యియ్యకొని యాతని మూఁపునఁ బెట్టుకొంచు దె
చ్చిన మది మెచ్చి వాఁడు మును సెప్పిన రీతిని మ్రొక్తుమన్న నే

- రనిక్రియఁబల్లిన స్తతీ ధరం బ్రణమిల్లిన వానిమ స్తకం
బనువునఁ ద్రెంచి పావకున కాహుతిగా నొనరించి సిద్ధుఁ డై. 20
- గీ. ఆత్మరక్షణాధ్యుఁ డగువాని నటువేల్పు, నంత భూతవాధుఁ డతని మెచ్చి
యెప్పుడైనఁ దలఁపు మేవచ్చి నిల్చెద, సిద్ధు లెనిమిదియును జెందుననియె.
- క. నుర లటు పేర్చొని విద్యాధరరాజ్యము గలుగనొనఁగి తద్గుణముల క
చ్చెరు వందుచు నేగిరి భూవరుఁడును బేతాళుననిపి వచ్చె బురికి.*
- శా. ఈసామర్థ్యము నేర్చుఁ దెంపు నణియాధీశత్వము న్లేక నీ
కీసింహాసన మెక్కు పానె మదిలో నీక్షిపుమా యన్న ను
ల్లాసం బెల్లఁ దొఱంగి తద్గుణగణాఘోషము డౌచు ల
జ్ఞానంగవ్యథఁ గ్రమ్ము జనియె భోజిత్కౌలభుఁ డింటికి. 23

— ముప్పది రెండవబామ్మకథ. —

- క. తదనంతరంబ యీ ముప్పది రెండవబామ్మయెరఁ బద మిమ మని న
మ్మదమున నిఁకఁబల్తెఁగునని, మదిలోపలఁదలఁచియతఁడుమఱునాఁడెలమి.
- క. సన్తునిహృదయాధితుఁ, జన్మూర్తిఁ గృపావిశేషు శేషాభరణ
న్తన్తథమదగజకేసరి, జన్మజరామృత్యురహితు సర్వేశ్వరుని.
- క. డెందంబునఁ దలఁపుచు నెం, క్రందనమణిపీఠమెక్కుఁ గడఁగెడునెడ నా
కందువ నిలిచిన బామ్మ వె, నం దిన్నని నగవుతోడ జనవతిఁ బలికె. 21
- చ. నలదననేల యిట్టి దురవస్థలఁ బొందఁగ నేల నీకు భూ
తలమున విక్రమార్కుగతి ధర్మము సత్యము సాహసంబు ని
శ్చలముగ నిల్పలేని మనుజుప్రభుఁ డీదెస మెట్టఁజూచినం
దలఁపులు నిష్ఫలంబు లగుఁ దత్త్వ మెఱుంగని బుద్ధి నిన్నిట. 22
- చ. అతని గుణక్రమం బెఱుంగు మయ్య భూబలభీమసేనుఁ డా
తతరణకౌశలార్జునుఁడు ధర్మయధిష్ఠిరుఁ డార్తరక్షణ
చ్యుతుఁడు కృపాదిలీపుఁ డఁసూదనభార్గవుఁ డర్థబోధవా
క్పతి విభవామరేంద్రుఁ డనఁగా నతఁ డజ్జయినీపురంబున. 23
- చ క్రతువు లనేకము ల్పడిపి గౌరవ మేర్పడ నుర్వి సప్తసం
తతులును నిల్పి వేదనినదంబులు విప్రగృహంబులందు నెం

*ఈకందమునకు మఱుగా, వ. అనిన నట్ల విక్రమార్కుండు సంకల్పసిద్ధుండయ్యెగావున-
అని యొక ప్రతిలోఁ గలదు.

- తతముఁ జెలంగ దీను లతిదానముల న్నెగడంగ ధర్మసం
గతి మెఱయించె రాజభిషేకారము లెవ్వముఁ జెందకుండఁగన్. ౭౯
- చ. కటవులచే రడంచి యుదకంబుల నెప్పుడు నర్ణవాకృతిం
జెఱువులు నిండియుండఁ దమసీమలఁ దప్పక నాల్గుజాతులుం
దటచుగ ధర్మము ల్పెఱపఁ*దస్తరజారుల నప్రమత్త
నైతియఁగనీక సజ్జనులు మెచ్చుఁగ శాశ్వతకీర్తికాముఁ డై. ౮౦
- ఉ. అంబుజమిత్ర నంశ మని యార్దులు సన్నతి సేయఁగా సము
ద్రంబులు నాల్గుమేర లగు ధారుణి యంతయు నేలుచుం బత్ర
పంబున రాజు లెల్లఁ దన పంపు చరింపుచుఁ గొల్వఁ గార్యఖ
డ్గంబుల వైరులం దునిమె గట్టిగ సత్యము నిల్పుకొరికిన్. ౮౧
- సీ. సత్త్వంబున నె మహాశ్చర్యంబుగా గెల్చి వసుధేశులను నాత్మవశుఁడఁ జేసి
వరరత్నకనకాది వస్తువు లన్నియుఁ దనసొమ్ముగాఁ జేసికొని యతండు
హయమేధములు మొదలైన యాగములందుఁగూడి దేవతలెల్లదోడుపడఁగ
బడుగులు జేడినఁ బ్రాణంబు లైనను వంచినప కొసఁగెడు వ్రతము వట్టి
సర్వదిక్కులందుఁ జాటించి యర్థులఁ, గూడఁ దిగిచి వారు గోఁనల్ల
యూళ్ళు నర్థమును యథోచితంబుగ నిచ్చి, శాసనంబుగాఁగ శక మొనర్చె.
వ. భువిలో నభూతపూర్వంబు నద్భుతంబు నగుకృత్యంబు శకం బనంబడుఁ
దొల్లి జరుగు శ్రీరామశకంబు యుధిష్ఠిరశకంబు నాంచి నిజశకంబు నిల్పిన
నందానందాది సంవత్సరాద్యమ్మున విక్రమార్చశకంబై చతుర్లక్షజ్యోతి
శ్శాస్త్రగతిప్రవర్తకం బయ్యె ౮౩
- గీ. నడుమ శాలివాహనశకంబు గలిగియుఁ, జెడక యుత్తరమునఁ బుడమిలోన
నెన్నిచూడఁ బదియు నెనిమిది వేలేడు, లతనిశకము రూఢినలరఁగలదు. ౮౪
- క. ఈపాటి మహిమ గుణములు, నీపాలం గలిగె నేని నేఁ జెక్కు వృథా
టోపంబులు వల దని యో, త్కౌపాలక నిన్ను మాన్పఁ జలమో ఫలమో.
క. అని చెప్పి మఱియు నాతని, మన మలరఁగఁ బలికె నిన్నిమా టులు మానే
ర్చున నతనిమహిమకొలది, స్వీకరించితని మింతెకాక నీవల్పుడనా.
క. నరనారాయణులనఁగాఁ, బరఁగెడు హరిమూర్తు లుర్వి ఫల్గునదామో
దరులై పుట్టిరి నాఁ డా, నరుఁ డతఁడై పుట్టినాఁడు నరవరతిలకా. ౮౭

* దస్తరజారుల గ్గి వినిపించినంతనేది.

- క. ఈకలియుగమున విద్యల, కేకడఁ జేపట్టు లేమి యెఱిగి పలికి వా
 ణీకామిని వినిపించిన, నాకనుభవుండు నెప్పె నచ్యుతుతోడఁ. ౮౮
- *గీ. అచ్యుతుండువిద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁజెప్పియెఱుకగలుగ
 నరునిఁ బుట్టఁ బంచె నరవతిత్వము గోరి, యతఁడు నవని నీవయై జవించె.
- క. నరునకు నారాయణునకు, నరయఁగ భేదంబు లేకు హరి యొక్కఁడు న
 య్యిరువురయూ పగుఁ గావున, వెరవుగఁ బరికింప నీవ విష్ణుఁడ వనఘా.
- క. ఈపుణ్యుని నినుఁ జూచిన, శాపావధి గలిగెఁ గల్గవం బడఁగెఁ గులో
 ద్దీపక ! “నావిష్ణుః పృథివీకతి” యనుకీర్తి నీకు విహితం బయ్యెన్. ౯౦
- చ. అన విని చోద్యమంది వసుధాధిపుఁ డప్పటి శాపకారణం
 బానరఁగఁ జెప్ప మెవ్వ రని యుత్సుకుఁడై తను వేడినం గ్రమం
 బున నది క్రచ్చుటం బలికె భోజనృపాలక ! పార్వతీసఖీ
 జనులము నేము దేవి కనుసన్నల డగ్గటి కొల్తు మెప్పుడున్. ౯౨
- క. ఒకనాఁ డేమును నయ్యం, బికయును విశ్రాంతికేగి శుకపీకభృంగ
 ప్రకరవరితోవకర మగు, నొకవనమున విరులు గోయుచున్నెడ వేడ్తఁ.
- సీ. కన్నుల విని గాలిఁ జెన్నొందు నందియ యమగుఁడమ్మికి బెడఁగడరఁజేయ
 నందిని నులికించు పెందోలు హఠాంబట్టుకైవడి నునుపారఁ గానెనోసి
 తలఁచినయంత నె వలపులఁ దలకొల్పు వెలిపూత మేనెల్లఁ గలయఁబూసి
 జక్తవకవ కెదురెక్కుడౌ రేవెలుఁ గెలమితో జడలపై వెలుఁగుచుండ
 విసముమెడనుండియునుదీప్తి వెలికిఁదోఁపఁ, గేలశూలంబుఘటివతిలీల మెఱయ
 మిండజంగ మైయామంచుఁగొండకూతు, నెదుటికరు దెంచెముక్తంటిచదురులాఁడు
- క. ఆచందము గనుపట్టం, జూచిన యావేళ మనసిజుఁడు మమ్ముఁ దెగం
 జూచి తనకమ్మఁదూపుల, మాచిత్తములెల్లఁ గరఁచె మానము లెడలన్.
- క. పులకించెఁ జెక్కు లలికం, బుల తేజెమ రొత్తై నధరముల నద రొదవెన్
 వలువల గనయము లూడెం, †బలుకమఱచియుఁటిమేము ప్రతిమలమాడ్చిన్.
- క. ఆతటి నయ్యంబిక మా, చేతోగతు లెఱిగి కనలి చెలిమికి వెలిగా
 భూతలమునఁ ‡బుత్తభు లై, చైతన్యము లుడుగుఁ డనుచు శాపంబిచ్చెన్.

* అచ్యుతుండు విద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁ జెప్పియెఱుకగలిగి

ణువనిబుట్టఁబంచె నాహరియపుడు నీ, వైజనించినాఁ డవనిపాల.

‡ దీప్తి † బలుకమ్మఱచియుఁటిమేము ‡ బుత్తికలై.

ఉ. ఆక్రియ శాప మిచ్చిన భయంబున నందఱ మాత్మ లజ్జ ర
 యోక్రియసన్నిపాత ముడుగంబకు కైవడిఁ గామనిక్రియో
 పక్రమ మానెడం దెలిసి పార్వతికిం బ్రణమిల్లి తల్లి మా
 కేక్రియ శాపమోక్ష మగు నింత దలంచుట మాత్మకృత్యమే! ౯౮

మ. అనుచుం బ్రార్థన చేసిన న్విని కృపాయత్తాత్మయై మీరు కాం
 చనపాంచాలికలై జనించుఁ డొక ప్రస్తావంబునం బుణ్యవ
 ర్తనునిం జెప్పఁగ వాక్యసిద్ధి యగుఁ దత్తాలంబు మీ శాపమో
 చనమూఁ బొండని వీడుకొల్పిన మనస్తావంబునం బిమ్ముట. ౯౯

ప. ఒక్కమాతే భూలోకంబునకు రానోడి, మానంప్రార్థన విశ్వకర్మనిర్మితం బగు
 నయ్యింద్రసింహాసనంబున నట్లుండి పదంపడి భూమికి వచ్చి యాముత్తమ
 నాయకు గుణకథనార్థ మై నిన్నిన్నిమాటులు వారిందితిమి. నాపేరు శృం
 గారతిలక యనం బరఁగు, వీరలు జయము ను, విజయయు, మలయావ
 తియు, ననంగసంజీవనియు ను, గంధర్వసేన యుఁ, బ్రభావతియు, సుప్ర
 భయు, సంభోగనిధియు, సుభద్రయుఁ, జుద్రికయు, గురంగనయనయు,
 ననంగధ్వజయు, నిందువదనయు, విలాసరసికయుఁ, గోమలియు, సౌందర్య
 వతియు, లావణ్యవతియు, లజ్జావతియు, నిందుమతియు, జనమోహినియును,
 విద్యాధరియు, హరిమధ్యయు, సుఖప్రదాయినియుఁ, బ్రబోధవతియు, మల
 యవతియు, హంసగమనయు, నంగసుందరియు, సుకేశియుఁ, జతురికయు,
 హమాంగియుఁ, దలోదరియు, *నను పేరులు గలవారని యెఱుంగు మిట్టి
 మేమును- ౧౦౦

క. బొమ్మల మై యానుజీపీ, రమ్మన బహుకాలముండి డస్సితి మని చి
 త్రమ్ములఁ బొగులఁగ మాభాగ్యమ్మున నీతోడ మాట లాడంగలిగె.

క. కష్టంబు వీడె నీకే, యిష్టం బది వేడు మిప్పు డిచ్చెద మనిన
 సాష్టాంగ మెరఁగి భోజుడు, హృష్టుండై పలికె వారిహృదయము లలర.

క. మీకృప సంపద లన్నియు, నా కుండగ నేమి ప్రార్థనము భవదీయా
 లోకము గలిగెను బుణ్యశ్లోకుండ నైయుండఁ గంటి లోకులు వొగడ.

క. అని వినయోక్తులు వలికినఁ, గొనియాడుచు నిలిచి రాజకుంజర నీచే
 సిన యుపకారమునకు నే, మని ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప న్నర్హము మాకు.

* మనోహరియు, మానవతియు, పద్మపాణియు, నీలవేణి, శుకవాణియు, పులిసశోణియు,
 నిరుపయ నను పేరులు ప్రత్యంతరములలో నున్నవి. వీనింజేత్పిన 3౨ నకు మించినవి.

చ. సకలకళాప్రవీణుడవు సజ్జనరక్షణదక్షిణుడ వం
 ధకరిపుభక్తిశీలుడవు చాననినోదివి సర్వభావభా
 వకుండవు విష్ణుమూర్తివి దివానిశముం గలిపాతకార్థిగా
 యకనుతిశాలి పుర్విపతి వల్పుడవా భువి భోజభూవరా! ౧౦౫

శా. నీ కేవాంఛయు లేకయున్న వినుమా ని న్నైవ్వం దీక్షించినన్
 మాకిష్టంబు సరస్వతీవిభవ మామర్త్యండు వేపొందు, వా
 క్పొండు విలసిల్లఁ జేసెదము భూపాలాగ్రణీ నీయశం
 బాకల్పంబుగ నొప్పఁగాత జనలోకానంద మై సాంద్ర మై. ౧౦౬

సీ. కన్ను లయ్యును బండికన్నులయ్యును జంద్రసూర్యులెవ్వనికడసాంపుగనిరి
 సుతుడయ్యరథముపై సుతుడయ్యును సురజ్యేష్ఠుడెవ్వనికడ శ్రేష్ఠుడయ్యె
 దల్పంబునయ్య నాకల్పంబు నయ్య నాగేంద్రుడెవ్వనికడ నెన్నఁబడియె
 బదమయ్య మస్తకాస్పద మయ్య నాకాశమధ్య మెవ్వనికడ మహిమ క్కై
 నట్టి యుభయమూర్తి హరిహరనాథుండు, దేవదేవుఁ డిష్టదైవ మగుచు
 నెరయఁ బ్రాచుఁగాత నీకొల్పివారల, భూజనేంద్రభూజ భోజరాజ. ౧౦౭

క. పర్యాప్తంబుగఁ గథ లీ, మర్యాద నివ్వన్యట్టి మానవునకు నా
 దార్యంబును దెగువయుగాం, భీర్యమును బ్రియమునయముఁ బెంపువసించున్
 మ. అని దీవించి యుమాసభిజనులు దివ్యాకారసంపత్తి సాం
 పున నాకాశమున నైఱుంగులక్రియం బొల్పారునుల్లాసపం
 జనితప్రౌఢవచోఽలాసముల నాశ్చర్యంబు రెట్టింప నా
 జనులెల్లం దముఁ జూడఁగాఁ జనిరి భోజశ్రేష్ఠ సగ్గించుచున్. ౧౦౮

శా. భోజేంద్రుండును నైక్తరామి హృదయాంభోజంబులోఁ గాంచి ని
 ర్వాజం బైవిలసిల్లు యత్నమున ఓదవృత్తినిధి దానిపైఁ
 దేజోమూర్తిఁ ద్రిలోకవంద్యుని *మహాదేవు న్నను న్నిల్పి త
 త్పూజాలభ్య వరప్రసాదమహిమన్ భూమండలం బేలఁగన్. ౧౦౯

శా. సద్యోనిర్ణయ వాదులు సరసులు †సంగీతకావ్యక్రియా
 విద్యావంతు లనంతశీల్పరచనావిజ్ఞానులు సర్వస్వం
 వద్యోగ ప్రథమానక్తిరియుతులు న్భామామనోరంజనా
 హృద్యాకారులుఁ బుణ్యవర్తనులు నై యేపారి రుద్యోజనుల్. ౧౧౦

* మహాదేవునివృత్తి. మహాదేవుం దగన్నిల్పి † సంగీతవాద్యక్రియా.

- మ. అనుచుం జెప్పిన నద్రిజాత మిగులక హర్షించి యోదేవ యే
నును బూర్వంబునఁ గొంత వింటిఁ బిదప న్నూత్న ప్రసంగంబున
న్విననింపాగతి నేఁడు విస్తరముగా వింటి న్నహాపీరుఁ డా
తనిసామర్థ్యము నీప్రసాదమునఁ జిత్రం బయ్యె మృత్యుంజయా. ౧౧౨
- క. *నాకోరిన కథలెల్లను, నేకతమునఁ దెలియ నానతిచ్చితి దేవా
యీకలియుగపర్యంతం, బీకథలు ప్రసిద్ధి కైక్తు నిట నీకరుణక. ౧౧౩
- మ. †అని యీరితి నుమామహేశులకు సాంద్రానందసంధానమై
విననిం పై కవిసమ్మత ప్రకృత మై విద్య న్ననఃసద్ద జీ
వన మై పావన మై మహాసనకథాద్వాత్రింశి కర్ణామృతం
బన నెల్లప్పుడుఁ జెల్లుఁగాత భువిలో నాచంద్రతారార్థా మై. ౧౧౪
- శా. అంభోరాశిజలప్రపూర్ణ విహృతివ్యాసకచిత్రాంబుజం
గుంభీసంభవముఖ్యసర్వమునివాగ్గుంభస్తుతారంభునిక
జంభారాశిసమీహితాయసమహస్తంభాంతసంభూత సం
రంభాటోపవిదారితారివరుఁ బ్రహ్లాదప్రతిష్ఠాపరుక. ౧౧౫
- శా. బాణాగారముఖాభిరక్షణగుణప్రార్థు యుద్ధక్రియా
క్షీణోపేంద్రసుహృత్వకృత్యుని దృఢాంగీకారసన్నానిగీ
ర్వాణాధీశసమర్చితాంఘ్రియుగట న్వామాంగవిన్యస్తశ
ర్వాణీమగ్నమనోంబుజం ద్రిభువనావప్తంభునిక శంభునిక. ౧౧౬
- మాలిని. నవహిమకరజూటా నందితామర్త్యకూటా
జవనవృషభవాహా శింఖచక్రాంక దేహా
ధవళనిజశరీరా దానవధ్వంసకారా
శివమురరిపురూపా శిష్టదృష్టస్వరూపా. ౧౧౭
- గద్యము. ఇదిరాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేక ఫణింద్ర వీర ఘోట్రవిభాళ
కళింగ దేశసిర్ధామథామ త్యాగ నాగార్జున కర్ణాట ద్రవి శాంధ్ర మహారాష్ట్ర
భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనద్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాటివృద్ధీశ్వర రాజ్యసముదరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్య పౌత్ర హరి
తసగోత్ర సకలసుకపిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ విరచితం బయిన
సింహాసనద్వాత్రింశికయనుకావ్య బునందు బేతాళహరణంబును, బద్ధావతి
యితిహాసంబును, పిత్రమార్తుని యష్టప్రసిద్ధిసంసిద్ధియుఁదన్నహాసామర్థ్యంబును,
బొమ్మలశాపాగమనమోక్షప్రకారంబునుదదీయ నిజస్వరూప ప్రాప్తియునన్నది
సర్వంబును దావదశాశ్వాసము.

* నాకోరినకొలఁదినియి, † అనుచుఁబార్థకచేసెఁ గావున సరేంద్రానందసంధానమై
ద్రిభువనవ్యాపారపాణినిన్.

